

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

**ПРАВОВА ДЕРЖАВА:
ІСТОРІЯ, СУЧАСНІСТЬ
ТА ПЕРСПЕКТИВИ ФОРМУВАННЯ**

Матеріали
Всеукраїнської науково-практичної
конференції

(м. Дніпро, 22 лютого 2019 р.)

У двох частинах

*Частина 1. Гуманітарні виміри правової держави.
Кримінальна відповідальність та розслідування злочинів*

Дніпро
Видавець Біла К. О.
2019

*Рекомендовано до друку Вченою радою юридичного факультету
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
(протокол № 6 від 18 лютого 2019 року)*

Редакційна колегія:

Фоменко А.Є. – ректор Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, полковник поліції, Заслужений юрист України;
Наливайко Л.Р. – проректор Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України;
Марченко О.В. – начальник відділу організації наукової роботи Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, доктор філософських наук;
Савіщенко В.М. – декан юридичного факультету Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, доцент;
Грицай І.О. – завідувач кафедри соціально – гуманітарних дисциплін, доктор юридичних наук, доцент;
Золотухіна Л.О. – завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін, кандидат юридичних наук, доцент;
Шалгунова С.А. – т.в.о. завідувача кафедри кримінально-правових дисциплін, кандидат юридичних наук, доцент.

Матеріали публікуються в авторській редакції

*Оргкомітет науково-практичної конференції не завжди поділяє погляди,
думки, ідеї авторів та не несе відповідальності
за зміст матеріалів, наданих авторами для публікації*

П 68 **Правова** держава: історія, сучасність та перспективи формування : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 22 лют. 2019 р.) : у 2 ч. – Дніпро : Видавець Біла К. О., 2019.

ISBN 978-617-645-317-8

Ч. 1. Гуманітарні виміри правової держави. Кримінальна відповідальність та розслідування злочинів / упоряд. : канд. юрид. наук Л. В. Межевська. – 2019. – 149 с.

ISBN 978-617-645-318-5

У збірнику матеріалів вміщено тези доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції «Правова держава: історія, сучасність та перспективи формування в Україні». У публікаціях висвітлено актуальні правові проблеми сучасності, в тому числі перспектива розвитку вітчизняної науки в умовах європейської інтеграції.

Призначено для науково-педагогічних працівників, аспірантів, здобувачів вищої освіти, юристів-практиків.

УДК 342.5(062.552)

ISBN 978-617-645-317-8

ISBN 978-617-645-318-5 (Т. 1)

© Колектив авторів, 2019

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ І КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ТА РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ

Митрофанов Ігор Іванович КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ: ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ	9
Плетенець Віктор Миколайович МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ФАКТОРА РАПТОВОСТІ ПРИ ПРОВЕДЕННІ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ В УМОВАХ ПРОТИДІЇ РОЗСЛІДУВАННЮ	11
Велієва А. А., Риб'янець Сергій Анатолійович КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЗЛОВЖИВАННЯ ВЛАДОЮ АБО СЛУЖБОВИМ СТАНОВИЩЕМ.....	13
Черненко Анатолій Павлович, Шевелуха Марія Олександрівна КРИМІНАЛЬНА ПРОЦЕСУАЛЬНА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ МОМЕНТУ ЗАТРИМАННЯ ОСОБИ ЗА ПІДОЗРОЮ У ВЧИНЕННІ ЗЛОЧИНУ ТА ПОРЯДОК ЗДІЙСНЕННЯ ПРИВОДУ ОСОБИ ПОТРЕБУЄ УДОСКОНАЛЕННЯ.....	15
Шалгунова С.А. ЗМІСТ СУСПІЛЬНОЇ НЕБЕЗПЕЧНОСТІ СТАТЕВИХ ЗЛОЧИНІВ	17
Боровенська Анастасія Анатоліївна, ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ЕЛІТОЛОГІЇ ХХ СТ.....	20
Гафісова Аміна Ельдарівна, Стояцька Ганна Михайлівна ЕТНОПОЛІТИЧНІ АСПЕКТИ УКРАЇНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ СТАНДАРТІВ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ.....	21
Єфімов Микола Миколайович, Карпенко Андрій Віталійович ОСОБА ЗЛОЧИНЦЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ	23
Іващенко Ігор Юрійович ОСОБЛИВОСІ ЗВЕРНЕННЯ ГРОМАДЯН В УКРАЇНІ	24
Кадникова Г.В. МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ДОСТУПУ ДО ПУБЛІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ	26
Сердюк Ольга Вікторівна ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ТА ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ВНЗ В ЗАКОНОДАВЧІЙ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ	28
Сердюченко Юлія Олександрівна MODERN ASPECTS OF TEACHING FOREIGN LANGUAGES IN UKRAINE AND EUROPE ..	31

Царьова І.В. ЮРИДИЧНИЙ АСПЕКТ МОВИ: РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВА	32
Цукан Сергій Валерійович, Герасимчук Сергій Сергійович СЛІДОВА КАРТИНА ХУЛІГАНСТВА, ПОВ'ЯЗАНОГО З ОПОРОМ ПРЕДСТАВНИКОВІ ВЛАДИ АБО ПРЕДСТАВНИКОВІ ГРОМАДСЬКОСТІ, ЯКИЙ ВИКОНУЄ ОБОВ'ЯЗКИ З ОХОРОНИ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ	36
Бойко Ю.Ю. КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЛІКАРІВ ЗА ДОПУЩЕННЯ МЕДИЧНОЇ ПОМИЛКИ.....	38
Літвінов Валерій Іванович ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ІНФОРМАЦІЯ	40
Шеленіна Карина Григорівна ЩОДО МЕТОДИКИ РОЗСЛІДУВАННЯ ВБИВСТВ, ВЧИНЕНИХ ЗАСУДЖЕНИМИ В МІСЦЯХ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ.....	42
Балюра Аліна Олександрівна ОСОБЛИВОСТІ ДОПИТУ НЕПОВНОЛІТНЬОГО ПІДОЗРЮВАНОГО ІЗ ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДІВ ПСИХОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ	44
Білоус Юлія Олександрівна, Соболь Оксана Іванівна КВАЛІФІКАЦІЯ УМИСНИХ ВБИВСТВ, ПЕРЕДБАЧЕНИХ СТ.118 КК УКРАЇНИ «УМИСНЕ ВБИВСТВО ПРИ ПЕРЕВИЩЕННІ МЕЖ НЕОБХІДНОЇ ОБОРОНИ АБО У РАЗІ ПЕРЕВИЩЕННЯ ЗАХОДІВ, НЕОБХІДНИХ ДЛЯ ЗАТРИМАННЯ ЗЛОЧИНЦЯ» ІЗ ВРАХУВАННЯМ СУБ'ЄКТИВНИХ ОЗНАК.....	45
Богун Єлизавета Валеріївна, Бондаренко Каріна Вікторівна ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ: ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ.....	48
Бреус Богдан Володимирович ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ПОКАРАННЯ ТА ЙОГО ВІДБУВАННЯ ПО АМНІСТІЇ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ	49
Гіренко О.О. ОРГАНІЗАЦІЯ І ТАКТИКА ПРОВЕДЕННЯ ДОПИТУ В КОНФЛІКТНІЙ ОБСТАНОВЦІ	51
Гудіна Яна Ігорівна СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ЗЛОЧИННОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ	52
Дудля Анастасія Петрівна АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЗГВАЛТУВАННЯ	54
Дупленко Руслан Вадимович ДЕЯКІ ПИТАННЯ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ЗЛОЧИННОСТІ СЕРЕД НЕПОВНОЛІТНІХ	56
Іскра Анастасія Юріївна КОМПОНЕНТНИЙ СКЛАД КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ КИШЕНЬКОВИХ КРАДІЖОК	58

Кіресєва Лідія Вікторівна КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА РОЗБІЙ ЗА КК УКРАЇНИ	59
Кінаш Ярослав Андрійович ПРО ПРАВО СТОРОНИ ЗАХИСТУ НА ОЗНАЙОМЛЕННЯ З МАТЕРІАЛАМИ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ	61
Кравченко Анна Віталіївна ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ПЛАНУВАННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ КРАДІЖОК, ВЧИНЕНИХ ГРУПАМИ НЕПОВНОЛІТНІХ	63
Лисенко Сергій Станіславович, РЕАЛІЗАЦІЯ ЗАСАДИ ЗМАГАЛЬНОСТІ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ.....	65
Мартиненко Богдан Сергійович АЛЬТЕРНАТИВНІ ДО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ ПОКАРАННЯ.....	67
Оглобля Яна Сергіївна НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ ДАКТИЛОСКОПІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ .	69
Поточняк М.І., Бараненко Р.В. ДО ПИТАННЯ ВИКОРИСТАННЯ БІОМЕТРИЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В КРИМІНАЛІСТИЦІ .	70
Прілепишев Андрій Володимирович ВПЛИВ РУСЬКОЇ ПРАВДИ НА ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА	72
Пришедько Ілля Дмитрович ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ, СВОБОД І ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ ЛЮДИНИ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ.....	74
Синиця Анастасія Сергіївна НЕДОЛІКИ ТА ПЕРЕВАГИ ЗАКОНОДАВСТВА РАДЯНСЬКОГО ПЕРІОДУ У ВИЗНАЧЕННІ НЕОБХІДНОЇ ОБОРОНИ.....	76
Скорик Тарас Миколайович ОРГАНІЗАЦІЯ І ТАКТИКА ДОПИТУ НЕПОВНОЛІТНЬОЇ ОСОБИ	78
Старова Тетяна Андріївна ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ ЗАСТОСУВАННЯ В ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ ТА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН СМЕРТНОЇ КАРИ: ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА	80
Старова Тетяна Андріївна ДО ПИТАННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ТОРГІВЛІ ЖІНКАМИ З МЕТОЮ СЕКСУАЛЬНОЇ ЕКСПЛУАТАЦІЇ.....	81
Тушенко Анжела Дмитрівна ОСОБЛИВОСТІ ПОЧАТКОВОГО ЕТАПУ РОЗСЛІДУВАННЯ ХУЛІГАНСТВА, ВЧИНЕНОГО ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ВОГНЕПАЛЬНОЇ, ХОЛОДНОЇ ЗБРОЇ ЧИ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗАСОБІВ	83
Цвіркун Євгеній Петрович, Шиян Анатолій Григорович ЩОДО ПОНЯТТЯ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ.....	85
Черниця Олександра Євгенівна, Головенко Роман Романович КРИМІНОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ПРИХОВУВАННЯ ЗЛОЧИНУ	87

СЕКЦІЯ II

ГУМАНІТАРНІ ВИМІРИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

Грибан Віталій Григорович, Ластовкін Владислав Анатолійович НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ В УКРАЇНІ	89
Грибан Віталій Григорович, Мельников Владимир Леонідович ФІЗИЧНА АКТИВНІСТЬ ЯК ЗАСІБ УКРІПЛЕННЯ ЗДОРОВ'Я ТА ТРИВАЛОСТІ АКТИВНОГО ЖИТТЯ ЮРИСТА	91
Грицай Ірина Олегівна ВПРОВАДЖЕННЯ ПОЛІТИКИ ҐЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	92
Маргулов Артур Худувич ЖИТЛОВЕ ПИТАННЯ ДЛЯ ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ: ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ	94
Скиба Елеонора Костянтинівна ҐЕНДЕРНА РІВНІСТЬ ЯК ЗАПОРУКА ПОБУДОВИ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ	95
Халапсіс Олексій Владиславович ПАТРІОТИЗМ ТА ІМПЕРІАЛІЗМ ЯК РЕЛІГІЙНІ ПАТЕРНИ АНТИЧНОГО СВІТОСПРИЙНЯТТЯ.....	96
Козинець Інна Іванівна, Піскова Ж.В., Петрова Я.І. АПРОБАЦІЯ СПЕЦІАЛЬНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ДІЛОВОЇ ГРИ З ЕКОНОМІЧНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ОСНОВИ ПІДПРИЄМНИЦТВА».....	98
Наріжний Юрій Олексійович КЛЕПТОКРАТІЯ ЯК ПОЛІТИКО-ПРАВОВА ІДЕЯ ТА ЯК РЕАЛЬНІСТЬ.....	101
Стояцька Ганна Михайлівна НЕОЛІБЕРАЛІЗМ: СТРАТЕГІЯ СУЧАСНОСТІ ТА ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ.....	103
Головіна Ольга Володимирівна ВИВЧЕННЯ ҐЕНДЕРНОЇ ПРОБЛЕМАТИКИ ЯК ФАКТОР ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА.....	104
Левін Олег Леонідович ПОЛІТИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ РАНЬОГО ХРИСТІЯНСТВА	106
Мірошніченко Любов Василівна ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УМОВ РОЗВИТКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ МОЛОДІ В СУСПІЛЬСТВІ	107
Мороз Тетяна Андріївна ЗАРОДЖЕННЯ ПОЛІТИКО-ПРАВОВОЇ ДУМКИ У КИЇВСЬКІЙ РУСІ ТА УКРАЇНСЬКОМУ СЕРЕДНЬОВІЧЧІ	108
Поплавський Олег Олександрович, Левін Олег Леонідович ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ВИКЛАДАННЯ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН В УМОВАХ ОСВІТНЬОЇ РЕФОРМИ	109

Суїма Ірина Павлівна ІННОВАЦІЇ В СФЕРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ З ТОЧКИ ЗОРУ ЗАКОНОДАВСТВА.....	111
Хрипко Людмила Володимирівна, Грибан Віталій Григорович ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ВНЗ З ЮРИДИЧНОЮ НАПРАВЛЕНІСТЮ.....	114
Ядловська Ольга Степанівна АСПЕКТИ ПОЛІТИЧНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ.....	116
Івченко Оксана Миколаївна, Місяць Юрій Володимирович ДОПІНГ У СПОРТІ, НОРМАТИВНА БАЗА ТА НАСЛІДКИ ЇХ ВЖИВАННЯ.....	118
Ірчишина Марина Віталіївна ОПТИМІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ ЯК ЧАСТИНА КОНЦЕПЦІЇ ГУМАНІТАРНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ.....	120
Козаченко В.В. БУЛІНГ – НОВЕ ПОНЯТТЯ ХУЛІГАНСТВА СЕРЕД НЕПОВНОЛІТНІХ В УКРАЇНІ	121
Сірко Л. П. ГЕНДЕРНО-ПРАВОВА ЕКСПЕРТИЗА В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ	123
Хаджи Анна Юріївна ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ.....	125
Чоботько Маргарита Анатоліївна САМОЗАХИСТ ОБМЕЖЕНИЙ ЗАКОНОМ ТА НАСЛІДКИ ПЕРЕВИЩЕННЯ МЕЖ.....	126
Шубенок Тамара Іванівна ЛЮДСЬКА ГІДНІСТЬ ТА СТАН ПРАВ ЛЮДИНИ У СВІТІ ТА В УКРАЇНІ.....	128
Антоненко Дар'я Олексіївна МОЛОТ РЕПРЕСІЙ НА ДНІПРОПЕТРОВЩИНІ 1920-1930-Х РР.	131
Байдуж Юлія Ігорівна, Кірпічов Володимир Віталійович ІСТОРИЧНЕ ФОРМУВАННЯ ЕТНІЧНИХ ОСНОВ ПРАВОСВІДОМОСТІ	135
Недойнов Кирило Володимирович ГРОМАДЯНСЬКА ІДЕНТИЧНІСТЬ ЯК УМОВА РОЗВИТКУ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ	136
Серховець Дмитро Іванович СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УНР. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	138
Скиба Елеонора Костянтинівна, Зеленіна Марина Володимирівна ФЕНОМЕНОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ПРАВОРОЗУМІННЯ	140
Смирницька Єлизавета Віталіївна САТИРИЧНО-ГУМОРИСТИЧНІ ЖУРНАЛИ ТА ДЕРЖАВНА ІДЕОЛОГІЯ (НА ПРИКЛАДІ ЖУРНАЛІВ «КРОКОДИЛ» ТА «ПЕРЕЦЬ»)	141

Фоміна Дар'я Олександрівна ГЕРМЕНЕВТИКА ЯК НАПРЯМ СУЧАСНОЇ ФІЛОСОФІЇ ПРАВА	143
Хоменко Вікторія Михайлівна, Савченко Валерія Олександрівна ПІЗНАННЯ ПРАВОВОЇ ДІЙСНОСТІ ТА ПРАВОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	144
Цикало Максим Віталієвич ГІГІЄНА ТА БЕЗПЕКА ПРАЦІ В ЄВРОСОЮЗІ	146
Чорна Ірина Романівна ПРОБЛЕМИ ЕЛІТ У ДЕМОКРАТИЧНІЙ ДЕРЖАВІ (НА ПРИКЛАДІ ЗАКОНУ «ЗАЛІЗНОЇ ОЛІГАРХІЇ» Р. МІХЕЛЬСА).....	147

СЕКЦІЯ І

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ТА РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ

Митрофанов Ігор Іванович,

доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри галузевих юридичних наук
Кременчуцького національного університету
імені Михайла Остроградського

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ: ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ

Негативна кримінальна відповідальність є результатом заснованого на законі про кримінальну відповідальність осудження (негативної оцінки) здійсненого суспільно небезпечного діяння й особи, яка його винно вчинила, з боку держави, що фіксується в обвинувальному вирокі суду. Реалізація негативної кримінальної відповідальності відбувається в межах матеріальних і виконавчих кримінальних кримінально-правових відносин. Діяння особи, що містить всі ознаки кримінального правопорушення, передбаченого ЗУпКВ, не перебуває поза механізмом втілення норм кримінального права в поведінку суб'єктів регульованих суспільних відносин, відбувається не в якомусь ізольованому від кримінально-правових відносин просторі. Воно починається усередині запобіжних кримінально-правових відносин і стає юридичним фактом, що спричиняє виникнення відновлювальних кримінально-правових відносин.

Так, М.Г. Александров зазначає, що коли допущена протиправна поведінка, за яку санкціонується покладання на винного додаткових обмежень, з'являються інші різновиди кримінально-правових відносин [1], що мають назву відновлювальних кримінально-правових відносин. При цьому виникнення й існування кримінально-правових відносин не залежить від факту виявлення особи, яка винно вчинила кримінальне правопорушення, слідчим або прокурором.

Відновлювальні кримінально-правові відносини характеризується юридичним і фактичним моментами [2]. Невипадково Ф.Н. Фаткуллін з цього приводу вказує на те, що як і заохочувальні, так і відновлювальні кримінально-правові відносини у своєму змісті мають два моменти: юридичний та фактичний..., а при розгляді змісту охоронних (відновлювальних) кримінально-правових відносин найбільші труднощі викликає розуміння ретроспективної (негативної – за минуле) кримінальної відповідальності [3].

Кримінальна відповідальність в ретроспекції, в першу чергу, представляє певний вид і міру належної поведінки, що сформульовані в санкції кримінально-правового нормативу що реалізується в даному конкретному випадку, за вчинене особою кримінальне правопорушення, що передбачене цим нормативом, і в цій площині вона є специфічним проявом правничого обов'язку. Так, П.А. Воробей справедливо вказує на те, ще кримінальна відповідальність є встановлений ЗУпКВ юридичний обов'язок особи дати звіт перед судом про своє суспільно небезпечне діяння та понести за нього передбачене законом засудження та покарання. Цей обов'язок не особистий, не персоніфікований, а об'єктивний, тобто всезагальний та рівний для всіх суб'єктів відповідальності [4]. Цей обов'язок є специфічним, оскільки він з'являється й існує в межах відновлювальних кримінально-правових відносин.

У зв'язку з цим М.І. Панов цілком правильно звертає увагу на те, що, екстраполюючи найістотніші змістовні ознаки кримінально-правових відносин на кримінальну відповідальність, доходимо висновку, що кримінальна відповідальність – це юридичний обов'язок особи, яка визнана винною у вчиненні кримінального правопорушення, підлягати дії ЗУпКВ [5]. А.Є. Жалінський вважав, що кримінальна відповідальність: 1) є правничою конструкцією, зміст, мету та сферу застосування якої законодавцем не встановлені з достатньою визначеністю; 2) охоплює як інститут обов'язок підлягати наслідкам вчиненого кримінального правопорушення, тобто стан відповідальності діяча; право публічної влади, що має відповідну компетенцію, насамкінець суду, оголошувати діяння кримінальним правопорушенням, а його суб'єкта зобов'язаним відповідати за наслідки свого діяння, за умов і в мірі, попередньо встановлених матеріальним і процесуальним кримінальним

законами; визначення засобу й її реалізацію судом і відповідно перетерпіння засудженим; 3) підлягає обґрунтуванню й процесуальному відображенню на всіх стадіях свого існування або стосовно до всіх елементів, тобто в процесі притягнення особи до кримінальної відповідальності та перетерпіння (реалізації) відповідальності [6].

Учинення кримінального правопорушення (поява юридичного факту) є підставою для виникнення конкретних кримінально-правових відносин і в межах цих відносин індивід, який його винно вчинив, стає зобов'язаним відповісти за вчинене, а в держави з'являється право застосувати до нього кримінально-правові засоби впливу. Інакше кажучи, без обов'язку особи, яка винно вчинила кримінальне правопорушення, не може бути й кримінальної відповідальності, оскільки в такому випадку застосування засобів такої відповідальності буде незаконним. При цьому для покладення кримінальної відповідальності за вчинене кримінальне правопорушення, потрібний акт правозастосування, яким є лише обвинувальний вирок суду (ст. 62 Конституції України). Тобто, якщо відсутній обвинувальний вирок (інше остаточне рішення) суду, що набрав чинності, то й особу не можна ні за яких умов вважати такою, яка підлягала кримінальній відповідальності [7].

До того ж законом передбачена індивідуалізація засобів такої відповідальності судом із урахуванням усіх об'єктивних і суб'єктивних моментів учиненого. При цьому конкретизація виду засобу кримінально-правового впливу на винного відбувається на підставі акту індивідуально-правового регулювання (вироку чи іншого остаточного рішення суду) під час вирішення питання про призначення покарання відповідно до вимог ст.ст. 65–73 КК України. Однак правничий зміст кримінальної відповідальності особи не вичерпується властивостями, що характеризують її як різновид юридичного обов'язку. На відміну від останнього, негативна кримінальна відповідальність полягає і в самому справжньому перетерпінні тих обмежень, що складають вид і міру належної поведінки. Відповідно така відповідальність пронизує й юридичний, і фактичний моменти відновлювальних кримінально-правових відносин. Особа, яка винно вчинила кримінальне правопорушення, несе цю відповідальність як тоді, коли відповідно до санкції реалізованої норми кримінального права на неї покладається обов'язок перетерплювати додаткові обмеження за винну поведінку, так і тоді, коли вона реально їх перетерплює.

Отже, кримінальна відповідальність в ретроспекції нерозривно пов'язана з відновлювальними кримінально-правовими відносинами, виникає й існує в органічній з ними єдності, як юридичний факт до того виступає власна поведінка винного, в якій містяться всі ознаки конкретного складу кримінального правопорушення, передбаченого нормою Особливої частини ЗУпКВ. Акт індивідуального правового регулювання в будь-якому випадку не можна визнавати частиною такого юридичного факту. Проте в такому акті чітко визначаються кримінально-правові засоби, через які реалізується відповідальність особи за вчинене. Виходячи з цього, притягнення особи до кримінальної відповідальності як стадія кримінального провадження не може розглядатися як стадія (етап) реалізації кримінальної відповідальності, оскільки під час досудового розслідування слідчий та прокурор провадять діяльність, спрямовану на доказування наявності у вчиненому особою суспільно небезпечному діянні складу кримінального правопорушення, передбаченого Особливою частиною ЗУпКВ. Підстава кримінальної відповідальності під час такої діяльності лише доводиться, а судом остаточно встановлюється її наявність та підтверджується факт, що між особою, яка вчинила кримінальне правопорушення, потерпілим і державою виникли на момент його вчинення кримінально-правові відносини, котрі є єдиним форматом реалізації не лише норм кримінального права, а й кримінальної відповідальності такої особи [8]. Для регулювання відповідальності особи, яка визнана винною у вчиненні кримінального правопорушення, у кримінальному праві необхідний спеціальний механізм [7, с. 60].

Кримінальна відповідальність сама по собі у кримінальному праві є узагальнюючим (збірним) поняттям, оскільки охоплює всю сукупність кримінально-правових засобів впливу на осіб, які визнані винними у вчиненні кримінальних правопорушень, через які вона може реалізовуватися. Кримінальна відповідальність втілюється у поведінку учасників регульованих суспільних відносин за допомогою кримінально-правових засобів, головним з яких є покарання як єдиний засіб санкції (у вузькому розумінні) статті (частини статті) Особливої частини КК.

Таким чином, кримінальна відповідальність – це обов'язок особи «відповісти» за вчинене, що полягає в необхідності зазнавання засудження її та вчиненого нею діяння від імені держави та реалізації в одній із форм у межах відновлювальних матеріальних і виконавчих кримінально-правових відносин.

Бібліографічні посилання:

1. Александров Н. Г. Законность и правоотношения в советском обществе. Москва: Госюриздат, 1955. С. 91–92; Алексеев С. С. Общая теория права: курс в 2-х томах. Москва: Юрид. литература, 1982. Т. 2. С. 108.
2. Митрофанов І. І. Поняття кримінальної відповідальності наркозалежних осіб, які вчинили злочини. *Юридична Україна*. 2007. № 1. С. 85–90.
3. Фаткуллин Ф. Н. Проблемы теории государства и права: учебное пособие. Казань: Изд-во КЮИ МВД России, 2002. С. 312–314.
4. Воробей П. А. Теорія і практика кримінально-правового ставлення в вину: монографія. Київ: Вид-во НАВС України, 1997. С. 137–138.
5. Панов М. І. Кримінальна відповідальність: поняття, принципи, підстава. *Право України*. 2012. С. 252.
6. Жалинский А. Э. Уголовное право в ожидании перемен: теоретико-инструментальный анализ. Москва: Проспект, 2009. С. 99.
7. Митрофанов І. І. Актуальні проблеми регулювання відповідальності у кримінальному праві: монографія. Одеса: Видавництво «Фенікс», 2017. С. 59.
8. Митрофанов І. І. Сучасні підходи до розв'язання проблем реалізації кримінальної відповідальності. *Юридична Україна*. 2009. № 11–12. С. 109–115.

Плетенець Віктор Миколайович,
доцент кафедри криміналістики,
судової медицини та психіатрії,
кандидат юридичних наук, доцент

МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ФАКТОРА РАПТОВОСТІ ПРИ ПРОВЕДЕННІ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ В УМОВАХ ПРОТИДІЇ РОЗСЛІДУВАННЮ

Кримінальний процесуальний кодекс України визначає, що в ході розслідування кримінального провадження вирішуються такі завдання, як захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура [1, с. 3].

Виконання завдань КПК України вимагає від правоохоронців належної організації розслідування та готовності до його швидкого проведення.

Останнім часом в криміналістичній літературі фактору раптовості приділяється значна увага. При цьому, здебільшого, вчені розглядають його як важливу складову в отриманні позитивного результату при проведенні окремих слідчих (розшукових) дій. Однак, на нашу думку, залишається поза належної уваги можливість використання фактора раптовості у подоланні проявів протидії розслідуванню.

Як зазначено в Академічному тлумачному словнику з української мови раптовий – це той, який відбувся, настав несподівано, непередбачено [2].

Раптовість, на думку М.В. Салтєвського, є доцільною у наступних ситуаціях: а) на початку розслідування, коли факт порушення кримінальної справи відомий обмеженому колу осіб; б) коли підозрювані або зацікавлені особи здогадуються, що правоохоронні органи мають відомості про їхню причетність до злочину і місце приховування викраденого; в) до виклику підозрюваного у вчиненні злочину, співучасників або зацікавлених осіб; г) до затримання підозрюваного чи співучасників або негайно після цього; г) коли особа захоплена при вчиненні злочину, або на неї вкажуть очевидці, або на її одязі і тілі будуть виявлені сліди злочину; д) через деякий час після першого обшуку, який не дав позитивних результатів [3, с. 348].

Подолання імовірних проявів протидії є можливим, у тому числі, шляхом мінімізації часу організації розслідування взагалі та проведення процесуальних дій (допитів, обшуків та інших)

зокрема. Варто наголосити, що саме на етапі планування окремих слідчих (розшукових) дій має бути мінімізована кількість поінформованих про наміри їх проведення осіб. Зазначена специфічна особливість підготовки до обшуку обумовлена необхідністю забезпечити елемент раптовості, який грає виключно важливу роль при здійсненні даної слідчої дії [4 с. 125]. При цьому в криміналістичній літературі фактор раптовості виділяється як ключовий у проведенні результативних обшуків. У той же час використання досліджуваного фактора не повинно обмежуватись лише проведенням обшуків та допитів.

Не меншої уваги фактор раптовості потребує й при допиті підозрюваного. Показання підозрюваного, як правило, одержуються на початковому етапі розслідування. У цей момент підозрюваний ще не знає, якими доказами володіє слідчий. Він практично не в змозі протиставити слідчому свою лінію захисту [5, с. 193].

Допит підозрюваного одразу після затримання дозволить використати: фактор раптовості. Це не тільки унеможливить передчасний витік наявної доказової інформації, а й сприятиме спростуванню неправдивого алібі злочинців, подоланню протидії розслідуванню з їх боку. Таку думку підтримують 92 % опитаних слідчих.

Свідчення підозрюваного, допитаного одразу після затримання, без попереднього обмірковування ним обставин, що стали причиною його затримання та підставами підозри, суттєво відрізняються від тих, котрі він дає під час допиту, через певний час [6, с. 408].

Це обумовлено, у тому числі тим, що затримані одразу після вчинення злочину особи можуть перебувати у стані збудження та неочікуваного здивування або розпачу. Як наслідок у них може бути відсутня, добре спланована лінія захисту. При ретельному допиті на початку розслідування у сформованому злочинцями алібі будуть виявлені прогалини, невідповідності зі змістом події. Це, значною мірою, може вплинути на відмову від зайнятої лінії захисту та зізнанні у кримінальному правопорушенні.

При цьому використання фактора раптовості має обумовлюватись умовами розслідування. В іншому випадку правоохоронці можуть стикнутися із ситуацією, коли його застосування не буде мати очікуваного від нього ефекту, а розслідування – результату.

Таким чином використання фактора раптовості є складною, у той же час важливою умовою організації розслідування. Це, на нашу думку, значно зменшить вплив проявів протидії на кримінальне провадження з боку зацікавлених осіб. Наведене, у свою чергу, сприятиме мінімізації строків розслідування, підвищенню його якості, та як наслідок, забезпеченню виконання завдань кримінального провадження, визначених КПК України.

Бібліографічні посилання:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: чинне законодавство із змінами та допов. на 16 березня 2017 року: Офіц. текст. – К.: Алетра, 2017. – 290 с.
2. Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970–1980) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sum.in.ua/s/rapтовуј>
3. Салтевський М.В. Криміналістика (у сучасному викладі): Підручник.- К.: Кондор, 2008. – 588с.
4. Возгрин И. А. О первоначальном этапе расследования хулиганства / И. А. Возгрин // Вопр. теории и практики борьбы с хулиганством. – Л., 1975. –361 с.
5. Шепитько В. Ю. Криміналістика : курс лекцій. – 2-е изд., перераб. и доп. / Шепитько В. Ю. – Х. : ООО «Одиссей», 2005. – 368 с.
6. Криміналістика / под ред Р. С. Белкина, Г. Г. Зуйкова. – М., «Юридическая литература», 1968. – 696 с.

Велієва А. А.,
студентка ДДУВС,
Риб'янець Сергій Анатолійович,
к.ю.н., доцент Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЗЛОВЖИВАННЯ ВЛАДОЮ АБО СЛУЖБОВИМ СТАНОВИЩЕМ

Вчинення злочинів у сфері службової діяльності є суспільно небезпечним з огляду на значну шкоду державі та національній економіці. Згідно зі ст. 19 Конституції України, органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. Зловживання владою або службовим становищем є небезпечним злочином, який вчиняється у сфері службової діяльності і посягає на охоронювані законом права й інтереси окремих громадян, інтереси юридичних осіб, державні та громадські інтереси.

Проблему зловживання владою або службовим становищем досліджували такі науковці, як П.П.Андрушко, Л.П.Бріч, Н.О.Гуторова, О.О.Дудоров, В.П.Коваленко, М.І.Мельник, А.А.Музика, Ю.О. Науменко, В.Я. Тацій, В.В. Сташис, В. Г.Хашев та ін.

21 лютого 2014 року Верховна Рада України прийняла Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінально процесуального кодексів України щодо імплементації до національного законодавства положень статті 19 Конвенції ООН проти корупції» [1]. На підставі цього Кримінальний кодекс України зазнав змін щодо кримінальної відповідальності службових осіб, зокрема за зловживання владою або службовим становищем, а також перевищення влади або службових повноважень. Так, кримінальній відповідальності за ст. 364 КК України підлягають особи, які зловживають владою або службовим становищем з метою одержання будь-якої неправомірної вигоди для самої себе чи іншої фізичної або юридичної особи.

Зловживання владою або службовим становищем визнається злочином за наявності трьох спеціальних ознак в їх сукупності: 1) використання службовою особою влади чи службового становища всупереч інтересам служби; 2) вчинення такого діяння з корисливих мотивів чи в інших особистих інтересах або в інтересах третіх осіб; 3) заподіяння такими діями істотної шкоди охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян, або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб.

Таким чином, з об'єктивної сторони зловживання владою або службовим становищем може мати такі форми: 1) зловживання владою, що завдало істотної шкоди; 2) зловживання службовим становищем, що завдало істотної шкоди.

Зловживання владою – це умисне використання службовою особою, яка має владні повноваження, всупереч інтересам служби своїх права щодо пред'явлення вимог, а також прийняття рішень, обов'язкових для виконання іншими фізичними чи юридичними особами. Під зловживанням службовим становищем розуміють будь-яке умисне використання службовою особою всупереч інтересам служби своїх прав і можливостей, пов'язаних з її посадою.

В.І.Борисов зазначає, що зловживання службовим становищем матиме місце не лише в разі вчинення службовою особою діяння в межах своєї компетенції, тобто діяння, пов'язаного з власними повноваженнями, а й у випадках, коли службова особа використала авторитет своєї посади, службові зв'язки, а також можливість давати вказівки, рекомендації підпорядкованим організаціям і відповідно до свого службового становища могла контролювати їх виконання тощо [2, с. 49].

Отже, використання влади чи службового становища всупереч інтересам служби потрібно тлумачити як учинення службовою особою таких порушень своїх службових обов'язків, які заподіюють істотну шкоду охоронюваним законом інтересам окремих громадян, державним, громадським інтересам або інтересам юридичних осіб [2, с. 50].

Під інтересами служби слід розуміти, насамперед, інтереси держави взагалі, і крім того, інтереси певного органу, підприємства, установи або організації, що не суперечать, не протиставляються інтересам держави. Обов'язковим є встановлення того, яким саме законним інтересам (зокрема, інтересам окремих громадян, інтересам держави чи інтересам підприємства) заподіяно шкоду діянням службової особи та яку саме (матеріальну, нематеріальну), її розмір, а також завдання якої шкоди іншим інтересам відвернено діянням службової особи. Питання про співвідношення інтересів

держави, суспільства загалом й окремого підприємства, установи чи організації незалежно від форми власності, його найманих працівників та інших громадян, а також інших юридичних осіб необхідно вирішувати в кожному конкретному випадку, зважаючи на такі обставини: яку шкоду завдано конкретним законним інтересам; яку шкоду могли заподіяти іншим конкретним законним інтересам, на користь яких учинено дії службовою особою, у разі їх невчинення; яку шкоду могли завдати конкретним законним інтересам, зокрема інтересам підприємства, установи, організації, у разі невчинення службовою особою тих дій, які вона вчинила в законних інтересах підприємства, установи чи організації за рахунок невчинення інших дій в інтересах держави, суспільства, інших юридичних чи фізичних осіб, або навпаки [3, с. 44].

Зловживання владою або службовим становищем слід розмежовувати з перевищенням влади або службових повноважень. Так, п. 5 Постанови Пленуму Верховного Суду України від 26 грудня 2003 року №15 «Про судову практику у справах про перевищення влади або службових повноважень» зазначає, що при зловживання владою або службовим становищем особа незаконно, всупереч інтересам служби використовує надані їй законом права і повноваження, а під перевищенням влади або службовим повноважень треба розуміти: а) вчинення дій, які є компетенцією вищестоящої службової особи цього відомства чи службової особи іншого відомства; б) вчинення дій, виконання яких дозволяється тільки в особливих випадках, або з особливого дозволу, або з додержання особливого порядку, – за відсутності цих умов; в) вчинення одноособово дій, які могли бути вчинені лише колегіально; г) вчинення дій, які ніхто не має права виконувати або дозволяти [4].

М.І. Мельник зазначає, що принципова відмінність між перевищенням влади або службових повноважень та зловживання владою або службовим становищем полягає в тому, що при перевищенні влади або службових повноважень службова особа вчиняє те чи інше діяння по службі, яке не входить до її компетенції (вона виходить за межі наданих їй повноважень, дії у незаконний спосіб незаконними методами), а при зловживання владою або службовим становищем службова особа в межах її повноважень, визначених законом, використовує їх всупереч інтересам служби. Також, на відміну від загального складу зловживання владою або службовим становищем, перевищення влади або службових повноважень не може проявлятися у бездіяльності [5, с. 32].

Суб'єктом зловживання владою або службовим становищем може бути лише службова особа. У законодавстві під поняттям службової особи розуміється, що це особа, яка постійно, тимчасово чи за спеціальним повноваженням здійснює функції представників влади чи місцевого самоврядування, а також обіймає постійно чи тимчасово в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на державних чи комунальних підприємствах, в установах чи організаціях посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій, або виконує такі функції за спеціальним повноваженням, яким особа наділяється повноважним органом державної влади, органом місцевого самоврядування, центральним органом державного управління із спеціальним статусом, повноважним органом чи повноважною особою підприємства, установи, організації, судом або законом.

Суб'єктивна сторона зловживання владою або службовим становищем характеризується умисною або змішаною формою вини. Діяння вчиняється тільки з прямим умислом, а щодо наслідків, передбачених частинами 1 і 2 ст. 364 – вина може бути у формі умислу або необережності. Корисливий мотив, інші особисті інтереси та інтереси третіх осіб є обов'язковими ознаками зловживання владою або службовим становищем і підкреслюють той факт, що цей злочин може бути вчинено під впливом саме таких спонукань. Корисливий мотив можна визначити як прагнення службової особи шляхом зловживання владою або службовим становищем отримати незаконну матеріальну вигоду (отримати майно, майнові права, звільнити від особистих майнових витрат тощо).

З урахуванням вище зазначеного можна зробити висновок, що завдяки змінам, які були внесені до Кримінального кодексу України щодо кримінальної відповідальності за зловживання владою або службовим становищем, уникають кримінальної відповідальності службові особи, які використовують владу чи службове становище всупереч інтересам служби без корисливого мотиву. Також зловживання владою або службовим становищем можна назвати злочином, від якого походять усі інші злочини, зазначені у Розділі XVII Кримінального кодексу України.

Бібліографічні посилання:

1. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо імплементації до національного законодавства положень статті 19 Конвенції ООН

- проти корупції: Закон України від 21.03.2014р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/746-vii>
2. Злочини проти правосуддя: навч. посіб. / за заг. ред. В.І. Борисова, В.І. Тютюгіна. – Харків : Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого», 2011. – 160 с.
 3. Хашев В.Г. Кримінальна відповідальність за зловживання владою або службовим становищем: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Хашев Вадим Георгійович. – Дніпропетровськ, 2007. – 259 с.
 4. Постанова Пленуму ВСУ від 26.12.2003 №15 «Про судову практику у справах про перевищення влади або службових повноважень».
 5. Мельник М. Розмежування складів злочинів "зловживання владою або посадовим становищем" та "перевищення влади або посадових повноважень" / М. Мельник, М. І. Хавронюк // *Право України*. – 1997. – 2. – С. 31-33.

Черненко Анатолій Павлович,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінально-правових дисциплін
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ,
Шевелуха Марія Олександрівна,
студентка 4 курсу юридичного факультету
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

КРИМІНАЛЬНА ПРОЦЕСУАЛЬНА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ МОМЕНТУ ЗАТРИМАННЯ ОСОБИ ЗА ПІДОЗРОЮ У ВЧИНЕННІ ЗЛОЧИНУ ТА ПОРЯДОК ЗДІЙСНЕННЯ ПРИВОДУ ОСОБИ ПОТРЕБУЄ УДОСКОНАЛЕННЯ

Кримінальне провадження характеризується певним його втручанням у охоронювані Конституцією та іншими законами України права осіб, які залучаються до такого провадження, тому кримінальні процесуальні норми завжди відрізнялися від норм інших галузей права більш суворою регламентацією порядку самого провадження та правових статусів учасників зазначеного провадження. Наявність ризиків певного обмеження прав особи, котра потрапила у сферу кримінального провадження, зумовлює необхідність закріплення прав таких осіб на найвищому рівні, а саме в Конституції України. Зокрема, Конституція України в ст. 29 проголошує, що «Ніхто не може бути заарештований або триматися під вартою інакше як за вмотивованим рішенням суду і тільки на підставах та в порядку, встановлених законом. У разі нагальної необхідності запобігти злочині чи його перепинити уповноважені на те законом органи можуть застосувати тримання особи під вартою як тимчасовий запобіжний захід, обґрунтованість якого протягом сімдесяти двох годин має бути перевірена судом. Затримана особа негайно звільняється, якщо протягом сімдесяти двох годин з моменту затримання їй не вручено вмотивованого рішення суду про тримання під вартою» [1].

Природно, що передбачене Конституцією виключення (нагальна необхідність...) з фундаментального права на свободу та недоторканність особи повинно бути найретельнішим чином обґрунтовано у галузевому законодавстві, де повинна бути чітко виписана процедура обмеження такого права та встановлена сувора відповідальність за його порушення.

Вивчення чинного кримінального процесуального законодавства дає підстави говорити про певні неузгодженості у процедурі затримання, як тимчасового запобіжного заходу та іншого заходу забезпечення кримінального провадження, яким є привід особи. Такі неузгодженості у Кримінальному процесуальному кодексі України (далі – КПК України) й обумовили вибір теми цього дослідження.

Суть неузгодженості норм КПК України, якими регламентується затримання та привід особи (ст.ст.208 та 140 КПК України відповідно), полягає у тому, що різні за суворістю та процедурою вони, за певними нормами можуть бути оцінені, як одне і теж.

На перший погляд між ними немає і не може бути нічого спільного, бо це різні інститути кримінального процесуального законодавства: затримання являє собою тимчасовий запобіжний

захід, а привід за своєю суттю є одним із заходів забезпечення участі особи у такій слідчій (розшуковій) дії, якою є допит тощо. Більше того, рішення про затримання і привід належить до компетенції різних суб'єктів кримінального провадження. Так, рішення про привід, у відповідності до ст. 140 КПК України приймається: під час досудового розслідування – слідчим суддею за клопотанням слідчого, прокурора або з власної ініціативи, а під час судового провадження – судом за клопотанням сторони кримінального провадження, потерпілого, представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, або з власної ініціативи. Рішення про здійснення приводу приймається у формі ухвали [2]. Рішення про затримання особи, підозрюваної у вчиненні злочину у порядку ст. 208 КПК України є дещо дискусійним. Частина 1 ст. 208 КПК України зазначає, що затримання особи, підозрюваної у вчиненні злочину має право здійснити уповноважена службова особа без ухвали слідчого судді або суду, але ч. 3 тієї ж самої ст. 208 КПК України зазначається, що уповноважена службова особа, слідчий, прокурор може здійснити обшук затриманої особи, з чого можна зробити висновок, що всі вказані особи мають право здійснити таке затримання і тим самим ця норма закладає певні сумніви щодо суб'єкта, котрий має право ухвалити рішення про затримання. Зрозуміло, що питання про суб'єкта, котрий має право здійснити затримання особи за підозрою у вчиненні злочину знаходиться за межами предмета цього дослідження та потребує окремого дослідження, але й оминати його буде не виправдано. На наш погляд, право здійснити затримання особи за підозрою у вчиненні злочину належить виключно до компетенції уповноваженої службової особи, котрій доручено проведення досудового розслідування, а це може бути лише слідчий, а у певних випадках прокурор. Під слідчим тут ми маємо на увазі службову особу органу Національної поліції, органу безпеки, органу, що здійснює контроль за додержанням податкового законодавства, органу державного бюро розслідувань, органу Державної кримінально-виконавчої служби України, підрозділу детективів, підрозділу внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України, уповноважена в межах компетенції, передбаченої КПК України, здійснювати досудове розслідування кримінальних правопорушень, як це вказано у п. 17 ч.1 ст.3 КПК України. Іншими словами, це слідчий за посадою в органах досудового розслідування, детектив чи інша особа підрозділу детективів, підрозділу внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України, котрим доручено проведення досудового розслідування, а точніше досудового слідства, бо у ході проведення дізнання, як форми досудового розслідування, затримання особи законом заборонено. Повноваження слідчого, за певних умов, мають право виконувати керівники органу досудового розслідування, тому й вони, на наш погляд, виконуючи повноваження слідчого, мають право здійснити затримання особи за підозрою у вчиненні злочину. Ну і на завершення, говорячи про відмінності між затриманням та приводом, слід зазначити, що на відміну від приводу, рішення про затримання особи, підозрюваної у вчиненні злочину, оформлюється у протоколі (ч. 5 ст. 208 КПК України). Як бачимо, затримання і привід є різними, але норми ст. 209 КПК України роблять їх дуже схожими.

Так, особа, відповідно до ст. 209 КПК України, є затриманою з моменту, коли вона силою або через підкорення наказу змушена залишатися поряд із уповноваженою службовою особою чи в приміщенні, визначеному уповноваженою службовою особою.

Порядок виконання ухвали слідчого судді або суду про привід, а також гарантії забезпечення прав і законних інтересів особи, привід якої здійснюється, передбачено у ст. 143 КПК України. У відповідності до норм вказаної статті КПК України виконання ухвали про здійснення приводу може бути доручене відповідним підрозділам органів Національної поліції, органів безпеки, органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства, Національного антикорупційного бюро України або Державного бюро розслідувань, які у випадку невиконання особою, що підлягає приводу, законних вимог щодо виконання ухвали про здійснення приводу, до неї можуть бути застосовані заходи фізичного впливу, які дозволяють здійснити її супроводження до місця виклику.

Як бачимо у відповідності до вимог ст. 143 КПК України до особи, яка підлягає приводу відповідною службовою особою можуть бути застосовані заходи фізичного впливу, за допомогою яких така особа буде змушена бути поряд із службовою особою, яка здійснює її привід, що у відповідності до вимог ст. 209 КПК України може вважатися моментом затримання особи, щодо якої здійснюється привід.

Схожі проблеми були виявлені А.П. Черненком та Н.І. Семенковою, які досліджуючи питання проблем щодо моменту набуття особою статусу підозрюваного у кримінальному процесі України зазначили, що «у відповідності до ч. 3 ст. 236 КПК України слідчий або прокурор має

право заборонити будь-якій особі залишити місце обшуку до його закінчення та вчиняти будь-які дії, що заважають проведення обшуку [2]. Як бачимо ч. 3 ст. 236 КПК України фактично передбачає випадки, які формально можна оцінювати як момент затримання особи, що прямо передбачено ст.209 КПК України, і як наслідок, у відповідності до ст. 42 КПК України передбачається й надання такій особі статусу підозрюваного. Але на практиці такого не відбувається, а головне, такого не відбувається не тому, що є чіткі приписи закону, а це не відбувається у супереч таких приписів, що може бути оцінено як недосконалість чинного КПК України. Безсумнівно, вважати підозрюваними всіх, кому слідчий під час обшуку заборонив залишати місце обшуку до його закінчення, особливо тих, хто потрапив до місця обшуку випадково, було б невиправдано та й нерозумно. Зрозуміло, що слідчий не бажає затримувати таких осіб у сенсі застосування до них тимчасового запобіжного заходу, а лише вживає заходів до ефективного завершення обшуку, але це повинно бути чітко зазначено у відповідній нормі КПК України, а не виходити з логіки чи здорового глузду. Отже, з метою усунення недосконалості чинного КПК України у частині визначення моменту набуття особою статусу підозрюваного пропонуємо ч.1 ст. 42 КПК України викласти у такі редакції: «Підозрюваним є особа, якій у порядку, передбаченому статтями 276-279 цього Кодексу, повідомлено про підозру, особа, яка у порядку ст. 208 цього Кодексу затримана за підозрою у вчиненні злочину, або особа, щодо якої складено повідомлення про підозру, однак його не вручено їй внаслідок невстановлення місцезнаходження особи, проте вжито заходів для вручення у спосіб, передбачений цим Кодексом для вручення повідомлень».

Статтю 209 КПК України викласти у такі редакції: «Особа є затриманою за підозрою у вчиненні злочину з моменту, коли вона силою або через підкорення наказу змушена залишатися поряд із уповноваженою службовою особою чи в приміщенні, визначеному уповноваженою службовою особою у зв'язку з наявністю підстав, передбачених ст. 208 цього Кодексу, які на думку, цієї службової особи мають місце»» [3].

На наш погляд, запропоновані зміни до КПК України цілком здатні вирішити й проблему розмежування затримання і приводу особи під час кримінального провадження.

Бібліографічні посилання:

1. Конституція України, поточна редакція — Редакція від 30.09.2016, підстава – 1401-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI (Редакція станом на 18 березня 2018 р.). URL: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
3. Черненко А.П., Семенкова Н.І. Проблеми щодо моменту набуття особою статусу підозрюваного у кримінальному процесі України / А.П. Черненко, Н.І. Семенкова // Протидія злочинності: теорія та практика: матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції (26 жовтня 2018 року). – Київ: Національна академія прокуратури України, 2018. – С. 464-467.

Шалгунова С.А.,

к.ю.н., доцент, доцент кафедри кримінально-правових дисциплін
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

ЗМІСТ СУСПІЛЬНОЇ НЕБЕЗПЕЧНОСТІ СТАТЕВИХ ЗЛОЧИНІВ

Суспільна небезпечність злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості (статевих злочинів) полягає у тому, що вони порушують право на свободу та особисту недоторканість людини, які закріплені ст.29 Конституції України. Статеві (сексуальні) відносини належать до однієї із сфер соціального життя людини і представляють його найбільш закрити, інтимну частину. Реалізуються статеві відносини у шлюбних і позашлюбних контактах гетеросексуального або гомосексуального характеру. У вітчизняному праві статеві стосунки регулюються переважно нормами моралі і нормами сімейного законодавства. Статеві стосунки переважно мають форму шлюбу – за

умови добровільної згоди жінки і чоловіка. Кримінальне право захищає будь-яку особу, незалежно від того, який вид статевих стосунків вона обрала (гетеро- чи гомосексуальний), і кримінальна відповідальність настає тільки у тих випадках, коли статеві стосунки здійснюються всупереч волі або поза волею одного із статевих партнерів (якщо мова йде про осіб, які досягли статевої зрілості і вільні у виборі статевих партнерів). Якщо ж одним із таких партнерів виступає особа, яка не досягла статевої зрілості і вона є неповнолітньою чи малолітньою, то навіть і добровільний характер таких стосунків тягне за собою кримінальну відповідальність, оскільки це порушує нормальний розвиток неповнолітніх осіб обох статей, може призводити до порушення нормального фізіологічного розвитку тощо.

Якщо говорити про найдавніші злочини, то зґвалтування належить саме до них. Іще в Біблії йде мова про наступне: «если же кто в поле встретится с отроковицею обрученною и, схватив ее, ляжет с нею, то должно предать смерти только мужчину, лежавшего с нею; А отроковице ничего не делай, на отроковице нет преступления смертного; ибо это то же, как если бы кто восстал на ближнего своего и убил его. Ибо встретился с нею в поле, и хотя отроковица обрученная кричала, но некому было спасти ее. Если кто-нибудь встретится с девицею обрученною, и схватит ее и ляжет с нею, и застанут их: То лежавший с нею должен дать отцу отроковицы пятьдесят сиклей серебра, а она пусть будет его женою, потому что он опорочил ее; во всю жизнь свою он не может развестись с нею» (Второзаконие, 22).

Як видно із наведеного, давній закон суворо засуджував зґвалтування, а чоловік, який вчинив такий злочин, підлягав смертній карі. Не тягло за собою покарання тільки зґвалтування жінок, які були захоплені під час війни на чужих територіях, і які належали до інших племен.

Зґвалтування, неприродні гріхи плоті (содомія, скотоложство) відносилися до злочинів проти суспільної чистоти нравів і каралося досить суворо за всіх часів в Україні, і належали у XV-XVII століттях до юрисдикції церковних судів [1, с.291]. Тільки з XVII століття, після прийняття Укладення про покарання 1649 року, зазначені види діянь були віднесені до категорії кримінальних справ, що розглядалися кримінальними судами, а не церковними.

Зґвалтування завжди розцінювалося як один із самих тяжких злочинів проти особи, і тому винні особи майже завжди каралися дуже суворо. Це викликано тим, що статеві відносини відіграють виключну роль в житті людей, впливають на рівень та зміст культури суспільства, на ідеологію, психологію, символи. Сама статева потреба є одним із важливих життєвих інстинктів. Карається ж не ця потреба, а антисуспільні способи її задоволення. Хоча цивілізована держава намагається рідше застосовувати силові засоби, зґвалтування, як відомо, караються в усіх країнах. Якщо жертвою гвалтівника стають представники іншої соціальної та ворожої національної групи, злочин виправдовується, навіть і відкрито.

Незважаючи на явну(очевидну) аморальність та злочинність зґвалтування, знаходилися і його захисники. Відомий письменник маркіз де Сад писав: «перейдем к изнасилованию, наиболее вредному, как то может показаться с первого взгляда, из всех видов распутства, ведь насилие якобы наносит человеку оскорбление. Однако же совершенно ясно, что насилие, совершение которого, кстати говоря, доказывається редко и с великим трудом, наносит ближнему несравненно меньше вреда, нежели воровство, так как воруя, мы присваиваем себе чужую собственность, а насилуя, мы такую собственность только портим. Да и в чем, сверх того, обвините вы насильника, если тот ответит, что в действительности, совершенное им злодеяние представляется весьма невинным, поскольку он, злоупотребляя объектом страсти, всего-навсего ускорил приближение того состояния, в котором подобный объект непременно бы очутился, вступив в брак или отдавшись любовному чувству» [2, с.195].

Таким чином, поняття статевої свободи підміняється таким поняттям, як неминучість. Іще одне висловлювання де Сада не потребує будь-яких пояснень: «неужели люди поверят в такую нелепость, будто бы любовное наслаждение с матерью, сестрой или дочерью следует, вообще говоря, считать преступлением».

Рівень зґвалтувань, як одного із найбільш поширених статевих злочинів, не відрізняється в сільській та міській місцевості. Відмінність тільки у тому, що в сільській місцевості жертвами стають у 86% знайомі гвалтівнику дівчата, а в міській – у 75-82% незнайомі. Серед жертв такого насильства у 36,6% є неповнолітні, які мають невеликий життєвий досвід, беззахисні, довірливі, інколи через власну надмірну цікавість, нерозуміння вчинюваних з ними дій легко стають жертвами злочинця. Звичайно, що у такому разі для їх психіки, фізичного здоров'я наступають непоправні наслідки, ставлення до людей, а особливо до чоловіків спотворюється, вони

перетворюються у винуватців всіх проблем та негараздів, що відбуваються на протязі всього їхнього життя. За часом вчинення найбільші показники (64%) спостерігаються у теплий час року: з травня по вересень, тобто, сезонний характер. Поясненням такої сезонності є можливість перебувати тривалий час на вулиці, у місцях відпочинку, а також усамітнитися, знайти місце, де мало людей.

Також велика кількість зґвалтувань відбувається у квартирах, гуртожитках, на дачах. Особливістю зґвалтування є те, що у 20% випадків воно закінчується більш-менш благополучно для жертви, оскільки не виходить за межі замаху. Кожне п'яте посягання не закінчується статевим актом внаслідок того, що жертва активно чинить опір, намагається перешкодити злочинцю виконати злочинний намір. Таким чином, якби жертви більш активно опиралися, намагалися протистояти гвалтівнику, кількість злочинних посягань могла б бути меншою. В тих же випадках, де зґвалтування було вчинено, жертва перебувала у подавленому, пригніченому стані, не могла чинити фізичного опору, хоча мала переваги у фізичній силі над гвалтівником. Невміння активно діяти в екстремальних, складних ситуаціях, психологічна неготовність до опору характеризують жертву зґвалтування.

В той же час, належить враховувати і те, що нестабільність обстановки в державі, зростання кількості тяжких злочинів, безкарність багатьох злочинних проявів, що свідчить про неефективність звернень потерпілих із заявами до правоохоронних органів, страх помсти з боку злочинців – все це підтверджує те, що реальна кількість таких найбільш тяжких статевих злочинів, яким є зґвалтування, набагато більша, ніж офіційно зареєстрована. Багато потерпілих побоюється скомпрометувати своє ім'я і ухиляються від розголосу. Все це робить цифри статистики досить відносними. До того ж, розкриття зґвалтувань часто представляє значні труднощі. Це обумовлено тим, що злочин вчиняється, як правило, без свідків, крім потерпілої особи, а остання з почуття соромливості нерідко повідомляє про факт статевого насильства через деякий час, коли сліди злочину зникають. Також, необхідно мати на увазі, що кримінальне провадження про зґвалтування без обтяжуючих обставин відкривається лише за наявності скарги потерпілої особи (ст.477 КПК України) [3, с.302-305], тобто, відноситься до справ приватного обвинувачення.

Кримінологічне дослідження зґвалтування та інших статевих злочинів дозволяє виділити певні ознаки злочинів даної групи:

1. Одноособовий раптовий напад на жінок, у тому числі малолітніх дівчат та неповнолітніх, жінок похилого віку.
2. Зґвалтування та насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом, пов'язані зі спільним вільним дозвіллям в малих групах. В більшості вчиняється неповнолітніми та дорослими злочинцями, переважно молодіжного віку, часто – у формі групового насильства.
3. Зґвалтування та насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом стає результатом контактів спільного дозвілля між чоловіком та жінкою, як правило, це коротке та нетривале знайомство.
4. Зґвалтування та насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом жінок, які перебувають у родинних та сімейних зв'язках з винним, а також тих, які проживають разом або є колегами по роботі.
5. Групові напади на жінок як результат спору одного із членів групи, виконання таким чином програшу.

Бібліографічні посилання:

1. Павлов А.С. Курс церковного права. – СПб.: Изд-во «Лань», 2002. – 549 с.
2. Маркиз де Сад. Философия в будуаре или Безнравственные наставники. – М. : Гелеос, 2008. – 52 с.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України : чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 12 трав. 2018 р. : (офіц. текст). – К. : Паливода А.В., 2018. – 408 с.

Боровенська Анастасія Анатоліївна,

студентка гр. Б-МВ-841

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

Науковий керівник:

Єремєєва І.А., доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін, к.і.н., доцент

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ЕЛІТОЛОГІЇ ХХ СТ.

Еліта є багатоплановим, універсальним явищем, що притаманне усім сферам життя сучасного суспільства. Кожна історична епоха наділяла еліту особливими характеристиками та формувала власні уявлення про неї, але спільним є погляд на еліти, як нечисельний домінуючий стан суспільства, що трактується з позиції відносин панування і підпорядкування між ними і народом.

Термін "еліта" походить від латинського слова *eligere*, що трансформувалося у французьке *élite* – кращий, добірний, вибраний. Починаючи з XIX ст., його використовували для позначення осіб і груп, які знаходяться на вершині соціальної ієрархії. Варто зауважити, що до кінця XIX ст. термін "еліта" не набув широкого розповсюдження в європейських суспільно-політичних науках. [1].

Походить сучасна класична теорія еліт з італійської школи політичної соціології, що заснувала новий напрям у дослідженні соціальних груп наприкінці XIX – на початку XX ст. – період, що характеризується розвитком та значним зростанням впливу політичних еліт на суспільні процеси.

У першій третині XX ст. ідеї елітарності були систематизовані та узагальнені італійськими соціологами Г.Моска та В.Парето. Саме їм належить авторство теорії еліт як цілісної наукової концепції, в якій сформульовані основні теоретико-методологічні підходи щодо дослідження соціальних процесів, а саме: визначення еліти предметом наукового дослідження, аналіз структури, законів функціонування та ролі еліти в політичній системі.

Поняття «еліта» трактується по-різному. За визначенням В. Парето еліта являє собою коло осіб, які отримали найвизначніші досягнення у сфері своєї діяльності. В той же час Г. Моска вважав, що еліта – найактивніші люди в політичних відносинах, які орієнтовані на утримання влади в своїх руках, організована меншість суспільства [4].

Основою концепції, сформульованою Г. Моска, є ідея правлячого класу, за якою суспільство поділяється на меншість, яка править, та більшість, якою управляють. У своїй праці «Елементи політичної науки», соціолог розкрив питання нерівності у соціумі та дійшов висновку, що основою політичної могутності є наявність певної групи людей, яка керує процесами, що так чи інакше пов'язані зі змінами у суспільстві [2].

На думку Г. Моски, однією з найважливіших рис панівного класу є тяжіння та здатність до управління більшістю. Еліта, яка схильна зосереджуватися тільки на своїх інтересах та прагненнях, з часом втрачає свій авторитет та може бути знищена. Для збереження свого панівного становища, еліта має час від часу оновлюватися, при цьому, за визначенням Г. Моски поповнення правлячого класу може відбуватися у демократичний або аристократичний спосіб. Якщо перший є відкритим та полягає у постійному надходженні нових, добре підготовлених керівників, то другий призводить до виродження еліти та застою в суспільному розвитку, тому що є більш закритим. Тільки збалансоване поєднання даних тенденції може забезпечити якісне оновлення панівної верхівки та відносну стабільність у суспільстві [2].

Концепція еліт В. Парето, ґрунтується на тезі, що, оскільки люди відрізняються за фізіологічними, інтелектуальними та моральними параметрами, то соціальна нерівність є очевидним і цілком природнім фактом. Таким чином, особи, які мають високі показники в тій чи іншій галузі, складають еліту, бо є об'єктивно кращими та більш достойними для управління більшістю.

В теорії В. Парето виділяється два типи еліт, які в ідеалі мають змінювати один одного. Перші – «леви» – політичні лідери, для яких характерним є консерватизм і силові методи правління, вони переконані у високій меті здійснення влади. Другі – «лисиці» – прагнуть підтримувати свою владу будь-якими способами, вдаються до маніпуляцій, пропаганди та політичної спекуляції.

Суспільство, в якому існують тільки «леви», не має шансу на розвиток, тоді як еліта «лисиць» надає певний динамізм. Механізм соціальної рівноваги функціонує майже ідеально,

коли оновлення політичної верхівки відбувається шляхом припливу людей першої і другої орієнтації. Історія для В. Парето – це «історія наступності привілейованих меншостей, які формуються, борються, досягають влади, насолоджуються владою, занепадають, змінюються іншими привілейованими меншостями» [3].

Отже, аналіз основних положень теорій еліт Г. Моски та В. Парето дозволяє виділити їх спільні риси: будь-яке суспільство поділяється на правлячу творчу меншість та пасивну більшість; еліта є легітимною, маси визнають її право керувати; елітам властиве групове самоусвідомлення; формування та зміна еліт відбувається в процесі боротьби за владу. Таким чином, Г. Моска та В. Парето систематизували накопичені знання про еліти та заклали основи елітології як науки, що дало поштовх для розвитку нових теорій еліт в другій половині ХХ ст.

Бібліографічні посилання:

1. Григорчак І.І. Еліта як суспільний феномен/І.І. Григорчак// Вісник Національної академії державного управління. 2010. №4. С.41-48.
2. Моска Г. Элементы политической науки/Г. Моска. URL: <http://ecsocman.hse.ru/data/858/843/1217/021Moska.pdf> (дата звернення: 10.02.2019).
3. Парето В. Компендиум по общей социологии/В.Парето; пер. А.А. Зотова. М.:Издат.дом ГУ ВШЭ. 2008. 511 с.
4. Толкач, А. М. Теорія еліт В. Парето і Г. Моска: порівняльний аналіз/А. М. Толкач//Порівняльно-аналітичне право. №2. 2015. С. 50-53.

Гафісова Аміна Ельдарівна,

курсант I курсу факультету
економіко-правової безпеки

Науковий керівник:

Стояцька Ганна Михайлівна,

кандидат філософських наук,
доцент Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ЕТНОПОЛІТИЧНІ АСПЕКТИ УКРАЇНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ СТАНДАРТІВ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

В сучасному світі надзвичайної ваги набуває проблема самоідентичності і самоідентифікації, відчуття себе особистістю, починаючи від повноцінного волевиявлення себе як громадянина до інтерсуб'єктивних та соціальних відносин серед інших громадян нашої держави.

Шанувати мову, берегти традиції, плекати звички предків – це те, чому вчать нас наша історія та культура, для того, аби майбутні покоління жили в Україні не лише з відміткою в паспорті, а й з патріотизмом в серці, з повагою до людей, які творили історію, які поклали власне життя задля нашого мирного життя. Надважливим завданням є вивчення історії нашої держави, адже кожен член українського суспільства, який знає історію, буде чітко розуміти, що саме вона стала фундаментом нашого досвіду і пам'яті країни, основою її історичного шляху, базою для сьогодення і майбутнього.

Людина, яка ставить перед собою подібні питання, абсолютно по-іншому дивиться на переліки дат і подій, бачить за фактами і цифрами живе минуле: бої, протистояння та зрештою страшні війни, в ході яких загинула не одна тисяча людей та була винищена далеко не одна сім'я. Адже історія минулого століття свідчить: українці здатні організовуватися і протистояти навіть найбільш потужним тоталітарним режимам, вони, врешті здатні перемагати [1].

Кожен з нас – це особистість, яка має певні якості характеру, а якщо брати в загальному аспекті всіх українців, сукупність переконань та поглядів українського суспільства, то це легко можна охарактеризувати одним словом – менталітет. До суттєвих ознак менталітету українського народу, за словами психологів та соціологів, належать: демократичність, емоційність, індивідуалізм, релігійність, миролюбність, толерантність [2]. Уміння вести господарство ми повинні використовувати як одну з найсильніших наших сторін, адже не даремно Україну називали житницею Європи.

Україна має великий потенціал у агропромисловому комплексі і має усі шанси допомогти всьому світу у вирішенні проблеми продовольчої кризи.

Революція гідності 2014 року і подальше протистояння з Росією, анексія Криму та війна на сході України докорінно змінили українську національну орієнтацію і культурну самобутність, незважаючи на участь в ньому людей з різних прошарків суспільства. У різні періоди Євромайдану кількість та склад його учасників постійно змінювались. Тим не менше, він репрезентував практично всі соціальні прошарки українського суспільства: лідерів політичних партій, студентів і пенсіонерів, середній клас і безробітних, прихильників об'єднаної Європи і націоналістично орієнтовані групи, підприємців і прихильники націоналізації, київську інтелігенцію і футбольних ультрас. Ці люди йшли на Майдан з різними гаслами. Соціалістичне минуле було пов'язане з образом Росії, а ідеологічний поворот до Заходу супроводжувався зростанням лібералізму і проєвропейського патріотизму серед багатьох українців, а також зміцненням національної єдності і цілісності.

Українці навчились розуміти цінність власних традицій, самостійність та незалежність в духовному житті на відміну від інших країн. Революція гідності неабияк вплинула на формування світогляду в українського народу, на запровадження реформ, які докорінно змінили багато систем державного апарату та вдосконалили умови для зростання майбутнього покоління нашої могутньої країни. Можна написати твір, прочитати і забути – це, напевно, не підлягає осуду. Реалії війни – ті, що виношені на плечах воїнів-захисників, – це наш національний архів з терміном зберігання «вічність». На спогадах цих людей будуть учитися і виховуватися покоління майбутніх патріотів, захисників своєї Батьківщини [3].

Українці почали поважати та шанувати історію держави, адже страшні події можуть повторитися, якщо не зважати на чинники їх формування. Потенційні причини масових акцій більшість опитаних експертів бачили у корумпованості влади, здачі національних інтересів на користь Росії, подальшому погіршенню рівня життя або через кричущі порушення прав людини. «Не в останню чергу значимістю культури як запобіжника сповзанню у морок деінтелектуалізації пояснюється підвищена увага гуманітаріїв до проблем національно-громадянської й соціокультурної ідентичностей. Їм обом належить почесна роль акумуляторів духовних смислів, міжгрупового й міжпоколінського трансляторів культурних цінностей, інструментів формування сталих свідомісних опор. Позитивна налаштованість самоідентифікацій є потужним чинником опору нав'язуванню Україні Російською Федерацією стереотипам хронічної неуспішності, спрямованим на руйнування української ідентичності як такої» [4, с.12].

Майже усі експерти вважають, що Майдан досяг своєї стратегічної перемоги, а оперативні кроки її закріплення нам доведеться робити ще дуже довго. Саме через ці події українці почали зважати на порушення їх прав, саме тому державні органи запровадили багато реформ, які, зрештою, обов'язково змінять життя України на краще.

Бібліографічні посилання:

1. В'ятрович В. Україна. Історія з грифом «секретно». 2014. 512 с. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://shron1.chtyvo.org.ua/Viatrovych_Volodymyr/Istoriia_z_hryfom_Sekretno__Taiemn_ukr_mynu_loho_z_arkh_KHNB.pdf
2. Попович М. Толерантність – наша національна риса. Наскільки терпимим є сучасне українське суспільство? [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:3a70sxM22RMJ:www.nas.gov.ua/text/pdfNews/pens149_30-31_ukr_.pdf+&cd=1&hl=uk&ct=clnk&gl=ua
3. Глотов С., Глотова А., Воронова А., Руденко Ю., Путята Д. У вогняному кільці. Оборона Луганського аеропорту. 2018. 540 с.
4. Етнополітичний контекст соціокультурних трансформацій у сучасній Україні / ред. кол. О. Рафальський (голова), В. Войналович, Л. Нагорна. К.: ІПіЕНДім. І. Ф. Кураса НАН України, 2017. 512 с. [Електронний ресурс]. Режим доступу: lib.rada.gov.ua/LibRada/static/about/text/ethnopolitical_context_216.pdf
5. Афонін Е. А. Закономірності та особливості української трансформації / Е. А. Афонін, О. В. Суший // Стратегічна панорама. 2015. №1. С. 94–108.
6. Котигоренко В. О. Сучасна українська нація: через кризовий розвиток / В. О. Котигоренко // Гілея. – 2015. – Вип. 103 (12). – С. 304–315.

Єфімов Микола Миколайович,
доцент кафедри криміналістики, судової медицини та
психіатрії Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ, кандидат юридичних наук
Карпенко Андрій Віталійович,
слухач магістратури
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

ОСОБА ЗЛОЧИНЦЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ СТВОРЕННЯ, УТРИМАННЯ МІСЦЬ РОЗПУСТИ ТА ЗВІДНИЦТВА

Особа злочинця є найбільш активною складовою всієї системи елементів у криміналістичній характеристиці злочинів. За своєю сутністю, це та особа, яка здійснює діяльність із вчинення злочину, «створює» всі обставини події злочину та перебуває в безпосередньому взаємозв'язку з іншими елементами криміналістичної характеристики. Тому вивчення особи злочинця є однією з важливих дій працівників правоохоронних органів, що в подальшому забезпечує усунення причин та умов вчинення злочинів, рецидивів тощо. Відомості про особу злочинця, як елемента криміналістичної характеристики злочину, складають ті дані, які можуть допомогти для визначення ефективного шляху розшуку та викриття підозрюваного й інших завдань, пов'язаних із розслідуванням [1, с. 239].

Ці відомості дозволяють виділити ті дані, що потрібні саме для організації найбільш ефективного розшуку особи, що вчинила злочин, а в подальшому – її викриття. Особа злочинця – це широке поняття, що включає в себе сутність особи, комплекс ознак, що його характеризують, його моральний та духовний світ у взаємодії із соціальними та індивідуальними життєвими умовами, які тією чи іншою мірою вплинули на вчинення злочину [2, с. 25].

Специфічні риси, що характеризують особу злочинця, знаходять своє виявлення передусім у його поведінці, яка передуює вчиненню злочину. Ці риси зазвичай полягають у ставленні до праці, навчання, своїх обов'язків, суспільства, колективу, інших осіб, виявляється при поведінці в сім'ї, побуті тощо [4, с. 12].

Дослідження у криміналістичній характеристиці питань, пов'язаних із вивченням особи злочинця, по кримінальних провадженнях, розпочатих за ст. 302 КК України, має безпосереднє значення для розробки основ методики розслідування даного виду злочинів.

Сукупність відомостей про типові ознаки суб'єкта злочину є одним з основних і обов'язкових елементів криміналістичної характеристики злочину. Ці відомості дозволяють скласти найбільш імовірний портрет «особи злочинця», що дозволяє слідчому вчасно висунути слідчі версії, звзвизити коло пошуку підозрюваних, спрогнозувати тактику поведінки ймовірного злочинця, вирішити низку інших завдань досудового розслідування.

Так, 9.07.2015 року, приблизно в 10-00 годин, гр. Б., маючи умисел на звідництво для розпусти, з метою наживи, під'їхав на своєму автомобілі на вул. Новікова, де забрав двох незнайомих йому чоловіків та перевіз їх на вул. Жовтневу. Під час перевезення раніше незнайомих йому чоловіків, останні звернулись до гр. Б. з проханням знайти їм дівчат для задоволення сексуальних потреб, на що останній відповів згодою та домовився про зустріч. Після цього він зателефонував за номером мобільного телефону, яким користується гр. П., та запропонував їй надати незнайомим чоловікам сексуальні послуги за грошову винагороду. На дану пропозицію остання відповіла згодою та повідомила, що її послуги сексуального характеру коштують 350 гривень за годину. Після цього, близько 13 години 30 хвилин, гр. Б. на своєму автомобілі «Шкода Октавія» привіз гр. П. за адресою, яку вказали вищезазначені чоловіки, де за послуги отримав грошову винагороду у розмірі 70 гривень [5].

Певний криміналістичний інтерес у практичному аспекті становить аналіз інформації про особу злочинця з урахуванням вікових показників та показників статі злочинців. Вони значною мірою визначають фізичний стан і можливості особи, коло її потреб та інтересів, життєвих установок, орієнтацій, прагнень і бажань, реакцію на різноманітні конфліктні ситуації, мотивацію злочинної поведінки тощо [3, с. 160].

Створення та утримання місць розпусти вчиняють чоловіки у віці від 25 до 35 років, які мають базову вищу або вищу освіту, неодружені, мають постійне місце роботи. Під час учинення злочину правопорушники майже ніколи не знаходились у стані сп'яніння, були раніше засудженими.

Звідництво вчиняють здебільшого жінки у віці 35–45 років, які мають базову вищу освіту, заміжні, мають постійне місце роботи.

Організатор (лідер) злочинного угруповання в досліджуваній категорії кримінальних правопорушень спрямовує діяльність за такими напрямками: 1) пошук, оренда або купівля приміщення для розпусти; 2) добір осіб, які будуть надавати інтимні послуги; 3) підбір допоміжного персоналу (сутенерів, контролерів, охоронців, адміністраторів, водіїв, медиків); 3) створення умов для отримання максимальних злочинних прибутків; 4) прикриття злочинної діяльності групи із використанням корумпованих зв'язків в органах влади й управління, правоохоронних органах [6, с. 67].

Мотивом створення або утримання місць розпусти або звідництва є прагнення до участі в організованій розпусті або користь. Корислива мета не є обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони даного виду злочинів.

Знання максимально можливого, деталізованого переліку мотивів і цілей вчинення й приховування злочинів має важливе значення у встановленні обставин злочину. Заперечення, наприклад, злочинцем користі при створенні чи утриманні кубла розпусти або звідництві не виключає визнання ним у цілому самого факту вчинення зазначених дій, а тому можливості притягнення його до кримінальної відповідальності за ст. 302 КК України та отримання доказів у кримінальному провадженні.

Підводячи підсумок, зазначимо, що зміст криміналістичної характеристики особи злочинця полягає у розгляді людини як певної системи, властивості та ознаки якої знаходять відображення в навколишньому середовищі та використовуються під час розслідування суспільно небезпечного діяння. На підставі вищевикладеного вважаємо, що дані про особу, що вчинила кримінальне правопорушення, складаються з таких властивостей: 1) біологічні та фізичні; 2) соціально-демографічні; 3) моральні; 4) психологічні.

Бібліографічні посилання:

1. Ермолович В.Ф. Криміналістическая характеристика преступлений. Минск, 2001. С. 238-240.
2. Єфімов М.М. Розслідування злочинів проти громадського порядку та моральності : навч. посібник. 2-е вид., доп. і перероб. / М. М. Єфімов. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. 188 с.
3. Кирюха Д. Є. Характеристика типового суб'єкта злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництва. Проблеми кримінально-правових наук: історія, сучасність, міжнародний досвід (пам'яті професора П.П. Михайленка): тези доп. наук.-теорет. конф. Київ: КНУВС, 2009. С. 159-162.
4. Личность преступника (уголовно-правовое и криминологическое исследование) / за ред. проф. Б.С. Волкова. Казань, 1972. 176 с.
5. Справа № 428/6919/15-к, Архів Сєверодонецького міського суду Луганської обл., 2015 р.
6. Назаренко К. Ю. Розслідування злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. Дніпропетровськ, 2016. 218 с.

Івашенко Ігор Юрійович,
аспірант I року навчання
кафедри державно-правових дисциплін
та адміністративного права
Центральноукраїнського державного
Педагогічного університету
Імені Володимира Винниченка

ОСОБЛИВОСТІ ЗВЕРНЕННЯ ГРОМАДЯН В УКРАЇНІ

Інститут звернення громадян є важливим елементом громадянського суспільства, оскільки є однією із форм захисту прав, свобод і законних інтересів громадян, а також надає їм можливість реалізувати їх право на участь в управлінні державними справами шляхом здійснення контролю за владою. Крім цього, органи державної влади та органи місцевого самоврядування отримують зворотний зв'язок із громадянами.

Право громадян на звернення гарантується статтею 40 Конституції України, в якій зазначено, що усі мають право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, що зобов'язані розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк [1].

Дана норма Основного Закону є основою для вирішення питання про обсяг та зміст правового регулювання відносин щодо розгляду звернень громадян. Сьогодні, хоча і існує певна правова база для практичної реалізації громадянами наданого їм конституційного права, як вносити в органи виконавчої влади пропозиції щодо поліпшення їх діяльності, так і оскаржувати їх дії та рішення, однак, у світлі останніх подій система реалізації та захисту прав та свобод людини і громадянина є недосконалою.

Слід зазначити, що в Україні проблемам звернення громадян достатньої уваги не приділяється. Окремі питання фрагментарно досліджувалися в роботах таких провідних вчених як: В. Авер'янова, О. Бандурки, В. Колпакова, О. Кузьменка, Ю. Лагутова, В. Новікова, В. Соболя, С. Стеценка та інших.

Однак, незважаючи на наявні праці вчених, на сьогоднішній день не вирішеними залишаються проблеми щодо зловживання органами державної влади, органами місцевого самоврядування, їх службовими і посадовими особами наданих їм повноваженнями, що унеможлиблює ефективну реалізацію громадянами свого конституційного права на звернення.

Інститут звернення громадян є своєрідною формою громадського контролю, за допомогою якого виражаються погляди, пропозиції чи невдоволення громадян тими чи іншими діями органів державної влади, які повинні бути розглянуті та з приводу яких необхідно прийняти рішення.

Варто зазначити, що розвиток інституту звернення громадян сприяє формуванню правосвідомості громадян, що є запорукою становлення громадянського суспільства [2]. Разом з тим, розуміння ролі звернень громадян як важливої складової зміцнення демократії, правового, громадянського суспільства стало ідейною основою прийнятого в 1996 р. Закону України «Про звернення громадян» [3]. Цим Законом визначені вимоги до оформлення звернень, порядку їх прийняття й розгляду посадовими особами, встановлюється заборона переслідування громадян за звернення та заборона розголошення відомостей, що містяться у зверненнях. Необхідно зазначити, що спеціальні законодавчі акти, які регулюють відносини у даній сфері, відсутні у багатьох державах Європейського Союзу (наприклад, у Великобританії та Франції право громадян на звернення до публічних органів зафіксовано лише на конституційному рівні й не регулюється спеціальними законами) [2].

Так, згідно із Законом «Про звернення громадян», під зверненнями громадян слід розуміти викладені в письмовій або усній формі пропозиції (зауваження), заяви (клопотання) і скарги.

Пропозиція (зауваження) – де висловлюються порада, рекомендація щодо діяльності органів державної влади і місцевого самоврядування, депутатів усіх рівнів, посадових осіб, а також висловлюються думки щодо врегулювання суспільних відносин та умов життя громадян, вдосконалення правової основи державного і громадського життя, соціально-культурної та інших сфер діяльності держави і суспільства.

Заява (клопотання) – звернення громадян із проханням про сприяння реалізації закріплених Конституцією та чинним законодавством їх прав та інтересів або повідомлення про порушення чинного законодавства чи недоліки в діяльності підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, народних депутатів України, депутатів місцевих рад, посадових осіб, а також висловлення думки щодо поліпшення їх діяльності. Клопотання – письмове звернення з проханням про визнання за особою відповідного статусу, прав чи свобод тощо.

Скарга – звернення з вимогою про поновлення прав і захист законних інтересів громадян, порушених діями (бездіяльністю), рішеннями державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, об'єднань громадян, посадових осіб.

Слід звернути увагу, що не всі суспільні відносини регулюються цим Законом. Так, не регулюються Законом випадки в яких органи державного управління і посадові особи за власною ініціативою приймають індивідуальні акти, які відповідним чином обтяжують громадянина. Крім того, практика застосування Закону України «Про звернення громадян» виявила низку недоліків у цій сфері та викликала необхідність у вдосконаленні механізму реалізації права громадян на звернення до органів влади, їх посадових осіб. Результат наведеного аналізу можна викласти за допомогою такої тези: чинний Закон України «Про звернення громадян» є не тільки недостатнім,

а у зв'язку з його недостатньою юридичною дією також і неспроможним унормувати процедурне право, яке б відповідало європейським стандартам.

Вважаємо, що досліджуючи інститут звернення громадян, варто визначити учасників правовідносин, які виникають при поданні та розгляді заяв, пропозицій чи скарг. На основі теоретичних досліджень, чинного законодавства, можна зазначити чотири види суб'єктів провадження за зверненнями громадян.

Першу групу складають суб'єкти, що звертаються – це дієздатні громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які перебувають на території держави на законних підставах. *Друга група* – це особи, що розглядають звернення. До даного виду належать суб'єкти, що розглядають звернення і приймають за ними рішення. Такими є: органи державної влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації; об'єднання громадян, засоби масової інформації. До *третьої групи* – допоміжні суб'єкти, до яких належать особи, які сприяють прийняттю обґрунтованих рішень.

Особливістю цієї групи суб'єктів є те, що компетенція допоміжних суб'єктів реалізується на стадії розгляду заяви чи скарги. *Четверта група* – патронатні суб'єкти – це особи, які подають звернення в інтересах громадянина. Особливістю даного виду учасників полягає у тому, що їх компетенція реалізується на стадії подання звернення [4, с. 150].

Отже, інститут звернень громадян є своєрідною формою участі громадян у соціально-економічних, політичних процесах, які в свою чергу є складовою публічної влади. Звернення громадян забезпечують взаємодію суспільства й держави, а також сприяють ефективному вирішенню проблем, які виникають в процесі реалізації прав та законних інтересів.

Незважаючи на певні недоліки в механізмі регулювання звернень громадян, звернення є дієвим засобом захисту прав та законних інтересів, а також одним із цивілізованих шляхів до вирішення гострих суспільно значущих проблем.

Вважаємо, що існує нагальна потреба у внесенні змін до чинного законодавства в частині звернення громадян із урахуванням міжнародного досвіду.

Бібліографічні посилання:

1. Конституція України : станом на 1 верес. 2016 р. / Верховна Рада України. Харків : Право, 2016. 82 с.
2. Лагутов Ю. Е. Звернення громадян як складова захисту прав і свобод. Агентство стратегічних досліджень. 16 лют. 2019 р. URL: http://sd.net.ua/2009/10/29/zvernennja_gromadjan_jak_skladova_zakhistu_prav__s.html
3. Про звернення громадян: Закон України від 02 жовт. 1996 р. № 393/96 ВР. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80>
4. Цимбалюк В. І., Кісілевич К. О. Звернення громадян як важлива складова захисту прав і свобод людини та громадянина в Україні. «Молодий вчений». № 5.1 (45.1). 2017 р. С. 149-154.

Кадникова Г. В.,

здобувач кафедри адміністративного та господарського права Запорізького національного університету, суддя Дніпропетровського окружного адміністративного суду України

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ДОСТУПУ ДО ПУБЛІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Визначальним нормативно-правовим актом у правовій регламентації міжнародних стандартів забезпечення прав та свобод людини та громадянина є Загальна Декларація прав людини, прийнята 10 грудня 1948 року Організацією об'єднаних націй [1]. У статті 19 Загальної декларації прав людини визначається, що особа має право в межах реалізації права на свободу переконань на свободу пошуку, одержання та поширення інформації [1]. По суті, це один із перших чітко сформульованих міжнародних стандартів, який повинен бути відображений у Конституціях різних держав і визначати суть та зміст діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, що зобов'язані не перешкоджати його реалізації.

Як визначає О. Дашковська, відповідність правового регулювання діяльності органів державної влади міжнародним стандартам забезпечення прав людини досягається внаслідок кропіткої щоденної

роботи над удосконаленням змісту нормативно-правових актів [2, с. 44]. Саме вказана діяльність держав забезпечить реальність та ефективність міжнародних стандартів у сфері прав людини [2, с. 98].

З'ясовано, що О. М. Солоненко основою міжнародних стандартів у сфері прав людини вважає норми природного права, що передбачає ідеали свободи, справедливості та рівності перед законом. Ці норми закріплені правовою системою кожної держави. До них належать: 1) фундаментальні права та свободи, зафіксовані в Загальній декларації та пактах про права людини; 2) демократичні принципи та норми організації й діяльності державної влади, головними з яких є народовладдя, розподіл влад, верховенство права, проголошення народу єдиним джерелом влади та наявність незалежних від влади органів правосуддя [3, с. 97].

Також міжнародні стандарти забезпечення прав і свобод людини у сфері інформації закріплюються Європейською конвенцією прав людини і основоположних свобод [4], у статті 10 визначено, що реалізація права на свободу поглядів передбачає свободу «дотримуватися своїх поглядів, одержувати і передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади і незалежно від кордонів». І хоча безпосередньо статтею 10 Європейської Конвенції прав людини і основоположних свобод не визначено безпосереднім обов'язком суб'єкта владних повноважень забезпечення належного доступу до інформації про результати його діяльності, а також застосування шляхів доступу інформаційних баз даних, практика розгляду справ Європейським судом з захисту прав людини виходить з розуміння, що ст. 10 Європейської Конвенції прав людини і основоположних свобод покладає на державу позитивний обов'язок надавати інформацію або документи за інформаційними запитами (справа *Sdružení Jihočeské Matky v. Czech Republic*) [5].

Спеціальні міжнародно-правові стандарти встановлюються з питань доступу та обігу інформації про стан довкілля, яка також за своєю сутністю відноситься до категорії публічної, і володіння якої сприяє належному забезпеченні права кожної особи на сприятливе навколишнє природне середовище, визначені у Організаційній Конвенції 1999 р. [6], у статті 4 якої визначено процедура реагування державного органу на запит про надання відомостей про стан довкілля. Необхідно підкреслити, що відповідно до статті 1 Організаційної Конвенції визначено, що в межах змісту цього нормативно-правового акту під державним органом розуміється не лише урядовий орган на національному, регіональному та іншому рівні, а і «фізичні, чи юридичні особи, які виконують державні адміністративні функції згідно з національним законодавством, включаючи конкретні обов'язки, види діяльності та послуги, що мають відношення до навколишнього середовища, а також до державних органів – розпорядників екологічної інформації віднесено всіх інших учасників правовідносин, що виконують державні обов'язки та функції, чи надають публічні послуги, предметом яких є стан навколишнього природного середовища, і при цьому вони перебувають під наглядом відповідних центральних органів виконавчої влади.

Ю.О. Легеза підкреслює, що оптимізація механізму публічного управління у сфері використання природних ресурсів пов'язується з забезпечення реалізації громадськістю таких форм, як подання звернень, сприяння поширенню екологічної освіти, в тому числі шляхом відкриття інформаційно-тренінгових центрів по всій Україні, проведення науково-дослідної діяльності та науково-дослідних заходів (конференцій, круглих столів, семінарів), організація природоохоронних акцій, подання електронних петицій [7, с. 144-145].

Крім того до системи міжнародно-правових актів, ратифікованих Україною, що є складовою законодавства у сфері доступу до публічної інформації необхідно віднести такі: Рекомендацію № 854 (1979) Парламентської Асамблеї Ради Європи «Про доступ громадськості до інформації, що є в розпорядженні державних органів та свободу інформації» [8]; Рекомендація № R (81) 19 Комітету Міністрів Ради Європи «Про доступ до інформації, що знаходиться у розпорядженні державних органів» 1981 р. [9]; «Йоганесбурзькі принципи. Національна безпека, свобода висловлювань і доступ до інформації» [10]; «Модельний закон про свободу інформації» міжнародної неурядової організації «Артикль 19» [11].

У цілому на основі аналізу нормативно-правових актів, що регулюють режим доступу до публічної інформації, можна визначити, що вадами такого правового регулювання є: недостатня правова регламентація відповідальності службовців за порушення стандартів забезпечення права громадян на інформацію і, як наслідок, підміна законодавчої регламентації підзаконними нормативними актами; неузгодженість норм підзаконних правових актів з нормами законів України в цій сфері; відсутність належної систематизації нормативно-правових актів, що ускладнює їх ефективне застосування.

Бібліографічні посилання:

1. Загальна Декларація прав людини : прийнята 10 грудня 1948 року // Голос України. – 2008. – № 236. – 10 грудня.
2. Дашковська О. До питання про правові інститути забезпечення прав і свобод людини і громадянина / О. Дашковська // Вісник Академії Правових наук. – 2010. – № 3. – С. 44–49
3. Солоненко О. М. Сучасні міжнародні стандарти забезпечення прав і свобод людини в діяльності органів внутрішніх справ / О. М. Солоненко // Науковий вісник Нац. академії внутр. справ. – 2011. – № 6. – С. 95–104.
4. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів N 2, 4, 7 та 11 до Конвенції : Закон України від 17 липня 1997 року N 475/97-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1997, N 40, ст.263.
5. Sdružení Jihočeské Matky contre la République tchèque: Décision Le conseil de l'Europe cour européenne des droits de l'homme sur la recevabilité de de la requête n° 19101/03 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cmiskp.echr.coe.int//tkp197/viewhbk.asp?action=open&table=F69A27FD8FB86142BF01C1166DEA398649&key=58004&sessionId=4868137&skin=hudoc-en&attachment=true>.
6. Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля: Ратифіковано Законом № 832-XIV від 06.07.99 р. // Правове регулювання інформаційної діяльності в Україні: Станом на 1 січ. 2001 р. / Упоряд. С. Е. Демський; Відп. Ред. С. П. Павлюк. – К.: Юрінком Інтер, 2001. – С. 62–67.
7. Легеза Ю.О. Адміністративно-правові засади Публічного управління у сфері використання природних ресурсів : дис. ... д.ю.н. 12.00.07. – Запоріжжя: ЗНУ, 2018. – 512 С.
8. Про доступ громадськості до інформації, що є в розпорядженні державних органів та свободу інформації: Рекомендація № 854 (1979) Парламентської Асамблеї Ради Європи. URL: <http://cedem.org.ua/library/rekomendatsiya-854-1979-pro-dostup-gromadskosti-do-der-zhav-noyi-dokumentatsiyi-ta-svobodu-informatsiyi/>
9. Про доступ до інформації, що знаходиться у розпорядженні державних органів: Рекомендація № R (81) 19 Комітету Міністрів Ради Європи 1981 р. URL: <http://cedem.org.ua/library/re81-19-pro-dostup-do-informatsiyi-shho-znahodytsya-u-rozporjadzhenni-derzhavnyh-organiv/>
10. Йоганесбурзькі принципи. Національна безпека, свобода висловлювань і доступ до інформації. URL: <http://library.khpg.org/index.php?id=944255597>
11. Модельний закон про свободу інформації міжнародної неурядової організації «Артикль 19» Міжнародні стандарти забезпечення свободи вираження поглядів: зб. публікацій Артикль 19 / за ред. Тараса Шевченка, Тетяни Олексіук. Київ: Фенікс, 2008. 224 с.

Сердюк Ольга Вікторівна,
викладач Дніпровського національного
університету імені Олеся Гончара

**ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ТА ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ВНЗ
В ЗАКОНОДАВЧІЙ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ**

Процес створення інноваційних проектів тісно пов'язаний із ринком освітніх послуг і з ринком праці. Серед інноваційних проектів, що здійснюються вітчизняними вищими навчальними закладами, можна, в першу чергу, виділити навчально-методичні, спрямовані на модернізацію освітніх послуг, розробку нових програм, підручників і т.п., та науково-технічні, орієнтовані на розробку нових засобів навчання, проведення наукових досліджень, реалізацію результатів наукової діяльності на українському та зарубіжних ринках. Враховуючи це, приходимо до висновку, що при управлінні інноваційною діяльністю ВНЗ, керівник освітньої установи повинен перш за все адекватно оцінювати можливості та результати проведення інноваційної політики в межах підрозділів вищого навчального закладу, проводити інформаційну підтримку та підвищення кваліфікації працівників, що так чи інакше пов'язані з інноваційною діяльністю ВНЗ, гарантувати їм збереження своїх прав на інтелектуальну власність. Таким чином, розпочинаючи новий інноваційний проект, керівник ВНЗ повинен сформулювати та оцінити наукове та технічне

значення вже отриманих результатів проведення інноваційної діяльності, наявність необхідних ресурсів та кадрів для того, щоб забезпечити вигідне застосування цього проекту на ринку.

В.І. Слободчиков в основу структурування інноваційної діяльності покладає діяльнісний підхід, виокремлюючи такі компоненти інноваційної діяльності: науково-дослідна діяльність, спрямована на отримання знань про відкриття; проектна діяльність, метою якої є розробка інструментально-технологічного знання щодо шляхів впровадження відкриття (інноваційний проект); освітня діяльність, спрямована на професійний розвиток суб'єктів інноваційної діяльності, їх особливого досвіду щодо реалізації нововведення. З огляду на зазначене вище, дослідник підкреслює, що інноваційна діяльність спрямована на перетворення відкриття в проект, проекту у технологію реальної діяльності, результати якої і представляють собою інновацію [5].

Ефективність державного регулювання зростає в міру розвитку ринку освітніх послуг, забезпечення постійного розширення та розвитку вищих навчальних закладів, появу більшої кількості видів платних послуг, що надаються ВНЗ. Вирішення завдань, пов'язаних зі збільшенням ефективності управління в сфері освіти може бути забезпечене реалізацією діяльності за такими напрямками, як:

- розвиток системи освіти в залежності від соціальних, економічних та політичних потреб суспільства (наприклад, створення науково-дослідних комплексів, що працювали б над розробкою новітніх технологій, необхідних на сьогоднішній день тощо);

- покращення взаємодії вищих навчальних закладів та закладів професійної освіти із різноманітними організаціями, де можуть проходити практику та працювати випускники цих освітніх установ;

- організація взаємодії вищих навчальних закладів для розвитку академічної мобільності студентів та викладачів, покращення інформаційного обміну;

- покращення системи управління вищими навчальними закладами;

- знаходження механізмів, що сприяли б розвитку економічної самостійності освітніх установ;

- реалізація ряду нововведень, що позитивно вплинули б на збільшення притоку інвестицій, фінансових, матеріальних та інтелектуальних ресурсів до освітніх установ для реалізації наукових проектів [9].

На сьогоднішній день керівники навчальних закладів в маркетингові навчальних закладів зосереджують свою увагу в основному тільки на просуванні ВНЗ, зокрема на рекламі. Зараз серед основних завдань освітнього маркетингові можна назвати такі:

- дослідження ринку праці для визначення того, які професії потрібні на даний момент, та перспектив, які можуть відкритися перед випускниками ВНЗ;

- вивчення існуючого ринку освітніх послуг, потреб споживачів цих послуг;

- привернути увагу потенційних споживачів до ВНЗ;

- забезпечення у ВНЗ умов для постійної адаптації до змін соціальних потреб певного регіону на спеціалістів певної професії.

В зв'язку з виникненням тенденції до глобалізації, для багатьох вищих навчальних закладів став характерним процес інтернаціоналізації вищої освіти. Як відомо, сьогодні є різні форми освітньої інтернаціоналізації: академічна мобільність студентів, мобільність викладачів та наукових співробітників, інтернаціоналізація навчальних планів і т.д. Досить часто поняття інтернаціоналізації та глобалізації використовують як синоніми. До сьогодні немає єдиної думки щодо характеристики цих явищ. Умовно можемо виділити такі підходи: 1) глобалізація – це вища форма інтернаціоналізації; 2) ці процеси повністю відрізняються один від одного. Сьогодні глобалізація тлумачиться як «комплексне явище, яке включає низку процесів, що відбуваються водночас» і має кілька «вимірів», найбільш помітними і важливими серед яких є глобалізація ринку, виробництва та інформації [3, с.15]. Інтернаціоналізація – це розширення двосторонніх і багатосторонніх зв'язків і контактів між навчальними закладами різних країн на основі рівноправного і взаємовигідного співробітництва. Її мета – підвищення ефективності освітньої і науково-дослідної роботи, в ідеалі доведення її до кращого світового рівня, розширення мобільності викладацького й учнівського (студентського) персоналу [4].

Глобалізація в освіті, як і в інших галузях являє собою об'єктивний, але далеко неоднозначний процес. Його головна небезпека вбачається дослідниками в тому, що «замість єдності в багатоманітності і розширення освітніх можливостей можна одержати сумну уніфікацію, одноманітність і втрату самобутнього творчого потенціалу національних (регіональних) освітніх систем» [6, с.31].

У зв'язку з цим зупинимося на основних проблемах, що постають перед системою вищої освіти України в умовах глобалізації:

- запровадження в Україні поширеної на Заході концепції вищої освіти як сфери послуг, що, в свою чергу, усуває з освітнього процесу громадянсько-виховні функції. Результатом цього може бути уніфікація навчально-виховного процесу, та втрата специфіки української системи освіти. Тому, в першу чергу, потрібно базуватися на національних традиціях, культурі, які мають враховуватися в навчально-виховному процесі вищих навчальних закладів;

- реформування освіти відповідно до положень Болонської декларації, що передбачає запровадження наукових ступенів магістра та доктора філософії. Прагнення привести освіту України до міжнародних стандартів з метою визнання українських дипломів та наукових ступенів сьогодні проголошується Міністерством освіти і науки України. При цьому не враховується досвід, що склався протягом довгого часу на українському освітньому просторі;

- ототожнення ступеня кандидата наук із ступенем магістра, а докторського ступеня із ступенем доктора філософії для нашої країни, скоріше за все, є неправомірним. Магістерські роботи сучасних випускників вузів не набагато відрізняються від дипломних робіт, тоді як кандидатські дисертації передбачають значно вищий рівень дослідження проблеми і є проміжною ланкою між дипломуванням та отриманням ступеня доктора наук.

Звичайно, інтернаціоналізація вищої освіти має позитивний вплив на якість надавання освітніх послуг: обмін досвідом, взаємовплив різних національних систем та суб'єктів вищої освіти, вирішення проблем розвитку та оновлення вищої школи. Але не потрібно «копіювати» досвід інших країн, керівники навчальних закладів мають уникати такої одноманітності та враховувати традиції та інтереси свого ВНЗ та політико-економічні умови своєї країни.

Отже, у зв'язку з вищевказаним, можна зробити висновок про те, що в умовах глобалізації, тобто зближення національних систем вищої освіти різних країн, однією з тенденцій розвитку стратегій ВНЗ є інтеграція вітчизняних освітніх послуг у світову систему освіти. В цьому випадку важливо зберегти найкращі традиції свого ВНЗ та взяти найкраще з того, що характерно для ВНЗ інших країн. А це, в першу чергу, завдання керівника вищого навчального закладу, що має обирати у якому напрямку буде розвиватися освітня установа.

ВНЗ в умовах конкуренції на ринку освітніх послуг мають проводити оцінку своєї конкурентоспроможності та на її основі розробляти технології та проекти, що постійно будуть підвищувати роль навчального закладу на вітчизняному та світовому ринках. Закони економіки, такі як закон конкуренції, розподілу праці та ін. разом з різноманітними політичними та соціальними факторами повинні обов'язково враховуватися при формуванні інноваційної стратегії розвитку вищого навчального закладу.

Бібліографічні посилання:

1. Дієв В.С. Багатомірний вектор глобалізації: початок та основні компоненти // Філософія освіти. – 2005. – № 1 (12). – С.15-21.
2. Канаєв М.М. Глобалізація і загальна освіта. Погляд із ЮНЕСКО // Філософія освіти. – 2005. – № 1 (12). – С.26-31.
3. Корпоративне управління в Україні: стратегії, інновації, інвестиції / Борисик І.О., Чигасова Н.М., Григор'єв Г.С. та ін.; за ред. В. І. Щелкунова, Г. В. Жаворонкової. – К., 2008. – 415 с.
4. Кривицька Н. Ю. Механізм управління інноваційною діяльністю освітніх організацій: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд.техн. наук: спец. 08.00.01 "Економічна теорія та історія економічної думки" / Н. Ю. Кривицька. – К., 2006. – 20 с.
5. Слободичков В.І. Проблеми становлення та розвитку інноваційної освіти / В.І. Слободичков // Інновації в освіті. – 2003. – № 2. – С. 4–28.
6. Україна у вимірі економіки знань / За ред. В. М. Гейця. – К. : Основа, 2006. – 592 с.
7. Вузи України. Довідник [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.parta.com.ua/ukr/university/>.
8. Хайнацька Ю.Ю., Гордєєва Т. А. Аналіз фінансування видатків на освіту в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://intkonf.org/haynatska-yuyu-gordeeva-ta-analiz-finansuvannya-vidatkiv-na-osvitu-v-ukrayini/>.
9. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.06.2009 № 680-р «Про схвалення Концепції розвитку національної інноваційної системи» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ovu.com.ua/articles/1625-pro-shvalennya-kontseptsiyi-rozvitku-atsionalnoyi>.
10. Найкращі вузи України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://life.pravda.com.ua/society/2013/06/5/130826/>.

Сердюченко Юлія Олександрівна,
аспірантка
Запорізького Національного Університету

MODERN ASPECTS OF TEACHING FOREIGN LANGUAGES IN UKRAINE AND EUROPE

The current stage in the development of Ukrainian society is characterized by significant changes in the social and economic sphere, when a person is required to have knowledge and skills which would enable them to be actively engaged in a wide range of different activities. In the context of European integration, the study of foreign languages in general and the English language in particular becomes one of the priority tasks for future specialists and, as a consequence, stipulates the necessity of modernization of modern education, one of which is a foreign-language communicative activity. In this regard, the issues on organization of the educational process in foreign language arise before education, the main purpose of which is to create the optimal conditions for the formation of secondary linguistic personality as an indicator of the ability to take full participation in intercultural communication.

Teaching of foreign languages in the educational institutions of Ukraine should be in line with modern European standards, namely to adhere to the content of Common European Framework of Reference for Languages. The main approaches used by modern teachers of foreign languages are as following: a communicative approach, an interactive approach, the elimination of the use of the native language during foreign language communication at the lesson, a person-centered approach, student project activity, etc.

In order to form students' ability for foreign-language activity, the learning process must be in the context of person-centered approach. Under such conditions, the student acts as an active target-oriented subject, and the speech activity becomes the object. The person-centered approach, considering studying as the organization and monitoring of student's educational activities, means refocusing of the entire learning process to the definition of the specific educational tasks and taking decisions on them by the student. Consequently, the main features of the principles of modern methods of teaching foreign languages are the student oriented educational process, the content of lessons and the learning of intercultural features.

The communicative approach is one of the most important approaches to teaching foreign languages as the main objective of modernization of the foreign language learning system in Ukraine is the use of linguistic means to provide a real communication process and achieve their own communication goals. The use of authentic texts, in other words, those that are actually used by native speakers, is an effective means of teaching foreign language communication, since both receptive and productive communication skills can only be formed with the condition that students have open access to a variety of authentic audio and print texts that illustrate the great choice of genres and pragmatic situations. For instance, modern teachers introduce educational and methodological complexes developed by the groups of methodologists from the United Kingdom and the United States to the English language learning process, which are based only on materials which are as close as possible to real life situations and student needs, but also aimed at preparing the student for the compilation of international exams (FCE, CAE, TOEFL, etc.).

Modern teaching methods aimed at developing communication skills in foreign languages include many non-standard forms of work in groups, pairs and individually, for example: brainstorming, exchange of views, interviews, interactive games, project forms of work, etc.

It should be noted that the result of teaching of foreign language communication cannot be based only on the skills and abilities of using various forms of sentences and expressions. To acquire a foreign language adequately, one must also take into account the cultural and historical features of the people whose language is studied. Thus, social and cultural competence is one of the important components of the content of the communication approach in modern teaching of foreign languages.

Based on the experience of teaching foreign languages in European countries, one can distinguish the following most effective approaches to teaching:

- use of the latest technologies and media as a means of providing access to information and media entertaining resources in foreign languages and interacting with those who speak other languages;
- study of general subjects with the help of a foreign language;
- the division of educational groups by level, and not by age, project-oriented learning and technologies which combine mastering country study materials with the language learning;

- a policy of recognition of the high status of a foreign language within an educational institution;

- communicative techniques are the most popular in language teaching, because the concentration on communication and intercultural learning not only stimulates a productive discussion of learning problems and methods that are reflected in plans and textbooks, but also results into an advanced level of oral and written communication of students.

Taking into account all mentioned above, it can be concluded that modern approaches to teaching foreign languages in Ukraine are at a sufficiently high level as one of the most important aspects of teaching foreign languages to Ukrainian teachers is the use of communicative and person-centered approaches. In order to further improve the system of educational process in foreign languages, one must learn the experience of developed countries in the field of teaching foreign languages; to create at the national and local level a favorable atmosphere and opportunities for improving the teaching of foreign languages; to stimulate mastering of the latest technologies, the use of which will lead to the increase of effective language learning; to provide the status of a foreign language as one of the priority and obligatory disciplines for the professional development of future specialists.

Бібліографічні посилання:

1. Пассов И.И. Коммуникативный метод обучения иному язычному говорению. М.: Просвещение, 1991. 223 с.
2. Понікаровська С.В. Особливості викладання іноземних мов в країнах Західної Європи. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. № 40 (93). 2015. С. 255–259.
2. Сисоева С.О. Підготовка вчителя до формування творчої особистості учня. К.: Поліграф книга, 1996. 406 с.
3. Сысоев П. В. Язык и культура: в поисках нового направления в преподавании культуры страны изучаемого языка / П. В. Сысоев // Иностранные языки в школе. – 2001. – № 4. – С. 12–17.
4. Beacco J. C. Guide for the Development of Language Educational Policies in Europe. From Linguistic Diversity to Plurilingual Education / J. C. Beacco, V. Byram. – Council of Europe, Language Policy Division, 2002. – 115 p.

Царьова І.В.,

докторант кафедри української мови

Запорізького національного університету

ЮРИДИЧНИЙ АСПЕКТ МОВИ: РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВА

Юридична мова як соціально та історично сформована сукупність мовних засобів (лексичних, фразеологічних, граматико-стилістичних) є поліфункціональною, багаторівневою, відкритою і стилістично диференційованою системою. Граматика юридичної мови описує перш за все мовну компетенцію юриста. Її структура має три загальних компоненти: синтаксичний, семантичний та фонологічний, серед яких головним є синтаксичний, а семантичний та фонологічний виконують функції відображення. Теоретичні основи лінгвістичного дослідження юридичних текстів не були об'єктом розгляду в українській лінгвістичній науці.

Слід відзначити, що помітну роль у становленні юридичної лінгвістики відіграли праці таких учених-юристів й учених-лінгвістів, як М. Антонович, Н. Артикуца, Л. Дадерко, Т. Демченко, О. Копиленко, М. Коржанський, Т. Литвин (Будко), М. Мацкевич, О. Підпригора, А. Токарська, З. Тростюк, І. Філіпчук, Є. Харитонов, Л. Чулінда, О. Юрчук та ін., які побачили світ у кінці ХХ – на поч. ХХІ ст. на сторінках авторитетних юридичних і філологічних видань. Питання впорядкування україномовного поняттєвого апарату юридичної мови знаходимо в працях українських мовознавців та юристів: О. А. Сербенська (історія становлення і функції субмови права), С. П. Головатий, Ю. Є. Зайцев, І. Б. Усенко (загальна характеристика мови законодавства), Н. В. Артикуца, Ю. Ф. Прадід (теорія юрислінгвістики), Г. С. Онуфрієнко, Н. В. Руколянська (словотвір), Б. Р. Стецюк (карно-процесуальна лексика), І. М. Гумовська (словотвір і семантико-функціональні аспекти юридичної терміносистеми), С. П. Кравченко (стиль законодавства), В. М. Демченко, М. І. Леоненко (функціонування юридичної

термінології), а також Г. П. Їжакевич, О. Л. Копиленко, В. Я. Радецька, В. П. Сімонок, З. А. Тростюк (різні лінгвістичні характеристики юридичних термінів) та ін.

Будь-які форми соціальної взаємодії, у тому числі і природна комунікація, неминуче породжують потребу юридизації. Конфліктні відносини, пов'язані з мовно-мовленнєвими явищами, є соціальними відносинами особливого типу, що підлягають правовому регулюванню. Юридизацію мови зумовлює його конфліктогенний потенціал обумовлений, з одного боку, континуальністю, стихійністю природної мови, які в будь-який момент комунікації можуть привести до конфлікту нерозуміння [1; 5], з іншого боку, – існуванням спеціальних засобів «створення» конфлікту, що реалізуються у власне конфліктному протистоянні [3]. Проблема юридизації мови пов'язана з пошуком балансу мовних і правових презумпцій. Специфічна онтологія юридизації мови формує особливий гносеологічний підхід, пов'язаний з реалізацією послідовного погляду на мову крізь призму тих законів, які визначають залучення конкретних явищ мови в юридичну практику. У результаті постає міждисциплінарна галузь знання, що системно досліджує юридичний аспект мови, – юрислінгвістика.

Реалізація права, як і його створення, є процесом роботи з текстами, і конфліктогенним потенціалом мови. Будь-який акт використання мови в мовленні є конфліктним. «Конфлікують» форма і зміст, задум і його реалізація, різні інтерпретації інформації адресантом та адресатом, підходи й оцінки. Створений законодавцем юридичний текст стає зіткненням різних, часто протилежних один одному людських прагнень – тлумачення юридичних текстів втілює протилежні інтереси. Безпосереднє проектування природно мовних норм і законів на юридичну мову часто призводить до комунікативного конфлікту між адресатом і адресантом правової норми. Лінгвістика змикається з юриспруденцією в тому, що в обох науках важливу роль відіграє колізія між нормою і уявленням про неї, між нормою і трансформацією її в свідомості людини оточенням.

Особливе значення в подоланні конфлікту між природними мовними нормами і нормами юридичної мови набувають правила тлумачення юридичних текстів як складової частини лінгвістичних аспектів юридичної техніки (В. Баранов). Мова як засіб і/ або об'єкт правозастосовної діяльності має, «як і інші феномени мовно-правової сфери, специфічні якості, не вихідність з літературного субстрату, і цей «приріст» відноситься не до периферії названої галузі, а до її сутності» [2, с. 34]. Використання мови як засіб законодавчої техніки є чинником, що надає мові якість юридизованості: «Юридична мова – це особлива система, у ній виявлені власні значущості, що формуються опозиціями спеціальних понять і детермінацій з боку чинного законодавства. Очевидна залежність тлумачення тексту від усієї системи понять і законів, її внутрішніх закономірностей. Декодування цього коду вимагає особливих герменевтичної презумпції, особливої культури мислення, сформованої багатьма поколіннями людей зі спеціальним юридичним мисленням» [2, с. 38].

Прикладом функціонально-нормативного плану лексичної деривації-мотивації може слугувати прагматична нееквівалентність синонімічних заміни у лексико-дериваційних рядах: *сп'яніння* є умовою вчинення багатьох злочинів. Тому ККУ визнає стан сп'яніння обставиною, що обтяжує **покарання** (п. 13 ч. 1 ст. 67); **Досягнення** встановленого законом **віку** – одна із загальних **умов** притягнення особи до кримінальної відповідальності (ч. 1 ст. 18). Під **віком** людини розуміють певний **період** її розвитку; **Передбачення** – це розумове **уявлення** особи про результати своєї дії (бездіяльності). У цих контекстах слова **покарання**, **умови**, **період**, **уявлення** замість дериватів *сп'яніння*, *досягнення віку*, *віком*, *передбачення* якщо і семантично можливі, то навряд вони зберігають прагматику та первинний комунікативний замисел наведених виразів. Безсумнівно, така нормативність неоднозначна. Вона реалізується у взаємодії з нормативністю лексичного типу. Докладне дослідження юридичної мови було б неповним без вивчення того, які саме правничі терміни обираються для використання в різного роду юридичних текстах, залежно від певного комунікаційного завдання. Під юридичним дискурсом розуміється дискурс, представлений правовими документами та юридичною літературою, як особливо складна комунікативна подія, особливий вид мовлення, що отримав текстову форму, розуміння якого можливе лише при врахуванні нелінгвістичних чинників. Подвійна природа правових документів призводить до того, що без запрошення юрисконсульта або адвоката неможливо розібратися в нетрях правового процесу.

Отже, юридичне слово реалізує свій потенціал дериваційного функціонування в юридичному тексті, а функціональні властивості слова в тексті складаються в двоякій обумовленості. Ці властивості визначаються загальними якостями слова як одиниці лексичної системи й уточнюються властивостями слова, які в певній системі залежностей складаються у нього в самому тексті, тому

окреслюється два аспекти дослідження проблем дериваційної лексикології: лексикоцентричний, коли на перший план виходить слово як носій потенціала свого формально-семантичного розвитку, і текстоцентричний (синтактикоцентричний), коли досліджується текст (контекст), що надає умови для реалізації потенціала слова, що функціонує.

Бібліографічні посилання:

1. Гумбольдт В. Язык и философия культуры. М., 1985. 372 с.
2. Голев Н. Д. Юридический аспект языка в лингвистическом освещении. *Юрислингвистика-1: Проблемы и перспективы*: Межвуз. сб. науч. трудов. Под ред. Н. Д. Голева. Барнаул, 2000. С. 11–58.
3. Голев Н. Д. Амфиболическое (вариативно-интерпретационное) функционирование текста. *Филологические науки*, 2007. № 4. С. 80–88.
4. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. Редакція від 11.01.2019 р. підстава 2227-VIII.
5. Лотман Ю. М. Текст в тексте. *Избранные статьи* : в 3 т. Таллинн : Александра, 1992. Т. 1. С. 150–179.

Цукан Сергій Валерійович,

студент 2 курсу денної форми навчання факультету № 6
Харківського національного університету внутрішніх справ
(на базі Сумської філії)

Науковий керівник:

Василенко Марина Євгенівна,

доцент кафедри юридичних дисциплін Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх
справ, кандидат педагогічних наук, доцент

**АНАЛІЗ ПРОЦЕДУРИ ВРЕГУЛЮВАННЯ СПОРУ
ЗА УЧАСТЮ СУДДІ У ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРОЦЕСУАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ**

Під час стрімкого зростання зовнішньоекономічних та господарських відносин у країні, збільшується ризик виникнення певних спорів та конфліктів. Це є причиною для звернення осіб за захистом своїх порушених прав до органів судової влади. Однак рішення, що прийняте в суді першої інстанції не завжди задовольняє сторони спору, тому це є причиною для подальшого його оскарження у вищих судових інстанціях та відповідно потребує витрат коштів і часу. Тому набуває актуальності досудовий порядок вирішення спорів.

Дослідженню теоретичних аспектів та практичного втілення досудового врегулювання спору у господарському процесі присвячені роботи М. Мельника, О. П. Іванченко, Л. Лічмана, Г. П. Тимченка, С. В. Курильова, та інших науковців. Також окрему увагу дослідники приділяють деяким аспектам медіації, проте дана правова категорія є ширшою ніж досудове врегулювання спору за участю судді і відрізняється від цієї процедури. Тому їх ототожнення є неправильним.

Метою роботи є аналіз процедури врегулювання спору за участю судді у господарському процесуальному праві України.

У процесуальному праві України дана процедура для врегулювання спорів була запроваджена із набранням законної сили 15 грудня 2017 року низки змін до процесуальних кодексів та наразі перебуває на етапі свого формування та розвитку в практичній площині. Водночас у зарубіжних країнах досудова процедура примирення конфліктуючих сторін ефективно працює протягом тривалого часу, успішні результати її практики простежуємо у США, Австрії, Великій Британії та Німеччині.

Процедура врегулювання спору за участю судді у господарському процесуальному праві регулюється Главою 4 Розділу III Господарського процесуального кодексу України [1] (далі – ГПК України) та починається із зупинення провадження у справі шляхом постановлення ухвали судом.

Незалежно від того, в якому складі розглядається справа, врегулювання спору за участю судді здійснюється суддею-доповідачем одноособово у формі закритих або спільних нарад. Слід

зазначити, що закриті наради проводяться з кожною зі сторін окремо за ініціативою судді, спільні наради – за участю всіх сторін, їх представників та судді. Вважаємо, що суд має починати зі спільних нарад зі сторонами, щоб не допустити сумнівів щодо його неупередженості, які можуть виникнути у протилежній сторони у разі першочергового проведення закритих нарад.

Перед початком проведення першої спільної наради суддя роз'яснює сторонам їх права та обов'язки, порядок проведення врегулювання спору та його мету. Протягом проведення спільних нарад суддя також з'ясовує предмет позову та його підстави, роз'яснює сторонам предмет доказування, підстави заперечень, пропонує надати можливі шляхи мирного врегулювання спору та здійснює інші дії, спрямовані на це. Можливий шлях мирного врегулювання спору може бути запропонований суддею. Під час проведення закритих нарад суддя має право звертати увагу сторони на судову практику в аналогічних спорах, проте не має права надавати оцінку доказів у справі, рекомендації, юридичні поради [2]. Дану норму вважаємо проблемною у разі її порушення чи зловживання нею суддею, адже вся інформація під час проведення засідання є конфіденційною, відсутнє фіксування технічними засобами та ведення протоколу, також заборонено користування портативними аудіотехнічними пристроями, здійснення звукозапису, фото-, відеозйомки. Тому враховуючи відсутність здійснення фіксації, залишається відкритим питанням, яким чином у випадках недотримання суддями норм законодавства щодо цієї процедури можна буде це довести.

Статтею 189 ГПК України передбачені випадки, у яких процедура врегулювання спору за участю судді припиняється. Про це судом постановляється ухвала, яка оскарженню не підлягає. Повторне звернення до цієї процедури не допускається.

Вважаємо за доцільне виокремити позитивні моменти та недоліки обраної законодавцем процедури вирішення спору, виходячи з реального стану речей у судовій системі України.

Зокрема, очевидними позитивними моментами впровадженої процедури є:

1) доступність для сторін. Так, зазначена процедура є елементом судового розгляду справи. Механізм застосування дозволяє досить комфортно з психологічної точки зору робити «м'який перехід» від судового розгляду до процедури врегулювання спору за участю судді, а в разі необхідності – повернутися до розгляду справи по суті в загальному порядку;

2) відсутність додаткових грошових витрат для проведення зазначеної процедури (вартість покривається за рахунок судових витрат);

3) відсутність ризиків, пов'язаних зі строками позовної давності, в зв'язку з тим, що процедура проводиться після подачі позову до суду;

4) існування додаткових стимулів у вигляді повернення 50% судового збору в разі регулювання спору (у разі укладення мирової угоди до прийняття рішення судом першої інстанції, відмови позивача від позову, визнання позову відповідачем).

Також окремо необхідно виділити дискусійні моменти, які заслуговують особливої уваги. По-перше, за новим процесуальним законодавством основна роль «медіатора» відведена судді, у провадженні якого знаходиться справа. Разом із тим у європейських країнах, де альтернативна процедура врегулювання спору також була інтегрована в судовий процес, незважаючи на очевидний її успіх, така модель врегулювання суперечок зіткнулася з певною критикою, що стосується виконання суддями функцій, не пов'язаних зі здійсненням правосуддя. Також велика частина висловлюваних заперечень стосувалася того факту, що врегулюванням спору займаються діючі судді, які проводять таку процедуру одночасно з виконанням своїх основних обов'язків щодо вирішення спорів, а відповідно на шкоду своїм професійним обов'язкам. У нашому випадку справедливо буде зазначити, що покладання ролі «медіатора» на суддю, упровадженні якого знаходиться справа, має свої недоліки і переваги.

По-друге, дискусійним, на нашу думку, є питання строку проведення процедури врегулювання спору за участю судді, який становить не більше тридцяти днів із дня постановлення ухвали про проведення такого врегулювання. Наприклад, існує критика зазначеного інституту, пов'язана з тим, що процедура примирення, що проводиться суддями, не може бути ефективною, зокрема, через її обмеженість у часі, оскільки зазначене не дає можливості суддям з'ясувати справжні інтереси сторін для досягнення примирення. Така критика, на нашу думку, досить обґрунтована, оскільки навряд чи можна розраховувати на врегулювання складних конфліктів, наприклад, тих, які тривають роками і знаходяться поза меж окремого судового провадження, протягом такого обмеженого проміжку часу.

По-третє, слід враховувати, що існують ризики зловживання цією процедурою. Зокрема, зазначена процедура може бути використана стороною з метою заміни судді в разі відсутності підстав для його відводу.

Незважаючи на всі як позитивні, так і негативні моменти впроваджені процедури врегулювання спору за участю судді, очевидним є той факт, що успішність і ефективність інституту врегулювання спору за участю судді визначаються не тільки її формальним врегулюванням, але і тими зовнішніми умовами, в яких цей інститут буде застосовуватися, зокрема, ресурсами і якістю судової системи, ставленням до зазначеного інституту суддів і правовою культурою населення, економічною ситуацією в країні та іншими факторами [3].

Підсумовуючи вищевикладене, вважаємо, що здійснення процедури врегулювання спору за участю судді може стати складним аспектом у роботі працівників Феміди, адже передбачає використання нової манери здійснення господарського процесу та відходження від стандартних процедур. Водночас, це зменшить навантаження у судах, адже може виявитися ефективним та результативним процесуальним механізмом, сторонам спору надасть можливість зберегти грошові кошти, час та ділову репутацію.

Бібліографічні посилання:

1. Господарський процесуальний кодекс України [Електронний ресурс]: Кодекс від 06.11.1991 № 1798-ХІІ. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12/sp:wide#n2962>
2. Врегулювання спору за участі судді в господарському процесі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://svs.co.ua/vregulyuvannya-sporu-za-uchasti-suddi-v-gospodarskomu-procesi.html>
3. Примирение сторон vs разрешение дела. Новая роль суда в разрешении конфликтов [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.sk.ua/sites/default/files/primirenie_storon_vs_razreshenie_dela_novaya_rol_suda_v_razreshenii_konfliktov.pdf

Герасимчук Сергій Сергійович,
керуючий адвокатським бюро, м. Дніпро,
кандидат юридичних наук

**СЛІДОВА КАРТИНА ХУЛІГАНСТВА, ПОВ'ЯЗАНОГО З ОПОРОМ
ПРЕДСТАВНИКОВІ ВЛАДИ АБО ПРЕДСТАВНИКОВІ ГРОМАДСЬКОСТІ,
ЯКИЙ ВИКОНУЄ ОBOB'ЯЗКИ З ОХОРОНИ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ**

Важливим елементом криміналістичної характеристики хуліганства, пов'язаного з опором представникові влади або представникові громадськості, який виконує обов'язки з охорони громадського порядку, є слідова картина злочину. Як зазначає С.М. Зав'ялова, подія злочину – це один із матеріальних процесів дійсності, що перебуває у зв'язку і взаємообумовлена з іншими процесами, подіями і явищами, відбивається в них і сама є відображенням якихось процесів. Будь-яка подія пов'язана зі змінами в навколишньому середовищі, і для того щоб дізнатися про подію злочину, необхідно виокремити пов'язані з ним зміни. Лише за слідами, які досліджуються в ході розслідуваної події, можна судити про його зміст» [3, с. 9]. Тому дослідження цієї складової є необхідним.

Ми поділяємо думку В.Я. Колдіна з приводу того, що слідова картина відображає в матеріально-фіксованій формі всю суму обставин досліджуваної події, що належать до предмета доказування, і представляють сукупний слід цієї події. Продовжуючи свою думку науковець вказує на те, що матеріальна обстановка є потенційним слідоносієм, а слідова картина – виділеною в матеріальній обстановці цілісною системою джерел актуальної криміналістичної інформації [4, с. 242].

Найбільш переконливою, на наш погляд, є визначення Ф.П. Сови, який розуміє слідову картину як сукупність матеріальних змін, які є наслідками злочинної події; зміну обстановки, пов'язану з появою або зникненням предмета; зміну стану предмета (сюди увійшли як поява на предметах слідів-відображень, так і руйнування предметів; частини яких-небудь предметів (твердих, рідких, сипких); запахи людей, тварин, речовин та ін. [5, с. 77]. Тобто, якщо розглядати взаємозв'язок способу вчинення злочину та слідів, то стає зрозумілим, що вони здійснюються за принципом прямого та зворотного зв'язку. Їх дослідження може здійснюватись, з одного боку, від інформації про спосіб злочину до пошуку, виявлення та дослідження слідів злочинних дій, а з іншого – від дослідження слідів до пізнання способу й інших обставин злочину [6, с. 115].

Р.С. Белкін акцентує увагу на тому, що матеріальні сліди злочину у структуру криміналістичної характеристики злочинів включати не слід, оскільки у її поняття включаються способи вчинення та приховання злочину, що полягають не лише у описанні злочинних дій чи бездіяльності, але й залишають певні сліди. Але автор припускає альтернативне рішення цього питання: голе описання способу вчинення злочину не досягає мети, його треба виконувати або від слідів застосування, або до слідів застосування певного способу, щоб, знаючи його, зуміти виявити докази вчиненого злочину та встановити особу злочинця. [1, с. 191]

На основі дослідження праць вчених-криміналістів стосовно сутності слідової картини злочину ми вважаємо, що слідову картину в розрізі конкретного правопорушення необхідно розглядати як сукупність матеріальних та ідеальних відомостей, які відображають діяльність хулігана у комплексі з діями іншими осіб (потерпілого, представників громадськості, правоохоронців).

Дослідженням емпіричної бази нами встановлено, що сліди досліджуваного виду хуліганства у 84 % випадків виявлялися на місці вчинення злочину. З'ясовано, що поза ним сліди здебільшого утворюються внаслідок дій щодо приховуванню правопорушення. Зокрема, в 83 % випадків сліди знаходились за місцем проживання хулігана, а у 18 % – в місця проживання знайомих та родичів правопорушника, потерпілого, тощо.

Великий масив слідів відзначається особистісними джерелами інформації – показання свідків й очевидців події, осіб, які виконували обов'язки з охорони громадського порядку (92 %). Серед матеріальних слідів злочину на місцях події виявляли:

- а) сліди рук – у 12 % випадків;
- б) сліди крові та інших органічних речовин – 81 %;
- в) сліди знарядь та засобів учинення злочину – 37 %.

В своєму дослідженні М.М. Єфімов наводить наступну класифікацію матеріальних слідів, що були виявлені після вчинення хуліганських дій, відносно об'єкта їх знаходження:

- тілесні ушкодження у потерпілого – у 46 %;
- тілесні ушкодження у злочинця – 21 %;
- пошкодження предметів обстановки (меблі тощо) – 62 %;
- інші (банкомати, громадський транспорт і т. ін.) – 23 %. [2, с. 77]

Дослідженням слідової картини хуліганства нами встановлено, що сліди означеного виду хуліганства залишаються на таких об'єктах:

- особа потерпілого (тілесні ушкодження, пошкодження одягу, особистих речей) – 61 %;
- особи, які виконували обов'язки з охорони громадського порядку (тілесні ушкодження, пошкодження форменого одягу) – 19 %;
- особа хулігана – 25 %; предмети обстановки (вітрини, вікна, стільці, столи, посуд) – 72 %
- інші – 11 %.

Підводячи підсумок, зазначимо, що дослідження слідової картини зумовлюються як безпосередніми задачами розслідування, так і характерними особливостями проведення окремих слідчих (розшукових) дій при розслідуванні хуліганства, пов'язаного з опором представникові влади або представникові громадськості, який виконує обов'язки з охорони громадського порядку: оглядів місця події, допитів, слідчих експериментів, експертиз. Тому зазначений елемент криміналістичної характеристики має важливе значення в кримінальному провадженні.

Бібліографічні посилання:

1. Белкин Р.С. Курс советской криминалистики. Т.3, М., 1979. – С. 191
2. Єфімов М. М. Організація і тактика проведення огляду місця події при розслідуванні хуліганства / М. М. Єфімов // Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. – 2016. – Вип. 1. – С. 76-79.
3. Зав'ялов С.М. Спосіб вчинення злочину: сучасні проблеми вивчення та використання у боротьбі зі злочинністю // Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. (12.00.09.) / Київ, 2005. – 20 с.
4. Колдин В. Я. Вещественные доказательства : информационные технологии процессуального доказывания / В. Я. Колдин. – М.: Норма, 2002. – 768 С.
5. Сова Ф. П. Криминалистическая техника. Методические указания и практикум. М., 1965 – 118 с.
6. Тіщенко В.В. Корисливо-насильницькі злочини: криміналістичний аналіз: Монографія. – Одеса: Юридична література, 2002. – 360 с.

Бойко Ю.Ю.,
здобувач Міжрегіональної академії
управління персоналом

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЛІКАРІВ ЗА ДОПУЩЕННЯ МЕДИЧНОЇ ПОМИЛКИ

Помилки притаманні будь-якому виду соціальної діяльності, без них неможливо уявити життєдіяльність будь-якої людини, незалежно від рівня її професіоналізму. З точки зору теорії держави та права застосування терміну помилки розуміється негативний результат, фрагмент неправильної поведінки суб'єкта права, що перешкоджає досягненню законодавчо визначених цілей. Виходячи з цього, від юридичною помилкою розуміється як визнаний в установленому законодавством порядку, що об'єктивно є неправомірним, негативним результатом, який перешкоджає реалізації прав, свобод та охоронюваних державою інтересів людини [1, с. 129].

Більшість професійних медичних помилок залишаються непоміченими з боку адміністрації установ охорони здоров'я та правоохоронних органів через відсутність прозорої системи їх обліку та реєстрації. Юридична оцінка медичної помилки є однією з найбільш болючих проблеми медицини та права. Визначення сутності медичної помилки має важливе значення для встановлення критеріїв її відмежування від «допустимих у медичній практиці професійних помилок».

При цьому виробленню єдності поглядів на з'ясування сутності медичної помилки не сприяє відсутність його законодавчого визначення. Спостерігається надзвичайна поляристічність наукових підходів до розуміння сутності медичної помилки.

Представники медичної науки наголошують на необхідності законодавчого закріплення права лікаря на помилку як підстави для звільнення його від застосування заходів кримінальної відповідальності [2]. Такий підхід не може бути оцінений позитивно, адже на відміну від інших видів професійної недбалості вчинення медичної помилки завжди пов'язується з заподіянням шкоди життю та здоров'я людини, яка є найбільшою цінністю і забезпечення її прав визначає сутність функціонування держави.

Звичайно, що медичний прогрес своїм наслідком має зростання кількості медичних помилок, адже часто помилки є результатом прагнення лікарів застосувати інноваційне лікування, що не завжди базується на достатній напрацьованій практиці його реалізації [3, с. 102]. В цьому аспекті цікавою є думка О. О. Агапова, який підкреслює, що «найчастіше» помиляється лікар, який прагне до саморозвитку, до пошуку новітніх більш ефективних шляхів лікування

При цьому звичайно, що при схожості поняття «лікарська» та «медична» помилки, вони не є тотожними, адже у першому випадку вона вчинюється виключно лікарями, а в останньому – будь-яким медичним працівником, в тому числі медичною сестрою [4, с. 242].

В основу розуміння запропонованого наукового підходу до визначення сутності медичної помилки було покладено сукупність двох складових, якими є : 1) суб'єктивна – добросовісна омана ; 2) об'єктивні умови її вчинення (недосконалість методів та обладнання для діагностики захворювання тощо).

Отже, існування медичної помилки не може бути наслідком виключно діяльності лікаря, а і відбувається внаслідок взаємозв'язку об'єктивних та суб'єктивних обставин.

Розуміння медичної помилки з точки зору правового регулювання полягає у порушенні нормативно встановлених професійних стандартів лікування, тому подібна поведінка об'єктивно визнається протиправним.

Інший підхід, вироблення якого характеризує сучасну кримінальну науку є можливість настання медичної помилки в наслідок не лише добросовісної омани, що має базуватися в тому числі і через недосконалість методів діагностики, а і недостатність кваліфікації медичних робітників, недостатність лікарських навичок, лікарського мислення [5]. Зокрема, належне лікування особи стає неможливим через відсутність у лікаря в цілому знань та навичок, достатніх для застосування тієї чи іншої технології. Така ситуація є можливою у випадку, якщо лікування хвороб жіночої статевої системи буде здійснювати стоматолог, чи лікування виразки шлунку здійснюється не гастроентерологом, а лікарем сімейної медицини, при цьому надання первинної допомоги останнім має і повинно бути на належному професійному рівні. Виходячи зі змісту

такого підходу, при встановленні наявності медичної помилки необхідним є встановлення передусім відповідності професійного рівня лікаря, і його здатності здійснити лікування особи. Якщо у медичного працівника відповідний рівень професійних знань та навичок є відсутнім, то і говорити про медичну помилку є неможливим. У подібних випадках у теорії та практиці виникають труднощі у визначенні правових наслідків лікарської діяльності, що здійснюється *non lege artis*.

Напротивагу такому підходу є усталена позиція ряду вчених, що будь-який лікар має володіти необхідним мінімальним рівнем, достатнім для надання медичної допомоги у будь-якій сфері [6, с. 317-318]. При цьому дійсно на лікаря покладається обов'язок постійно підвищувати свій професійний рівень. Так, відповідно до частини першої статті 74 Основ законодавства України про охорону здоров'я встановлено, що медичною діяльністю можуть займатися «особи, які мають відповідну спеціальну освіту і відповідають єдиним кваліфікаційним вимогам»; крім того медична допомога має надаватися виключно «професійно підготовленими медичними працівниками» (стаття 3 Основ законодавства України про охорону здоров'я) [7].

Таким чином, відсутність необхідного рівня знань при здійсненні професійних функцій є порушенням правового обов'язку. І відповідно відсутність у лікаря належного рівня професіоналізму через його небажання навчатися, належним чином підвищувати свій освітній рівень, і при цьому внаслідок здійснення такої медичної діяльності було заподіяно шкоду життю та здоров'ю людини, то підстави для звільнення лікаря від притягнення до кримінальної відповідальності відсутні.

Відповідно до чинного кримінально-правового законодавства встановлюється відповідальність за «неналежне виконання професійних обов'язків, що спричинило зараження особи вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби» (ст. 131 КК України); за «неналежне виконання обов'язків щодо охорони життя та здоров'я дітей» (ст. 137 КК України); за «ненадання допомоги хворому медичним працівником» (ст. 139 КК України); за «неналежне виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником» (ст. 140 КК України).

Об'єктивна сторона злочинного діяння, передбаченого, зокрема ст.ст. 140 КК України може полягати у : недостатньому обстеженні хворого, що втілилось у погано зібраному та підготовленому анамнезі; несвоєчасне призначення проведення планової та позапланової медичної операції; технічно неправильний варіант проведення медичної операції (в тому числі залишення інородного тіла, медичного інструменту; при цьому залишення медичних стоматологічних частин є достатньо поширеною «практикою», про яку пацієнт може навіть не дізнатися, буде прийнято рішення про видалення зуба, який постраждав внаслідок лікарської помилки; усунення таких помилок вимагає здійснення протезування, що є значним за своєю грошовою вартістю, при цьому видалення зуба не може розглядатися як «істотна шкода здоров'ю», хоча, якщо врахувати всі майбутні маніпуляції, що пов'язані з вимушеними протезуванням чи імплантацією, то шкода заподіюється особі у розмірі не менше, ніж 100 неоподаткованих мінімумів доходів громадян, що є зокрема, підставою для встановлення істотної шкоди за вчинення злочинів у службовій сфері); порушення процедурних вимог з переливання крові, що може призвести трансфузії хворого несумісної з групою крові особи, і як наслідок – тяжкий стан хворого; порушення вимог щодо здійснення виписки хворої людини та ін.

При цьому законодавством має бути передбачено, що у випадку атопічному перебігу ходу хвороби, що відбувається в наслідок особливостей конституції людини, що не пов'язується зі здійсненням професійних обов'язків медичним працівником, є підставою для звільнення від кримінально-правової відповідальності. Такі випадки можуть бути визначені як казус і підставою для звільнення від відповідальності.

Отже, у літературі та законодавстві є відсутнім єдиним підхід до визначення підстав притягнення медичного працівника до відповідальності за неналежне виконання професійних обов'язків чи за бездіяльність, наслідком чого стало заподіяння істотної шкоди життю та здоров'ю людини.

Враховуючи вище зазначене, медичну помилку необхідно визначити як об'єктивно протиправний несприятливий результат, обумовлений об'єктивними та суб'єктивними факторами. Медичні помилки можуть бути класифіковані на : 1) медичні помилки, що виникли внаслідок об'єктивних причин; 2) медичні помилки, що виникли внаслідок суб'єктивних причин. При цьому однією з головних проблем застосування заходів кримінально-правової відповідальності за

медичну помилку є відсутністю визначеного переліку наслідків, що можуть бути визначені як істотна шкода здоров'ю.

При цьому варто наголосити, що медичні працівники не є суб'єктами кримінальної відповідальності за вчинення злочинів, передбачених ст.ст. 364, 364¹, 365, 365², 367 КК України, а тому положення чинного кримінально-правового законодавства у сфері службової діяльності, не може бути застосовані, що є спірним і не забезпечує належного рівня ефективності надання медичних послуг.

Бібліографічні посилання:

1. Лисюткин А. Б. Вопросы методологии исследования категории «ошибка» в правоведении. Саратов, 2001.
2. Беликов Е. Ятрогения : как ее квалифицировать? // Медицинская газета. 1998. 24 июня.
3. Савченко В.О. Лікарська помилка : історико-правовий аспект // Вісник Хар. нац. ун-ту ім. В.Н Каразіна. – 2009. – №879. Серія : Медицина. – Вип. 18. – С. 101-106.
4. Халус Х. Д. Юридична природа медичної помилки / Форум права. 2016. №1. С. 241-247.
5. Сергеев Ю. Ошибка или преступление ? // Медицинская газета. 1994. 20 апреля.
6. Судебная медицина. Учеб. для вузов. М., 1996.
7. Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19 листопада 1992 року № 2801-ХІІ // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1993, № 4, ст.19

Літвінов Валерій Іванович,

викладач кафедри кримінально-правових дисциплін
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ІНФОРМАЦІЯ

Поняття «оперативно-розшукова інформація» відноситься до фундаментальних категорій оперативно-розшукової діяльності (ОРД). Разом з тим, ні в Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність» [1], ні у відомчих правових актах не подається його нормативне визначення, що на практиці призводить до певних труднощів при отриманні, оцінці, обробці та використанні цієї інформації. У теорії ОРД, криміналістиці та кримінальному процесі проблема визначення поняття оперативно-розшукової інформації була предметом дослідження у працях багатьох вчених, проте на сьогоднішній день поняття оперативно-розшукової інформації продовжує носити дискусійний характер. У статті 13 Закону України «Про інформацію» [2] інформація визначається як «будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді». Стаття 17 цього Закону визначає «правову інформацію» як будь-які відомості про право, його систему, джерела, реалізацію, юридичні факти, правовідносини, правопорядок, правопорушення і боротьбу з ними та їх профілактику тощо. Джерелами правової інформації є Конституція України, інші законодавчі і підзаконні нормативно-правові акти, міжнародні договори та угоди, норми і принципи міжнародного права, а також ненормативні правові акти, повідомлення засобів масової інформації, публічні виступи, інші джерела інформації з правових питань. Різновидом соціальної правової інформації є оперативно-розшукова інформація. ОРД як і досудове розслідування злочинів є процес пізнання та має інформаційну природу і в основному збігається з інформаційною діяльністю. Цей процес цілеспрямований і вибіркового. Для досягнення конкретної мети ОРД у кожний момент потрібна певна, необхідна й достатня сукупність відомостей і знань, що відповідають певним вимогам саме на даний час для прийняття конкретного рішення. Оперативно-розшукова інформація як самостійне поняття вживається в спеціальній літературі й у відомчих нормативних актах. У сучасній теорії ОРД під терміном «інформація» розуміють «дані», «відомості», «факти», «події», «обставини», «фактичні дані». Не всі із зазначених термінів, не є синонімами. Кожний з них має своє етимологічне (етимологія – розділ мовознавства, що вивчає походження слів) [3, с. 261] й правове значення. У наукових джерелах з ОРД, криміналістики й кримінального процесу налічується понад десяток визначень поняття оперативно-розшукової інформації. Слово «інформація» охоплює в

найзагальнішому вигляді сприйнятті людиною відомості про яку-небудь дію, чиюсь діяльність, навколишній світ і процеси, що протікають у ньому, повідомлення про щось. Відомості можуть існувати в будь якій формі й вигляді на будь-яких носіях (у тому числі листування, книжки, помітки ілюстрації (картини, діаграми, малюнки, схеми тощо), фотографії, мікрофільми, звукові записи, бази даних комп'ютерних систем або повне чи часткове відтворення їх елементів), пояснення осіб і будь-які інші публічні оголошення чи документальні відомості.

Аналізуючи оперативно-розшукову інформацію в гносеологічному (гносеологія – вчення про сутність і закономірність пізнання; теорія пізнання) [3, с.175], вчені дійшли висновку, що вона містить практично необмежену кількість різновидів фактів, явищ, подій, характеристик. Такий її стан пояснюється не лише тим, що злочини можуть вчинятися в багатьох сферах громадського життя на ґрунті як випадкових, так і тих, що виникли закономірно відносин і характеризуватися різноманітним мотивів. Зміст оперативно-розшукової інформації відрізняється широким розмаїттям відомостей, що належать також до характеристики оперативної обстановки, основних сил, засобів і методів оперативної діяльності, оцінки результатів їх використання. За українським кримінально-процесуальним законодавством ніхто не може зазнавати втручання у приватне спілкування без ухвали слідчого судді ст.258 кримінально-процесуального кодексу України [7] установлює загальні положення про втручання у приватне спілкування [8, с.374; 9, с.79].

Оперативно-розшукова інформація є специфічною за метою одержання (боротьба зі злочинністю), методами одержання й режимом використання, які забезпечують конспірацію, належну зашифровку джерел, можливість перевірки повідомлених відомостей та їх застосування тільки заінтересованими оперативними співробітниками й слідчими апаратами. Поняття і сутність оперативно-розшукової інформації у наукових джерелах органів державної безпеки (як приклад) розкриваються через визначення таких термінів, як «оперативна», «оперативно-технічна», «контррозвідувальна», «агентурна» інформація, або просто «сигнал». Під сигналом розуміється той чи інший фізичний процес, що несе інформацію про подію, явище, об'єкт, тобто модель події. Сигнал є результатом взаємодії не менш як двох структур, процесів, наприклад, середовища й людини, об'єкта й суб'єкта. Основна якість сигналу полягає в тому, що він перебуває у відносинах відповідності з цією подією, фактом. Взаємна відповідність сигналу й події існує у певних межах, оскільки сигнал відбиває лише частину, окремі сторони події. Сигнал існує об'єктивно, незалежно від тієї події, якою він викликаний. Зміст сигналу утворює інформація про подію, об'єкт. Формою сигналу є спосіб, вид існування інформації (електромагнітні хвилі, зміна предмета тощо) [4, с.150-157].

Оперативно-розшукова інформація визначається як дані, отримані в ході оперативно-розшукової та контррозвідувальної діяльності чи за їх підсумком, тобто через вказівку на спосіб її отримання. У криміналістичній і процесуальній літературі оперативно-розшукова інформація в гносеологічному аспекті досліджується з точки зору її значення для інтересів кримінального судочинства, чим обумовлюється визначення її поняття та розкриття сутності. Деякі вчені зазначають, що оперативно-розшукова інформація – це відомості про факти, відшукування, фіксація і вилучення яких здійснюється поза процесуальними засобами. Окремі правники під оперативно-розшуковою інформацією розуміють відомості про обставини, які підлягають доказуванню, отримані оперативними підрозділами за допомогою оперативно-розшукових, переважно негласних, сил, засобів і методів. Вказується, що оперативна інформація значною мірою допомагає слідчому обрати напрямок розслідування, намітити той чи інший комплекс слідчих, розшукових дій, конкретизувати завдання, які стоять перед оперативними підрозділами, і прийняття рішення щодо доцільності проведення кримінально-процесуальних дій і агентурно-оперативних заходів на кожному етапі розслідування.

Таке визначення не повною мірою відображає її сутність, оскільки оперативно-розшукова інформація отримується в оперативно-розшуковому процесі, що є сукупністю послідовно здійснюваних оперативно-розшукових дій та юридичних актів, які постановляють визначені законом та нормативно-правовими актами суб'єкти ОРД [5, с. 65-67; 6, с 151-152].

Інформаційне забезпечення являє собою важливу ланку всієї оперативно-розшукової діяльності. Саме воно сприяє виявленню в умовах конкретного місця і часу безпосередніх об'єктів оперативно-розшукової діяльності, визначенню реальної потреби та змістовного спрямування оперативно-розшукового впливу на них, прогнозуванню результатів даного впливу, вибору відповідних заходів, засобів, форм та методів діяльності. Тому інформаційним забезпеченням оперативно-розшукової діяльності можна вважати своєчасне і належне використання в ній оперативно-розшукової інформації, що є специфічною за метою та методами одержання, за

режимом використання, який забезпечує конспірацію, надійну зашифровку її джерел, можливість її перевірки і застосуванні її лише зацікавленими працівниками.

Інформація забезпечує проведення оперативно-розшукової діяльності за умови, якщо вона відповідає певним вимогам законодавства.[10, с.164].

Бібліографічні посилання:

1. Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18.02.1992 №2135-ХІІ (зі змінами та доповненнями) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2135-12>

2. Закон України «Про інформацію» від 2.10.1992 №2657-ХІІ(зі змінами та доповненнями) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>

3. Словник іншомовних слів / За редакцією члена-кореспондента АН УРСР Мельничука О.С. Київ-1974. с.776.

4. Погорецький М.А. Проблеми використання матеріалів оперативно розшукової діяльності в кримінальному процесі: Монографія. К.,2004.

5. Основы оперативно-розыскной деятельности в Украине (понятие, принципы, правовое обеспечение). Учебное пособие.- К.: Центр учебной литературы. 2007. – с. 264.

6. Антонов К.В. Проблемні питання окремих положень Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ: Збірник наукових праць. -2007. – Спец. Випуск №1 (№ 36) «Актуальні питання протидії злочинності». – с.298-303;

7. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4652-VI(в редакції від 05.01.2017). <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

8. Бандурка О.М. Теорія і практика оперативно-розшукової діяльності: Монографія. (Харків. Золота миля)2012 р – с. 620.

9. Тертишник В.М. Кримінальний процес України. Особлива частина: підручник. Академічне видання./В.М. Тертишник. – К.:Алерта, 2014.- 414 с.

10. Мінка П.Я, Мінка Т.П., Хрідочкін, А.В., Богуславський М.Г. Оперативно-розшукова діяльність. Підручник.- Дніпропетровськ: «Іновація» 2011 – с. 276.

Шеленіна Карина Григорівна,

ад'юнкт відділу організації освітньо-наукової підготовки Харківського національного університету внутрішніх справ

ЩОДО МЕТОДИКИ РОЗСЛІДУВАННЯ ВБИВСТВ, ВЧИНЕНИХ ЗАСУДЖЕНИМИ В МІСЦЯХ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

Тематичний напрям нашої доповіді стосується саме вбивств, вчинених засудженими в місцях позбавлення волі, вчинення яких передбачає типові способи підготовки, вчинення та приховування, морально – психологічні та соціально – демографічні особливості особи злочинця, слідову картину, обстановку, час та спеціальне місце скоєння кримінального правопорушення.

Працівники правоохоронних органів під час розслідування вбивств, вчинених засудженими в місцях позбавлення волі, зіштовхуються з певними труднощами. Йдеться про складність встановлення обставин вчинення кримінального правопорушення, особи злочинця, мотив, фіксування слідової картини, а також дослідження знарядь і засобів при вчиненні вбивств такого виду. Отже, процес досудового розслідування кримінальних проваджень зазначеної категорії ускладнюється у зв'язку зі специфікою сфери вчинення фактичного місця злочину.

Вагомий внесок у вивчення методики розслідування злочинів зробили Ю.П. Аленін, В.П. Бахін, А.Ф. Волобуєв, В.І. Борисова, О.Ю. Булулукова, С.І. Винокурова, М.І. Загороднікова, С.Ф. Здоровко, О.Н. Колесніченко, М.Й. Коржанського, В.М. Куца, В.Г. Лукашевича, І.Г. Маландина, В.П. Колмаков, В.О. Коновалова, М.В. Костицький, В.С. Кузьмічов, С.І. Тишкевича, В.В. Семенового, В. Ю. Шепітька, С.М. Стахівський та інших учених.

Не зважаючи на досить значний внесок зазначених науковців, які досліджували питання розслідування вбивств, на теперішній час в криміналістичній літературі фактично відсутнє

дослідження щодо методики розслідування вбивств, вчинених засудженими в місцях позбавлення волі на монографічному рівні, що визначається об'єктивною потребою аналізу особливостей розслідування зазначеної категорії вбивств, розробки її криміналістичної характеристики й провадження початкових слідчих дій, а також специфіки планування й організації всього процесу розслідування.

Вважаємо, що вбивства, вчинені засудженими в місцях позбавлення волі досить актуальна на сьогоднішній день. Вчиняючи такий вид злочину засуджений порушує права людини. Тобто комплекс природних і непорушних свобод і юридичних можливостей, обумовлених фактом існування людини в цивілізованому суспільстві. Право виступає мірою свободи і зміст його в тому, щоб узгодити свободу окремої людини зі свободою інших членів суспільства, дотримуючись принципу рівності. Право виступає як засобом забезпечення свободи, так і істотним засобом обмеження неузгоджених з суспільними потребами і уявленнями людей про добро і справедливість рівня свободи й обсягу влади. Встановлювані заборони й обмеження повинні бути доцільними з погляду гарантій свободи, а отже, і справедливими [1, с. 54]. Ми погоджуємось з таким розкриттям поняття прав людини, тому що природні права не можливо забрати у людини, обмежити в їх використанні. Але якщо ці права порушуються з боку іншої особи, держави, суспільства, то настає кримінальна відповідальність.

Права людини мають природну сутність і є невід'ємними від індивіда, вони позатериторіальні і позанаціональні, існують незалежно від закріплення в законодавчих актах держави, є об'єктом міжнародно-правового регулювання та захисту [2, с. 89].

Так, нормою Основного Закону України закріплено природне право людини на життя та обов'язок держави захищати це життя [3]. Поряд з цим, у відповідності зі ст. 3 Загальної декларації прав людини, кожна людина має право на життя, свободу та особисту недоторканність[4].

У зв'язку з підвищенням криміногенної обстановки в Україні, яке пов'язане з відсутністю робочих місць, з отриманням недостатньої суми грошових коштів за працю, пропагандування насильства, вживання наркотичних та психотропних речовин, алкоголю тощо, призводить до жорстокості народу. Який без будь – яких вагань вчиняє кримінальні правопорушення, переважно насильницькі, жорстокі, цинічні, з різним ступенем тяжкості. Не є винятком і особи, які знаходяться в місцях позбавлення волі (відбувають своє покарання) та вчиняють новий злочин, переважно насильницький.

Важливо зазначити, що Кримінально – виконавчого законодавства України, яке покликане визначати принципи виконання кримінальних покарань, правового статусу засуджених, гарантій захисту їхніх прав, законних інтересів та обов'язків; порядку застосування до них заходів впливу з метою виправлення і профілактики асоціальної поведінки; системи органів і установ виконання покарань, їх функцій та порядку діяльності; нагляду і контролю за виконанням кримінальних покарань, участі громадськості в цьому процесі; а також регламентація порядку і умов виконання та відбування кримінальних покарань; звільнення від відбування покарання, допомоги особам, звільненим від покарання, контролю і нагляду за ними [5].

При цьому, у ч.ч. 1, 2 ст. 7 Кримінально-виконавчого кодексу України говориться про те, що держава поважає і охороняє права, свободи і законні інтереси засуджених, забезпечує необхідні умови для їх виправлення і ресоціалізації, соціальну і правову захищеність та їх особисту безпеку. Засуджені користуються всіма правами людини та громадянина, передбаченими Конституцією України, за винятком обмежень, визначених Кримінально-виконавчим кодексом України, законами України і встановлених вироком суду.

Розглянувши діюче кримінально-виконавче законодавство України можемо зробити наступний висновок про те, що наша держава виконує свій обов'язок щодо захисту життя людини, не є виключенням й особа засудженого.

Таким чином, викладені вище положення створюють актуальність та значущість розробки методики розслідування вбивств, вчинених засудженими в місцях позбавлення волі, що на наше переконання, повинна містити наступні складові елементи цілісної системи: 1) криміналістичну характеристику вбивств, вчинених засудженими в місцях позбавлення волі; 2) організацію розслідування вбивств, вчинених засудженими в місцях позбавлення волі (початковий, наступний етапи розслідування вбивств, вчинених засудженими в місцях позбавлення волі, тактичні операції); 3) особливості проведення окремих негласних слідчо-розшукових дій та використання спеціальних знань при розслідуванні вбивств, вчинених засудженими в місцях позбавлення волі (тактичні особливості огляду місця події та слідчого експерименту, допит підозрюваного, допит свідків, призначення експертиз тощо), використання спеціальних знань.

Бібліографічні посилання:

1. Тертишник В. М. Верховенство права та забезпечення встановлення істини в кримінальному процесі України. Монограф. – Дніпропетровськ: Дніп-роп. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2009. – 404 с.
2. Теория государства и права: Учебник для вузов / Под ред. проф. В.М. Корельского, В.Д. Первалова. — 2-е изд., изм. и доп. — Москва : НОРМА, 2002. — С. 540.
3. Конституція України. – Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141.
4. Загальна декларація прав людини//https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015
5. Кримінально-виконавчий кодекс України – (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, № 3-4, ст. 21)

Балюра Аліна Олександрівна,

курсант 4-го курсу
факультету підготовки
фахівців для органів
досудового розслідування

Науковий керівник:

Плетенець Віктор Миколайович

доцент кафедри криміналістики, судової медицини та психіатрії факультету підготовки фахівців для підрозділів слідства Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

**ОСОБЛИВОСТІ ДОПИТУ НЕПОВНОЛІТНЬОГО ПІДОЗРЮВАНОГО ІЗ
ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДІВ ПСИХОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ**

Будь-який вид допиту – свідка, потерпілого, підозрюваного чи обвинуваченого – необхідно розпочинати із встановлення психологічного контакту. Проведення допиту без установа психологічного контакту може призвести до виникнення конфліктних ситуацій, зокрема відмови від давання показань, надання неповних чи неправдивих показань допитуваною особою.

Можливості та шляхи встановлення психологічного контакту суттєво залежать від психічних особливостей особистості, від ступеня його обізнаності, від мети, яка ставиться перед спілкуванням і, нарешті, від установки допитуваного на свою поведінку перед допитом. Стає очевидним, що психологічний контакт зі свідком і підозрюваним – це не одне й те саме, а встановлення психологічного контакту з уперше затриманим та з особою, яка вже не одноразово була допитана, також відрізняється [1, с. 71–72].

Здійснення психологічної взаємодії з неповнолітніми допитуваними пов'язане з певними труднощами, насамперед, їх віковими особливостями, зумовленими специфічною динамікою протікання психічних процесів (сенсорних, перцептивних, інтелектуальних), емоційним і поведінковим реагуванням підлітків у складних ситуаціях, до категорії яких належить і допит. Залежно від вікового періоду й індивідуальних характеристик неповнолітнього, сама процедура допиту може сприйматися як конфліктогенна ситуація. Крім того, участь у допиті неповнолітніх третіх осіб (законного представника, захисника, педагога) у певних ситуаціях може перешкоджати встановленню та пролонгації позитивного психологічного контакту слідчого з підлітком, суттєво ускладнюючи весь комунікативний процес. Психологічна взаємодія з підлітком під час проведення допитів має бути спрямована не лише на встановлення істини, а й на формування в неповнолітнього підозрюваного просоціальних поглядів й установок через усвідомлення своєї кримінальної поведінки як недопустимої з моральної, соціальної та правової точок зору. Правильно організована психологічна взаємодія з неповнолітнім як з особою, яка потрапила у важку життєву ситуацію, сприяє створенню з ним спільної діяльності в межах проведення розслідування, підштовхуючи підлітка до щирого каяття, що в подальшому полегшує процес його ресоціалізації [2, с. 11].

Під час спілкування, як уже зазначалося, має бути досягнутий повноцінний психологічний контакт. Створення такої обстановки сприяє успішному проведенню допиту.

Процес встановлення психологічного контакту, переважно, залежить, його професійної підготовки, стажу, авторитету й особистісних якостей слідчого. Його ефективність визначається лінією

поведінки слідчого стосовно допитуваного. Важливо, щоб допит проводився рівним і спокійним тоном, без грубих й образливих висловлювань зневаги до допитуваного. У жодному разі не можна виражати задоволення або розчарування після отримання відповіді на запитання. Це може справити те чи інше навіювання на допитуваного, що негативно позначиться на показаннях останнього [3, с. 47].

Виявляючи свої інтелектуальні можливості, слідчий не повинен забувати і про те, що сила виховного впливу залежить ще й від психічних можливостей самого підлітка. Результатом взаємного оцінювання є прийняття підлітком рішення про початок відкритого спілкування зі слідчим чи відмова від нього. Внутрішні критерії, що відповідають за прийняття підлітком рішення, формуються лише у 18–21 років, а отже, об'єктивно прийняти рішення і зробити серйозний вибір підліток сам не може. У такому разі допомогти і слідчому, і підлітку може залучений до участі в допиті психолог або педагог, який згладжує внутрішні суперечності підлітка щодо слідчого, стосовно своєї подальшої поведінки, шляхом рефлексивного управління він допомагає дитині зробити вибір, зважаючи на її особисті якості і ситуацію, в яку вона потрапила. Проте трапляються ситуації, коли ні слідчий, ні спеціаліст не можуть зруйнувати недовіру, байдужість і підозрілість підлітка, і в такому випадку виникає психологічний бар'єр [4, с. 127].

Отже, психологічний контакт – це не окрема стадія чи етап допиту і не його тактичний прийом, а необхідна умова його проведення. Можливості встановлення психологічного контакту і його особливості залежать від індивідуальних психологічних якостей неповнолітніх підозрюваних. Уміння слідчого помічати та враховувати так і якості неповнолітніх допитуваних допоможуть визначитися йому з тактикою власної поведінки, що відіграє важливу роль у процесі налагодження психологічного контакту.

З неповнолітніми підозрюваними слідчий має поводити себе доброзичливо і спокійно, водночас демонструючи твердість прийняття рішень та впевненість у своїх діях. Тактично правильна продумана до дрібниць поведінка слідчого під час допиту, а також врахування ним індивідуальних психологічних особливостей неповнолітнього підозрюваного є запорукою налагодження психологічного контакту з такою категорією допитуваних.

Бібліографічні посилання:

1. Дулов А. В. Тактика следственных действий / А. В. Дулов, П. Д. Нестеренко. – Минск: Вышэйш. шк., 1971. – 272 с.
2. Сафуанов Ф. С. Методологические принципы психологического взаимодействия работников следственных органов с несовершеннолетними при допросе / Ф. С. Сафуанов, Е. В. Васкэ // Юридическая психология. Научно-практическое информационное издание. – 2011. – № 2. – С. 10–13.
3. Порубов Н. И. Научные основы допроса на предварительном следствии. – [3-е изд., перераб.] / Н. И. Порубов. – Минск: Вышэйш. шк., 1978. – 176 с.
4. Михальчук Ю. П. Допрос несовершеннолетнего обвиняемого на предварительном следствии [Электронный ресурс]: дис. канд. юрид. наук : 12.00.09 / Михальчук Юлия Павловна. – М. : РГБ, 2006 (Из фондов Российской Государственной библиотеки). – 153 с.

Білоус Юлія Олександрівна,
студентка ДДУВС,
Соболь Оксана Іванівна,
к.ю.н., доцент кафедри
кримінально-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

КВАЛІФІКАЦІЯ УМИСНИХ ВБИВСТВ, ПЕРЕДБАЧЕНИХ СТ.118 КК УКРАЇНИ «УМИСНЕ ВБИВСТВО ПРИ ПЕРЕВИЩЕННІ МЕЖ НЕОБХІДНОЇ ОБОРОНИ АБО У РАЗІ ПЕРЕВИЩЕННЯ ЗАХОДІВ, НЕОБХІДНИХ ДЛЯ ЗАТРИМАННЯ ЗЛОЧИНЦЯ» ІЗ ВРАХУВАННЯМ СУБ'ЄКТИВНИХ ОЗНАК

Необхідна оборона — це правомірний захист правоохоронюваних інтересів особи, суспільства або держави від суспільно небезпечного посягання, викликаний необхідністю його негайного відвернення чи припинення шляхом заподіяння тому, хто посягає, шкоди, що відповідає небезпечності обстановки.

Право на необхідну оборону є природним, невідчужуваним правом людини. Тобто, ніхто інший не може перешкоджати громадянину в законному здійсненні права на необхідну оборону. Кожен громадянин має право на необхідну оборону незалежно від можливості звернутися за допомогою до органів влади або службових осіб для відвернення чи припинення посягання. Наявність цього права також не пов'язана із можливістю звернутися за допомогою.

Метою необхідної оборони є захист охоронюваних законом прав та інтересів особи, яка захищається або іншої особи, або суспільних інтересів чи інтересів держави від суспільно небезпечного посягання. Для визнання оборони правомірною достатньо, щоб особа, яка захищається, переслідувала цю мету (її досягнення не є обов'язковим). В іншому випадку, її дії будуть протиправними. Об'єктом заподіяння шкоди є права та інтереси особи, яка посягає. Коли осіб, які посягають, декілька, то особа, яка захищається може заподіяти шкоду, як одному з тих, хто посягає, так і кожному з них. Заподіяння шкоди правам та інтересам інших осіб не підлягає під ознаки необхідної оборони і розглядається, наприклад, за правилами крайньої необхідності або тягне за собою кримінальну відповідальність. Поведінка того, хто захищається, при необхідній обороні може бути тільки активною. Тобто, може виражатися лише в діях, на що прямо вказано в ч.1ст. 36 КК України. Такими діями можуть бути як фізичні зусилля особи, яка захищається, так і використання різних видів зброя, предметів, пристроїв тощо.

Перевищення меж необхідної оборони може виражатися в несвоєчасності або надмірності оборонних дій. Зустрічаються випадки, коли оборона одночасно є своєчасною, однак надмірною за своєю інтенсивністю [1, с. 78].

Слід виділити наступні ознаки перевищення меж необхідної оборони: 1) перевищення меж необхідної оборони, як і сама необхідна оборона, має певні межі, які визначаються ознаками, котрі належать до характеру оборонних дій [2, с. 361]. Індивідуальні ознаки протиправного посягання визначають характер законних оборонних дій; 2) необхідна оборона відрізняється від суспільно небезпечних посягань, оскільки вона є суспільно корисною або суспільно прийнятною; 3) оборона від суспільно небезпечного посягання можлива лише коли створена реальна загроза посягання, або посягання фактично розпочалося і ще не закінчилося, або закінчилося, але за обставинами справи особа, яка обороняється, не усвідомлює момент закінчення посягання; 4) перевищення меж необхідної оборони обумовлюється не тільки відповідністю чи невідповідністю зброя захисту і нападу, а й характером небезпеки, що загрожувала особі, яка захищалася, та обставинами, що могли вплинути на реальне співвідношення сил; 5) перевищити межі необхідної оборони можливо тільки в тому випадку, коли питання про допустимість оборонних дій не підлягає сумніву, однак реальне здійснення необхідної оборони вийшло за межі необхідного; 6) перевищення меж необхідної оборони може мати місце лише там, де дотримані всі умови необхідної оборони, за винятком одного – співрозмірності захисту і посягання, тобто завдана шкоди особі, що здійснила посягання, явно не відповідає або небезпечі посягання, або обставинці захисту.

Суб'єктом же умисного вбивства при перевищенні меж необхідної оборони може бути як особа, яка піддалася нападу, так і очевидець суспільно небезпечного посягання на інтереси держави, суспільства, особистість або права інших громадян, котрий використовував право на необхідну оборону для самостійного відбиття посягання чи для надання допомоги потерпілому.

Суб'єктом злочину, караного за ст. 118 КК України, можуть бути не тільки приватні особи, але й особи, які перевищили межі оборони при виконанні своїх обов'язків, що впливають із роду роботи чи служби. Цей вид суб'єктів є дуже цікавим для нашого дослідження, оскільки така особа, виконуючи службові обов'язки, використовує своє право на оборону та захист.

У слідчій і судовій практиці нерідко виникає питання про те, як належить кваліфікувати умисне вбивство при перевищенні меж необхідної оборони, вчинене службовою особою (представником влади) чи військовослужбовцем (рядовим або особою начальницького складу) при виконанні ними своїх службових обов'язків. З цього питання в літературі немає спільності думок. Одні вважають, що такого роду дія повинна розглядатися як злочин у сфері службової діяльності чи злочин проти встановленого порядку несення військової служби (військовий злочин). Так, В. Соловійов зазначає, що якщо посадова особа, знаходячись під час виконання службових обов'язків, залучила до оборони проти суспільно небезпечного посягання підлеглих йому осіб або інших громадян і при цьому перевищила межі необхідної оборони, то такі дії в судовій практиці звичайно розглядаються не як посадове зловживання, а як перевищення влади [3, с. 107].

Відповідно до ст. 18 КК України кримінальну відповідальність за умисне вбивство при

перевищенні меж необхідної оборони можуть нести лише особи, які на момент заподіяння смерті нападнику були осудними.

На підставі викладеного можна зробити висновок, що суб'єктом умисного вбивства при перевищенні меж необхідної оборони є фізична осудна особа, яка вчинила злочин у віці, з якого може наставати кримінальна відповідальність. Суб'єктом цього злочину може бути як особа, яка піддалася нападу, так і очевидець суспільно небезпечного посягання на інтереси держави, суспільства, особистість або права інших громадян, котрий використовував право на необхідну оборону для самостійного відбиття посягання чи для надання допомоги потерпілому.

Як і будь-який інший злочин, умисне вбивство при перевищенні меж необхідної оборони може бути вчинено тільки винно. Коли заподіяння нападнику смерті не викликалося необхідністю, але в обстановці, що склалася, той, хто захищається, не усвідомлював і не міг усвідомлювати цього, склад злочину є відсутнім.

Суспільно небезпечне посягання на законні права, інтереси, життя і здоров'я людини, суспільні інтереси чи інтереси держави може викликати в особи, яка захищається, сильне душевне хвилювання. Якщо в такому стані вона не могла оцінювати відповідність заподіяної нею шкоди небезпечності посягання чи обстановці захисту, її дії слід розцінювати як необхідну оборону [4, с. 55]. Також слід зазначити, що якщо при необхідній обороні особа одночасно перебувала в стані сильного душевного хвилювання, цей факт не має самостійного кримінально-правового значення у зв'язку з тим, що є обставина, яка виключає злочинність діяння, передбачена ст. 36 КК України.

Вбивство при перевищенні меж необхідної оборони може бути вчинено тільки умисно. Так, законодавець справедливо вказує у ст. 118 КК України на умисну форму вини при вчиненні даного вбивства, усунувши тим самим будь-які розбіжності з цього питання.

Наявність у суб'єктів злочину, передбаченого ст. 118 КК України, мети припинення суспільно небезпечного нападу не виключає умислу на досягнення цієї мети шляхом перевищення меж необхідної оборони.

Суб'єктивна сторона вбивства при перевищенні меж необхідної оборони характеризується не тільки умислом, але й певним мотивом і метою злочину. Мотивом злочину є обумовлене певними потребами й інтересами спонукання, яке викликає у особи рішучість вчинити злочин і проявляється в ньому. Мета злочину – це ідеальна (уявна) модель майбутнього бажаного результату, до заподіяння якого прагне правопорушник через вчинення злочину [5, с. 139].

Отже, перевищення меж необхідної оборони є караним лише у двох випадках: за перевищення меж необхідної оборони, зокрема і за умисне вбивство при перевищенні меж необхідної оборони. За загальним правилом ця відповідальність носить пом'якшувальний характер, іноді законодавець, враховуючи деякі обставини на боці особи, яка захищається, допускає і повну відмову від призначення покарання. Такими обставинами визнаються сильне душевне хвилювання, пробачне хвилювання, сильне емоційне збудження, збентеження, острах або переляк, викликані посяганням.

Бібліографічні посилання:

1. Шафіков Е. Р. Необхідна оборона: особливості кримінально-правового регулювання / Е. Р. Шафіков // Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. – 2004. – № 1-2. – С. 189-195.
2. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України [текст] / За заг. ред. Литвинова О. М. – К. : «Центр учбової літератури», 2017. – 528 с.
3. Орловський Б. М. Проблеми кримінально-правового регулювання перевищення меж необхідної оборони / Б. М. Орловський // Вісник Академії адвокатури України. – 2011. – Число 2. – С. 107-112.
4. Заяць Р. Я. Сутність, стан та ознаки необхідної оборони / Р. Я. Заяць // Форум права. – 2014. – № 1. – С. 192-197.
5. Плисюк Н. М. Суб'єктивна сторона складу умисного вбивства при перевищенні меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця / Н. М. Плисюк. – 2014. – № 2. – С. 301-312.

**Богун Єлизавета Валеріївна,
Бондаренко Каріна Вікторівна,**
студентки групи Б-ПД-631 Дніпропетровського
державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
к.ю.н., доцент **Шалгунова С.А.**

ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ: ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Корупція, як зазначають М.М. Луценко та Л.І. Щербина, – це соціальне явище, що має соціальну обумовленість, соціальні закономірності розвитку та здійснює негативний вплив на соціальні процеси [3, с.15]. Тлумачення слова «корупція» (лат. «corruptio») як «псування» й «розбещування», підкреслює насамперед глибинну сутність корупції як соціального явища. Таке розуміння корупції свідчить про розбещення окремих службових осіб владою та певне розкрадання системи державної влади. Символічним у цьому розумінні також є те, що тлумаченню терміну «корупція» в численних словниках та енциклопедіях передують визначення іншого терміну – «корозія» (лат. «corrosio»), що означає «роз'їдання» й «руйнування» [3, с.15]. Співвідносячи ці два поняття, корупцію варто розглядати як різновид соціальної корозії, що роз'їдає й руйнує, насамперед, органи державної влади та державу й суспільство в цілому. У її основі, зокрема, лежать такі вікові традиції взаємодії в суспільстві, як «послуга за послугою» [3, с.17].

У Конвенції ООН проти корупції, корупцію розділяють на дві групи: 1) корупція в публічному секторі (підкуп національних посадових осіб, підкуп іноземних публічних посадових осіб і посадових осіб публічних міжнародних організацій, розкрадання, неправомірне присвоєння чи інше доцільне використання майна публічними посадовими особами, зловживання впливом у корисливих цілях, зловживання службовим становищем, незаконне збагачення); 2) корупція в приватному секторі (підкуп і розкрадання майна) [5, с.30].

На думку В.Я. Настюк та В.В. Белевцева, у наш час найбільш характерними і поширеними формами прояву корупції є одержання неправомірної вигоди, підкуп державних і суспільно-політичних діячів, чиновництва, незаконний протекціонізм [2, с.118]. Вони виділяють декілька форм корупції: низова (дрібна, повсякденна); вершинна (велика, елітарна). Найбільш поширеними й небезпечними є корупційні прояви у владних структурах, де корупція пов'язана з використанням адміністративного ресурсу (політична корупція, яка може виступати й у формі низової корупції, одержання неправомірної вигоди за реєстрацію підприємства, й у формі вершинної як використання адміністративного ресурсу для отримання «потрібного» результату, наприклад виборів) [2, с.120]. Вітчизняні вчені в сучасних українських реаліях виділяють і декілька напрямів стратегії протидії корупції, зокрема: 1) суспільне усвідомлення небезпеки корупції та її наслідків; 2) запобігання і протидію корупційним проявам; 3) верховенство закону і захист прав громадян [2, с.122].

На думку С.О. Баранова, проблема протидії корупції в органах, які здійснюють політику держави в митній і фіскальній сферах, залишається одним із «вузьких місць» української держави й суспільства, яка незважаючи на значні зусилля останніх років, не просто не здає свої позиції, а навпаки, активно процвітає та збільшує свої масштаби. Основними причинами виникнення й поширення корупції в Україні називають: недостатній рівень доброчесності окремих посадових осіб; недосконалість адміністративних, кримінальних процедур (їх відсутність або нечіткість); наявність у органів державної влади та осіб, уповноважених на виконання функцій держави чи місцевого самоврядування, широкого спектра дискреційних повноважень; невідповідність рівня оплати праці осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, обсягу їх повноважень; несприятливий режим підприємницької діяльності та наявність економічних пільг для певних категорій підприємців; низька ефективність заходів, що вживаються правоохоронними органами, органами прокуратури й судами, щодо притягнення винних у вчиненні корупційних правопорушень до відповідальності; толерантність і відсутність критичного ставлення суспільства до проявів корупції; сприйняття населенням корупції як одного із засобів досягнення бажаного результату [5, с.31].

На думку Л.А. Зубкова, стратегічним напрямом боротьби з корупцією є запобігання їй. Комплексні запобіжні заходи – це шлях, який може зменшити обсяг корупційних проявів та їх негативний вплив на суспільство. Основними антикорупційними заходами в Україні, як зазначає Л.А. Зубков, є наступні: 1) визначення стратегії соціально-економічного та здійснення адміністративної

реформи; 2) формування ідеології державної служб, тобто її моральних принципів і цінностей; 3) забезпечення прозорості державної влади, здатної повернути довіру людей до державних структур, створити несприятливі умови для вчинення корупційних злочинів, сприяти реалізації конституційних прав громадян на отримання достовірної інформації в цій сфері; 4) удосконалення антикорупційного законодавства; 5) реальний вияв політичної волі, яка і будь-якій державі є дієвим засобом запобігання корупції [4, с. 37].

Таким чином, для підвищення ефективності реального запобігання корупції в сучасній Україні, на наш погляд, необхідно зробити наступне: забезпечити якісну роботу антикорупційних структур, створених останні роки; прийняти законодавчий акт, який би регламентував оприлюднення інформації про фінансування політичних партій та блоків; забезпечити реальне, а не «на папері» виконання самими правоохоронцями вимог чинного законодавства у сфері протидії злочинності і корупції; реально притягувати до відповідальності за неподання декларацій державними службовцями або подання їх з неправдивими даними; законодавчо закріпити прозоре проведення публічних торгів та закупівель за кошти державного бюджету; законодавчо закріпити і забезпечити виконання правил відсторонення від державної служби осіб, які мають власний бізнес або близькі члени їх сімей.

Ми вважаємо, що лише такий підхід дозволить знизити високий рівень корупції, який на цей час сформувався в Україні.

Бібліографічні посилання:

1. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1700-VII// Відомості Верховної Ради України. – 2014. – №49. – ст.2056.
2. Настюк В.Я. *Форми корупції в митних органах/ В.Я. Настюк. Особливості взаємодії спеціальних підрозділів Служби безпеки України з іншими правоохоронними органами у сфері протидії контрабандній діяльності // матеріали наук.-практ. конф. – Х.: Оберіг, 2008. – С. 117-124.*
3. Лашкет С. Протидія корупції в Україні: сучасний стан, проблемні питання та шляхи їх вирішення / С. Лашкет, Л. Щербина // Збірник наукових праць Національної академії СБ України. – 2014. – №52. – С.99-106.
4. Зубкова Л.А. // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. 2017. № 3 (104). – С. 112-118.
5. Баранов С.О. // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету, Сер.: Юриспруденція. – 2016. – № 20. – С. 156-162.

Бреус Богдан Володимирович,

студент Дніпропетровського
державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Шевченко Т.В.,

старший викладач кафедри кримінально-правових
дисциплін Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ПОКАРАННЯ ТА ЙОГО ВІДБУВАННЯ ПО АМНІСТІЇ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Амністія, як акт прощення держави застосовується до групи осіб, які вчинили певні види злочинів. Це стосується прощення минулих злочинних діянь суб'єктам злочину і тим самим звільняє їх від кримінального переслідування за злочини. Амністію треба відрізняти від помилування, оскільки амністія поширюється на осіб, які підлягають судовому переслідуванню, але ще не були засуджені, тоді як помилування надається особі, яка вже була засуджена.

Перші випадки застосування амністії відомі ще з римських та грецьких законів, під час громадянських воєн в Афінах у 403 р. до н. е. Деякі амністії, мають історичне значення, наприклад: амністія Наполеона в 1815 році, пруську амністію 1840 року, загальну амністію президента США Ендрю Джонсона в 1868 році та французьку амністію 1905 року [1].

У 1961 році британського юриста Пітера Бененсона обурило той факт, що двох португальських студентів ув'язнили всього лише за піднесення тосту за свободу. Він написав статтю до британської газети, і запустив кампанію, що зчинила неймовірний резонанс. Тому у 1961 році в Сполученому Королівстві була створена міжнародна неурядова організація «Міжнародна амністія», метою якої є попередження та припинення порушення прав людини з боку держави та відновлення вже порушених прав. Цей неординарний рух об'єднує понад 7 мільйонів чоловік з різних країн світу. Фінансується організація іншими організаціями, а також її учасниками, вона незалежна від будь-якої політичної ідеології, економічного інтересу чи релігії. «Міжнародна амністія» діє і в Україні також, з часом знаходячи ще більший круг прихильників своєї ідеології [3].

Прийняття Закону України «Про Амністію» відбулося 22 грудня 2016 року, чинності ж цей закон набув 7 вересня 2017 року. Амністія, як вид звільнення від покарання за вчинений злочин здійснюється щодо осіб, які визнані винними у вчиненні умисного злочину, який не є тяжким або особливо тяжким відповідно; осіб, які вчинили необережний злочин який не є особливо тяжким, а також осіб, вирок стосовно яких ще не набрав законної сили, тільки до тих категорій осіб перелік яких наведений у законі та інших нормативних актах [4].

Взагалі прецедентів застосування амністії у світі не досить багато, причиною цього є недостатнє нормативне забезпечення, як в країнах загального права, так і в країнах романо-германської правової системи. Розподіл влади між законодавчими та виконавчими органами у процесі реалізації амністії, чітко не визначено. Крім, того проблемою реалізації амністії є людські фактори, а саме, превалююча кількість громадян вважає, що злочинцям місце в місцях позбавлення волі, а ні як не поряд з тими, хто дотримується закону, та чинних правил.

В континентальній Європі, так звані закони про амністію, були запроваджені для різноманітних цілей, часто для того, щоб пом'якшити покарання замість того, аби зменшити рівень злочинності, а іноді використовувати це явище як пристрій для скорочення кількості ув'язнених, тим самим розвантажувати переповнені установи з відбування покарань [2]. Слід також зазначити про закон який вносив зміни до Кримінального кодексу України (так званий «Закон Савченко»), він прирівнював один день перебування у СІЗО до двох днів перебування у в'язниці. Цей закон теж можна віднести до свого роду амністії, яка викликала шквал обурення у звичайних громадян, коли вбивці, гвалтівники та інші особливо жорстокі злочинці покидали місця позбавлення волі, відсидівши на половину менше аніж їм призначалося. Прийняття такого закону створило прогалину у законодавстві, яка була усунута з втратою чинності цього закону 21 червня 2017 року [5]. Створення таких законів та внесення поправок до вже існуючих свідчить про спроби України удосконалити процес захисту свобод та прав громадян на шляху до європейської інтеграції та глобалізації. Однак, як показала практика та статистика, скільки з випущених злочинців продовжили свою злочинну діяльність свідчить про некомпетентність та поспішність прийняття рішень такого серйозного питання [6].

Окрім амністії щодо злочинців, існує також податкова амністія. Впровадження такої схеми амністії в будь-який фінансовий рік полягає в тому, щоб допомогти державній скарбниці збільшувати податкові надходження, додавши бенефіціарів (особа, що отримує прибуток від своєї власності) у базу податків, які раніше не оголошували свої активи. Основна мета створення цієї схеми полягає в тому, щоб відтворити економіку та заохотити людей. Відповідно до цієї схеми бенефіціар повинен лише сплатити певний податок на загальні активи, оголошені за схемою "Амністія". Держава запроваджує цю схему, коли вони вважають, що особи приховують свої кошти від податкових органів. Податкові надходження, отримані за допомогою цих схем, використовуються для добробуту держави. Кожна фізична особа, компанія повинна щорічно звітувати про свою господарську діяльність у своїй податковій декларації, подавати в податкові та державні податкові органи. Хоча і наголошується що така схема створена не для підтримки бюджету країни.

Таким чином, зміни які впроваджуються в закон «Про Амністію» та інші акти, в кращу сторону мають показати жителям України те, що амністія насправді має право на існування та те, що вона справді може бути чесною та справедливою. Це також має вплинути на погляди та відношення людей до колишніх ув'язнених, якщо людина виправилася, то вона заслуговує на нове повноцінне життя. Задля кращого застосування амністії стосовно тих осіб, які порушили закон треба створювати спеціальні закони, які мають бути підґрунтям до основного закону, а також підвищувати рівень правосвідомості громадян аби запобігати вчиненню злочинів та інших правопорушень. Однак, незважаючи на позитивну сторону законодавчо необхідно чітко встановити обмеження щодо

застосування амністії до певної категорії осіб. В діючому КК України ч. 4 ст. 86 зазначена лише одна така категорія, це особи, які вчинили корупційні злочини, на нашу думку такої категорії недостатньо. Доцільно збільшити категорію таких осіб, до яких не може бути застосована амністія.

Бібліографічні посилання:

1. Amnesty. URL: <https://pardonandparole.uslegal.com/amnesty/>
2. Will Kenton Amnesty. URL: <https://www.investopedia.com/terms/a/amnesty.asp>.
3. Amnesty International: URL: <https://www.amnesty.org/en/>
4. Про амністію у 2016 році : Закон України від 2017 № 37, ст.378. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1810-19>.
5. Categorized under Culture, Legal | Difference Between Amnesty and Pardon. URL: <http://www.differencebetween.net/miscellaneous/culturemiscellaneous/difference-between-amnesty-and-pardon/>
6. Кримінальне право України: Загальна частина: Підручник / М. І. Бажанов, Ю. В. Баулін, В. І. Борисов та ін.; За ред. проф. М. І. Бажанова, В. В. Сташиса, В. Я. Тація. — 2-е вид., перероб. і допов. — К.: Юрінком Інтер, 2005.

Гіренко О.О.

курсант 4-го курсу
факультету підготовки
фахівців для органів
досудового розслідування

Науковий керівник:

Плетенець Віктор Миколайович

доцент кафедри криміналістики, судової медицини та психіатрії факультету підготовки фахівців для підрозділів слідства Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

**ОРГАНІЗАЦІЯ І ТАКТИКА ПРОВЕДЕННЯ ДОПИТУ
В КОНФЛІКТНІЙ ОБСТАНОВЦІ**

Сучасна Україна переживає становлення рівноправною країною на міжнародній арені. Саме тому реформування вітчизняного законодавства до європейських стандартів сформувало вектор розвитку усіх галузей права. Саме тому робота науковців у напрямку деталізації норм права є необхідною. Логічним продовженням думки про те, що актуальність дослідження проблематики застосування тактики допиту, як матеріальної складової розслідування злочинів, при конфліктних ситуаціях є необхідною.

На нашу думку, конфлікти є складовою будь-якої діяльності суспільства, у тому числі під час допиту у кримінальному провадженні. Особливість досудового розслідування становить те, що саме воно на виникає на ґрунті конфлікту і його сторони (сторона захисту й обвинувачення) протидіють один одному. З одного боку слідчий, прокурор зацікавлені в доведенні провадження до суду, з іншого підозрюваний, обвинувачений – в приховуванні обставин вчинення злочину. Саме тому, я вважаю, протидію з боку сторони захисту, а й інколи з боку інших учасників, слід розглядати як природне явище. Це впливає із самої сутності слідчої діяльності, для якої характерно подолання опору з боку незацікавлених в успішному розслідуванні справи осіб. У звичайному розумінні протидія – це дія, що перешкоджає іншій дії. Протидія як дія, спрямована на неприпустимість досягнення бажаної мети протилежною стороною, є різновидом конфліктної поведінки [1, с. 46].

Конфліктна ситуація під час допиту є звичною для слідчих. Слід зазначити, що відповідно до статистики, допит – найбільш поширена слідча (розшукова) дія, що становить приблизно 25 % від усього робочого часу слідчого [2, с. 282]. Також, допит є однією з обов'язкових слідчих дій щодо будь-якого кримінального правопорушення, саме тому слідчий витрачає на допити приблизно 80 % від загального часу на проведення слідчих дій [3, с. 3].

Значної уваги в ході проведення допиту приділяється психологічному впливу на допитувану особу. Психологічний вплив – це навмисне, цілеспрямоване втручання у процеси психічного відображення дійсності іншої людини [4, с. 36]. Саме під час психологічного впливу слідчий може використовувати різні методи щодо забезпечення досягнення поставленої мети з найбільш ефективним результатом.

На практиці слідчий при конфліктній ситуації, а інколи й при безконфліктній, обирає тип впливу на суб'єкта допиту та застосовує різні психологічні прийоми та методи: постановка питань; пред'явлення різних доказів; надання показань інших допитів; роз'яснення наслідків допиту та кримінального провадження; переконання у співпраці зі слідчим; використання суб'єктивних та психологічних особливостей суб'єкта допиту; вираження особистих спостережень; використання емоційного стану суб'єкта допиту; припущення легенди; послідовність пред'явлення доказів та контрдоказів; пришвидшення та уповільнення ходу допиту.

Подолання протидії суб'єкта допиту залежить від психологічного та емоційного стану особи. Якщо особа проявляє упертість, несамостійність, негативізм чи агресію, то слідчий використовує психологічні прийоми впливу на суб'єкта допиту, а саме:

- асоціація за суміжністю (спроба викликати асоціацію у особи з обставинами злочину);
- контрастність (метод демонстрації протилежних об'єктів);
- перифраза (нагадування та повернення до спірної інформації);
- уточнення неповноти (деталізація «білих плям» у допиті);
- інерція (спроба викликати захоплення з бесіди) [5].

Підводячи підсумки, вважаємо, що допит це складна за змістом та формою слідча (розшукова) дія. Відсутність бажання суб'єкту допиту надавати необхідні для кримінального провадження показання у повному обсязі створює конфліктну обстановку для слідчого. Застосування психологічного впливу в ході проведення допиту є вагомим складовим не лише подолання конфліктної обстановки, а й отримання позитивних результатів його проведення.

Бібліографічні посилання:

1. Доспулов Г.Г. Психология допроса на предварительном следствии / Григорий Доспулов. – М.: Юрид. лит., 1976 – 112 с.
2. Криминалистика : ученик / под ред. А.Г. Филиппова и А.Ф. Вольнского. – М., 400 1998. – С. 282.
3. Весельський В.К. Сучасні проблеми допиту (процесуальні, організаційні і тактичні аспекти) : монографія. – К., 1999.
4. Берназ В.Д. Рішення слідчого (криміналістичний, процесуальний та психологічний аспекти) / В. Берназ, С. Смаков. – Одеса, 2005. – 361 с.
5. Белан С.В., Луценко Т.О., Психологічні прийоми подолання протидії слідству при проведенні окремих слідчих дій [Електронний ресурс] // – Режим доступу: <http://nuczu.edu.ua/sciencearchive/Problems Of Extreme And Crisis Psychology/vol6/002.pdf>

Гудіна Яна Ігорівна,
студентка групи БПД-631
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ,
Науковий керівник: к.ю.н., доцент Шалгунова С.А.

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ЗЛОЧИННОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ

Загальна частина кримінального права, крім загальних положень кримінальної відповідальності та покарання, містить ще й спеціальний розділ, присвячений окремій категорії осіб, які вчинили злочини, – це неповнолітні. В полі зору нашої уваги при написанні даної магістерської роботи є розділ 15 Загальної частини КК України «Особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх». Неповнолітніми, відповідно до приписів цього розділу, визнаються особи, які на час вчинення злочину досягли 16-ти років (за окремі злочини – 14-ти років) і яким ще не виповнилося 18-ти років.

Встановлюючи ці особливості, законодавець виходив з психологічної характеристики цього віку особи, а саме : нестійкості психічних процесів, відсутності достатнього життєвого досвіду та знань, навичок соціальної поведінки. Така психофізична незавершеність процесу формування особи, яка не досягла віку 14-18 років, призводить до нездатності повною мірою (на рівні психофізичного розвитку дорослої особи) усвідомлювати фактичні ознаки і суспільну небезпечність такого складного соціального явища, як злочин, адекватно оцінювати свої вчинки. Виходячи з цього, пунктом 3 ч. 1 ст. 66 КК України передбачено, що вчинення злочину неповнолітнім є обставиною, що пом'якшує покарання.

Проблема попередження (запобігання) злочинності неповнолітніх, у тому числі і кримінально-правовими засобами, є досить важливою та актуальною для сучасного українського суспільства. Так само, як це було і сто років тому. Політичні зміни в країні, руйнування старої системи суспільних відносин та будова нових, перелаштування правоохоронних структур, завжди призводили до того, що найбільш незахищеними ставали ті верстви населення, які не мають власної «системи матеріального збереження», яка б дозволяла швидко знайти роботу та забезпечити собі хоча б мінімальні умови життя (їжу, одяг, взуття, місце проживання тощо). З одного боку, соціально-економічні та політичні зміни спрямовані на досягнення корисних цілей для суспільства, однак, з іншого, – поки вони запрацюють і стануть ефективними, повинен пройти певний час, і цей час пережити найбільш складно менш захищеним верствам населення і дітям та особам похилого віку. Так відбувається зараз і в Україні. Військові дії стали причиною того, що велика кількість дітей залишилася без батьківського піклування, а дана категорія дітей завжди була більш уразливою і нестійкою з точки зору закону, найбільш піддається негативному впливу, у тому числі й з боку криміналітету.

Злочинність неповнолітніх та молоді залишається непоборною протягом декількох століть, а наприкінці минулого ХХ ст. відмічено її зростання. Основна причина такого явища полягає в тому, що розвиток значної частини неповнолітніх часто відбувається у дуже несприятливих економічних, соціальних та побутових умовах. А, між тим, у підлітковому віці йде не лише процес інтенсивного фізичного формування, але й духовного і інтелектуального розвитку, усвідомлення справжньої мети і значення життя людині та таких понять, як совість, добро, віра, шана, любов. У цей період життя починають виявлятися індивідуальні здібності людини, формується воля та свідомість. В умовах значного зниження життєвого рівня певної частини суспільства, його соціального розшарування, існування в багатьох родинах насильства по відношенню до дітей, майже повної незахищеності дітей-сиріт розвиток характеру і поведінки певної частини підлітків ускладнюється. У неповнолітніх, які формуються як особистості в умовах соціального ризику, виникають відчуття самотності і відчуженості, що нерідко призводить до нерозважливих проступків, скоєння різного роду правопорушень та вчинення тяжких злочинів. Реальне подолання таких соціальних явищ є проблематичним для будь-якого громадського суспільства, оскільки ці явища є наслідком споконвічних соціальної нерівності і соціальних протиріч. Тому надзвичайно актуальним є поліпшення економічних, соціальних та освітньо-виховних умов для здорового фізичного, психологічного, духовного, освітнього і соціального розвитку неповнолітньої людини.

Означені обставини мають враховуватися й на законодавчому рівні щодо відповідальності за вчинений злочин особами, які не досягли повноліття. Це й обумовило наявність у КК України окремого XV розділу – «Особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх» [1].

У цьому розділі передбачені лише особливі, більш гуманні умови (порівняно з дорослими злочинцями) кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх, які вчинили злочин, а саме:

1) за певних умов допускається можливість звільнення неповнолітнього від кримінальної відповідальності із застосуванням до нього примусових заходів виховного характеру;

2) скорочено види покарань та обмежено строки і розмір встановлених покарань порівняно зі строками і розміром покарань до дорослих злочинців;

3) визначено умови, за яких можливим є звільнення неповнолітніх від відбування покарання із застосуванням до них примусових заходів виховного характеру;

4) встановлено можливість застосування за наявності певних обставин умовно-дострокового звільнення від покарання незалежно від тяжкості вчиненого злочину;

5) встановлено більш короткі строки (порівняно зі строками для дорослих злочинців) щодо давності притягнення неповнолітніх до кримінальної відповідальності та виконання обвинувального вироку і щодо погашення та зняття судимості з неповнолітніх злочинців.

Згідно ст. 22 КК України, а саме частини 1-ї [1], кримінальній відповідальності підлягають особи, яким до вчинення злочину виповнилося 16-ть років. Для осіб, які вчинили злочини у віці від 14-ти до 18-ти років, є певні особливості. Вони виражені у тому, що в чинному КК України вітчизняний законодавець чітко визначив кримінально-правові норми, тобто, види складів злочину, за вчинення яких відповідальність настає з 14-ти років. До них, відповідно до положень ст. 22 ч. 2 КК України, відносяться: умисне вбивство (статті 115-117), посягання на життя державного чи громадського діяча, працівника правоохоронного органу, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця, судді, народного засідателя чи присяжного у зв'язку з їх діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя, захисника чи представника особи у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги, представника іноземної держави (статті 112, 348, 379, 400, 443), умисне тяжке тілесне ушкодження (стаття 121, частина 3 статей 345, 346, 350, 377, 398), умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження (стаття 122, частина 2 статей 345, 346, 350, 377, 398), диверсію (стаття 113), бандитизм (стаття 257), терористичний акт (стаття 258), захоплення заручників (статті 147 і 349), зґвалтування (стаття 152), насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом (стаття 153), крадіжку (стаття 185, частина 1 статей 262, 308), грабіж (статті 186, 262, 308), розбій (стаття 187, частина 3 статей 262, 308), вимагання (статті 189, 262, 308), умисне знищення або пошкодження майна (частина 2 статей 194, 347, 352, 378, частини 2 та 3 статті 399), пошкодження шляхів сполучення і транспортних засобів (стаття 277), угон або захоплення залізничного рухомого складу, повітряного, морського чи річкового судна (стаття 278), незаконне заволодіння транспортним засобом (частини друга, третя статті 289), хуліганство (стаття 296) [1].

Кримінальна відповідальність є одним із видів юридичної відповідальності. І хоча остання у правознавстві розуміється по-різному, проте у вузькому, спеціально правовому значенні вона тлумачиться як відповідальність ретроспективна, тобто як відповідна реакція держави на вчинене в минулому правопорушення [2, с.8].

Бібліографічні посилання:

1. Кримінальний кодекс України (від 05.04.2001 року)(станом на 20.12.2018 р.). Електронний ресурс. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
2. Кримінальне право України. Загальна частина: Підручник для юрид. вузів і фак. / М. І. Бажанов, Ю. В. Баулін, В. І. Борисов та ін. ; За ред. професорів М. І. Бажанова, В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – Х. : Право, 2001. – 368 с.

Дудля Анастасія Петрівна,

студентка Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

Науковий керівник:

Шевченко Т.В.,

старший викладач кафедри кримінально-правових
дисциплін

Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЗГВАЛТУВАННЯ

Останнім часом зросла актуальність питань, пов'язаних із захистом прав статевої свободи та статевої недоторканості особи. Актуальність дослідження даного питання пов'язана з прийняттям Закону від 6 грудня 2017 р. № 2227-VIII «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» [1], а також Закону від 14 березня 2018 р. № 2334-VIII «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо захисту дітей від сексуальних зловживань та сексуальної експлуатації» [2].

Родовим об'єктом злочинів розділу IV Особливої частини КК є статеві свобода і статеві недоторканість особи. Загалом, розділ IV Особливої частини КК представлений: зґвалтуванням (ст. 152 КК), сексуальне насильство (ст. 153 КК), примушування до вступу в статевий зв'язок (ст. 154 КК), статеві зносини з особою, яка не досягла шістнадцятирічного віку (ст. 155 КК), розбещення неповнолітніх (ст. 156 КК).

Звернувши увагу на наведене, ми можемо говорити про те, що визначення статевої свободи та статевої недоторканості особи є проблемою, що потребує науково обґрунтованих рекомендацій, адресованих як законодавцю, з метою усунення прогалин нормативної регламентації відповідальності за вказані злочини, так і правозастосовну з метою правильного й однакового застосування кримінального закону.

Варто звернути увагу, що період чинності КК 1960 р. насильницькі статеві посягання жінок на чоловіків у судовій практиці розцінювались як злочини проти особи (заподіяння тілесних ушкоджень, незаконне позбавлення волі, образа тощо) або як хуліганство [3]. Вказівка на чоловіка як на потерпілого від зґвалтування є новелою чинного КК, зумовленою прагненням забезпечити однаково кримінально-правову охорону сфери сексуального життя осіб будь-якої статі. Гендерна рівність жінок та чоловіків передбачає їх рівний правовий статус та рівні можливості для його реалізації.

Кримінальний кодекс України 2001 року значно розширив поняття зґвалтування, де зазначалась і гендерна рівність. Тобто потерпілим від зґвалтування могли бути, як чоловік так і жінка. Однак, з прийняттям змін до Кримінального кодексу у 2017 році майже повністю змінив визначення зґвалтування на відміну від попередніх варіантів.

Таким чином, п. 194 Пояснювальної доповіді до Стамбульської конвенції підкреслюється надзвичайна важливість забезпечити недопущення будь-яких винятків у криміналізації й притягненні до відповідальності за такі акти, як сексуальне насильство і зґвалтування, вчинені проти колишніх чи теперішніх партнерів або подружжя. Згідно зі ст. 43 Стамбульської конвенції відповідальність за передбачені нею правопорушення має наставати незалежно від характеру відносин між жертвою і правопорушником [4].

Водночас, ст. 152 КК стаття, викладена в редакції Закону від 6 грудня 2017 р. № 2227- VIII, істотно розширила межі об'єктивної сторони складу злочину «зґвалтування». Наразі зґвалтуванням визнається не лише природний статевий акт, а й інші різновиди проникнення, а також проникнення в отвори тіла людини, біологічно для цього не призначені, за допомогою як статевого члена чи іншої частини тіла людини, так і будь-якого предмета.

О. Дудоров вважає, серйозною вадою Кримінального кодексу, оновленого на підставі Закону від 6 грудня 2017 р. № 2227-VIII, слід визнати відсутність чітких законодавчих критеріїв для розмежування складів злочинів, передбачених ст. 152 (153) і ст. 154 КК, – за винятком хіба що моменту закінчення цих злочинів і того, що за ст. 154 КК може нести відповідальність і той, хто не має наміру вчинити акт сексуального характеру з потерпілою особою. Реалізація «широкого» підходу до конструювання об'єктивної сторони складу злочину «зґвалтування», не поєднана, однак, із включенням у ст. 154 КК належних застережень, має своїм наслідком колізійність відповідних кримінально-правових норм як потенційне джерело неоднакового застосування Кримінального кодексу [5].

Отже, законодавчо досить чітко закріплено охорону статевої свободи та статевої недоторканості особи, але сам процес реалізації цього механізму залишається незрозумілим. У свою чергу це призводить до викривлення правової свідомості громадян, що в свою чергу тягне за собою непорозуміння в різних сферах життя, таких як: культурна, соціальна, духовна, політична. Особливо ми можемо це побачити в дискусіях, які точаться навколо зґвалтування, а саме «без згоди потерпілої особи». Тому, необхідне офіційне тлумачення зґвалтування та роз'яснення об'єктивної сторони як основних, так і факультативних. Достовірне тлумачення змін до Кримінального кодексу є нагальним та актуальним питанням для вчених-юристів, практиків та пересічних громадян.

Бібліографічні посилання:

1. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами : Закон України № 2227-VIII від 06.12.2018. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 5, ст.34. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/2227-19>

2. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо захисту дітей від сексуальних зловживань та сексуальної експлуатації: Закон України. № 2334-VIII від 14.03.2018. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 17, ст.150 URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2334-19>
3. Кримінальний кодекс України від 28.12.1960. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1961, N 2. ст.14. Кодекс втрачає чинність з 01.09.2001. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/2001-05>
4. Про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами : Конвенція Ради Європи. URL: <https://rm.coe.int/1680096e45>
5. Дудоров О. О. Злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи (основні положення кримінально-правової характеристики) URL :[http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/10293/porad statevi.pdf?sequence=1](http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/10293/porad%20statevi.pdf?sequence=1)

Дупленко Руслан Вадимович,

студент юридичного факультету Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Шевченко Т.В.,

старший викладач кафедри кримінально-правових дисциплін

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ЗЛОЧИННОСТІ СЕРЕД НЕПОВНОЛІТНІХ

Злочинність неповнолітніх володіє особливими динамічними та структурними характеристиками як соціально-правове явище, утворене сукупністю злочинних діянь, вчинених особами віком 14-18 років за певний проміжок часу на певній території [1].

За даними судової статистики, наданими Державною судовою адміністрацією України (ДСА), протягом 2016 року на розгляді суддів суду першої інстанції перебувало 6 041 кримінальне провадження щодо 7 438 неповнолітніх. З цієї кількості справ судами першої інстанції у 2016 році завершено судовий розгляд 4 240 кримінальних проваджень, у тому числі: 1) із постановленням вироку — 3 099 проваджень (із них на підставі угоди про примирення — 255, про визнання винуватості — 59); 2) із закриттям провадження у справі — 535 стосовно 574 неповнолітніх; 3) повернуто прокурору 140 обвинувальних актів стосовно 190 неповнолітніх; 4) із застосуванням примусових заходів медичного характеру — 12 кримінальних проваджень щодо 13 неповнолітніх. Кількість нерозглянутих кримінальних проваджень стосовно неповнолітніх на кінець звітного періоду становила 1 801.

У 2017 році кількість кримінальних проваджень щодо неповнолітніх збільшилася. Зокрема, протягом року у судах першої інстанції перебувало на розгляді 6 408 кримінальних проваджень щодо 7 976 неповнолітніх осіб. Із них розглянуто 3 872, у тому числі: 1) із постановленням обвинувального вироку — 2 854 провадження стосовно 3 462 осіб (із них на підставі угоди про примирення — 237 проваджень, а про визнання винуватості — 89); 2) із закриттям провадження у справі — стосовно 545 осіб; 3) із застосуванням примусових заходів медичного характеру — 15 проваджень щодо 16 осіб, 4) повернуто прокурору — 90 обвинувальних актів щодо 128 осіб. При цьому виправдано 19 неповнолітніх, що на 7 осіб більше у порівнянні з показниками 2016 року. На кінець звітного періоду в судах першої інстанції перебувало 2 536 нерозглянутих кримінальних проваджень [2].

У структурі злочинності неповнолітніх переважають крадіжки приватного майна (46 %); майна юридичних осіб (23 %), грабежі (6 %), розбійні напади (2 %), зухвалі випадки хуліганства (5 %), чимало вбивств, тілесних ушкоджень, зґвалтувань. Майже 10 % злочинів, скоєних неповнолітніми, так чи інакше пов'язані з наркотиками [3].

Злочинність неповнолітніх небезпечна не тільки числом і видом скоєних злочинів, але тією сукупністю негативних соціальних наслідків, які вони як цілісне явище за собою тягнуть. Видається, що в ряду соціальних наслідків підліткової злочинності особливе значення мають:

1) матеріальні наслідки (майновий, фізичний збиток потерпілому, витрати держави на здійснення заходів профілактики);

2) криміногенні наслідки (стимулювання загальної злочинності, повторення злочинної діяльності самих неповнолітніх);

3) соціально-психологічні наслідки (страх населення перед злочинністю, погіршення якості "людського потенціалу" за рахунок поширення кримінального способу думок і способу поведінки в "здоровій" підліткової середовищі і її "кримінального зараження");

4) особистісні наслідки (відчуженість і в цілому соціальна, моральна, особистісна деградація неповнолітнього, що вчинив злочин) [1].

Основними причинами і умовами злочинів серед неповнолітніх на сьогоднішньому етапі є: відсутність батьківської уваги до виховання дітей у зв'язку з вимушеною необхідністю більше часу віддавати роботі (у т.ч. перебуваючи за кордоном), а не сім'ї; негативний вплив у найближчому оточенні – побутовому, навчальному, виробничому з боку однолітків чи дорослих; незайнятість та не працевлаштованість неповнолітніх після закінчення навчального закладу; вади у роботі правоохоронних органів та соціальних служб держави; негативний вплив ЗМІ та неконтрольований доступ неповнолітніх до інтернет-технологій [3].

Що стосується особистості неповнолітнього злочинця, то головним, що його характеризує, є ступінь соціальної деформації і дезадаптації його особистості. Соціальна деформація виникає поступово, охоплює все більш глибоко моральні, духовні й інші важливі соціальні засади особистості. Процес деформації прискорюється, якщо неповнолітній потрапляє в так звану кримінально-молодіжну субкультуру, цінності якої формуються на основі пияцтва, наркотиків, дрібного бешкетування, статевої всюдозволеності, азартних ігор, дрібних крадіжок, показного героїства або в кримінальний світ дорослих, які навчають злочинного ремесла молодих людей [4, с. 27].

З точки зору соціально-психологічної характеристики, неповнолітньому злочинцю притаманні: схильності до вживання алкоголю, наркотиків, азартних ігор, статевої розбещеності, дармоїдства, насильницьких дій стосовно іншої людини, слабшої за нього; низький культурний рівень у порівнянні з законослухняними однолітками; низький культурний рівень, зневага до моральних цінностей, викривлене розуміння понять «товариство», «мужність», яскраво виражені антигромадські погляди [5, с. 7].

У здійсненні профілактики злочинності серед неповнолітніх конкретні виконавці зобов'язані забезпечити своєчасне:

- виявлення неблагополучних сімей, їх облік і систематичну перевірку умов утримання та виховання в них неповнолітніх, надання таким сім'ям адресної допомоги;

- здійснювати заходи забезпечення зайнятості підлітків, юнаків та дівчат, які не мають постійних доходів і джерел для існування, збереження існуючої мережі державних і громадських інститутів надання соціальної підтримки неповнолітнім, організації їх дозвілля і відпочинку, а також утворення з цією метою центрів соціальної служби для молоді, бюро і центрів надання учням і студентам послуг у працевлаштуванні для роботи у вільний від навчання час і під час канікул;

- з метою запобігання негативним проявам серед неповнолітніх, у тому числі пияцтву, наркоманії, дитячій бездоглядності й безпритульності, забезпечити виявлення дітей, які жебракують, вчиняють правопорушення або стали жертвами злочинної діяльності дорослих, проводити спільні оперативно-профілактичні операції [6].

Отже, підсумовуючи викладене хочемо зазначити, що тенденція злочинності неповнолітніх зростає, тому перед уповноваженими органами мають постати питання подальшого розвитку, вдосконалення, реалізації чинного законодавства у галузі кримінальної політики щодо неповнолітніх, так як саме неповнолітні, а тобто несформовані особистості є вразливою верствою населення. Крім того, саме неповнолітнім необхідно приділити особливу увагу у вихованні в душі правосвідомості, культури, етики, естетики та інших основних загальноприйнятих норм поведінки, що знизить рівень не лише злочинності неповнолітніх, а й дорослої злочинності, повторної та рецидивної злочинності.

Бібліографічні посилання:

1. Кримінологія : посібник для бакалаврів / В. И. Авдійський [та інш.] ; від. ред. В. И. Авдійський. — М. : Юрайт, 2015. — 351 с. — (Серія : Бакалавр. Академічний курс). — ISBN 978-5-9916-3621-6.//: URL : https://stud.com.ua/34497/pravo/zlochinnist_nepovnolitnih_poperedzhennya#28
2. Блог: «Огляд судової статистики розгляду кримінальних проваджень щодо злочинів, вчинених неповнолітніми у 2016-2017 роках»./ адвокат Тетяна Слущка//: URL : <https://sud.ua/ru/news/blog/117843-zlochini-nepovnolitnikh-pro-scho-govorit-statistika>

3. Кримінологія: Курс лекцій (Александров Ю.В., Гель А.П., Семаков Г.С.) / Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2002//: URL:<http://textbooks.net.ua/content/view/3649/11/>
4. Наукова стаття: причини та умови поширення злочинності неповнолітніх на сучасному етапі розвитку нашої держави / М.В. Корнієнко.//Часопис Київського університету права. 2011. URL: http://kul.kiev.ua/images/chasop/2011_2/219.pdf
5. Іванцова Н. В., Бельцов Д.В. Кримінологічна характеристика неповнолітнього суб'єкта злочинів. – М., 2008. – № 10. – С.27.
6. Викриття злочинів пов'язаних, з залученням неповнолітніх у злочинну діяльність: науковий посібник/ И.О. Жук. – Новгород: Нижньогірська академія, 2009.- С.7.
7. Александров Ю.В., Гель А.П., Семаков Г.С.Кримінологія: Курс лекцій/Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП). 2002.URL : <http://textbooks.net.ua/content/view/3651/11/>

Іскра Анастасія Юріївна

курсант 4-го курсу факультету

підготовки фахівців

для органів досудового розслідування

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Плетенець Віктор Миколайович

доцент кафедри криміналістики, судової медицини та

психіатрії факультету підготовки фахівців для

підрозділів слідства Дніпропетровський державний

університет внутрішніх справ

КОМПОНЕНТНИЙ СКЛАД КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ КИШЕНЬКОВИХ КРАДІЖОК

Важливе місце серед елементів структури криміналістичної методики займає. Криміналістична характеристика злочинів, у сучасній криміналістичній науці виступає вагомою науковою категорією, яка заснована на результатах узагальнення практичної діяльності правоохоронних органів та криміналістичних дослідженнях система зведених відомостей про криміналістично важливі ознаки. На меті вона має оптимізацію процесу розкриття та розслідування злочину певного виду.

Криміналістична характеристика представляє: 1) типовий спосіб вчинення злочину; 2) місце, час та обстановку злочину; 3) типові знаряддя та засоби вчинення злочину; 4) типовий предмет посягання; 5) типову особу злочинця; 6) типових осіб потерпілих; 7) типові сліди злочину [1, с. 255].

Ми підтримуємо В.П. Бахіна, який вважає, що до системи криміналістичної характеристики як практичного інструменту розслідування, а не наукової категорії криміналістики, повинні бути віднесені тільки ті елементи, які відрізняються чіткою пошуково-розшуковою спрямованістю. Ними є: спосіб вчинення злочину, предмет злочинного посягання, характеристика особи злочинця і слідова картина [2, с. 183–184].

Кишенькова крадіжка вважається одним з найпоширеніших видів міських злочинів. Відповідальність за їх вчинення передбачається ст. 185 КК України [3].

У криміналістиці кишенькові крадіжки поділяють на три групи: прості, складні та із застосуванням допоміжних засобів. Простими є крадіжки, коли особа поклала гаманець до сумки зверху або до задньої кишені штанів, а для злочинця це як «подарунок» – залишається без зусиль забрати річ, на яку він посягає. Якщо сумку, гаманець чи кишені на одязі необхідно розстібати або розрізати – то це складні кишенькові крадіжки, для вчинення яких потрібно одяг чи сумку розстібати (розрізати).

Кишенькові злодії «працюють» у тих місцях, де є натовп людей, наприклад в громадському транспорті у години «пік», ринки, магазини.

Для вище описаного виду злочину характерний високий професіоналізм злочинців. Також є факти, коли професіонали залучають до своєї «роботи» неповнолітніх яких цьому навчають. Окрім цього, «професія» кишенькового злодія вимагає швидкої реакції, витримки, гострого зору та знання психології поведінки особи.

Особа злочинця частіше за все середньої статури та зросту, непримітної зовнішності. Слід зазначити, що на обліку в поліції як кишенькові злодії перебуває немала кількість жінок.

Є низка ознак за якими можна вирахувати кишенькових злодіїв: 1) у магазині він дивиться не на продукцію, а слідкує за особистими речами покупців; 2) у великому скупченні людей він поводить себе не природно – штовхається навіть тоді, коли натовпу немає; 3) у громадському транспорті штовхає оточуючих, затіює сварку з напарником або штовхає оточуючих.

Зазвичай після 40 років кишенькарі виходять або на викладацьку роботу, або беруть собі помічників – «прополів». Головними їх ворогами стають не працівники міліції, а куріння, алкоголь і переїдання, що знижують пильність і чутливість пальців [4].

Від кишенькової крадіжки може постраждати кожен. Але найбільше ризикують громадяни, які грають на мобільних телефонах, читають книги чи знаходяться у стані алкогольного сп'яніння. Тому у повсякденному житті потрібно дотримуватись декількох правил. Перш за все потрібно не мати звички тримати все в гаманці. По-друге, необхідно брати з собою лише ту суму грошей, якої вистачить для покупок. По-третє, гаманець має знаходитися у внутрішніх кишнях одягу, які застібаються на блискавку. По-четверте, ніколи не потрібно класти гаманець чи сумку у візок для покупок – вас можуть відволікти, а їх викрасти. По-п'яте, у місцях масового скупчення людей краще за все регулярно перевіряти чи гаманець на місці, а проходячи крізь юрбу людей – притиснути його рукою до тіла.

Сліди злочину в криміналістиці поділяються на ідеальні та матеріальні. Ідеальні сліди вчинення кишенькової крадіжки можна зафіксувати шляхом проведення допитів потерпілої особи, свідків, підозрюваного.

Матеріальні сліди кишенькових крадіжок можна виявити: на місці вчинення злочину, в особистих речах злочинця, за місцем його проживання. Як правило, здобиччю кишенькарів стають гаманці з грошима та пластиковими картками. Забравши з гаманця гроші, все інше викидають. При затриманні кишенькового злодія на гарячому під час особистого обшуку необхідно звернути увагу на пошук знарядь вчинення злочину та викрадених речей. Але, речі які було викрадено, можуть бути викинуті, тому, знайшовши їх, увагу слід звернути на виявлення на них відбитків пальців рук злочинця.

Таким чином, враховуючи вище викладене, можна зробити висновок що на сьогоднішній день, боротьба із зазначеним кримінальним правопорушенням потребує належної уваги з боку правоохоронців. Зокрема, приділити належної уваги запобіганню вчиненню кишенькових крадіжок.

Бібліографічні посилання:

1. Криміналістика: навч. посібник / за заг. ред. Є.В. Пряхіна. – Львів: ЛьвДУВС, 2010. – 540 с.
2. Бахин В.П. Криміналістика: проблемы и мнения (1962–2002): монографія / В.П. Бахин. – К., 2002. – 268 с.
3. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. (станом на 23.11.2011 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25–26. – Ст. 131.
4. Щипачи, трясуны, марвихеры... Или как работают карманники. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://old.sfw.org.ua/index.php?newsid=1148783271>

Кірсєва Лідія Вікторівна,

студентка групи Б-ПД-632 Дніпропетровського
державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: к.ю.н., доцент Шалгунова С.А.

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА РОЗБІЙ ЗА КК УКРАЇНИ

Кримінальний закон встановлює відповідальність за злочини проти життя, здоров'я, волі та гідності особи, честі, гідності, статевої свободи, власності тощо. У відповідності з положенням ст.ст. 3 та 27 Конституції України, людина, її життя та здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю в державі. Конституція встановлює, що «рівність всіх людей у своїй гідності та правах гарантується всім особам, які перебувають в Украї-

ні, незалежно від того, чи є вони громадянами України, чи іноземними громадянами, чи особами без громадянства» (ст.21 Конституції України). І оскільки права та свободи кожної людини є невідчужуваними та непорушними, то у разі посягання на них кожна особа має право на їх відновлення.

Кожна людина має невід'ємне право на життя (ст.27 Конституції України), і обов'язок держави (в особі правоохоронних органів) – захищати життя людини, найвищу цінність в державі, оскільки інші права чи свободи особи і громадянина у разі їх протиправного порушення можна відновити, то життя вбитої особи – уже не відновлюється, і ніякі кошти не зможуть компенсувати його відсутність.

Не менш небезпечним є посягання на власність особи, які можуть завдавати як майнової шкоди її власності, так і непоправної шкоди людині (у разі настання патологічних змін у стані здоров'я – інвалідність, втрата будь-якого органу чи непоправне порушення його функцій тощо).

Необхідно зазначити, що вітчизняний кримінальний закон в частині встановлення кримінальної відповідальності за злочини, пов'язані з посяганням на відносини власності та на особу є універсальним, оскільки захищає всіх людей як біологічних істот від злочинних посягань. Для кримінального закону при встановленні кримінальної відповідальності за посягання на відносини власності, не має значення вік потерпілої особи, її стать, соціальний статус, громадянство, наявність будь-якого захворювання, у тому числі і невиліковного, осудність чи неосудність жертви. Кримінальний закон однаково захищає пенсіонерів, дітей, інвалідів, психічно хворих та ін., і їх право власності, незалежно від предмету власності.

Отже, положення кримінального закону в частині кримінально-правового захисту особи поширюються на всіх людей (як біологічних істот), незалежно від їх соціального статусу, громадянства, матеріального становища тощо, які перебувають на території України в будь-якій якості.

Відповідальність за посягання на відносини власності згідно з кримінальним правом України можлива лише при наявності наступних умов:

- 1) посягання прямо передбачене КК України в якості злочину;
- 2) посягання вчинено особою осудною, яка досягла віку кримінальної відповідальності – 16 років, в деяких складах злочину – з 14 років;
- 3) винувата особа вчинила винне діяння, тобто діяла умисно або з необережності.

В такому випадку можна стверджувати, що в діях підозрюваної особи, яка являється суб'єктом злочину, є ознаки певного складу злочину, які і є єдиною, достатньою і законною підставою кримінальної відповідальності саме за вчинення злочину проти власності.

У кримінальних законодавствах багатьох держав розбій традиційно входить до тріади "крадіжка" – "грабіж" – "розбій" і є найбільш небезпечним серед цих посягань. Небезпечність пояснюється тим, що розбійний напад небезпечний як для відносин власності, так і для особистої безпеки, життя та здоров'я особи, яка стала його жертвою.

Так, проведений нами аналіз судових вироків по ст. 187 КК України показав, що в переважній більшості злочин вчиняється із застосуванням фізичного насильства. Так, у Справі № 1-5/2011, розглянутій 27 січня 2011 року Ківерцівським районним судом Волинської області по обвинуваченню Особи-3 та Особи-4 за ч. 2 ст. 187 КК України, було встановлено наступне.

Особа-3 та Особа-4 домовилися про спільне вчинення злочину, і знаходячись в будинку Особи-5, після спільного вживання алкоголю, скоїли напад на нього. Особа-4 наніс один удар кулаком руки в обличчя Особи-5, і коли той упав, він тримав його за руки, а Особа-3 відкрито з кишені штанів викрав гроші в сумі 20 грн., які привласнив. В результаті цих дій Особи-5 заподіяно легкі тілесні ушкодження і майнова шкода в розмірі 20 грн. як з'ясувалося в ході слідства, причиною нападу була відмова Особи-5 давати гроші на придбання наступної пляшки горілки.

Даний злочин вважається закінченим уже на стадії нападу, оскільки розбій має усічений склад злочину (вважається закінченим з моменту нападу на іншу особу та застосування до неї фізичного чи психічного насильства з метою заволодіння її майном). Як свідчить описова частина вироку, винні особи (Особа-3 і Особа-4) за попередньою домовленістю вчинили напад на Особу-5, спільно застосовували до нього насильство і спільно заволоділи його грошима.

Суд визнав Особу-3 та Особу-4 винуватими у вчиненні розбійного нападу за ст. 187 ч. 2 КК України як розбій, вчинений групою осіб, і призначив обом винуватим покарання у вигляді позбавлення волі на 7 років 6 місяців із конфіскацією всього особистого майна.

В іншій Справі № 1-130/10, розглянутій Зарічним районним судом м. Суми 03 березня 2010 року по обвинуваченню декількох осіб за ч. 2 ст. 187 КК України, було встановлено наступне.

Особа-5 взяв у власника Особи-10 мобільний телефон марки «Нокія 5130 Експрес Мюзік», і втік від його власника. Через деякий час він проник через двері, вирвавши скоби для навесного замка, до кімнати гуртожитку, де проживав Особа-11, і вчинив крадіжку його власних речей. Наступний епізод протиправної діяльності Особа-5 вчинив разом з Особою-9 та Особою-8 на незнайомого їм Особу-12. Вони підбігли до нього на вулиці, Особа-5 ударив потерпілого кулаком по голові, від чого той впав, після чого всі разом почали бити Особу-12 по всіх частинах тіла, і відібрали його власні речі (гроші, мобільний телефон). Наступного дня Особа-5 підійшов на вулиці до раніше незнайомої Особи-13, наніс їй удар кулаком по голові, від чого потерпіла впала, після чого з метою подолання опору, завдав їй одного удару кулаком в голову і забрав жіночу сумочку, в якій були гроші, мобільний телефон, банківська картка та інше. Аналогічним чином Особа-5 вчинив ще 2 напади на потерпілих Особу-15 та Особу-16.

В результаті вказаних нападів, вчинених протягом 2-х тижнів, потерпілим, а їх виявилось 6 осіб, було заподіяно легкі тілесні ушкодження з короткочасним розладом здоров'я та майнова шкода в розмірі від 95 до 5008 грн. В усіх випадках Особа-5, який діяв або одноособово, або в групі з Особою-8 та Особою-9, вчинили 6 розбійних нападів із застосуванням фізичного насильства, небезпечного для життя та здоров'я потерпілих осіб. Переважно це був вечірній час, – а це темний час доби, і будь-який із потерпілих внаслідок нанесених ударів по голові міг отримати і більш тяжкі ушкодження, якби своєчасно не була надана медична допомога, викликана випадковими перехожими.

Таким чином, небезпечність розбою підтверджується не лише описам диспозиції як складного (складеного) злочину, що при вчиненні якого винна особа посягає одночасно на декілька об'єктів кримінально-правової охорони, а й матеріалами судової практики.

Проведене нами вивчення матеріалів судових вироків та науково-монографічної літератури свідчить, що розбій – найбільш небезпечний злочин із корисливих злочинів проти власності. На наш погляд, розбій в сучасних умовах життя українського суспільства становить досить високу суспільну небезпеку, і потребує більшої уваги з боку правоохоронних органів в частині його правильної кваліфікації та запобігання.

Останні роки дуже часто розбої вчиняються з використанням вогнепальної та холодної зброї, незаконний обіг яких на цей час в країні дуже поширений. Незаконний обіг зброї включає в себе кримінальний обіг зброї, тобто порушення правил законного обігу зброї, що призводять до виходу її з під контроль і втягнення у кримінальну сферу.

Ми вважаємо, що правоохоронні органи і органи поліції в першу чергу, повинні більше уваги приділяти налагодженню зруйнованої системи профілактики злочинів, щоб зменшити кількість таких небезпечних злочинних проявів і забезпечити населенню країни безпечні умови проживання в державі, яка намагається приєднатися до європейської спільноти держав і побудувати реально демократичну, правову державу.

Кінаш Ярослав Андрійович,

студент юридичного факультету Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Шиян Анатолій Григорович,

старший викладач кафедри кримінально-правових дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ПРО ПРАВО СТОРОНИ ЗАХИСТУ НА ОЗНАЙОМЛЕННЯ З МАТЕРІАЛАМИ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Однією з важливих засад кримінального провадження є змагальність сторін та свобода в поданні ними суду своїх доказів і у доведеності перед судом їх переконливості.

Так, відповідно до ч. 1, 2 ст. 22 Кримінального процесуального кодексу України (далі КПК) кримінальне провадження здійснюється на основі змагальності, що передбачає самостійне обстоювання стороною обвинувачення і стороною захисту їхніх правових позицій, прав, свобод

і законних інтересів засобами, передбаченими цим Кодексом. Сторони кримінального провадження мають рівні права на збирання та подання до суду речей, документів, інших доказів, клопотань, скарг, а також на реалізацію інших процесуальних прав, передбачених цим Кодексом [1].

Для забезпечення повноцінного захисту підозрюваного в кримінальному процесі захиснику необхідно ознайомитися з усіма доказами, наявними у матеріалах кримінального провадження, для побудови лінії захисту підзахисного та їх спростування [3, 91]. Аналіз відповідних положень КПК України, якими регулюється процесуальний порядок відкриття матеріалів досудового розслідування іншої сторони, вказує на деякі проблемні питання, з якими стикається сторона захисту і які перешкоджають їй належним чином захищати права та законні інтереси підозрюваного.

Відповідно до ст. 221 КПК сторона захисту має право на ознайомлення з матеріалами досудового розслідування до його завершення. За наявності відповідного клопотання слідчий, прокурор зобов'язаний надати їй матеріали досудового розслідування для ознайомлення, за виключенням матеріалів про застосування заходів безпеки щодо осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, а також тих матеріалів, ознайомлення з якими на цій стадії кримінального провадження може зашкодити досудовому розслідуванню.

Реалії досудового розслідування свідчать, що слідчий, прокурор досить часто ігнорують ці клопотання такими способами: 1) або відмовляють стороні захисту у наданні їй доступу для ознайомлення з матеріалами досудового розслідування до його завершення; 2) або надають лише мінімум документів, посилаючись на те, що зазначена стаття КПК не містить конкретного переліку того, що саме має бути надано. Така позиція слідства грубо порушує й обмежує права та можливості сторони захисту, а доводи, що норма КПК вказує на перелік лише того, які матеріали можуть не надаватися сторонам для ознайомлення, – не знаходять розуміння у правоохоронців [2, 132]. Спроби ж сторони захисту оскаржити це рішення є процедурно тривалими і не завжди досягають позитивного результату. Отже, ми бачимо, що така відмова є виключно оціночним поняттям, бо вирішується на розсуд сторони обвинувачення. За таку відмову не передбачено жодної відповідальності слідчого або прокурора, тому це дає змогу їм зловживати даним правом.

Згідно зі ст. 290 КПК, визнавши зібрані під час досудового розслідування докази достатніми для складання обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру прокурор або слідчий за його дорученням зобов'язаний повідомити підозрюваному, його захиснику, законному представнику та захиснику особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру, про завершення досудового розслідування та надання доступу до матеріалів досудового розслідування.

Прокурор або слідчий за його дорученням зобов'язаний надати доступ до матеріалів досудового розслідування, які є в його розпорядженні, у тому числі будь-які докази, які самі по собі або в сукупності з іншими доказами можуть бути використані для доведення невинуватості або меншого ступеня винуватості обвинуваченого, або сприяти пом'якшенню покарання.

Прокурор або слідчий за його дорученням зобов'язаний надати доступ та можливість скопіювати або відобразити відповідним чином будь-які речові докази або їх частини, документи або копії з них, а також надати доступ до приміщення або місця, якщо вони знаходяться у володінні або під контролем держави, і прокурор має намір використати відомості, що містяться в них, як докази у суді. Надання доступу до матеріалів включає в себе можливість робити копії або відображення матеріалів (частини 1-4 ст. 290 КПК).

Як засвідчує практика, на цьому етапі досудового розслідування в сторони захисту також нерідко виникають проблеми, які стають перешкодою для належного захисту прав та законних інтересів підозрюваного.

Так, згідно з ч. 10 ст. 290 КПК у разі зволікання при ознайомленні з матеріалами, до яких надано доступ, слідчий суддя за клопотанням слідчого або прокурора з урахуванням обсягу, складності матеріалів та умов доступу до них зобов'язаний встановити строк для ознайомлення з матеріалами, після спливу якого сторона захисту вважається такою, що реалізувала своє право на доступ до матеріалів.

З цього нормативно-правового положення випливає, що факт „зволікання” спочатку визначається слідчим або прокурором, а потім він остаточно закріплюється в ухвалі слідчого судді. При цьому не можна не бачити, що факт „зволікання” є оціночною і суб'єктивною категорією, оскільки якихось чітких і конкретних критеріїв щодо нього кримінальний процесуальний закон не встановлює. Не звертаючи особливої уваги на об'єктивні обставини, які перешкоджають своєчасному і належному ознайомленні стороною захисту з матеріалами досудового розслідування: їх обсяг

і складність, зайнятість захисника в інших кримінальних провадженнях тощо, слідчий суддя практично завжди клопотання сторони обвинувачення задовольняє.

В результаті прийняття слідчим суддею подібних рішень сторона захисту позбавляється реальних можливостей для належного ознайомлення з матеріалами досудового розслідування до розгляду кримінального провадження в суді першої інстанції. Що стосується реалізації такого права в суді першої інстанції, то можна зазначити, що і на цьому етапі кримінального судочинства спостерігаються подібні проблеми, які, насамперед, викликані законодавчою заборобою (ч. 4 ст. 291 КПК) надання суду матеріалів досудового розслідування до початку судового розгляду. На наш погляд, ці проблеми також повинні стати предметом відповідного наукового дослідження.

Отже, належне забезпечення доступу стороні захисту до матеріалів досудового розслідування є вкрай важливим питанням всього кримінального провадження, адже такий доступ дає їй змогу якісно будувати лінію захисту для підозрюваного та обвинуваченого. Визначені нами проблеми в реалізації права на ознайомлення з матеріалами досудового розслідування потребують більш детального вивчення, а також вирішення на законодавчому рівні. Адже це дало б можливість для більш якісного та збалансованого забезпечення дії засади змагальності в кримінальному провадженні.

Бібліографічні посилання:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 16 берез. 2018 р.: (ОФІЦ. ТЕКСТ). – К.: ПАЛИВОДА А.В., 2018. – 408 с.
2. Лук'янець О.О. Особливості процесу надання матеріалів досудового розслідування для ознайомлення сторонам кримінального провадження до його завершення // Вісник Академії адвокатури України. – 2015. – № 2. – С. 132-137.
3. Фомин М.А. Сторона защиты в уголовном процессе (досудебное производство) / М.А. Фомин. – М.: Юрлитинформ, 2004. – 236 с.

Кравченко Анна Віталіївна

курсант 4-го курсу
факультету підготовки
фахівців для органів
досудового розслідування

Науковий керівник:

Плетенець Віктор Миколайович

доцент кафедри криміналістики, судової медицини та психіатрії факультету підготовки фахівців для підрозділів слідства Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ПЛАНУВАННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ КРАДІЖОК, ВЧИНЕНИХ ГРУПАМИ НЕПОВНОЛІТНІХ

Тенденція щодо вчинення злочинів неповнолітніми останнім часом значно зросла в різних регіонах країни. Це свідчить про те, що підлітки не можуть пристосуватися до соціального середовища в якому вони зростають та перебувають. Рівень злочинності в країні росте з кожним днем, а такий прошарок населення відповідно до вікових категорії як підлітки є найвразливішими та досить швидко підпадають під вплив як негативних чинників, які є в середовищі в якому вони перебувають так і осіб, які пов'язані з кримінальним минулим і намагаються нав'язати їм свої поняття, як корисні.

Тому це питання наразі досить актуальне і досліджується багатьма науковцями. Так наприклад своїх зусиль до розгляду даної тематики приділили багато вчених, таких як: Ю. А. Абросімова, В. С. Афанасьєв, О. М. Бандурка, В. В. Василевич, Д. Л. Виговський, В. В. Голіна, О. М. Джужа, Н. П. Дубініна, В. І. Женунтій, Р. І. Ісаков, Т. Л. Кальченко, І. І. Карпець, О. Г. Колб, І. С. Кон, С. М. Корецький, М. М. Корчовий, В. М. Кудрявцева, Н. Ф. Кузнецова, І. І. Лановенко, П. П. Михайленко, А. Й. Міллер, Г. М. Міньковський, Г. В. Осипов, Т. Г. Перепелиця, Г. О. Поно-

маренко, О. Р. Ратинова, Ф. М. Решетнікова, А. Б. Романюк, О. Б. Сахаров, Н. О. Сущенко, Д. М. Тичина, О. М. Хархан та ін [1].

Так приділяючи увагу злочинності неповнолітніх слід звернутися до її структури, яка приводить нас до такого висновку, що найбільш поширеними видами злочинів вчинених неповнолітніми є: крадіжки, грабежі, розбійні напади, хуліганство, акти вандалізму, викрадення транспортних засобів [2].

Тож приступимо до розгляду такої категорії як – розслідування крадіжок, учинених групами неповнолітніх. Дана форма злочинності має свої специфічні особливості. Адже ці злочини характеризуються великим обсягом і трудомісткістю слідчих (розшукових) дій у зв'язку з груповим характером цих злочинів, значною кількістю версій, розширенням кола обставин, що підлягають встановленню, залученням додаткових учасників до процесуальних дій, а саме не тільки слідчого, але і оперативних працівників, законних представників, педагогів, психологів або лікарів [3, 4].

Це свідчить про те, що кримінально-процесуальним законодавством врегульовані норми щодо встановлення додаткових гарантій захисту прав та законних інтересів неповнолітніх, які потрапили у сферу злочинності. Тобто, вони спрямовані на повноцінне забезпечення прав цих осіб та виконання ними відповідних обов'язків.

Отже, враховуючи складність та об'ємність інформації, яка підлягає дослідженню необхідно вже на початковому етапі розслідування крадіжок, вчинених групами неповнолітніх здійснити планування. Тобто за вже отриманими відомостями, які все ж являються недостатніми в повному обсязі потрібно звернутись до такої алгоритму, який вміщує в себе: «типові слідчі ситуації – типові слідчі версії – програма розслідування – системи слідчих (розшукових) дій (тактичні операції)» [46, с. 27].

Виходячи із вищезазначеного алгоритму слід здійснити висунення декількох версій, що стосуються залучення дорослого організатора злочину, вчинення злочину знайомими потерпілого, інсценування крадіжки і т.д. Дослідження версій надасть можливість зібрання повної інформації щодо обставин вчинення злочинів, кола осіб які були в даному випадку залучені. Якщо всі факти прямо вказують на те, що все ж таки злочин вчинений саме неповнолітніми то перш за все треба дослідити постійні місця їх перебування, мету об'єднання їх у групу, що і висвітлить мотиви вчинення ними саме таких видів злочину, усіх осіб яким були відомі обставини вчинення злочину, оцінити і віднайти серед учасників групи найсильнішого та найслабкішого задля встановлення з ними психологічного контакту та можливості здійснення такого прийому, як прихована маніпуляція на рівні психологічної свідомості, задля розкриття усіх моментів, які можливо не були озвучені іншими. Це дозволить конкретизувати висунуті раніше версії про обставини злочину і осіб, які вчинили його та уточнити напрями розслідування, які і будуть залежати від ступеня визначеності зібраної до цього часу інформації [5].

Адже, інформація що отримана внаслідок висунутих, відкорегованих і проаналізованих версій, перевірених алібі, проведення очних ставок, повторних детальних допитів і виступатиме підґрунтям для проведення всіх необхідних експертиз, додаткових допитів, оглядів, іноді повторних обшуків [6, 3].

Таким чином розслідування крадіжок вчинених групами неповнолітніх потребують оперативності, швидкого аналізу відомостей, отриманих на початку планування, умілого застосування слідчим тактичних і психологічних прийомів. Слід наголосити на тому, що коло учасників, які фігурують в даному провадженні в процесі розслідування може змінюватись і це вимагає застосування специфічних підходів до планування.

Тож, з усього вищезазначеного слід прийняти до уваги та проаналізувати те, що без планування та правильної організації розслідування крадіжок, вчинених групою неповнолітніх, тягне за собою неможливість швидкого та ефективного розкриття цих злочинів. Адже не дослідження версій, які були висунуті в плані розслідування та їх не оновлення у зв'язку із нововиявленими відомостями, а також не прописувати програми розслідування не призведе до успішних результатів.

Бібліографічні посилання:

1. Корольчук В. К. Актуальні проблеми запобігання злочинам неповнолітніх / Віктор Костянтинів Корольчук. // Науковий вісник НАВС України. – 2013. – №1. – С. 176–181.
2. Особливості розслідування злочинів неповнолітніх [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://studme.com.ua>.

3. Настільна книга слідчого: наук.-практ. видання для слідчих і дізнавачів / М. І. Панов, В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова та ін. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : Вид. Дім «Ін Юре», 2007. – 728.
4. Сорока І. В. Особливості проведення слідчого огляду за фактами вчинених неповнолітніми крадіжок майна громадян / І. В. Сорока // Наук. вісн. Дніпропетр. держ. ун-ту внутр. справ. – 2013. – № 4. – С. 444–449.
5. Манжос І. О. Планування розслідування крадіжок, учинених групами неповнолітніх / І. О. Манжос // Теорія і практика правознавства. – 2015. – №2. – С. 11.
6. Журавель В. А. Профілактичні заходи слідчого в структурі окремої криміналістичної методики розслідування злочинів / В. А. Журавель // Теорія та практика судової експертизи і криміналістики ; Харків. наук.-дослід. ін-т судових експертиз ім. М. С. Бокаріуса. – Х. : Право, 2013. – Вип. 11. – С. 24–31.

Лисенко Сергій Станіславович,

студент юридичного факультету
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

Науковий керівник:

Шиян Анатолій Григорович, старший викладач
кафедри кримінально-правових дисциплін
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

РЕАЛІЗАЦІЯ ЗАСАДИ ЗМАГАЛЬНОСТІ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

Засада змагальності є вихідним положенням у судочинстві, що встановлений у ст. 129 Конституції України [1].

Відповідно до нього у кримінальному провадженні передбачається самостійне обстоювання стороною обвинувачення і стороною захисту їхніх правових позицій, прав, свобод і законних інтересів засобами, передбаченими Кримінальним процесуальним кодексом України (ч. 2 ст. 22 КПК) [2]. Разом із самостійністю в ст. 22 КПК викладено й такі складові змісту змагальності, як рівність прав сторін кримінального провадження на збирання та подання до суду речей, документів, інших доказів, клопотань, скарг, а також на реалізацію інших процесуальних прав, передбачених цим Кодексом (ч. 2 ст. 22); неможливість покладення функцій державного обвинувачення, захисту та судового розгляду на один і той самий орган чи службову особу (ч. 3 ст. 22); визначеність напрямів діяльності прокурора в кримінальному процесі (ч. 4 ст. 22), а також суб'єктів, що можуть здійснювати захист (ч. 5 т. 22); визначено особливий статус суду, який, дотримуючись об'єктивності та неупередженості, створює необхідні умови для реалізації сторонами їхніх процесуальних прав та виконання процесуальних обов'язків (ч. 6 ст. 22) [5, с. 170].

Змагальність є формою організації судочинства, для якої характерним є чітке розмежування функцій обвинувачення, захисту та вирішення справи по суті відповідно між прокурором (приватним обвинувачем, потерпілим), обвинувачем, підозрюваним (захисником) і судом (суддею); процесуальне рівноправ'я сторін обвинувачення і захисту; розгляд справи шляхом полеміки сторін перед незалежним та неупередженим судом [3, с. 32]. Змагальна побудова судового процесу є гарантією всебічності і повноти, законності та обґрунтованості вироку.

В юридичній науці засада змагальності розкривається по-різному. Так, Полянський М.М. під змагальністю розуміє визначений метод пошуку істини, який полягає в змагальності сторін, здійснюваній і контрольованій за активної участі суду у розгляді справи [6, с. 100]. Притула А.М., характеризуючи цей принцип, вважає, що він пронизаний гуманізмом, турботою про людину, її права та законні інтереси. У змагальному процесі обвинувачений має положення не тільки суб'єкта процесу, а й сторони, що протистоїть обвинуваченню [7, с. 117]. В свою чергу, Тертишник В.М. розуміє під змагальністю таку побудову процесу, за якої зацікавлені сторони, тобто як сторона обвинувачення, так і захисту, мають рівні можливості для пошуку істини та відстоювання своїх тверджень або спростування тверджень іншої сторони. Функції обвинувачення

і захисту відокремлені від правосуддя і розслідування. Під час розгляду справи в суді функції обвинувачення, захисту і вирішення справи не можуть покладатися на один і той же орган чи на одну й ту саму особу [8, с. 103].

Разом із тим, у науковій літературі звертається увага на проблеми реалізації засади змагальності у кримінальному процесі, оскільки лише одного проголошення становища сторін у системі кримінально-процесуальних відносин, встановлення вимоги щодо обсягу прав та обов'язків кожної з них є недостатнім для досягнення мети змагальності та фактичної рівності сторін.

На деякі з цих проблем вважаємо за потрібне звернути певну увагу.

Незважаючи на закріплену рівність прав сторін на збирання та подання до суду речей, документів, інших доказів, є всі підстави вважати, що сторона захисту фактично позбавлена рівної можливості стосовно збирання та подання доказів. Так, відповідно до ст. 93 КПК, захисник може лише ініціювати перед слідчим, прокурором, слідчим суддею проведення слідчих (розшукових) дій, негласних (розшукових) дій з метою одержання сприятливої для захисту доказової інформації. Водночас, на думку вчених, закріплене в ч. 3 ст. 93 КПК право сторони захисту збирати докази шляхом витребування та отримання від органів державної влади, місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, службових та фізичних осіб ревізій, актів перевірок тощо у більшості випадків його реалізації належним чином не забезпечене примусом виконання [3, с. 54].

Превага сторони обвинувачення перед стороною захисту проявляється і в тому, що остання також частково позбавлена права здійснювати допит свідка під час досудового розслідування. За загальним правилом, допит свідка під час досудового розслідування може здійснювати лише сторона обвинувачення, і лише у виняткових випадках допускається допит свідка іншою стороною кримінального провадження в ході досудового розслідування в судовому засіданні після звернення з клопотанням до слідчого судді про проведення такого допиту (ст. 225 КПК). Водночас сторона захисту наділена правом отримувати від учасників кримінального провадження та інших осіб за їх згодою лише пояснення, які, відповідно до ч. 8 ст. 95 КПК, не є джерелом доказів. Крім того, таке право є умовним, адже залежить від волі опитуваних осіб і, на відміну від аналогічного права сторони обвинувачення, нічим не гарантується [9, с. 4].

Нерівноправними залишаються сторони і в питанні ознайомлення з матеріалами досудового розслідування до його завершення. Так, відповідно до ст. 221 КПК, слідчий, прокурор зобов'язані за клопотанням сторони захисту, потерпілого, представника юридичної особи, стосовно якої здійснюється провадження, надати їм матеріали досудового розслідування для ознайомлення, за винятком матеріалів про застосування заходів безпеки щодо осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, а також тих матеріалів, ознайомлення з якими на цій стадії кримінального провадження може зашкодити досудовому розслідуванню. Невизначеним та таким, що реально ускладнює можливості сторони захисту щодо ознайомлення з матеріалами досудового розслідування, є трактування «може зашкодити досудовому розслідуванню», яке має бути доопрацьовано та максимально конкретизовано з метою уникнення процесуальних зловживань зі сторони обвинувачення [5, с. 173; 4, с. 110]. Адже, як засвідчує практика, слідчі, користуючись такою законодавчою невизначеністю, досить часто безпідставно відмовляють стороні захисту в праві на ознайомлення з матеріалами досудового розслідування до його завершення. Спроби ж сторони захисту оскаржити це рішення є процедурно тривалими і не завжди досягають позитивного результату.

Виходячи з викладеного, є всі підстави вважати, що закріплена в КПК України засада змагальності має певні проблеми щодо її практичної реалізації у кримінальному провадженні. Ця засада має не лише нормативно, а й фактично закріпити встановлену відокремленість сторін та їх рівність у здійсненні відповідних допустимих процесуальних дій і на практиці стати надійним, ефективним інструментом забезпечення об'єктивного, всебічного та повного дослідження всіх обставин справи, що мають значення для кримінального провадження.

Бібліографічні посилання:

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 16 берез. 2018 р.: (ОФІЦ. ТЕКСТ). – К.: ПАЛИВОДА А.В., 2018. – 408 с.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / за заг. ред. проф. В.Г. Гончаренка, В.Т. Нора, М.С. Шумила. – К.: Юстініан, 2012. – 1224 с.

4. Власюк В.В. Щодо змагальності за Кримінальним процесуальним кодексом України / В.В. Власюк // Європейські перспективи. – 2013. – № 6. – С. 106-112.
5. Дяков В. Проблеми реалізації принципу змагальності у кримінальному процесі / В. Дяков // Підприємництво, господарство і право. – 2016. – № 8. – С. 169-174.
6. Полянський Н.Н. Вопросы теории советского уголовного процесса / Н.Н. Полянський; под ред. Д.С. Карева. – М.: Изд-во МГУ, 1956. 271 с.
7. Притула А.М. Змагальність у кримінальному процесі як передумова справедливого суду / А.М. Притула // Юридична наука. – 2014. – № 8. – С. 177-122.
8. Тертишник В.М. Науково-практичний коментар до Кримінально-процесуального кодексу України / В.М. Тертишник. – К.: А.С.К., 2002. – 1056 с.
9. Шибя І.О. Принцип змагальності за КПК України / І.О. Шибя // Часопис Академії адвокатури України. – 2013. – № 19. – С. 1-6.

Мартиненко Богдан Сергійович,

слідчий Головного слідчого управління НП ГУНП в
Дніпропетровській області, старший лейтенант поліції,

Науковий керівник:

к.ю.н., доцент Шалгунова С.А.

АЛЬТЕРНАТИВНІ ДО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ ПОКАРАННЯ

В сучасній вітчизняній та зарубіжній пенології інтерес до альтернативних покарань тісно пов'язаний з коригуванням національної кримінальної та кримінально-виконавчої політики в напрямку підвищення ефективності покарання як одного із основних засобів протидії злочинності. Мова йде про розширення сфери застосування видів покарання, не пов'язаних з позбавленням волі, як однієї із ефективних альтернатив ізоляції засудженого від суспільства. В Україні, як в інших країнах пострадянського простору, нормативною базою нової кримінальної політики став КК України 2001 року. У ньому передбачено цілий ряд покарань, не пов'язаних з ізоляцією засудженого від суспільства, які можуть бути визначені як альтернативні позбавленню волі й арешту. До них відносяться: штраф; позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю; громадські роботи; виправні роботи; обмеження по військовій службі; обмеження волі.

Основними критеріями віднесення даних видів покарань до числа альтернативних є: 1) інший, ніж ізоляція від суспільства, механізм впливу на засудженого; 2) статус покарання як основного, відповідно до якого воно могло б розглядатися поряд з позбавленням волі на рівних підставах при визначенні міри відповідальності особі, визнаній винною у вчиненні злочину й застосовуватися саме замість позбавлення волі, а не паралельно з ним, за інші злочинні діяння [1, с.9].

Таким чином, у розрахунок не беруться покарання, які можуть бути тільки додатковими, тобто бути засобами індивідуалізації при конструюванні й застосуванні кумулятивної санкції, що доповнює основне покарання. У цей час це – позбавлення спеціального, військового або спеціального звання, кваліфікаційного класу. Не відносилися до альтернативних покарань і конфіскація майна. Сутність альтернативних покарань укладається в їх можливості виступити самостійною альтернативою покаранням, пов'язаним з ізоляцією засудженого від суспільства.

У КК УРСР та РСФСР 1960 р. також були передбачені покарання, не пов'язані з ізоляцією засудженого від суспільства, які могли призначатися як основні: виправні роботи без позбавлення волі, позбавлення права займати певні посади або займатися певною діяльністю, штраф, звільнення від посади, покладання обов'язку загладити заподіяну шкоду, громадський осуд. Однак їх не можна назвати реальними альтернативами позбавленню волі. Такий висновок випливає з того, що, по-перше, більшість санкцій статей Особливої частини, що передбачають позбавлення волі, мали безальтернативний характер (з додатковим покаранням або без такого), або тільки іншими видами покарання. По-друге, що існувала парадигма ухвалення судового рішення була заснована саме на пріоритеті позбавлення волі, оскільки даний вид покарання в законодавчій системі покарань стояв на першому місці. Єдиним механізмом застосування альтернатив була норма про призначення більше м'якого покарання, чим передбачено законом. Втім, вона застосовувалася досить рідко, що

пояснюється не стільки репресивністю кримінальної політики, скільки труднощами обґрунтування винятковості обставин справи, з якими закон пов'язував призначення покарання більш м'якого, ніж передбачено законом. Технічно простіше було обґрунтувати можливість умовного засудження. Зараз такий інститут має назву засудження з іспитовим строком в КК України.

Таким чином, розвиток інституту альтернативних покарань у вітчизняному кримінальному праві пов'язується саме із прийняттям і введенням у дію КК України. Не всі із покарань, альтернативних позбавленню волі передбачалося ввести в дію з дати введення в дію КК України. Кілька років відкладалася легалізація громадських робіт й арешт. Останнє покарання дотепер не може застосовуватися, оскільки в країні так і не створено арештні будинки (доми).

Альтернативними покараннями варто вважати такі примусові заходи, що виражаються у примусовому впливі на особу, винувій у вчиненні злочину, не пов'язані з ізоляцією від суспільства, але є її адекватною заміною відповідно до характеру й ступеню суспільної небезпечності вчиненого й особистістю винного, і переслідують мету попередження вчинення злочинів, позбавлення можливості вчиняти злочини й виправлення засудженого. Альтернативними визнаються покарання, які можуть застосовуватися судом як основні покарання замість позбавлення волі.

Такий підхід до визначення терміна «альтернативні покарання» відповідає й міжнародним актам, що передбачають поширення застосування покарань, не пов'язаних з позбавленням волі. Так, у 1981 році Парламентська Асамблея Ради Європи рекомендувала державам-учасникам замінити покарання у вигляді позбавлення волі, що передбачають нетривале утримання під вартою, іншими мірами, які були б більш ефективні й не суперечили принципу покарання. В 1985 році на Сьомому Конгресі ООН з попередження злочинності й поведження з правопорушниками, що відбувся в Мілані, держави-учасниці прийняли Резолюцію № 16, що акцентувала увагу на скороченні чисельності ув'язнених, перевазі альтернативних мір покарання й соціальній реінтеграції правопорушників. В 1986 році Комітет Міністрів Ради Європи прийняв Резолюцію за назвою «Деякі міри, альтернативні тюремному ув'язненню». У цій Резолюції Комітет рекомендував урядам держав учасників вводити різні альтернативні покарання й розглянути можливості включення їх у кримінальні кодекси. Комітет особливо пропонував державам-учасникам розглянути програми громадських робіт, які забезпечували б можливість для активної ресоціалізації особи, яка вчинила злочин.

Базовим міжнародним документом, що визначає виконання покарань, альтернативних позбавленню волі, стали так звані Токійські правила, прийняті Генеральною Асамблеєю ООН у грудні 1990 року [1]. У них міститься набір мінімальних стандартних вимог, що забезпечують умови застосування та виконання альтернативних мір покарання в рамках закону й без порушення прав осіб, засуджених до них.

У правилі 8.2. Мінімальних стандартних правил ООН щодо заходів, не пов'язаних з тюремним ув'язненням, (Токійські правила) перераховані можливі покарання, не пов'язані з позбавленням волі, які може призначити суд: усні санкції, такі, як зауваження, осудження й попередження; умовне звільнення від відповідальності; поразка в цивільних правах; економічні санкції й грошові покарання – такі, як разові штрафи, поденні штрафи; конфіскація або постанова об позбавлення права власності на майно; повернення майна жертві або постанова про компенсації; умовне покарання або покарання з відстрочкою; умовне звільнення з висновку й судовий нагляд; постанова про виконання суспільно-корисних робіт; направлення у виправну установу з обов'язковою щоденною присутністю; домашній арешт; будь-який інший вид поведження, не пов'язаний з тюремним ув'язненням; яке-небудь поєднання перерахованих вище мір.

Дана норма лягла в основу організації системи покарань, не пов'язаних з ізоляцією засуджених від суспільства, для більшості країн, що ратифікували Токійські правила, у тому числі для України, США й всіх країн Західної Європи.

Бібліографічні посилання:

1. Дворянсков И.В., Сергеева В.В., Баталии Д.Е. Применение альтернативных видов наказания в Западной Европе, США и России. – М.: Центр содействия реформе уголовного правосудия, 2003. – 264 с.
2. Минимальные стандартные правила ООН в отношении мер, не связанных с тюремным заключением ("Токийские правила"), принятые Резолюцией Генеральной Ассамблеи от 14 декабря 1990 г. // Международные акты о правах человека. Сборник-документов. – М.: Изд-во НОРМА, 2000. – С. 217-225.

Оглобля Яна Сергіївна,

курсант факультету підготовки фахівців для підрозділів
превентивної діяльності

Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ ДАКТИЛОСКОПІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Актуальність досліджуваної мною теми полягає насамперед в тому, що людство вже не одне століття цікавлять сліди пальців рук. З року в рік вчені-криміналісти розробляють різні методи отримання та ефективного використання дактилоскопічної інформації для вирішення різних проблем під час кримінального провадження. Завдяки цьому на сьогоднішній день існує можливість точно та достовірно встановити особу за відбитками її пальців чи долоней. Окрім того, виявлені на місці події сліди рук є незаперечним доказом перебування особи на місці вчинення злочину.

Наразі рівень злочинності в країні зростає все більше. Відомо, що за кожною дією існують наслідки, так і кожен злочин має певні сліди особи, яка його вчинила, або осіб, які знаходились на місці вчинення злочину, що допомагають швидкому та ефективному розслідуванню кримінального правопорушення.

Варто зазначити, що в світі не існує 2 людей з однаковими відбитками пальців, тому вивчення та застосування на практиці положень науки дактилоскопії є дуже важливим для вирішення багатьох завдань, що виникають під час розслідування злочинів, встановлення безвісно зниклих осіб, ідентифікації слідів з особою, яка їх залишила, встановлення особи невідомого трупа та інших не менш важливих завдань. Все це беззаперечно підтверджує необхідність дослідження та удосконалення використання дактилоскопічної інформації та розробку нових дактилоскопічних методів.

Необхідно зазначити, що ж являє собою дактилоскопія. О.О. Вакулик пропонує нам таке визначення – це розділ трасології, що вивчає будову папілярних візерунків шкіри на долонях, пальцях рук (включаючи сюди підшви ніг), а також різні методи та прийоми їх дослідження з метою встановлення особи під час розслідування злочинів, кримінальної реєстрації та розшуку злочинців [1]. Тобто дактилоскопія допомагає нам стовідсотково встановити особу, яка залишила сліди.

Окрім того така ідентифікація є можливою навіть і тоді, коли відбиток пальця дещо неповний, з певними уривками папілярних ліній. Це можливо за допомогою пороскопії та еджеоскопії, що означає визначення особливостей будови вихідних протоків потових залоз у папілярних лініях.

Варто зазначити, що дослідження слідів рук проходить в два етапи:

- роздільне дослідження (тобто всебічне дослідження всіх слідів з їх ознаками, на даному етапі визначається придатний відбиток для дослідження чи ні);
- порівняльне дослідження (проводиться шляхом порівняння слідів та відбитків рук на дактилокарті) [2].

Для ідентифікації особи з відбитками функціонує автоматизована ідентифікаційна дактилоскопічна система (АДІС). Вона аналізує та шукає схожі сліди, перевіряє та звіряє з тими відбитками, які внесені до її бази даних та видає список найбільш схожих відбитків, що вкінці вже власноруч перевіряє оператор.

Поряд з перевагами даного способу ідентифікації особи, є також і певні недоліки. Такі вчені як А.В. Іщенко, М.Я. Сегай, В.К. Лисиченко пропонують запровадити на законодавчому рівні загальний обов'язок громадян дактилоскопіюватися для створення відповідного банку даних. Це допоможе порівнювати сліди не тільки з тими людьми, які вже занесені до АДІС (а переважна більшість яких – колишні підозрювані або обвинувачені), а з усіма громадянами країни.

Також необхідність створення єдиного банку даних пояснюється активізацією міжнародного співробітництва для протидії тероризму, нелегальній міграції тощо. Ще одним фактором, є те, що на даний момент внаслідок нестабільної політичної ситуації в країні, збільшенню рівня злочинності, збільшенню природних та техногенних катастроф рівень невідомих трупів, безвісно зниклих зростає, а така система допоможе для встановлення особи з трупом та розшуку осіб [3].

На даний момент в Україні триває процес оформлення громадянами біометричних паспортів, які мають відбиток пальців, але проблема в тому, що отримання такого паспорту нового

формату є правом, а не обов'язком громадян. На мою думку, обов'язкове отримання біометричних паспортів значно полегшило та допомогло б вирішенню багатьох проблем, таких як: розшук безвісно зниклих осіб, ідентифікації невпізаного трупа, встановленні осіб, які раптово захворіли (наприклад на амнезію), а також дітей, які загубилися та в силу віку і розвитку не можуть себе назвати та багато інших, пов'язаних із встановленням особи.

Поряд з цим, доцільно було б на законодавчому рівні встановити процесуальний порядок використання відповідної дактилоскопічної інформації.

Отже, аналізуючи вищевикладений матеріал, наукові роботи вчених-криміналістів, а також законодавство України, можна зробити висновок, що питання використання та застосування дактилоскопічної інформації є дуже важливим на сьогоднішній день та потребує подальшого дослідження та удосконалення.

Бібліографічні посилання:

1. Криміналістика : підручник / В.В. Пясковський, Ю.М. Чорноус, А.В. Іщенко, О.О. Алексєєв та ін. – К.: Центр учбової літератури», 2015. – 544 с.
2. Іщенко А.В., Коцюлим Х.М. Історія використання дактилоскопічних знань. – 2017. – с. 97.
3. Свобода Є.Й. Деякі аспекти правового регулювання дактилоскопічної реєстрації // Вісник Академії адвокатури України. – 2010. –150 с.

Поточняк М.І.

Херсонський факультет ОДУВС, студентка

Бараненко Р.В.

Херсонський факультет ОДУВС, професор кафедри,
кандидат технічних наук, доцент

**ДО ПИТАННЯ ВИКОРИСТАННЯ
БІОМЕТРИЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В КРИМІНАЛІСТИЦІ**

Сьогодні для впізнання людей застосовуються біометричні методи розпізнавання: за голосом, геометрією обличчя або ходом.

Біометричні технології, насамперед дактилоскопічні, застосовуються в криміналістиці. У зв'язку з розвитком комп'ютерної техніки виникла можливість формалізувати алгоритми розпізнавання людини за її зовнішнім виглядом або особливостями поведінки та застосовувати для цього автоматизовані системи.

Однією з передумов, що дозволить швидко розкривати злочини, є впровадження інформаційних технологій до криміналістики. Це допоможе слідчим не тільки з доказовою базою, пришвидшить складання документів, але й допоможе ідентифікувати особу за ознаками зовнішності, що, у свою чергу, значно збільшить рівень розкриття злочинності, значно спростить процес пошуку осіб, які здійснюють протиправні дії, порушуючи права і свободи громадян.

Відомо, що з кожним роком рівень обізнаності правоохоронних органів в інформаційному просторі зростає, враховуючи той факт, що кіберполіція розширює межі своєї діяльності, проте навіть цього не достатньо, щоб бути на крок попереду зловмисників.

Графічна інформація застосовується для пошуку злочинців за дактилоскопічними обліками. Тільки в країнах СНД в даний час розроблено понад десяти різноманітних систем обробки дактилоскопічної інформації. При цьому спостерігається поступовий перехід до методів пошуку, заснованих на математичних засобах розпізнавання образів. У перспективі існує можливість використання аналогічних систем з використанням методів комп'ютерної графіки для ототожнення осіб за різними фотозображеннями, в тому числі за фотозображеннями особи в різному віці. За аналогією можна таким же чином здійснювати обробку будь-якої графічної інформації [1].

Біометричні технології мають низку переваг перед традиційними методами виявлення особи, проте їх застосування потребує спеціальних знань, вмінь і додаткового шифрування інформації. Попит на такий вид ідентифікації особи дедалі зростає.

З погляду поширеності біометричних методик виокремлюють «три великі біометрики»: ідентифікація за відбитками пальців, за геометрією обличчя та за райдужною оболонкою ока.

Кожна з даних методик має свої специфічні особливості, проте є дієвим інструментом для ототожнення особою [2].

Через високу вартість найпоширеніший метод сканування сітківки ока дещо ускладнює процес ідентифікації, проте є найнадійнішим механізмом і ймовірність зламу такої системи порівняно невелика, що дає можливість використання цього способу в правоохоронній системі нашої держави.

Кожна жива істота володіє своїм індивідуальним генетичним кодом, що виникає сполученням нуклеотидів у ланцюжок ДНК. Ідентифікація за ДНК здійснюється через порівняння ДНК особи з наявними в системі ДНК-зразками. Проте станом на сьогоднішній день ця методика використовується лише для ідентифікації особи в криміналістиці, а в системах захисту інформації вона не застосовується внаслідок високої вартості та складності обладнання [3].

Біометрія застосовується в криміналістиці, причому ця робота припускає великий обсяг інформації, з якою доводиться мати справу, що вимірюється мільйонами записів. Методологія розробки таких систем повинна бути темою безперервних наукових досліджень в галузі інформаційних технологій. На сьогодні в різних країнах світу в роботі поліції та спецслужб вже застосовуються відповідні інформаційні системи, що дають можливість встановлювати осіб, зображених на фотографіях чи відеозаписах, створювати портрети підозрюваних у скоєнні злочинів або зниклих людей, прогнозувати можливі зміни зовнішності злочинця, виконувати оцінку краніометричних досліджень черепа й відновлювати на їх основі прижиттєвий вигляд людини [4].

Прикладами таких систем можуть бути автоматизована дактилоскопічна ідентифікаційна система по слідах і відбитках пальців і долонь «АДИС Папілон» [5] (Російська Федерація), система обліку робочого часу і контролю доступу за відбитками пальців BioTime [6] (Російська Федерація), Next Generation Identification (NGI) [7] – глобальна система ідентифікації, що розробляється ФБР (США).

Проте суттєвим недоліком в Україні є відсутність достатньої нормативної бази, що регулює порядок використання біометричних технологій в криміналістиці.

Бібліографічні посилання:

1. Криміналістика: Учебник / Отв. ред. Н.П. Яблоков. 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Юристъ, 2001. – 718 с.
2. Захаров В.П. Тенденції використання в діяльності правоохоронних органів біометричних технологій, які не входять до «трьох великих біометрик» / В.П. Захаров, О.І. Зачек // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. серія юридична. – 2015. – Вип. 2. – С.285-291.
3. Мельник Л.С. Засіб автентифікації за клавіатурним почерком на основі нейромережевої моделі. Магістерська дипломна робота./ Л.С. Мельник. – Вінниця: ВНТУ, 2015 – 76 с.
4. Березовська А.Р. Застосування сучасних методів розпізнавання образів в криміналістиці / А.Р. Березовська, Р.В. Бараненко // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Процесуальні та криміналістичні аспекти досудового розслідування». – Одеса: ОДУВС, 2016. – С.215-216.
5. Автоматизированная дактилоскопическая информационно-поисковая система АДИС ПАПИЛОН [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.papillon.ru/rus/16/?PHPSESSID=8813bf02f4ee087c82abbad19a824515>.
6. Система учета рабочего времени и контроля доступа по отпечаткам пальцев BioTime [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.biotime.ru>.
7. Next Generation Identification (NGI) – Новое поколение идентификации [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fbi.gov/hq/cjisd/ngi.htm>.

Прілепишев Андрій Володимирович,
студент 4 курсу Академії Адвокатури України

ВПЛИВ РУСЬКОЇ ПРАВДИ НА ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Процес становлення та розвитку кримінального права як такого, тривав щонайменше до XI століття нашої ери. На початку, будучи лише так званим «табу» або «звичаєм», право не знало систематизації, а тим паче поділу на галузі. Найбільш виразною ознакою є те, що у тогочасній системі на початку формування державності домінуючим був кримінальний аспект.

Метою статті є визначення основних положень «Руської правди» та кримінально-правових норм, доби Київської Русі. Аналіз та вивчення особливостей кримінального правового регулювання суспільних відносин тогочасної доби.

Розвиток кримінального права розпочався задовго до появи на світ, такого важливого кодифікованого нормативного акту як «Руська правда». Тогочасна «правова система», яка була носієм лише звичаю та практики вирішення різного роду конфліктів, суперечок, дає лише слабе уявлення кримінально-правового регулювання відносин того часу.

Аналізуючи норми тогочасних матеріальних носіїв інформації, на думку вчених, можна дійти висновку про суто релігійний характер тогочасних приписів. Адже, злочин розглядався з точки зору церковного «духовного» гріха, а покарання за його вчинення було священним обов'язком. Протягом цього часу, зміст правил, норм та різновид діянь формувалася з урахуванням положень Візантійських правових збірників. До збірника, який суттєво вплинув на розвиток законодавства, відносять «Закон судний людем». Зокрема, правові норми, що містилися у зазначеному збірнику, вказують на нього як на кодекс кримінального права з особливим характером відповідальності за вчинені злочини. Загалом формування та розвиток законодавства Київської Русі було спрямовано у бік звичаєвих норм чи певних усталених традицій того періоду, підтвердженням цьому є аналіз положень «Руської правди».

«Руська правда» – це збірник законів, який є одним з найвідоміших кодифікованих збірників давньоруських норм, який якнайяскравіше висвітлює тогочасний стан та рівень розвитку кримінально-правового регулювання на території Київської Русі. Загалом «Руську правду» розподіляють на три види: коротку, розширену та скорочену. Найперший збірник «Руської правди» був складений Ярославом Мудрим, та складався з сімнадцяти статей.

У Короткій редакції «Руської правди» викладені в своїй більшості звичаєві норми які висвітлюють тогочасний стан суспільства. Також, були зібрані «практики» вирішення тих чи інших спорів, які були направлені на феодалний стан суспільства.

«Руська правда» визначала об'єктами посягання злочину особу та майно. Також, аналізуючи положення цього кодифікованого збірника, можна виділити дві стадії об'єктивної сторони злочину: замах на злочин та закінчений злочин. Слід наголосити, що у вказаному Законі вже почав зароджуватися такий інститут, як співучасть. Хоча ще й недосконало розподіляючи ступінь участі кожного з винуватців вчиненого протиправного діяння. В цей період, починає зароджуватися поняття «перевищення меж необхідної оборони» (коли злодія уб'ють в домі під час крадіжки, то уб'ють його як пса, а коли виживе до ранку, то мають привести на княжий двір). Коли ж буде вбитий і будуть люди, що бачили його зв'язаним, то платити за нього 12 гривень).

Суб'єкт та суб'єктивну сторону можна охарактеризувати наступним чином: відповідальність несли лише фізичні особи, насамперед через те, що такого поняття як «юридична особа» у цій порі відомо не було. Не було і встановлено вікових меж відповідальності, тобто віку з якого настає кримінальна відповідальність. Суб'єктивна сторона злочину виступає у вигляді умислу та необережності. Інші ознаки складу злочину такі як: мотив та мета в цей час взагалі не розглядалися. Однак, тогочасне кримінальне законодавство знає пом'якшуючі та обтяжуючі обставини, які істотно впливали на кваліфікацію тогочасних суспільно небезпечних діянь. На відміну від теперішнього кримінального законодавства, «Руська правда» відносила злочин вчинений у стані алкогольного сп'яніння «во піру» до пом'якшуючих обставин.

Одними з найпоширеніших видів злочинів, виступали злочини проти життя, здоров'я та честі особи. До злочинів проти життя та здоров'я відносять навмисне чи ненавмисне вбивство, нанесення тілесного ушкодження (побиття, відсічення руки). Злочини проти честі особи полягали в «обиді» (виривання вусів чи бороди), які фактично принижували гідність та честь людини.

Хочу звернути увагу, що норми встановлювали досить великі штрафи за спричинення особі каліцтва. Це пояснюється тим, що реалії того часу робили особу, у разі втрати руки, безпорадною, що призводило до погіршення соціального становища, адже через завдане каліцтво, вона була неспроможна займатися певним ремеслом чи обробляти землю, а також ставала тягарем для всієї родини.

Злочинів проти держави як таких не існувало, оскільки князь виступав у якості фізичної особи та користувався лише певними соціальними привілеями, які виділяли його серед інших. Порушення васальської вірності чи повстання можна віднести до розділу злочинів проти держави.

Злочини проти релігії та церкви (здійснення язичницьких обрядів, волхвування) як правило були закріплені в Законі, тільки через привілейоване становище церкви, яка вимагала існування такого роду правових норм.

Злочини проти сім'ї в той час набували широкого поширення. Прикладом таких злочинів можна вважати подружню зраду, зґвалтування, укладення шлюбу між близькими родичами тощо.

Майновим злочинам також виділяли особливе місце в системі правових норм. Їх поширення та кількість спонукали на внесення до Закону таких суспільно небезпечних діянь як: крадіжка, привласнення загублених речей, підпал (псування, руйнування майна) або самовільне користування чужими речами.

На відміну від сьогодення, тогочасна мета покарання особи за вчинений нею злочин була зовсім іншою. Мета покарання полягала у поповненні княжої скарбниці та відшкодуванні потерпій особі (особами) завданої шкоди.

Хочу також зосередити увагу на тому, що найтяжчим покаранням за «Руською правдою» було «поток і розграбування», що застосовувався до осіб, які займаються розбоєм та конокрадством.

Загалом, головним предметом тогочасного кодифікованого акту, переважно є захист права на життя та здоров'я особи, а основною особливістю є те, що смертна кара з «Руської правди» згодом зникла і злочини каралися переважно «гривнею», тобто певною сумою відшкодування. Проте, незважаючи на такий більш «демократичний» підхід, спостерігалось сильне соціальне розшарування. Адже, покарання прямо залежало від соціального статусу особи, яка вчинила злочин.

Підсумовуючи усе вищенаведене, вбачається, що кримінальне право у Київській Русі мало домінуюче значення над усіма іншими галузями права та мало достатньо високий рівень розвитку для тогочасного періоду. Дало поштовх для розвитку та породило нові інститути, які згодом набули найважливішого значення в усій кримінально правовій-системі. Поняття злочину полягало у його трактуванні як «обида», тобто нанесення, завдання особі чи групі осіб матеріальної або моральної шкоди. Види покарання, тісно перепліталися з намірами злочинця та суспільним життям, слугуючи важливим елементом у врегулюванні та підтриманні правопорядку та мирного співіснування усіх членів суспільства. А, такий характер покарань, як майновий, йшов на користь не лише особі, а й державі, через постійне поповнення скарбниці.

Загалом, цей важливий кодифікований акт, слугував «базисом» для формування законодавства подальших поколінь. Навіть зараз вбачається певна схожість Кримінального кодексу України з тогочасною «Руською правдою», яка внесла великий вклад в історію формування кримінального законодавства на території сучасної України.

Бібліографічні посилання:

1. Огляд історії кримінального права України. Навчальний посібник. Терлюк І.Я. – Львів: Ліга-Прес, 2007. – 92 с. RL: http://kafedr.at.ua/_bd/2/267.pdf (дата звернення: 14.02.2019 р.);
2. Руська Правда, її характеристика і значення URL: <http://studies.in.ua/shpora-hukr/261-5-ruska-pravda-yih-harakteristika-znachennya.html> (дата звернення 12.02.2019 р.);
3. ПРАВДА РУСЬКА [Переклад зроблено за виданням: Правда руська. Тексти на основі 7 списків та 5 редакцій. Склав та підготував до друку проф. С. Юшков. — К.: ВУАН, 1935. — Редакція IV. — С. 137-144. (На основі тексту Архівної комісії АН СРСР, №240, Новгородський 1-й літопис XV ст.)] URL: <http://litopys.org.ua/oldukr2/oldukr51.htm> (дата звернення 14.02.2019 р.);
4. Руська правда, звід законів URL: <https://uateka.com/uk/article/society/heritage/1221> (дата звернення 13.03.2019 р.);
5. Правда Руська» Ярослава Мудрого: початок вітчизняного законодавства: навч. посіб. / уклад.: Г.Г. Демиденко, В.М. Єрмолаєв; вступ. сл. В.Я. Тація. – 2-ге вид., змін. та допов. – Харків : Право, 2017. – 392 с. URL: http://pravo-izdat.com.ua/image/data/Files/368/3_Pravda%20ruska_NP_2%20vidannja_vnutri.pdf (дата звернення 12.03.2019 р.).

Пришетько Ілля Дмитрович,
студент юридичного факультету
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

Науковий керівник:

Шиян Анатолій Григорович, старший викладач
кафедри кримінально-правових дисциплін
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ, СВОБОД І ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ ЛЮДИНИ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

З прийняттям нового Кримінального процесуального кодексу України 2012 р. (далі – КПК) питання дослідження забезпечення захисту прав і свобод людини під час проведення слідчих (розшукових) дій й надалі залишається актуальним. Адже створення цього процесуального інституту дало в руки органам досудового розслідування додаткові процесуальні засоби збирання доказів, встановлення обставин кримінального правопорушення.

Відповідно до ч. 1 ст. 223 КПК слідчими (розшуковими) діями є діями, спрямованими на отримання (збирання) доказів або перевірку вже отриманих доказів у конкретному кримінальному провадженні [1]. Основним засобом негласного отримання доказів на стадії досудового розслідування є негласні слідчі (розшукові) дії. Вони утворюють окремих кримінальний процесуальний інститут, який регулюється нормами розділу 21 КПК України.

Згідно з ч. 1 ст. 246 КПК негласні слідчі (розшукові) дії – це різновид слідчих (розшукових) дій, відомості про факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню, за винятком випадків, передбачених КПК.

Як засвідчує практика, негласні слідчі (розшукові) дії можуть бути не тільки ефективним засобом отримання доказів у кримінальному судочинстві, обставин кримінального правопорушення, а й засобом грубого порушення прав, свобод і законних інтересів осіб, які беруть у ньому участь.

У багатьох випадках проведення негласних слідчих (розшукових) дій тим або іншим чином торкається інтересів окремих осіб, допускає тимчасове обмеження їхніх конституційних прав на свободу спілкування, таємницю листування, невтручання в особисте і сімейне життя, недоторканність житла чи іншого володіння особи тощо [2, с. 113]. У цьому контексті О.І. Чіпець зазначає, що питання захисту прав людини під час проведення слідчих (розшукових) дій взагалі, й особливо негласних слідчих (розшукових) дій, є одним з найбільш складних питань в теорії та практиці кримінального процесу, яка потребує чіткої визначеності [3, с. 2].

Виходячи з цього, вважаємо за необхідне зосередити свою увагу на деяких проблемних питаннях реалізації негласних слідчих (розшукових) дій, якими зачіпаються права, свободи та законні інтереси певних осіб у кримінальному провадженні.

1. Як справедливо зазначає Омельченко А.С., гарантією забезпечення прав і свобод особи слугує чітке визначення категорії осіб, щодо яких повинні проводитися негласні слідчі (розшукові) дії. На жаль, КПК чітко не встановлює коло осіб, стосовно яких слідчий може приймати рішення про застосування негласних слідчих (розшукових) дій. Таким чином, фактично такою особою може стати будь-яка людина. Беручи до уваги значні строки їх проведення (особливо при їх подовженні), спостереження за приватним життям може вестися за неконтрольованою кількістю громадян. Повідомлення таких осіб у межах календарного року після закінчення проведення негласної слідчої (розшукової) дії виглядає не досить надійною гарантією дотримання законності і забезпечення права особи на недоторканність приватного життя. Це може дискредитувати задекларовану демократизацію кримінального судочинства та означати побудову „поліцейської держави” в Україні [4, с. 206].

2. У КПК відсутнє чітке визначення процедури реалізації слідчих (розшукових) дій. Як зазначає С.С. Кирпа, у даному випадку повинно бути передбачено чіткий порядок проведення конкретних процесуальних дій як-то обшуку, огляду, виїмки, негласного проникнення для огляду, вилучення речей та зразків для дослідження тощо [2, с. 15]. В загальних рисах цей порядок законом передбачений, але він вимагає більшої конкретизації, тому що кожна невизначеність може потягнути за собою негативні наслідки.

3. М.А. Погорецький звертає увагу ще на одну проблему, пов'язану з провадженням негласних слідчих (розшукових) дій. Так, ним зазначається, що із введенням до кримінального процесу України інституту негласних слідчих (розшукових) дій, ліквідований інститут оперативно-розшукового супроводження кримінального судочинства. Як наслідок, розширилися можливості підозрюваних, обвинувачених та інших зацікавлених осіб застосовувати різноманітні заходи протидії органам досудового розслідування та суду (вплив на свідків і потерпілих шляхом погроз, підкупу тощо на усіх стадіях кримінального процесу і, особливо, на судових, де взагалі відсутні в органах обвинувачення ефективні засоби викриття такої протидії та протистояння їй [5, с. 272-273].

4. Поза увагою не можна залишити непоодинокі випадки порушень порядку і строків розгляду клопотань слідчого про проведення негласних слідчих (розшукових) дій прокурорами та слідчими суддями, а також порядку та строків проведення оперативними підрозділами, слідчими цих дій. Основними причинами таких порушень є: надзвичайно висока завантаженість слідчих, прокурорів та слідчих суддів, брак напрацьованої практики та визначених підходів щодо вирішення окремих складних питань правового та організаційного характеру [5, с. 275-276]. Але це виправданням бути не може – така неповороткість негативно впливає на ефективність досудового розслідування, оскільки затягується встановлення обставин кримінального правопорушення, осіб, які причетні до його вчинення, місцезнаходження викраденого майна тощо. Такою неефективною діяльністю органів досудового розслідування завдається шкода потерпілим особам, які вже й так постраждали від спричиненого щодо них кримінального правопорушення.

Виходячи з викладеного, слід зазначити, що ключовим напрямом розвитку України як демократичної європейської країни повинно стати формування правової системи, в якій права людини є головними. Чинний КПК України містить в собі багато процесуальних засобів, якими забезпечується захист прав, свобод і законних інтересів людини, у тому числі за допомогою негласних слідчих (розшукових) дій. Однак, як засвідчує практика, цей новий інститут є поки що недостатньо розвинутим і потребує постійного удосконалення процесуальної форми (зокрема, більш чіткої конкретизації окремих норм).

Бібліографічні посилання:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України [Електронний ресурс]: – [Режим доступу]: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/stru/paran2096#n2096>
2. Кирпа С.С. Кримінально-процесуальні гарантії забезпечення прав та законних інтересів особи при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій [Електронний ресурс]: – [Режим доступу]: http://www.legalactivity.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=975%3A240215-17&catid=119%3A5-0315&Itemid=154&lang=ru
3. Чіпець О.І. Захист прав людини під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій [Електронний ресурс]: – [Режим доступу]: <http://laws-dep.pu.if.ua/conference2014/artikles/chipets.prf>
4. Омеляненко А.С. Загальні положення про негласні слідчі (розшукові) дії (огляд нового законодавства) // Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. – 2012. – № 4. – С. 205-211.
5. Погорецький М.А. Негласні слідчі (розшукові) дії: проблеми провадження та використання результатів у доказуванні // Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. – 2013. – № 1. – С. 270-276.

Синиця Анастасія Сергіївна,
студентка групи Б-ПД-632 Дніпропетровського
державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
к.ю.н., доцент Шалгунова С.А.

НЕДОЛІКИ ТА ПЕРЕВАГИ ЗАКОНОДАВСТВА РАДЯНСЬКОГО ПЕРІОДУ У ВИЗНАЧЕННІ НЕОБХІДНОЇ ОБОРОНИ

Важливе місце у системі кримінально-правових заходів протидії злочинності посідає інститут необхідної оборони. Загальновизнано, що право на необхідну оборону – важлива гарантія недоторканності особистості, яка служить інтересам припинення злочинів і має велике попереджувальне значення, це і невід’ємне суб’єктивне право людини, що є не тільки гарантією реалізації конституційних положень недоторканності життя, здоров’я, житла і власності громадян, але й одним із реальних гарантів самозахисту, найбільш важливих передумов життєдіяльності членів суспільства. Проте реалізація громадянами права необхідної оборони значною мірою стримується через страх перед кримінальною відповідальністю за перевищення її меж [1, с. 290].

Уявлення про необхідну оборону як засіб підвищення соціально-правової активності громадян у справі протидії злочинності у більшості випадків були пов’язані з положеннями кримінального закону (ст. 15 КК УРСР 1960 р.), які були незмінними протягом багатьох років, незважаючи на пропозиції щодо їх удосконалення. Спробу у 2001 р. змінити традиційне, „на всі випадки життя”, формулювання статті про необхідну оборону не можна назвати досить вдалою. Відсутність у законодавстві про необхідну оборону чітких формулювань тягне за собою неоднакове їх розуміння як ученими, так і працівниками слідчих і судових органів, а також звичайними громадянами і є однією з важливих причин, які стримують практичну реалізацію права на необхідну оборону.

У дореволюційній кримінально-правовій літературі були висловлені різні думки щодо обґрунтування можливості заподіяння шкоди у стані необхідної оборони [2, с.13, 17]. Так, Н.Д. Сергієвський та Н.Н. Розен стверджували, що встановлення правової охорони блага є достатньою підставою для захисту його власними силами. О.Ф. Коні, А.А. Берлін, М.С. Таганцев вважали, що необхідна оборона допускається тому, що держава не може захистити громадянина у кожний момент його буття (існування). Думається, ці погляди свідчать про визнання необхідної оборони субсидіарним інститутом до діяльності держави з попередження і покарання злочинців. У даний час окремі автори вважають, що надання безмежного права на необхідну оборону не відповідає моральним вимогам про те, що заподіяння шкоди тому, хто посягає, повинно бути єдиним можливим засобом захисту правоохоронних інтересів [3, с.178].

Відповідно до ст. 15 КК УРСР 1960 р.: ”Не є злочинною дія, яка підпадає під ознаки діяння, передбаченого кримінальним законом, що вчинена в стані необхідної оборони, тобто при захисті інтересів Радянської держави, суспільних інтересів, особи або прав того, хто обороняється, чи іншої особи від суспільно небезпечного посягання шляхом заподіяння тому, хто посягає шкоди, якщо при цьому не було перевищення меж необхідної оборони” [4, с. 79]. Згідно зі ст. 15 КК УРСР 1960 р., необхідною обороною визнавався правомірний захист від суспільно небезпечного посягання на державні, суспільні чи особисті інтереси шляхом заподіяння будь-якої шкоди тому, хто посягає. Діяння, які вчиняються у стані необхідної оборони без перевищення її меж, не є суспільно небезпечними і протиправними. Вони визнаються суспільно корисними і не є кримінально-карними. Здійснення акту необхідної оборони є не тільки правом, але й моральним обов’язком громадянина, який мав об’єктивну можливість його вчинити. Проте відмова особи від цього права не тягне за собою кримінальної відповідальності. Наслідком такої відмови у деяких випадках може бути лише моральна відповідальність.

У тих випадках, коли на особі лежить правовий обов’язок застосувати необхідну оборону для захисту державних чи суспільних інтересів, невиконання цього обов’язку тягне за собою кримінальну або дисциплінарну відповідальність. Наприклад, якщо працівник поліції при можливості не надав допомогу особі, яка зазнала нападу хуліганів, і не вжив заходів для їх затримання, тоді він підлягає кримінальній або дисциплінарній відповідальності залежно від характеру і ступеня суспільної небезпеки вчиненого і тяжкості наслідків.

Відповідно до змін, внесених Законом України від 26.01.1993 р. до ст. 15 КК України: „Необхідною обороною визначаються дії, вчинені з метою захисту інтересів чи прав особи, яка

захищається, або іншої особи, інтересів суспільства або держави від суспільно небезпечного посягання шляхом завдання шкоди тому, хто посягає, якщо такі дії були зумовлені потребою негайного відвернення чи припинення посягання”.

Виходячи із законодавчого визначення необхідної оборони, можна зробити такі висновки: діяння, здійснені у стані необхідної оборони, не є злочинними, такі діяння – суспільно корисні; внаслідок здійснення цих діянь особи, що посягала, завдається шкода; необхідна оборона – це суб’єктивне право кожного громадянина, в той же час захист державних, громадських інтересів, особи, її прав – його моральний обов’язок; право необхідної оборони громадяни можуть використовувати тільки в зазначених законом межах.

Під перевищенням меж необхідної оборони відповідно до ч. 4 ст. 15 КК України розумілося завдання тому, хто посягає, шкоди, яка явно не відповідає небезпечності посягання чи обставинці захисту. Ознаками перевищення меж необхідної оборони є: 1) наявність стану необхідної оборони; 2) явна, очевидна невідповідність захисних дій характеру і ступеня суспільної небезпеки посягання; 3) явна, очевидна невідповідність захисних дій обставинці вчинення посягання і захисних дій. Відповідальність за заподіяння шкоди при перевищенні меж необхідної оборони, відповідно до ч. 4 ст. 15 КК України згідно із Законом України від 26.01.1993 р., наставала лише у спеціально передбачених випадках. Такими випадками були: заподіяння тяжких тілесних ушкоджень при перевищенні меж необхідної оборони та вбивство при перевищенні меж необхідної оборони. Заподіяння при перевищенні меж необхідної оборони меншої за розміром шкоди здоров’ю (середньої тяжкості чи легких тілесних ушкоджень) кримінальної відповідальності не тягне. На практиці може мати місце так звана провокація необхідної оборони, точніше, провокація суспільно небезпечного посягання для надання зовнішньої правомірності заподіяння начебто у стані необхідної оборони шкоди особі, спровокованої на таке посягання. Дії особи, яка завдала шкоди іншій особі, спровокованій нею на суспільно небезпечне посягання, мають кваліфікуватися як умисний злочин залежно від наслідків і спрямованості її умислу.

Серед основних недоліків, характерних для кримінального законодавства усього радянського періоду, можна назвати такі: положення, закріплені у статті “Необхідна оборона”, мають досить невизначеного адресата, і адресовані не тому, хто вчиняє суспільно небезпечне посягання, а особі, яка буде захищатися, – від неї вимагають бути більш акуратною, оскільки акт оборони схожий на злочин [5, с. 61-62].

Відповідно до ст. 36 КК України 2001 р.: „Необхідною обороною визначаються дії, вчинені з метою захисту охоронюваних законом прав та інтересів особи, яка захищається, або іншої особи, а також суспільних інтересів та інтересів держави від суспільно небезпечного посягання шляхом заподіяння тому, хто посягає, шкоди, необхідної і достатньої, в даній обставинці для негайного відвернення чи припинення посягання, якщо при цьому не було допущено перевищення меж необхідної оборони” [6].

Отже, формулювання ст. 36 КК України розраховане на правозастосовувача, а не на особу, яка посягає і, тим більше, того, хто обороняється, передусім тому, що говорить не про право громадянина на захист, а оцінку його оборонних дій з погляду закону. При цьому у тексті статті не розкриваються ознаки, які існують у діях того, хто обороняється, і дозволяють вважати їх незлочинними, і поняття перевищення меж необхідної оборони.

Норми про необхідну оборону і перевищення її меж повинні бути звернені і до тих, хто обороняється, і до правозастосовувача, а основним адресатом усе ж таки повинен бути саме той, хто обороняється і вимушено опиняється в ситуації реальної реалізації належного йому права на захист, і, відповідно, повинен володіти хоча б необхідним мінімумом інформації, яка дозволяє йому орієнтуватися у такій ситуації. Тому необхідно передусім змінити формулювання ч. 1 ст. 36 КК України [6], закріплюючи у кримінальному законі право кожного на захист від суспільно небезпечного посягання, а також зробити припис закону більш доступним для розуміння того, хто обороняється, оскільки ступінь доступності закону передбачає повноцінне знання кримінально-правових норм, які стимулюють активну правомірну поведінку в екстремальних життєвих ситуаціях, і, відповідно, навички та вміння прогнозувати можливі небезпечні ситуації, план своїх дій, “програваючи” їх послідовність і безпечний вихід із тієї чи іншої ситуації без проблем.

Бібліографічні посилання:

1. Павлов В.Г. Субъект преступления и уголовная ответственность : монография / В. Г. Павлов. – СПб. : Изд-во «Лань», С.-Пб. Ун-т МВД России, 2000. – 192 с.

2. Кистьяковский А.Ф. Элементарный учебник общего уголовного права (Часть Общая) / А.Ф. Кистьяковский. – 1882. – 413 с.
3. Устинов В.С. О субсидиарной природе института необходимой обороны / В. С. Устинов // Право. Власть. Законность. – 1997. – Вып. 3. – С. 178-179.
4. Уголовный кодекс Украинской ССР : Науч.-практ. коммент. / Н.Ф. Антонов, М.И. Бажанов, Ф.Г. Бурчак. – К. : Политиздат Украины, 1987. – 880 с.
5. Юшков Ю.Н. Институт необходимой обороны и его роль в борьбе с преступностью в современных условиях / Ю. Н. Юшков // Государство и право. – 1992. – № 4. – С. 61-66.
6. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року (зі змінами і допов.) // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25. – Ст. 131.

Скорик Тарас Миколайович

курсант 4-го курсу
факультету підготовки
фахівців для органів
досудового розслідування

Науковий керівник:

Плетенець Віктор Миколайович

доцент кафедри криміналістики, судової медицини та психіатрії факультету підготовки фахівців для підрозділів слідства Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ОРГАНІЗАЦІЯ І ТАКТИКА ДОПИТУ НЕПОВНОЛІТНЬОЇ ОСОБИ

Тенденції розвитку кримінально-правових відносин, складна внутрішньо економічна ситуація в країні, морально-психологічні та соціально-рольові ознаки особи злочинця, на сьогодні, дали поштовх до появи категорії кримінальних правопорушень, які все частіше вчиняються такою категорією осіб як неповнолітні.

Допит – це, насамперед, форма спілкування в рамках кримінального провадження, проте, варто зазначити, що таке спілкування з самого початку є нерівним. Тому слідчому потрібно увесь час контролювати процес допиту від початку до його закінчення.

Допит, залежно від різних критеріїв, поділяється на ряд видів. Наприклад, залежно від віку допитуваної особи, традиційно виділяють допит малолітньої особи, неповнолітньої дитини та дорослої людини. В подальшому, залежно від процесуального статусу допитуваної особи, допит поділяється на: допит підозрюваного, свідка, потерпілого.

Залежно від вище вказаних особливостей, обирається і відповідна тактика проведення слідчої (розшукової) дії. Під тактичними прийомами проведення допиту, слід розуміти сукупність психологічних методів впливу на допитувану особу з метою отримання від неї правдивих відомостей, що мають значення для кримінального провадження. При обранні тактичних прийомів проведення допиту, слідчий повинен враховувати ряд факторів. По-перше, це вік особи та її процесуальний статус, наприклад неповнолітня особа. Неповнолітньою є особа у віці від 14 до 18 років, що в деяких злочинах складає його суб'єкт [1, с. 119-120].

Особливістю проведення допиту неповнолітнього підозрюваного є те, що з даною категорією осіб найважче встановити позитивний психологічний контакт, оскільки, як правило, на дану категорію осіб впливає безпосередньо їх правовий статус. Вони здебільшого є пригніченими, не бажають вести розмову, відчувають власну безвихідь та, в деяких випадках, безпорадність, часто можуть змінювати власні показання. Тому, важливим є факт встановлення атмосфери довіри з боку слідчого та встановити найбільш сприятливі для неповнолітнього умови, в яких він почував би себе «як вдома». Підлітки в більшості випадків правильно описують ситуацію та учасників події, але для них характерний не достатній життєвий досвід і обсяг знань, вони ще не здатні до зосередження уваги, та мають менший розвиток аналітичних здібностей [2, с. 333]. Ще однією особливістю проведення допиту неповнолітнього є те, що дана категорія осіб має схильність до фантазії (змішання реально сприйнятого та уявного), емоційності події.

Серед вчених панує думка, що неповнолітні особи (якщо вони є свідками у кримінальному провадженні) мають викликатися на допит тільки у крайніх випадках, коли без їх показань не можливо встановити істину, бо допит може негативно вплинути на їх психіку. В інших випадках, коли не має крайньої необхідності допитувати неповнолітнього, тобто у матеріалах є достатньо доказів і можна обійтись без допиту неповнолітнього, його виклик є не доцільним. Така позиція свідчить про визнання вченими за неповнолітніми особами особливого статусу.

Важливим питанням підготовки до допиту неповнолітнього є вибір доцільного місця і обстановки допиту, які повинні імпонувати допитуваному, та провести його найефективніше. По-перше, слідчому, що проводить таку слідчу дію необхідний окремих кабінет. По-друге, доцільним є складання плану допиту неповнолітнього із зазначенням даних, які необхідно враховувати в ході допиту, кола учасників допиту та основних запитань з послідовністю їх постановки. По-третє, надзвичайно важливим видається встановлення вище названого психологічного контакту, що полягає у наявності психологічної атмосфери, яка виявляється в оточуючій обстановці, та надання повних і правдивих показань [3, с. 326-332].

У процесі допиту неповнолітнього слідчому необхідно встановити з ним психологічний контакт. Для цього рекомендується провести бесіди на загальні теми (спорт, навчання, ігри, нові фільми, книжки та ін.), продемонструвати знання його потреб та інтересів. При допиті неповнолітнього підозрюваного слідчий повинен триматись спокійно, доброзичливо, але й достатньо твердо. Така манера поведінки сприяє встановленню необхідного контакту з підлітком, налаштовує його на відверту бесіду.

На думку В.М. Ковбаси, для результативного проведення спілкування з неповнолітньою особою вагомим є створення невимушеного доброзичливого відношення до неї [4, с. 255].

Також слід звернути увагу на те, що неповнолітньому допитуваному слід допомогти у формуванні правдивих показань. Слідчий не повинен використовувати постановку запитань, що мають елементи навіювання (навідні питання). Дуже обережно слід застосовувати оголошення показань інших осіб. Постановка навідних питань нерідко є причиною виникнення добросовісних помилок у показаннях. Неправдиві ж показання неповнолітнього можуть бути наслідком помилкового розуміння «геройства», «товариськості».

На думку Ю.В. Рудницької при спілкуванні з неповнолітніми особами, не потрібно переходити на офіціоз по відношенню до них. Який може налякати і замкнути в собі дитину [5, с. 101]. При цьому мова повинна бути короткою, доступною, але не підробленою під сленг тінейджерів.

Специфічними тактичними прийомами, що можуть застосовуватися при допитах неповнолітніх, є: роз'яснення важливості повідомлення правдивих показань; демонстрація поінформованості про обставини життя допитуваного, його потреби, інтереси; роз'яснення сутності та значення пред'явлених і оголошених матеріалів; роз'яснення неправильно зайнятої позиції.

Таким чином, при обранні тактичних прийомів проведення допиту неповнолітнього, слідчий повинен враховувати цілу низку факторів щодо даної категорії осіб, та тієї ситуації, яка складається безпосередньо під час його проведення. Тож необхідно створити сприятливу атмосферу довіри між слідчим і допитуваним та пам'ятати про наявність специфічних рис психології дитячого, підліткового та юнацького періодів розвитку і враховувати їх під час отримання інформації.

Бібліографічні посилання:

1. Антонов Р.К. Особливості організаційно-тактичного забезпечення допиту неповнолітніх / Р.К. Антонов // Вісник АМСУ . Серія: «Право». – 2014. – № 1. – С.119-120.
2. Рогатинська Н.З. Особливості допиту малолітньої або неповнолітньої особи / Н.З. Рогатинська, Р.М. Мудрак // Право і суспільство. – 2014. – № 5. – С. 333.
3. Баранчук В.В. Поняття та ознаки психологічного контакту в процесі допиту / В.В. Баранчук // Питання боротьби злочинністю: збірник наукових праць. – 2009. – №17. – С. 326-332.
4. Ковбаса В.М. Актуальні питання тактичного забезпечення допиту неповнолітніх / В.М. Ковбаса // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2014. – № 1. – С. 253-258.
5. Рудницька Ю.В. Тактика допиту неповнолітніх підозрюваних, які вчинили крадіжки / Ю.В. Рудницька // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2014. – № 1. – С. 100-102.

Старова Тетяна Андріївна,

студентка 3 курсу Дніпропетровського
державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Шевченко Т.В.,

старший викладач кафедри кримінально-правових
дисциплін Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ ЗАСТОСУВАННЯ В ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ ТА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН СМЕРТНОЇ КАРИ: ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

У всьому світі найсуворішою та виключною мірою покарання, яка була або досі застосовується за особливо тяжкі злочини, є смертна кара. Смертна кара — позбавлення людини життя як покарання, що передбачено законодавством держави і здійснюваною згідно вироку суду або по рішенню інших державних чи військових органів [1, 736 с.].

За даними «Amnestyinternational», у 2015 році загалом у світі було страчено 1634 людини в 25 країнах (це рекордна кількість виконання смертних кар з 1989 року). У світі з кожним роком спостерігається тенденція до скорочення застосування і повної відмови від смертної кари. В наш час смертна кара досі залишилася і застосовується в кримінальному законодавстві Білорусі, Китаю, США та деяких східних країнах. Ставлення до смертної кари в усіх країнах різне: в країнах, де вона застосовується, стоїть питання про її скасування, а в країнах, де вона скасована, повертаються до питання її відновлення. Україна остаточно відмовилася від смертної кари у 2000 році.

Однією з передумов перебування нашої держави в Раді Європи є відсутність смертної кари як такого виду покарання. У зв'язку з цим в 1995 році був введений в дію мораторій на смертну кару в Україні, проте «смертні» вироки й після цього приводилися в дію, що пояснювалося неналежною процедурою регулювання цього питання. В 1997 мораторій знов почав діяти, після чого страти перестали існувати як вид покарання. Остаточно шлях до повернення до смертної кари перекрило рішення Конституційного Суду від 1999 року, який визнав, що смертна кара суперечить Конституції України та порушує основоположне право людини – право на життя. В 2000 році були внесені зміни до Кримінального кодексу України, які виключили смертну кару зі списку кримінальних покарань, а найсуворішим видом покарання стало довічне позбавлення волі. В свій час в Україні видом смертної кари виступав також розстріл. Отримати «вишку» за Кримінальним кодексом України 1960 року можна було за умисне вбивство з обтяжуючими обставинами, диверсію, посягання на життя державного діяча, працівника суду або правоохоронного органу [2].

Проте навіть через багато років після скасування смертної кари законодавці нашої держави повертаються до питання її повернення. У 2013 році на розгляд буд наданий проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо впровадження смертної кари як виду покарання)». Народні депутати, які створили цей проект, пояснювали необхідність повернення смертної кари наступним чином: актуальність даного законопроекту обумовлена статистикою вчинення особливо тяжких злочинів; умисні вбивства, розбій, бандитизм, теракти та наркобізнес мають каратися адекватно; криміногенна ситуація в Україні залишається надскладною і напруженою. Крім того, Міжнародним пактом про громадянські і політичні права дозволяється застосування смертної кари за найтяжчі злочини. Проте проект Закону був відхилений через визнання його неконституційним та таким, що порушує права людини.

В свою чергу, законодавці Китаю не планують скасовувати смертну кару в Піднебесній, оскільки зазначають, що залишення такого виду покарання – це вибір народу, який виступає проти її скасування. Китай є світовим лідером серед кількості страчених ув'язнених. Способом страти там виступає смертельна ін'єкція, раніше застосовувався розстріл. Наразі в цій країні виносять «смертні» вироки за великий ряд злочинів, серед яких: злочини проти основ національної безпеки, умисне вбивство, торгівля органами людини, згвалтування та ін. [3].

Ще однією з країн, де щороку приводиться в дію велика кількість смертних вироків, є Сполучені Штати Америки. З початку XXI століття смертні вироки приводяться в дію за допомогою смертельної ін'єкції. Наразі такий вид покарання є законним та застосовується в 31 штаті. Не дивлячись на те, що 8 Поправка до Конституції США забороняє «жорстокі та незвичайні покарання» [4], смертні вироки виносять за умисні вбивства з обтяжуючими обставинами. В свою чергу, 11 жовтня 2018

року Верховний суд Вашингтона визнав, що смертна кара є неконституційною, а з 2014 року там діє мораторій на смертну кару. Найбільша кількість смертних вироків в цій країні була у 1994 році – 328.

Єдина країна Європи та пострадянська республіка, де досі збереглася смертна кара, – Білорусь. Виключна міра покарання тут застосовується за особливо тяжкі злочини, пов'язані з умисним позбавленням людини життя з обтяжуючими обставинами. Смертні вирoki приводяться в дію шляхом розстрілу та призначаються лише чоловікам, не молодшим 18 років та не старшим 65 років. На другому референдумі незалежної Білорусі (1996 рік) було висунуто питання «Чи підтримуєте ви скасування смертної кари», на яке 80% осіб відповіло негативно. В ст. 24 Конституції Білорусі від 15.03.1994 зазначається: «Смертна кара до її скасування може застосовуватися відповідно до закону як виняткова міра покарання за особливо тяжкі злочини і лише згідно з вироком суду» [5].

Отже, смертна кара, як найсуворіший та виключний вид покарання за особливо тяжкі злочини, має різне становище в різних країнах світу. Якщо Україна відмовилася від неї ще в 1995 році, то у багатьох державах вона й досі застосовується. Її необхідність у законодавстві цих країн пояснюють тим, що смертна кара є рівноцінною відплатою злочинцям за вчинене ними, застережує інших осіб від вчинення злочинів, демонструючи їм, яким чином вони можуть бути покарані (превентивна функція), виключає можливість того, що особливо небезпечні злочинці вийдуть на волю через певний строк за амністією або за умовно-достроковим звільненням та вчинять нові особливо тяжкі злочини.

Бібліографічні посилання:

1. Смертна кара. Юридична енциклопедія: [в 6-ти т.] / ред. кол. Ю.С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.] — К. : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2003. — Т. 5 : П — С. — 736 с. — ISBN 966-7492-05-2.
2. Смертная казнь: За что в Украине расстреливали 20 лет назад и почему перестали это делать. — URL: <https://112.ua/statji/smertnaya-kazn-za-cto-v-ukraine-rasstrelivali-20-let-nazad-i-pochemu-perestali-eto-delat-356063.html>
3. Какие преступления в КНР на самом деле наказываются смертной казнью? URL: https://cnlegal.ru/criminal_law/china_death_penalty_crime_list/
4. Amendment VIII. Constitution of the USA URL: <https://constitutioncenter.org/interactive-constitution/amendments/amendment-viii>
5. Конституция Республики Беларусь URL: <http://pravo.by/pravovaya-informatsiya/normativnye-dokumenty/konstitutsiya-respubliki-belarus/>

Старова Тетяна Андріївна,
студентка юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ДО ПИТАННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ТОРГІВЛІ ЖІНКАМИ З МЕТОЮ СЕКСУАЛЬНОЇ ЕКСПЛУАТАЦІЇ

Не дивлячись на те, що людина є найвищою соціальною цінністю, а охороняти її права – обов'язок держави (ст. 3 Конституції України), торгівля людьми є дуже поширеним злочином як у всьому світі, так і в Україні зокрема. Взагалі, під терміном «торгівля людьми» розуміється здійснювані з метою експлуатації вербування, перевезення, передачу, приховування або одержання людей шляхом загрози силою або її застосування або інших форм примусу, викрадення, шахрайства, обману, зловживання владою або уразливістю положення, або шляхом підкупу, у вигляді платежів або вигод, для одержання згоди особи, яка контролює іншу особу [5]. Торгівля людьми являється специфічним видом кримінальних правопорушень, адже завжди вчинюється організованими групами та має транснаціональний характер.

Міжнародна спільнота дуже активно веде боротьбу з цим протиправним явищем, про що свідчить велика кількість міжнародних правових актів, спрямованих на боротьбу з торгівлею людьми: Конвенція про боротьбу з торгівлею людьми і з експлуатацією проституції третіми особами (від 02.12.1949); Конвенція про права дитини (від 20.11.2014); Рамкова Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти організованої злочинності (від 21.07.1997); Факультативний протокол до Конвенції

про права дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції і дитячої порнографії (від 03.04.2003); Протокол про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї, що доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності (від 04.02.2004); Конвенція Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми (від 21.09.2010); Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства (від 25.10.2007).

Протягом 2018 року в Україні було зареєстровано 268 кримінальних правопорушень у сфері торгівлі людьми, у 2017 році – 340, у 2016 році – 114, у 2015 році – 110 [3]. Дана статистика свідчить про збільшення динаміки вчинення торгівлі людьми до 2017 року та про її спад протягом 2018 року через посилення боротьби з цим явищем, проте яка є ще не досить ефективною.

Криміналістична характеристика торгівлі людьми є важливою складовою у методиці розслідування цього злочину. Ми підтримуємо позицію Л.Я. Драпкіна з приводу того, що криміналістична характеристика злочинів – це наукова категорія, в якій з достатнім ступенем конкретності описано типові ознаки та властивості події, обстановки, способу та механізму вчинення суспільно-небезпечних діянь певної класифікаційної групи, процесу виникнення та локалізації доказів, типових ознак особистості та поведінки винних, потерпілих, а також стійкі особливості інших об'єктів посягань [1, с. 17].

Як зазначає А.В. Іщенко, до системи криміналістичної характеристики злочинів традиційно відносять: слідову картину, спосіб учинення злочину, предмет злочинного посягання, дані щодо особи злочинця та особи потерпілого [2, с. 181]. З означених елементів при торгівлі жінками з метою сексуальної експлуатації найбільш характерними будуть спосіб вчинення злочину та особа потерпілого.

Для вчинення даного виду злочину є характерним наявність декількох етапів, обов'язковими елементами яких є:

- 1) пошук молодих дівчат, які можуть бути продані з метою сексуальної експлуатації;
- 2) налагодження контактів із сутенерами поза межами України;
- 3) вибір способу перетину дівчатами державного кордону (законно чи незаконно);
- 4) вибір способу оплати та перевезення грошей за продаж осіб.

Для першої ознаки характерним є вербування жертв задля їх згоди на «продаж». Найпоширенішим є вербування за допомогою знайомих або друзів (найчастіше це жінки у віці 40-50 років, які на перший погляд дівчатам не здаються схожими на злочинців та яким вони вірять). Також є спосіб вербування за допомогою рекламування роботи за кордоном (зазвичай пропонується робота танцівниць, офіціанток, тобто така, яка не потребує освіти або кваліфікації, а через необізнаність молоді щодо легалізації певних професій у різних країнах, вони погоджуються їхати на такі заробітки). Ще одним способом є вербування через шлюбні агентства.

Під механізмом вивезення жінок на ринок проституції найчастіше мають на увазі спосіб перетину жінками кордону України. Він може бути законним (з візою, закордонним паспортом та всіма обов'язковими документами) або незаконним (без документів, які є обов'язковими під час перетину кордону України). У більшості випадків злочинці обирають законний шлях перетину потерпілими кордону, тому що найчастіше вони їдуть в інші країни на законні заробітки, де будуть офіційно працевлаштовані (як вони вважають), тому їм оформлюють усі необхідні документи для ще одного підтвердження того факту, що вони «справді» їдуть на ту роботу, про яку їм казали спершу.

Злочинці використовують 2 способи для отримання згоди потерпілої на виїзд за кордон: 1) спосіб вербувальника – здійснюється на теренах України, аби потерпіла добровільно дала згоду на її вивезення в іншу державу. Зазвичай здійснюється шляхом обману або зловживання довірою (надання недостовірної інформації стосовно умов праці, оплати та проживання); 2) спосіб організатора – здійснюється в країні призначення. В цей час використовується психологічне або фізичне насильство, щоб примусити жінку до зайняття проституцією.

Що ж стосується потерпілих, то тут дати загальну характеристику значно простіше. За даними Міжнародної організації з міграції (МОМ) зазвичай ними є дівчата у віці 18-25 років [4]. Найчастіше потенційними жертвами обирають жінок, які мають скрутне матеріальне становище, без вищої освіти, оскільки таким особам значно важче знайти достойну роботу в Україні.

Отже, криміналістична характеристика є дуже важливим елементом методики розслідування злочинів, тому що дає змогу правильно кваліфікувати вчинене діяння, призначити надалі правильне покарання. Торговля жінками з метою сексуальної експлуатації дуже давня проблема, з якою борються багато років. Не дивлячись на вдосконалення нормативно-правової бази та контрольно-пропускного режиму державних кордонів, розслідування цих злочинів все ще

викликає багато труднощів. У свою чергу, органи досудового розслідування повинні дуже ретельно вивчати справи по торгівлі жінками з метою сексуальної експлуатації для уникнення розбіжностей та уточнення всіх деталей справи, зокрема, добровільність виїзду жінки, спосіб перетину кордону, роль кожного учасника організованої групи.

Бібліографічні посилання:

1. Драпкин Л.Я. Предмет доказывания и криминалистические характеристики преступлений. // Межвуз. сб. науч. тр. – Свердловск, 1978. – Вып.69. – с.17.
2. Іщенко А.В. Фундаментальні та прикладні криміналістичні категорії // Актуальні проблеми розкриття та розслідування злочинів у сучасних умовах: Міжнародна науково-практична конференція 5 листопада 2010 р., м. Запоріжжя: матеріали у 3 част. – Запоріжжя. – 2010. – ч.1. – с. 180-182.
3. Офіційний сайт Генеральної прокуратури України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.gp.gov.ua/>
4. Офіційний сайт Міжнародної організації з міграції (Агентство ООН з питань міграції) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://iom.org.ua/ua>
5. Протокол про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї, що доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності від 04.02.2004 // Відомості Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_791

Тущенко Анжела Дмитрівна,
курсант факультету підготовки фахівців
для підрозділів превентивної діяльності
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

**ОСОБЛИВОСТІ ПОЧАТКОВОГО ЕТАПУ РОЗСЛІДУВАННЯ ХУЛІГАНСТВА,
ВЧИНЕНОГО ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ВОГНЕПАЛЬНОЇ, ХОЛОДНОЇ ЗБРОЇ
ЧИ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗАСОБІВ**

Хуліганство (ст. 296 КК України) є однією із форм посягання на громадський порядок. А особливо злісне хуліганство відноситься до числа найбільш складних його видів. Чи вагоме місце займає особливо злісне хуліганство? На нашу думку, питання щодо такого хуліганства, тобто вчиненого із застосуванням вогнепальної або холодної зброї чи іншого предмета, спеціально пристосованого або заздалегідь заготовленого для нанесення тілесних ушкоджень, є актуальним.

Розслідування даного кримінального правопорушення, як і інших злочинів, повинно бути організованим і цілеспрямованим, слідчі (розшукові) дії, передбачені Кримінально-процесуальним кодексом України повинні виконуватись у визначеній послідовності, координуватись з оперативними заходами. А саме через аналіз первинної інформації, на підставі слідчих ситуацій, які склалися на певних етапах розслідування, плануються дії для виконання поставлених завдань.

Планування здійснюється з такою метою – стрімке та продуктивне проведення слідчих (розшукових) дій, розшукових заходів та встановлення винуватої особи. Навіть в п.2.4 Інструкції з організації діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України вказано, що слідчий з метою забезпечити своєчасність виконання необхідних слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій у всіх кримінальних провадженнях, в яких він проводить досудове розслідування, складає загальний календарний план-графік роботи в усіх кримінальних провадженнях, а також плани розслідування в кожному кримінальному провадженні. Отже, це дуже важливо на початковому етапі розслідування хуліганства.

При розслідуванні хуліганства загальними версіями є:

- мало місце вчинення кримінально-караного хуліганства;
- вчинено дрібне хуліганство;
- вчинено не хуліганство, а інший злочин.

Поряд із загальними версіями висуваються і конкретні версії відповідно до окремих елементів та ознак складу злочину, передбаченого ст. 296 КК України:

- про особу хулігана і можливих місцях його перебування;
- про співучасників, очевидців та ще невстановлених потерпілих від вчиненого хуліганства і можливих місцях їх перебування;
- про місцезнаходження знарядь вчинення хуліганства;
- про причетність осіб, які вчинили хуліганські дії, до інших нерозкритих злочинів;
- про мотиви, мету та умисел хуліганства;
- про осіб, що наставляють неповнолітніх на шлях антисуспільної поведінки.

На початковому етапі розслідування для вирішення будь-якої слідчої ситуації планується тактична операція: «Встановлення джерел доказів», яка включає: проведення оперативно-розшукових заходів, використання процесуальних засобів – огляд місця події, обшук, а іноді і накладення арешту на кореспонденцію; встановлення можливих свідків-очевидців та допити їх; витребування інформації із криміналістичних обліків та автоматизованих інформаційно-довідникових систем. В випадках скоєння особливо злісного хуліганства (ч. 4 ст.296 КК України) необхідно провести освідування потерпілого і хуліганів, призначити судову експертизу для дослідження засобів скоєння хуліганства на предмет віднесення їх до конкретного виду зброї (холодної, вогнепальної та ін.). Отже, особливу увагу займає така кваліфікуюча ознаки хуліганства, як застосування вогнепальної або холодної зброї чи іншого предмета, спеціально пристосованого або заздалегідь заготовленого для нанесення тілесних ушкоджень (п.9-12 ППВСУ «Про судову практику у справах про хуліганство» від 22.12.2006 р. № 10).

В постанові Пленуму Верховного Суду України № 10 «Про судову практику в справах про хуліганство» від 22.12.2006 р. зазначено, що вогнепальною зброєю вважаються пристрої промислового чи кустарного виробництва, призначені для ураження живої цілі за допомогою снаряда, що приводиться в рух енергією порохових газів чи інших спеціальних горючих сумішей. Це всі види бойової та іншої стрілецької зброї військового зразка, спортивні малокаліберні пістолети, гвинтівки, самопали, пристосовані для стрільби пороховими зарядами, газові пістолети, нарізна мисливська зброя, а також перероблена зброя, в тому числі обрізи із гладкоствольної мисливської зброї. Ця ознака має місце лише в тих випадках, коли винний за допомогою названих предметів заподіяв чи намагався заподіяти тілесні ушкодження або коли використання цих предметів під час учинення хуліганських дій створювало реальну загрозу для життя чи здоров'я громадян [3].

Таким чином, планування тактичної операції як системи слідчих (розшукових) дій, оперативно-розшукових та організаційних заходів завжди визначається характером слідчої ситуації та її задач, що впливають з розслідування хуліганства на початковому етапі, тому здійснення таких процесуальних дій як: огляд місця події, освідування, обшук, допит потерпілих, свідків, підозрюваних, пред'явлення для впізнання, слідчий експеримент не є виключним.

Відсоток вчинення хуліганства із застосуванням вогнепальної або холодної зброї чи іншого предмета, спеціально пристосованого або заздалегідь заготовленого для нанесення тілесних ушкоджень становить 28 %. І виникають труднощі щодо кваліфікації цих діянь, а саме це призводить до того, що суди виносять неправильний вирок.

Важливою характеристикою злочину, передбаченого ст. 296 КК України, є визначення проміжку часу, що витрачається злочинцем на його вчинення. З цього приводу В.П. Анциферов зазначив, що обов'язковими елементами криміналістичних характеристик злочинів є сукупності відомостей, що характеризують місце, тривалість (час), обстановку тощо [1, с. 45]. Тривалість вчинення хуліганства має значення з кількох позицій: по-перше, визначення тривалості суспільно-небезпечного діяння необхідне для його розмежування з дрібним хуліганством, за яке встановлено адміністративну відповідальність; по-друге, для оцінки дій особи злочинця в суді, оскільки з її збільшенням відповідно зростає суспільна небезпечність і подовженість порушення громадського порядку (наприклад, нанесення одного удару при вчиненні хуліганських дій чи їх нанесення протягом кількох хвилин, довготривале висловлення в нецензурній формі тощо).

Так, 7 жовтня 2007 р. близько 22 год. 30 хв. гр. С., перебуваючи у стані алкогольного сп'яніння, в приміщенні гуртожитку ДУПЦ-2 в місті Дніпропетровську підійшов до кімнати № 84 та з хуліганських мотивів, грубо порушуючи громадський порядок з винятковим цинізмом, почав нецензурно лаятись, бити у двері та викликати з кімнати гр. Г. Це тривало протягом 15 хвилин, за цей час було порушено спокій інших мешканців гуртожитку. Після того як гр. Г. вийшов у коридор гр. С. не припинив злословити та почав його принижувати. Приблизно через 5 хвилин гр. С. попросив у гр. Г. 5 гривень, взяв їх та, не припиняючи лаятись, пішов [2].

Як бачимо, проблем, які можуть виникнути на початковому етапі розслідування зазначеного виду кримінального правопорушення, достатньо. Тому актуальність теми та подальші дослідження в цьому напрямку є досить важливими.

Бібліографічні посилання:

1. Анциферов В.П. К вопросу структуре криминалистических характеристик преступлений. Вопросы совершенствования криминалистической методики. Сборник науч. трудов МВД СССР высшая следственная школа. Волгоград, 1991. – 135 с.
2. Кримінальна справа № 1-27/08. – Архів Красногвардійського районного суду м. Дніпропетровська, 2008 р.
3. Про судову практику в справах про хуліганство : Постанова Пленуму Верховного Суду України № 10 від 22.12.2006 р.

Цвіркун Євгеній Петрович,

студент юридичного факультету Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Шиян Анатолій Григорович,

старший викладач кафедри кримінально-правових дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ЩОДО ПОНЯТТЯ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

Аналіз положень Кримінального процесуального кодексу України (далі КПК), а також практики його застосування в нашій державі вказує, що теперішнє кримінальне судочинство суттєво відрізняється від попереднього, яке, як відомо, базувалося на нормах Кримінально-процесуального кодексу 1960 року. В ньому акумульовано значну кількість демократичних і прогресивних досягнень кримінальної процесуальної науки, позитивний досвід зарубіжних країн.

Динамічні зміни в кримінальному процесуальному законодавстві дають можливість по-новому глянути на напрацьовані наукові положення, проаналізувати та переосмислити їх з урахуванням зазначених змін. В першу чергу це стосується інституту слідчих дій як основного інструменту отримання та перевірки доказів.

Тривалий час кримінальне процесуальне законодавство України, наука кримінального процесу не містили однозначного визначення поняття „слідча дія”, його змісту та різновидів слідчих дій.

Поняття „слідчі дії” різні науковці тлумачили по-різному. Їх позиції стосовно цього поняття можна умовно поділити на дві групи:

1) в широкому розумінні – це всі дії слідчого, які він здійснює під час розслідування у кримінальному провадженні;

2) у вузькому – це дії слідчого, спрямовані суто на всебічне та повне встановлення обставин справи.

Так, І.М. Лузгін визначав слідчі дії як будь-які процесуальні дії слідчого [2, с. 94–96]. На аналогічній позиції перебував і О.П. Рижаков, який поняття слідчих дій визначав як спосіб реалізації норм кримінально-процесуального законодавства, при цьому навіть прийняття слідчим у межах порушеної кримінальної справи заяви про злочин або явки з повинною він вважав слідчою дією [7, с. 98–101].

Суто через призму пізнавальної діяльності слідчого розглядав слідчі дії С.А. Шейфер, який зазначав, що вони є засобом збирання доказів, регламентованим кримінально-процесуальним законом, який полягає в здійсненні слідчим комплексу пізнавальних і засвідчувальних операцій, що відповідають особливостям певних слідів та пристосованих для ефективного відшукування, сприйняття та закріплення доказової інформації, що в них міститься [10, с. 23–24].

У літературі існувала й інша точка зору, згідно з якою слідчими діями вважалися тільки пізнавальні дії слідчого. Так, слідчі дії визначалися як вид пізнавальної діяльності слідчого щодо виявлення, дослідження, фіксації і вилучення доказів [8, с. 52]. Крім цього, слідча дія визначалася

як така, що проводиться відповідно до кримінально-процесуального закону з метою виявлення і закріплення доказів. Інші науковці, зокрема М.М. Михеєнко, В.Т. Нор, В.П. Шибіко [3, с. 210], Ю.М. Грошевий [4, с. 287], Л.Д. Удалова [5, с. 158], В.М. Тертишник [9, с. 478], визначали слідчі дії як частину процесуальних дій, що пов'язані з виявленням, фіксацією та перевіркою доказів у кримінальній справі.

Все це свідчить про те, що впродовж тривалого часу серед правників стосовно поняття слідчих дій точилися жваві дискусії.

З прийняттям у 2012 році нового КПК України і, зокрема, глави 20 під назвою „Слідчі (розшукові) дії”, це питання вирішено на законодавчому рівні закріпленням у законі однозначної дефініції „слідчі дії”. Так, згідно з ч. 1 ст. 223 КПК, слідчі (розшукові) дії є діями, спрямованими на отримання (збирання) доказів або перевірку вже отриманих доказів у конкретному кримінальному провадженні [1].

Аналіз цього законодавчого поняття, а також інших положень, що стосуються слідчих (розшукових) дій, свідчить, що системними ознаками слідчих (розшукових) дій є: 1) спрямованість цих дій на одержання фактичних даних про юридично значимі обставини кримінальної справи; 2) провадження слідчих (розшукових) дій особисто слідчим, який несе персональну юридичну відповідальність за їх обґрунтованість і законність. Відсутність однієї із цих ознак робить неможливим включення процесуальної дії до системи слідчих (розшукових) дій [6, с. 66].

Таким чином, згідно з визначенням законодавцем поняттям слідчі (розшукові) дії є основним інструментом процесу доказування в кримінальному провадженні, який полягає у збиранні, перевірці та оцінці доказів з метою встановлення обставин, що мають значення для кримінального провадження. В кінці-кінців ними забезпечується реалізація завдань кримінального судочинства щодо повного, швидкого та неупередженого розслідування кримінального правопорушення. Крім цього, слідчі (розшукові) дії мають на меті не тільки отримання (збирання) доказів, а й перевірку вже отриманих, сутність якої полягає в детальному дослідженні зібраних доказів та їх процесуальних джерел з точки зору їх придатності (належності, достовірності й допустимості) для встановлення обставин, що мають значення для кримінального провадження, отриманні нових для підтвердження або спростування раніше зібраних доказів.

Із визначеного законодавством поняття „слідчі (розшукові) дії” випливає, що ці дії, крім пізнавально-процесуального характеру, мають ще й розшукову спрямованість. Останньому аспекту поняття „слідчі (розшукові) дії” правники чомусь достатньої уваги не приділяють. З приводу цього Письменний Д.П. зазначає, що в теорії кримінального процесу досі не розглядається така правова категорія як „розшукові дії” [5, с. 122]. Видається, що цій складовій частині збірного поняття „слідчі (розшукові) дії” необхідно приділити певну увагу і вона має стати предметом подальших наукових досліджень.

Бібліографічні посилання:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року (зі змінами і допов.) // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 9-10. – Ст. 88.
2. Лузгин И.М. Расследование как процесс познания / Лузгин И.М. – М.: Юрид. лит., 1969. – 176 с.
3. Михеєнко М.М., Нор В.Т., Шибіко В.П. Кримінальний процес України: [підруч.] / Михеєнко М.М., Нор В.Т., Шибіко В.П. – [2-ге вид., переробл. і допов.]. – К.: Либідь, 1999. – 534 с.
4. Кримінальний процес / Грошевий Ю.М., Тацій В.Я., Туманянц А.Р., та ін. / За редакцією Тацій В.Я.: підручник. – Харків: Право, 2013, – 824 с.
5. Кримінальний процес України: підруч. / Л.Д. Удалова, Д.П. Письменний, О.І. Галаган та ін.; за ред. В.В. Коваленка та ін. – К.: ЦУЛ, 2013. – 544 с.
6. Прийняття процесуальних рішень та проведення слідчих дій: [навч. посіб.] / [Горбачов В.П., Шаповалова Л.І., Шульга А.О. та ін.]; за ред. Горбачова В.П. – Донецьк: ДЮІ ЛДУВС, 2012. – 364 с.
7. Рыжаков А.П. Следственные действия (понятие, виды, порядок производства) / А.П. Рыжаков. – М.: КОНТРАКТ, ИНФРА-М, 2001. – 137 с.
8. Сергеева Д.Б. Щодо визначення поняття слідчих (розшукових) дій за новим Кримінальним процесуальним кодексом України / Д.Б. Сергеева // Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. – 2013. – № 2. – С. 52-56.
9. Тертишник В.М. Кримінально-процесуальне право України: [підруч.] / Тертишник В.М. – [4-ге вид., доп. і переробл.]. – К.: А.С.К., 2003. – 1120 с.
10. Шейфер С.А. Следственные действия. Основания, процессуальный порядок и доказательственное значение / Шейфер С.А. – Самара: Самарский ун-т, 2004. – 225 с.

**Черниця Олександра Євгенівна,
Головенко Роман Романович,**
студенти групи Б-ПД-633
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Науковий керівник:
к.ю.н., доцент **Шалгунова С.А.**

КРИМІНОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ПРИХОВУВАННЯ ЗЛОЧИНУ

Україна впевнено крокує до досягнення мети щодо отримання вищого статусу правової держави, яка має у своєму розпорядженні нове, прогресивне законодавство, постійно здійснює пошуки і втілює нові сучасні методи, спрямовані на дотримання й захист прав і свобод людини. Одним з таких кроків стало створення сучасного КПК України. Однак поряд із цим кодексом існує багато інших проблем у цій царині.

Одним із завдань діяльності органів досудового розслідування є захист прав і свобод людини та громадянина від протиправних посягань, забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду кримінальних проваджень. Однак, дії окремих осіб не тільки не сприяють реалізації цих завдань, а навпаки, перешкоджають, ускладнюють роботу відповідних органів. Одним із проявів такої протиправної поведінки є приховування злочину. Ефективність протидії приховуванню злочину багато в чому залежить від всебічної та глибокої наукової розробки кримінально-правових аспектів цього негативного соціального явища.

Перш за все, поняття приховування злочину є предметом дослідження спеціалістами різних галузей права, в тому числі кримінального процесу та криміналістики. Так, фахівці цих наукових сфер під приховуванням злочину розуміють дії осіб, спрямовані на утаювання (знищення, маскуванню або фальсифікацію) інформації (її носіїв), що вказує на факт вчинення злочину, протидію, перешкоджання розслідуванню [1, с.89-90; 2, с.13].

Отже, в межах наук кримінального права, кримінального процесу та криміналістики приховування злочину визначається як певна протиправна поведінка особи, яка перешкоджає проведенню досудового розслідування та допомагає винному уникнути відповідальності. При цьому наголошується на тому, що приховування може здійснюватися в різний спосіб, під яким розуміють сукупність прийомів і методів, що застосовуються при вчиненні злочину [3, с. 195].

На сьогоднішній день інститут приховування покликаний сприяти не тільки попередженню, але і запобіганню суспільно-небезпечних діянь, викриттю винних осіб і виявленню латентних злочинів. Суспільна небезпечність приховування полягає у тому, що воно не тільки перешкоджає розкриттю вже вчиненого злочину, але і часто підкріплює у злочинця уявлення про можливість безкарності за новий злочин [4, с.111].

Приховування злочину можна визначити як діяльність, спрямовану на перешкоджання розслідуванню шляхом приховання, знищення, маскуванню чи фальсифікації слідів злочину, злочинця, а також засобів і знарядь учинення злочину або предметів, здобутих злочинним шляхом. Діяльність за таких умов охоплює не лише активну форму людської поведінки – дію, а й пасивну – бездіяльність [5, с. 151].

Початковим етапом приховування злочину варто вважати вчинення активних дій, які направлені на приховування злочинця, наслідків злочину чи злочину в цілому. Оскільки досліджуваний вид причетності відноситься до числа формальних складів злочину, то закінченим він є з моменту вчинення перших активних дій, незалежно від того, чи вдалося досягти мети – наприклад, приховання злочинця було проведено вдало і такій особі вдалося уникнути відповідальності.

Відтак, момент закінчення приховування залежить від ряду обставин, які можна поділити на три групи: 1) зупинення дій по приховуванню зі своєї власної волі; 2) події, що перешкоджають здійснювати подальше приховування, наприклад, затримання причетної особи, стихійне лихо, хвороба та ін.; 3) обставини, що виключають злочинність діяння, що утворює основний злочин, наприклад, внесення змін до відповідних нормативно-правових актів, що декриміналізують таке діяння.

Приховування як діяння злочинне та кримінально каране посягає на відносини правосуддя, перешкоджає нормальному функціонуванню органів досудового слідства, розкриттю злочину та злочинця. Відтак, дії причетної до злочину особи, яка вчиняє заздалегідь не обіцяне приховування

злочину, злочинця та наслідків злочину, суттєво ускладнюють роботу відповідних правоохоронних органів, заважають викриттю особи злочинця та, як наслідок, призначенню справедливого покарання. Отже, під приховуванням злочину, злочинця чи наслідків злочину слід розуміти дії особи, яка не має відношення до злочинної діяльності певної особи, але надає певну допомогу в приховуванні факту скоєння, самого злочинця, знарядь злочину чи здобутого майна [6, с. 599].

Таким чином, необхідно зазначити, що всі слідчі дії щодо попередження приховування злочину матимуть позитивних результатів лише за умов їх взаємодії. При цьому обов'язковим етапом попередження приховування злочину є врахування усіх істотних особливостей та належної підготовки до відповідної слідчої дії.

Бібліографічні посилання:

1. Волобуєв А.Ф. Розслідування і попередженні розкрадань майна у сфері підприємництва: навч. посібник / А.Ф. Волобуєв. – Х., 200. – 272 с.
2. Комаринська Ю.Б. Розслідування навмисних вбивств, замаскованих під нещасний випадок, або самогубство на залізничному транспорті: навч. посібник / Ю.Б. Комаринська, О.І. Галаган. – К. : «Центр учбової літератури», 2013. – 124 с.
3. Гуд Т.М. Поняття «приховування злочину» у кримінальному праві України / Т.М. Гуд // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2015. – Вип. 1. – Т. 3. – С. 193-197
4. Смушак О. М. Приховування злочину: проблеми і перспективи Законодавчого регулювання / О. М. Смушак // Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького. – 2012. – № 5. – С. 111-117.
5. Чичиркіна С. П. Способи приховування злочинів у сфері службової діяльності / С. П. Чичиркіна // Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. – 2011. – № 1(1). – С. 151-158.
6. Пілявська Л. М. Заздалегідь не обіцяне приховування злочину, злочинця та наслідків злочину як один із видів причетності до злочину / Л. М. Пілявська // Актуальні проблеми держави і права. – 2012. – Вип. 68. – С. 598-603.

СЕКЦІЯ II

ГУМАНІТАРНІ ВИМІРИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

Грибан Віталій Григорович,

доктор біологічних наук, професор Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Ластовкін Владислав Анатолійович,

старший викладач кафедри фізичного виховання

Дніпропетровського державного університету

внутрішніх справ

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ В УКРАЇНІ

Фізична культура і спорт відіграють важливу роль у формуванні, зміцненні, збереженні здоров'я громадян, підвищенні працездатності та збільшенні тривалості активного життя, утвердженні міжнародного спортивного авторитету держави [1]. В Україні склалася критична ситуація у сфері фізичної культури і спорту: за офіційними даними лише 13% населення залучено до занять фізичною культурою і спортом.

Недооцінка соціально-економічної, оздоровчої і виховної ролі фізичної культури і спорту, відсутність чітко скоординованих програм взаємодії різних державних структур і громадських організацій, які беруть участь у фізкультурно-спортивному русі, негативно позначається на здоров'ї населення, соціально-економічному розвитку держави. За інтегральним показником здоров'я населення – середня тривалість життя людини Україна посідає одне з останніх місць в Європі [2].

Законодавство про фізичну культуру і спорт в Україні – комплексна і значна за обсягом частина законодавства України, що включає норми конституційного, цивільного, трудового, адміністративного, господарського, процесуального, податкового права, які стосуються державного управління в галузі фізичного виховання та спорту [3].

Центральне місце серед усіх нормативно-правових актів України займає Конституція, яка є основним документом держави. Конституція безпосередньо не регламентує спортивні відносини, які складаються в державі, проте, її ст.3 вказує на те, що життя і здоров'я людини є найвищою соціальною цінністю у державі, а в ч. 4 ст. 49 Конституції України закріплено, що держава дає про розвиток фізичної культури і спорту.

Основоположним у спортивному праві є Закон України «Про фізичну культуру і спорт» [4], який визначає правові, соціальні, економічні й організаційні основи фізичної культури і спорту, участь державних органів, посадових осіб, а також підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності у зміцненні здоров'я громадян, досягненні високого рівня працездатності та довголіття засобами фізичної культури і спорту.

Відповідно до Закону держава регулює відносини у сфері фізичної культури і спорту шляхом формування державної політики в цій сфері, створення відповідних державних органів та умов їх функціонування. Державою гарантуються права громадян на заняття фізичною культурою і спортом; визначаються і характеризуються сфери та напрямки впровадження фізичної культури. Окрім того, цим законом передбачена можливість здійснення міжнародного співробітництва у сфері фізичної культури і спорту, а також відповідальність у разі порушення законодавства у цій сфері.

В Законі наголошується, що держава створює умови для правового захисту інтересів громадян у сфері фізичної культури і спорту, розвиває фізкультурно-спортивну індустрію та інфраструктуру, заохочує громадян зміцнювати своє здоров'я, вести здоровий спосіб життя. Крім цього Закону, для сфери фізичної культури важливими є Укази Президента України «Про державну підтримку розвитку фізичної культури і спорту в Україні» (1994 р.) та «Про додаткові заходи щодо державної підтримки розвитку фізичної культури і спорту в Україні» (2002 р.); «Про розвиток олімпійського руху в Україні» (1992 р.); Цільова комплексна програма «Фізичне виховання — здоров'я нації» (1998 р.); Державні тести і нормативи оцінки фізичної підготовленості населення України (1996 р.); Національна доктрина розвитку фізичної культури і спорту (2004 р.); Постанови

Кабінету Міністрів України про підготовку спортсменів України до Ігор Олімпіад та зимових Олімпійських ігор тощо.

Кабінет Міністрів України за участі громадських організацій розробляє систему заходів щодо підтримання та зміцнення здоров'я різних категорій населення в соціально-побутовій сфері та забезпечує умови для її впровадження в життя, використання фізичної культури і спорту як засобу профілактики і лікування захворювань. Створення умов для занять фізичною культурою населення за місцем проживання та у місцях масового відпочинку покладається на місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування за рахунок коштів відповідних бюджетів на підставі державних нормативів фінансування фізкультурно-оздоровчих програм.

Закон України “Про підтримку олімпійського, параолімпійського руху та спорту вищих досягнень в Україні” [від 14.09.2000], спрямований на регулювання відносин, які сприяють розвитку олімпійського та параолімпійського руху в Україні, гарантує державну підтримку його учасникам. Таким чином, ці закони є джерелами спортивного права України. Норми спортивного права також закріплюють ряд підзаконних нормативно-правових актів, а також міжнародно-правових актів в галузі спорту та фізичної культури. Проте ці норми, як правило, встановлюються самоврядними спортивними організаціями, на відміну від переважної більшості інших галузей правової системи України, часто-густо не є науково обґрунтованими і, як правило, не пройшли широкого обговорення серед фахівців та спортивної громади [5].

Фахівці звертають увагу на недосконалість спортивного законодавства, а тому його потрібно істотно коригувати. Воно повинно стимулювати суспільство для впровадження засобів фізичної культури і спорту в спосіб життя його членів, адже лише 13 відсотків українців ведуть активний спосіб життя, займаються фізкультурою. На кожні 100 тисяч населення в Україні припадає спортивних залів у 2-3 рази менше, ніж у розвинених державах, басейнів – у 30 разів менше. Понад 80 відсотків спортивних майданчиків не відповідають сучасним вимогам. Саме неналежна опіка держави над фізичною культурою та спортом є причиною численних негараздів галузі [6].

М. Ф. Турбіна [7] вважає, що в Україні фізичній культурі і спорту довелося зіткнутися з багатьма різноманітними проблемами, серед яких: невідповідність системи управління спортом принципово новим умовам розвитку сфери, постійна реорганізація державного органу управління у сфері фізичної культури і спорту, економічна криза тощо/

Фахівці визначають, що чинний Закон України “Про фізичну культуру і спорт” не відповідає реаліям сьогодення. Оскільки в Україні проводиться робота, спрямована на інтеграцію й адаптацію законодавства України до законодавства Європейського співтовариства, назріла нагальна потреба викласти вищезазначений Закон у новій редакції. Новий Закон України “Про фізичну культуру і спорт” має відобразити сучасні підходи до розвитку фізичної культури і спорту.

Основна причина виявлених недоліків у фізичною культурою і спортом – недооцінка органами управління соціальної ролі цього виду діяльності, бюрократизм та корумпованість чиновників.

Аналіз законодавства у галузі регулювання фізичної культури і спорту показує, що наукове, методологічне і організаційно-управлінське забезпечення розвитку фізичної культури і спорту не відповідає вимогам сьогодення

Бібліографічні посилання:

1. Лубышева Л.И. Социальная роль спорта в развитии общества и социализации личности / Л.И. Лубышева //Теория и практика физической культуры. 2001. – №4. – С. 11-15.
2. Курс адміністративного права України : підручник / за заг. ред. В. В. Коваленка. – К. : НАВС, 2012. – 808 с.
3. Завальнюк О. Юридичні засади регулювання сучасної спортивної діяльності/ Завальнюк // Право.-2014. -Вип 26.-С. 136-141.
4. Про фізичну культуру і спорт : Закон України № 3809-ХІІ від 24.12.93.
5. Мережко О. Проблеми ЗУ “Про міжнародне приватне право”: критичний погляд / О. Мережко// Правовий тиждень. – № 37(58) 11 вересня 2007 р. – С. 1.
6. Поташній Ю. Законодавчі амбіції спорту / Ю. Поташній // Віче. – 2009. – № 4. – С. 66-67.
7. Турбіна М.В. фінансування фізичної культури і спорту в Україні/ М.В.Турбіна// Фінансове право.-2011.-№ 2 (16).-С.31-34

Грибан Віталій Григорович,
доктор біологічних наук, професор,
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ
Мельников Владимир Леонідович,
кандидат біологічних наук, доцент,
Західно-Казахстанський державний
університет

ФІЗИЧНА АКТИВНІСТЬ ЯК ЗАСІБ УКРІПЛЕННЯ ЗДОРОВ'Я ТА ТРИВАЛОСТІ АКТИВНОГО ЖИТТЯ ЮРИСТА

Однією з найважливіших завдань соціально-орієнтованих держав є збільшення тривалості життя населення. Всесвітня організація охорони здоров'я визначила наступні фактори тривалості життя людини: 10% – медицина; 20% – генетика індивідуума; 20% – стан екології в місцях проживання; 50% – спосіб життя [1]. Саме останній фактор, що включає в себе, в тому числі і режим фізичної активності, є вкрай важливим. Для розуміння його сутності необхідно згадати слова відомого радянського авіаконструктора Антонова О.К. – «Справжня фізична культура – це розумне ставлення до свого організму – вмістилище розуму всі 24 години на добу». Невипадково розвиток фізичної культури і спорту у будь-якій державі є найважливішим соціальним завданням.

Фізкультурно-спортивна сфера через різноманітність її організаційних форм, максимально збалансовані і наближені особистісні і громадські інтереси, сприяє зростанню тривалості життя людини, згуртованості сім'ї, формуванню здорового, морально-психологічного клімату в різних соціально-демографічних групах і в державі в цілому, зниженню травматизму, захворюваності.

Фізична культура і спорт, як важливий соціальний феномен, пронизує усі рівні сучасного соціуму, чинячи широку дію на основні сфери життєдіяльності суспільства. Їх вплив поширюється на національні стосунки, ділове життя, громадське становище, формує моду, етичні цінності, спосіб життя людей. Це найкращий засіб", який зможе відвернути людей від нинішніх соціальних проблем. Це, мабуть, єдиний "клей", який здатний склеїти усю націю воедино [2].

Безсумнівно, що здоров'я людини є відображенням стану його функціональних систем. Порушується функція серцево-судинної системи, і у людини діагностується гіпертонія, гіпотонія, аритмія або інший симптом, який свідчить про погіршення здоров'я. Дає збій ендокринна система і це призводить до дисбалансу гормонів, що також свідчить про погіршення здоров'я.

Недооцінка соціально-економічної, оздоровчої і виховної ролі фізичної культури і спорту, відсутність чітко скоординованих програм взаємодії різних державних структур і громадських організацій, які беруть участь у фізкультурно-спортивному русі, негативно позначається на здоров'ї населення, соціально-економічному розвитку держави. За інтегральним показником здоров'я населення – середня тривалістю життя людини Україна посідає одне з останніх місць в Європі [3].

Слід зауважити, що здоров'я людини визначає його біологічний вік. Чим краще здоров'я, тим менше біологічний вік, і навпаки, чим гірше здоров'я, тим більше біологічний вік.

У зв'язку з цим нами була визначена кореляційна залежність між рівнем фізичної підготовленості і біологічним віком .

Біологічний вік учасників визначався за допомогою фізіологічних і біохімічних критеріїв [4]. Так відношення показника життєвої ємності легень на 1 кг маси тіла у 25-річних становить 60 мілілітрів, 45-річних – 50 мілілітрів, а 65-річних – 38 мілілітрів. Встановлено, зокрема, що концентрація глюкози в крові 25-річних становить 4,5 ммоль на літр; 45-річних – 4,8 ммоль на літр; 65-річних – 5,3 ммоль на літр. Таким чином, використовуючи вісім фізіологічних і біохімічних показників, було визначено біологічний вік учасників дослідження. Потім він був зіставлений з результатами фізичної підготовленості на відповідний рівень спортивної майстерності.

Встановлено залежність між рівнем фізичного стану і біологічним віком. Так високий рівень спортивної майстерності рівень створює умови зменшення біологічного віку по відношенню до паспортного віку в межах 20 років. Національний рівень фізичної підготовленості робить різницю між біологічним і паспортним віком 10 років. Початковий же рівень фізичної підготовленості зумовлює цю різницю в 5 років.

Отримані результати дають підставу для оцінки не тільки тривалості життя населення, а й прийняття важливих соціальних рішень. Зокрема встановлення термінів виходу на пенсію. Так в розвинених країнах різниця між термінами виходу на пенсію і середньою тривалістю життя 13-15 років. Тобто, держава має важливий інструмент у вигляді ефективної системи фізичного виховання для вирішення такого відповідального соціального завдання.

Бібліографічні посилання:

2. Лисицин Ю. П. Концепция формирования здорового образа жизни / Ю.П. Лисицин // Сб. научных трудов. – М., 1991. С. 3-27.
3. Лубышева Л.И. Социальная роль спорта в развитии общества и социализации личности / Л.И. Лубышева // Теория и практика физической культуры. 2001. – №4. – С. 11-15.
4. Средняя продолжительность жизни по странам мира: мужчины, женщины и оба пола [Электронный ресурс] <http://bs-life.ru/makroekonomika/prodolzitelnost-zizni2013.html> (дата обращения 11.07.2018).
5. Грибан В. Г. Валеодогія: Підручник/ В.Г. Грибан-2-вид. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 342 с.

Грицай Ірина Олегівна,
завідувач кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
юридичного факультету
кандидат юридичних наук, доцент
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

**ВПРОВАДЖЕННЯ ПОЛІТИКИ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ В УКРАЇНІ:
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

Становлення гендерної рівності є одним з пріоритетних завдань в процесі розробки і прийняття важливих для розвитку України програм. Проблема рівноправної участі жінок на різних рівнях влади залишається все ще невирішеною. Далека вона від вирішення і в Україні, незважаючи на явні успіхи в цьому напрямку. В основі ефективного вирішення питань гендерної рівності в Україні, повинен лежати науковий підхід, у зв'язку з чим необхідно згадати основні політико-управлінські моделі гендерної політики у світовій практиці.

Перша модель має економічну основу. Жінки в рамках цієї моделі розглядаються як пасивні одержувачі благ, їх материнська роль визнається найбільш важливою. Такий підхід є політично безпечним, тому що не зачіпає стратегічних гендерних потреб жінок, а лише підкреслює їх «природне» призначення. Дана модель притаманна соціалістичним та авторитарним країнам.

Друга модель характерна для країн Північної Європи. Вона використовує ідею гендерної справедливості, тобто визнання жінок повноправними учасниками процесу розвитку. В рамках цієї моделі присутні реальні державні механізми залучення жінок до процесів розвитку, який тут пов'язується з рівністю у використанні людського потенціалу.

Третя модель носить назву гендерної інтеграції (gender mainstreaming). Вона передбачає розвиток і оцінку політичних процесів, при яких підхід гендерної рівності інкорпорується в усі політичні процеси і на всіх рівнях і стадіях особами, включеними в політичну діяльність, що, як мінімум, передбачає їх гендерну компетентність.

Україна зараз перебуває в процесі реалізації третьої моделі – гендерної інтеграції. Найбільш успішна друга модель. Прикладом може бути досвід Швеції – країни, що досягла найбільш високих успіхів у вирішенні гендерних питань. В основі цієї моделі знаходиться *суспільний консенсус з приводу визнання жінок повноправними учасниками процесу розвитку*. В рамках цієї моделі на державному рівні створюються преференційні умови для посилення позицій жінок (empowerment approach) в політиці, активізації їх суспільної активності.

Для проведення в країні вкрай важливих реформ, необхідно оновлення кадрів в українському парламенті, збільшення представництва проєвропейських сил та рухів. Існуючі стереотипи, перешкоди і багато інших чинників залишають політичну сферу держави без важливого і цінного людського

ресурсу, роблячи політику однобокою, часто сексистською, що негативно відображається на міжнародному іміджі України.

Специфіка гендерної асиметрії або гендерної нерівності в Україні проявляється в таких формах, як відсторонення жінок від сфер влади, управління, повноцінної участі в політиці. Парадоксальність цієї ситуації полягає в неусвідомленні з боку суспільства того, що українські жінки становлять не тільки більшість населення і електорату, але і соціально більш активні і гнучко адаптовані до сучасних умов життя. Це доводить діяльність окремих жінок-політиків, зокрема депутаток Верховної Ради України та посадових осіб місцевих органів влади, де все частіше вирішення кризових ситуацій довіряють жінкам.

Водночас слід констатувати, що протягом останніх років в українському суспільстві відбуваються певні зміни в осмисленні та легітимації гендерних відносин, постійно робляться кроки із запровадження інституційного механізму забезпечення гендерної рівності. Серед останніх успіхів в цій сфері слід відзначити прийняття Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству».

Найбільш болючим питанням в рамках реалізації державної гендерної політики залишається порушення виборчого законодавства в частині недотримання *виборчих квот* на представництво жінок в органах влади на місцевому рівні. Однією з таких технологій є *позитивна дискримінація*.

Позитивна дискримінація, чи позитивні дії – один з засобів для вирівнювання гендерного балансу. На практиці це означає надання переваг жінкам перед чоловіками в усіх ключових сферах: при прийомі на престижні, високооплачувані посади, у вищі навчальні заклади, висування кандидатур до органів влади тощо. Збільшення кількості жінок на високих посадах, в управлінні і інших ключових сферах допоможе сформувати в суспільстві більш справедливі гендерні стереотипи.

Спираючись на дослідження проведенні 2016-2017 роках в рамках проекту «Жінки – це 50 % успіху», що діє за підтримки поважних міжнародних організацій, можна впевнено стверджувати, що на протязі останнього часу бачення суспільством жінки у політиці докорінно змінюється у напрямку збільшення довіри до жінки-політика.

Одним із прикладів впровадження позитивних дій є *квотування* – тимчасові спеціальні заходи щодо усунення фактичної нерівності в політичній сфері, які можуть бути ліквідовані після встановлення гендерного паритету. Представники позиції проти гендерного квотування в політиці часто оперують визначенням поняття рівність в контексті ліберальної філософії. Це означає, що надання рівних правових можливостей (наприклад, права голосу чи права бути обраними) є достатньою умовою для рівності жінок та чоловіків. Натомість історія і сучасність яскраво підтверджують протилежний факт, а саме що формальна рівність не є запорукою реалізації цієї рівності в реальному житті. Причини цього варіюються від прямої дискримінації до різного роду неформальних бар'єрів та упереджень, які перешкоджають входження жінок в політику. Таким чином, говорячи про гендерну рівність в політиці, доцільніше звертати увагу на її конкретні результати, які у випадку України є невтішними.

З огляду на це, гендерні квоти у вітчизняній політиці – це є один з формальних механізмів, який гарантує більш справедливе представництво українських жінок в парламенті та в органах місцевої влади. У цьому зв'язку законодавче введення 30-відсоткової квоти на представництво осіб однієї статі в органах влади на місцевому рівні стало, з одного боку, тимчасовою, перехідною формою підтримки паритетної демократії, а з іншою – суттєвим кроком підвищення рівня жіночої присутності в органах місцевої влади та органах місцевого самоврядування.

Однак незважаючи на міжнародні та національні механізми застосування позитивної дискримінації шляхом введення «квотного принципу», місцеві вибори, що пройшли в Україні у 2015 році, виявили низку порушень. Причини для цього вбачаються переважно суб'єктивні, вони пов'язані з загальним низьким рівнем виконання законів, нерозумінням або несприйняттям принципів гендерної рівності. Порушення вимог закону стосовно квот на жіноче представництво в місцевих органах влади слід розцінювати як різновид гендерної дискримінації за ознакою статі в сфері державного та місцевого управління.

В правовій державі порушення норм чинного законодавства, та, зокрема, свідоме або шляхом бездіяльності допущення гендерної дискримінації при реалізації жінками політичних прав, тягне за собою юридичну відповідальність. Наприклад, Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» в ст. 24 закріплює положення, за яким особи, винні

в порушенні вимог законодавства про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, несуть цивільну, адміністративну та кримінальну відповідальність згідно із законом. Однак потрібно бути відвертими – такий вид юридичної відповідальності, як кримінальна, відносно суб'єктів публічної влади, які порушують квотний принцип при реалізації жінками політичних прав, застосувати буде вкрай проблематично та недоцільно. Цю тезу підтверджує національна судова практика, де можна відзначити обмежений характер трактування поняття «гендерна дискримінація» при посиланні на міжнародні акти з гендерних питань.

Отже, на наш погляд Україні потрібен науковий, зважений підхід до конструювання власної моделі гендерних відносин на республіканському та місцевому рівні. Потрібне чітке законодавче врегулювання гендерних питань включаючи реальні механізми притягнення до партійної та адміністративної відповідальності за невиконання вимог законодавства щодо залучення жінок у вітчизняну політику, мова йде, насамперед, про небажання дотримуватися виборчих квот.

Маргулов Артур Худувич,
професор кафедри, доктор історичних наук,
доцент Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ЖИТЛОВЕ ПИТАННЯ ДЛЯ ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ: ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

Анексія Крима та окупація окремих територій Донецької та Луганської поставили перед державою та суспільством велику кількість питань. Одним з таких питань стало соціально-економічна адаптація переселенців. Станом на 21 січня 2019 року за даними Міністерства соціальної політики України взято на облік 1355375 переселенця з тимчасово окупованих територій Донецької та Луганської областей та АР Крим [1].

Кожен з них має свою історію, але більшість з них визнано українську державність у якості гаранта своїх прав. Саме на території підконтрольної України вони мають можливість отримати весь спектр фінансово-соціальних державних гарантій на рівні із іншими громадянами країни. Також постановою кабінету міністрів України від 16.10.2014 року «Про надання щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг», визначається додаткове фінансово забезпечення внутрішньо переміщених осіб.

Нажаль державна фінансова допомога не може компенсувати усього матеріального навантаження, з якими зіштовхуються переселенці. На п'ятому році переселенського статусу вони вже адаптувались на нових місцях та намагаються найбільш гостре питання на сьогодні – житлове. З відсутності можливості придбати житло власним коштом, вони шукають можливості державної підтримки.

Для порівняння та орієнтира можна взяти приклад Грузії в Даній галузі. Станом на 2018 рік в країні нараховувалось 275 тис. переселенців (6% від загальної кількості населення країни) та половина вже забезпечена житлом. В Україні переселенців 1,5 млн. ВПЛ – це 4% населення. Існують декілька житлових проектів по забезпеченням житла. До найбільш ефективних можна віднести виділення найбільш вразливим родинам у приватну власність придбані на квартири у новобудовах з частковою компенсацією. В Ахалгорському районі Грузії (неподалік від лінії розмежування) було побудовано приватних осель для 2000 тис. родин (6997 осіб). Собівартість такого житла складає до 17 тис. доларів [2].

Позитивний досвід Грузії вказує на необхідності вирішення житлового питання для ВПЛ. Щорічно держава витрачає понад 120 млн. доларів для компенсації за житло, що складає велике фінансове навантаження на бюджет.

27 листопада 2017 р. у державну програму «Доступне житло», передбачену Порядком забезпечення громадян доступним житлом, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 11.02.09 № 140 (із змінами, внесеними постановою уряду від 20.09.2017 № 708), вдихнули життя, тобто дали фінансування. Реалізацією цієї програми займається Державна спеціалізована фінансова установа «Державний фонд сприяння молодіжному житловому будівництву».

Згідно програми громадянам зі статусом внутрішньо переміщеної особи (ВПО) держава надає підтримку, сплачуючи 50 % вартості будівництва (придбання доступного житла та/або пільгового іпотечного житлового кредиту у розмірі 7 % річних) [3].

Таким чином ми бачимо, що питання вирішення житлових проблем ВПЛ в нашій країні зрушилося з мертвої точки. Держава разом із неурядовими організаціями, міжнародними донорами напрацьовує власну програму соціального захисту вимушених переселенців.

Бібліографічні посилання:

1. Міністерство соціальної політики України / URL: <https://www.msp.gov.ua/news/16592.html>
2. Руслан Калинин. Как Грузия обеспечила жильем своих переселенцев/ URL: <https://dnews.dn.ua/news/657600>
3. Лайфхаки для переселенців з Донбасу та Криму: як вирішити житлове питання?/ URL: <http://www.happymisto.od.ua/architects/lajfxaki-dlya-pereselenciv-z-donbasu-ta-krimu-yak-virishiti-zhitlove-pitannya>

Скиба Елеонора Костянтинівна,
доктор філософських наук, доцент,
професор кафедри соціально-гуманітарних дисциплін,
Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ

ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ ЯК ЗАПОРУКА ПОБУДОВИ ПРАВОЇ ДЕРЖАВИ

Серед визначальних характеристик розвитку сучасного українського суспільства першорядна роль належить демократичному реформуванню всіх сторін соціального, політичного, культурного життя, таким чином, щоб громадяни нашої країни – чоловіки й жінки – користувалися повною (не номінальною або частковою) свободою і рівністю на принципах загальної справедливості. У той же час, пройдений за останнє десятиліття українським суспільством шлях наглядно демонструє всю складність цього процесу, що вимагає теоретичної розробки певної системи підходів, критеріїв задля досягнення цілей. Проблема людини – і чоловіка, і жінки, – що сформується у філософських концепціях ХХІ століття, – явище, як відомо, багатопланове й надзвичайно важливе для цілого ряду гуманітарних наук.

Про надану жінкам суспільством рівноправність, про ступінь реалізації гендерної рівності у сучасному соціально-культурному просторі можна, безумовно, дискутувати, але важливість знайденої в цілому перспективи вже не викликає сумнівів. Тому не враховувати гендеру якості методології бачення та аналізу світу як процесу, що постійно змінюється вже неможливо. Сучасна картина світу доводить та наочно демонструє, що, і жінка, і чоловік мають бути рівними в своїх можливостях реалізації своєї особистості. Біологічні відмінності не можуть бути критеріями соціальної нерівності, особи різні за біологічними ознаками мають бути рівними суб'єктами суспільства.

Сьогодні цілком зрозумілим сприймається ствердження, що принципи соціальної справедливості та політичної рівності у рамках гендерної ідентичності є значною запорукою побудови правової держави. Гендерна ситуація в Україні змінилася за роки незалежності. У процесі демократизації країни виникли специфічні наукові гендерні школи, громадські організації і фонди, які репрезентують чітко жіночі соціальні й політичні інтереси, відстоюючи право жінки на можливість політичної та економічної незалежності. Таким чином, відбувається поступове визнання жінки як активно діючого, рівного у соціально-політичних правах з чоловіком творця сучасного світу. Однак поряд із цією тенденцією виявляються завжди існуючі у нашій країні, але глибоко приховані, патріархатні установки суспільної свідомості.

Одним з ефективних інструментів досягнення мети створення справедливого і гармонійного суспільства є включення гендерних досліджень у систему сучасного філософського знання. Вивчення питань про відношення особистості і суспільства, влади і автономії особистості, гендерної ідентичності на принципах свободи і підпорядкування з позицій гендерних відмінностей істотно змінює колишнє знання про простір людського буття і його організації.

Необхідність і актуальність такого роду досліджень підтверджується все зростаючим потоком наукової літератури українською, російською, західноєвропейськими мовами, що вивчають проблеми гендерних відмінностей, відтворення гендерної нерівності у суспільстві та механізми подолання цього відтворення.

Сучасні уявлення про майбутнє культури і суспільства, у цілому, нерозривно пов'язані з необхідністю максимального розвитку особистості як чоловіків, так і жінок. Жіночий рух піддав критиці ідеали і інститути суспільства, побудованого на пануванні чоловіків, показав неправомірність андроцентризму західноєвропейської культури у цілому. Феміністська філософія піддала реконструкції значну кількість антропологічних, культурних, літературних та інших міфів. Дослідники активно плідно працюють над широким колом проблем – над політичними питаннями (участь у публічному житті), соціально-економічними (дискримінація на робочому місці), соціально – правовими (насильство у сім'ї).

Халапсіс Олексій Владиславович,
доктор філософських наук, професор кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПАТРІОТИЗМ ТА ІМПЕРІАЛІЗМ ЯК РЕЛІГІЙНІ ПАТЕРНИ АНТИЧНОГО СВІТОСПРИЙНЯТТЯ

Ідеологія – істотна складова політичного механізму, яка сприяє створенню лояльності громадян (підданих) до держави і надає їй онтологічне обґрунтування. Навіть якщо держава садить своїх громадян в клітки, вони повинні при цьому радіти. Поки радіють – проблем немає, бо якщо в свідомості громадян держава має виправдання, вона стає для них необхідним елементом світобудови; в іншому випадку вона буде сприйматися як щось штучне, і при кожній нагоді вони будуть прагнути до звільнення від її морально нелегітимної влади. Іншими словами, життєздатна держава повинна викликати не тільки (і не стільки) *страх*, скільки *любов* (за рахунок отождолення держави і батьківщини). При цьому не слід змішувати природну прихильність людини до місця свого народження, а часто – і всього життя, з любов'ю до територій, де вона ніколи не була, але які також є місцем життя її народу, отже – її країною.

Любов до місця свого народження та життя не вимагає особливої рефлексії. Любов же до місця життя свого народу без рефлексії (нехай і в найзагальніших рисах) неможлива, бо вона передбачає ідентифікацію зі спільністю, яку людина «своїм народом» і називає. Патріотизм вимагає відповідної міфологеми, а зовсім не є природним станом кожної людини, якщо під «природністю» розуміти іманентно притаманну властивість.

У представників державного народу любов до батьківщини і любов до держави можуть фактично збігатися; якщо «держава» і «вітчизна» збігаються територіально, патріотизм стає найлегше використовувати як основу державної ідеології. У представників народу, що входить до складу іншої держави, ці почуття розрізняються – від узгодженості ідентичностей (людина, що живе в Сполучених Штатах, може відчувати себе, приміром, американцем і поляком) до їх протиставлення (любов до батьківщини може вимагати ненависті до держави, яка її поневолила). Коли представники одного народу створюють різні держави, то тут навіть можлива ситуація, коли іноземець виявляється співвітчизником. В останньому випадку присутня концептуальна установка, що дозволяє продовжити «вітчизну» за межі державних кордонів. Як стверджував Самуель Хантингтон, ключові культурні елементи, що визначають цивілізацію, були сформульовані ще в античності афінянами, коли ті переконували спартанців, що вони не зрадять їх персам. Хоча вони жили в різних державах, але було те, що об'єднувало греків і відрізняло від всіх інших: кров, мова, релігія і стиль життя. З усіх об'єктивних елементів, що визначають цивілізацію, найбільш важливим, однак, є релігія, на що робили наголос афіняни [8, р. 42]. У цьому прикладі ми бачимо, що культурна спільність може не збігатися з державними кордонами, і тоді поняття «афінський патріотизм» і «еллінський патріотизм» перетинаються лише частково, що може викликати конфлікти ідентичностей. Буває так, що «народний патріотизм» приноситься в жертву «державному», а буває і навпаки (як у випадку з молодим Гітлером, який зненавидів свою державу (Австро-Угорщину) за те, що вважав її перешкодою загальнонімецькій справі).

Історики неодноразово вказували на те, що античний патріотизм був глибоко релігійним явищем. Так, Фюстель де Куланж називав любов до батьківщини благочестям древніх [2, с. 200]. У спільній релігійності бачили і підтвердження патріотизму. Але в античній релігійності (а коли заходить мова про Античність, то зазвичай мають на увазі древніх греків та римлян) були суттєві відмінності. Грек був патріотом поліса як місця свого народження, і патріотом Еллади як території культурної діяльності свого народу. Але лише римляни здогадалися надати сакральний смисл самій державі. Остання виступає реалізацією концепту умоглядної країни як поля діяльності народного духу. Еллада сприймалася як культурно-історична (боги, міфи, традиції, мова і т. ін.) спільність, але не як політичне утворення. Римляни надали території своєї республіки культурно-онтологічний смисл; орли легіонів стали маяками римського духу, а діяльність, спрямована на розширення і утвердження держави, виявлялася цивілізаційною дією.

Світогляд греків був пов'язаний з кров'ю, світогляд римлян – з територією. Греки відчували свою відмінність від варварів, не намагаючись останніх якимось асимілювати. Правителі елліністичних держав, що виникли після походів Александра Великого, реалізовували сценарій панування грецької меншини над варварськими підданими, не ставлячи собі за мету перетворити ці політичні утворення в щось онтологічно значуще, в духовну цілісність. Грек – це завжди прибулець, він вважав себе носієм вищої ідеї, якою неможливо було поділитися: варвар, який заговорив грецькою, не ставав автоматично «улюбленцем Афіни», між ним і «справжнім елліном» завжди залишалася духовна прірва. Еллінський снобізм перешкоджав тому, щоб греки стали імперіалістами.

Спочатку імперіалістами не були і римляни, хоча характер виникнення римської громади визначив те, що до питань крові римляни ставилися менш педантично, ніж греки. Вони були готові прийняти в свою громаду і тих, хто не був серед соратників Ромула, причому не лише людей, а й богів. Римські боги були богами громади, вони захищали не стільки римлян як людей, скільки римлян як громадян. До того ж, вони охоче брали в своє коло «кращих із смертних» і не ревнували до інших богів, яким їх народ надумав би поклонятися. Існував навіть особливий обряд евокації (evocatio), при якому римляни закликали богів чужих народів «переходити на їхній бік». Римські боги проти цього не заперечували, тому пантеон постійно поповнювався.

Римський імперіалізм базувався на «Iovem impetium», який надавав «право» на експансію; римляни були не «обраним народом», а «обраною громадою» [7]. Концепція «імперія Юпітера» виникла не відразу і навіть не на початку розгортання римського проекту. Її утвердження можна приблизно (і умовно) датувати кінцем Пунічних воєн, та пов'язувати з протистоянням двох особистостей – Сципіона Африканського і Катона Старшого. Здолавши Ганнібала, Сципіон вступив цілком «по-грецьки», уклавши з переможеними вигідний Риму договір і стягнувши значну контрибуцію. В цьому видатний полководець наслідував попередню традицію: римляни воліли нав'язувати ворогові свої правила гри, але не захоплювати чужі території, поважаючи право інших на захист власних вівтарів та вогнищ. Але Катон вимагав більшого. Він вважав, що проблема може вирішитися тільки повним знищенням противника.

Як відомо, перемогла лінія Катона, і Карфаген був зруйнований. Це означало зміну парадигми. Для Катона цей символічний акт означав тотальний контроль над оточенням, контроль, який був необхідний для імплементації «Мандата Небес». Руйнування Карфагена було релігійним дійством, важливим не стільки з практичних міркувань, скільки з міркувань теологічних (усунення фактору, що перешкоджає схваленому Юпітером Pax Romana).

Римське слово «patria» (як і грецьке «πατρίς») в набагато більшому ступені, ніж його сучасний еквівалент «батьківщина», пов'язане з уявленням про батька (pater, πατέρας), про його тілесний та духовний (релігійний) зв'язок з нащадками. До реформ Сервія Туллія лише патриції («нащадки батьків») вважалися «народом Риму», на протигагу плебеям – прийшлому населенню або населенню завойованих територій (латини, сабіни, етруски). Згодом плебеї також стали громадянами Риму і отримали політичні права, але і тоді слово «патрицій» не втратило свій первісний зміст, коренем якого було «батьківство».

Батько є у кожної людини, але патриціями вважалися нащадки тих батьків, батьків-засновників – перших ромулових сенаторів. Подальшим продовженням цієї лінії було встановлення особливого звання «батько батьківщини». Першим цей титул отримав Цицерон за розкриття та придушення змови Катіліни. Згодом він став одним із атрибутів верховної влади, хоча й далеко не всі імператори його приймали (наприклад, від нього відмовився Тиберій). Словосполучення pater patriae зовсім не сприймалося римлянами ані як тавтологія, ані як оксюморон. У римлян поняття «батьківщина» було наповнене конкретним (наскільки це можливо) змістом; «батьки» – це не предки взагалі, це

засновники громади, а також ті, хто своїми справами її прославив. Присудження цього титулу з боку ради старійшин – сенату – означало те, що найбільш шановані люди визнавали його носія рівним батькам-засновникам, *тим* батькам.

Прийняття (явне або неявне) концепції «*Iovem imperium*» істотно вплинуло і на традиційний римський патріотизм, який вже перестав розглядатися виключно в контексті боротьби *pro aris et focis*. Батьківські вівтарі і вогнища продовжували бути священними, але оскільки Римський світ вийшов за межі «землі батьків», їм було надано більш абстрактний смисл.

Бібліографічні посилання:

1. Фюстель де Куланж Н.-Д. Древний город: Религия, законы, институты Греции и Рима. – Москва: Центрполиграф, 2010.
2. Halapsis, A. V. *Iovem Imperium, or Sacred Aspects of Roman “Globalization”* // Наукове пізнання: методологія та технологія. – 2014. – № 33 (2). – С. 173-178.
3. Huntington, Samuel P. *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*. New York: Simon & Schuster, 1996.

Козинець Інна Іванівна,

доцент, кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,

Піскова Ж.В.,

кандидат економічних наук, доцент,
завідувач кафедри економіки та фінансів
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ,

Петрова Я.І.,

викладач Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

**АПРОБАЦІЯ СПЕЦІАЛЬНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ СТУДЕНТІВ
ПІД ЧАС ДІЛОВОЇ ГРИЗ ЕКОНОМІЧНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ОСНОВИ ПІДПРИЄМНИЦТВА»**

Трансформаційні процеси в економіці країни вимагають удосконалення системи вищої економічної освіти. Як відомо, «забезпечення якості підготовки фахівців у системі вищої школи у відповідь на виклики нової епохи потребує високого рівня методичної підготовки науково-педагогічних працівників» [1, с. 5]. На жаль, існуючі методи та прийоми підготовки студентів економічних спеціальностей не завжди відповідають потребам часу. Тренінгові технології є важливим складником інтерактивного навчання. Сьогодні з постійними змінами нормативно-правових актів вимагає від викладача розробки ситуаційних вправ, рольових та ділових ігор, розв'язання проблеми в командах та парах, які є активними методами формування спеціальних компетенцій майбутнього фахівця-економіста під час проведення тренінгів для студентів, які навчаються за галуззю знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 073 «Менеджмент».

Впровадження тренінгових технологій в освітній процес залишається предметом численних публікацій. Проблеми використання тренінгових технологій навчання з економічних дисциплін, питання розробки бізнес-тренінгів для економістів, тренінги для формування управлінських компетенцій висвітлюють в роботах вітчизняні фахівці: М. Артюшина, Н. Бутенко, Г. Ковальчук, Л. Новікова, І. Козинець, А. Павленко, С. Степаненко, Г. Швиданенко та ін. Вчені-економісти розглядають питання суто економічного характеру. А поєднання суспільних зусиль авторів породжує необхідність розробки тренінгів з дисциплін галузі знань 07 «Управління та адміністрування».

Мета роботи – запропонувати методику проведення гри з метою подальшого її удосконалення; показати результативність організації ділової гри як елементу тренінгу для студентів, які навчаються за галуззю знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності «Менеджмент».

Продовжуємо розглядати тренінг як групу методів, спрямованих на розвиток здібностей до навчання та оволодіння певним видом діяльності з розвитком компетенцій. Пропонуємо ділову гру «Розрахунок параметрів технологічного процесу».

Метою проведення ділової гри є закріплення знань щодо порядку складання виробничої програми, обґрунтування потреб щодо ресурсів, розробка плану матеріально-технічного постачання; оволодіння навичками щодо прийняття рішень в умовах наближених до виробничих; забезпечення активізації аудиторних занять і самостійної роботи студентів.

Завдання гри – формування знань щодо основних прийомів і методів визначення потреби в продукції, що випускається, і обґрунтування обсягу її виробництва попитом споживача; повне ув'язування натуральних і вартісних показників обсягів виробництва і реалізації продукції; обґрунтування плану виробництва продукції ресурсами і, насамперед, виробничою потужністю.

Учасники гри: студенти, викладачі.

Орієнтовна тривалість: 90 навчальних хвилин.

Етапи гри:

1. Вступний інструктаж.
2. Формування груп учасників і розподіл ролей між ними.
3. Вивчення сценарію.
4. Дискусія.
5. Ігровий процес.
6. Підбивання підсумків гри.

Орієнтований перелік навчальних питань:

- складання плану виробництва продукції в натуральних показниках;
- складання плану реалізації продукції у вартісних показниках;
- розрахунок виробничої потужності підприємства.

Подаємо послідовність етапів проведення ділової гри.

Так як ділова гра «Розрахунок параметрів технологічного процесу» є складовою модулю «Виробництво», який, в свою чергу, є частиною наскрізного тренінгу, послідовність проведення ділових ігор є єдиною.

Детальний опис проведення кожного етапу описано нами у попередніх дослідженнях. Однак, враховуючи певні особливості, деякі етапи можуть відрізнятися від загальноприйнятих правил.

Методичною формою проведення ділової гри обираємо метод «коло ідей». Сутність застосування методу полягає в тому, що обраний метод є ефективним з вирішення гострих суперечливих питань та корисним для створення списку загальних ідей. Метою даного методу є залучення всіх учасників у дискусію. Викладач висуває дискусійне питання та пропонує його обговорити в кожній групі. Після того, як вичерпався час на обговорення, кожна група висуває лише один аспект того, що вони обговорювали, групи висловлюються по черзі, поки не будуть вичерпані всі ідеї; під час обговорення теми складається перелік зазначених ідей.

Важливий фактор досягнення цілей ділової гри – це дотримання алгоритму її проведення (табл. 1). Запропонований алгоритм складений з урахуванням принципу хронологічної послідовності і логічної структуризації навчального матеріалу, розрахований на 90 хв. Алгоритм дій узгоджується з керівником наскрізного тренінгу.

Таблиця 1

Алгоритм проведення ділової гри
«Розрахунок параметрів технологічного процесу»

Час, хв.	Навчальні питання	Функції модератора (викладача)	Дії учасників гри
1	2	3	4
5	Вивчення й усвідомлення вступної настанови на гру, правил її проведення і поведінки учасників	Постановка мети, завдань, питань, правил. Представлення учасників гри.	Загальне обґрунтування. Постановка питань.
10	Розгляд начальних питань	Надання слова учасникам	Викладення і обґрунтування питань

1	2	3	4
20	1. Розробка плану виробництва і реалізації продукції в натуральних показниках	Затвердження висновків	Аналіз факторів, обґрунтування розрахунків
	1.1 Визначення номенклатури й асортименту продукції, що випускається, й обсягу її реалізації у натуральному вираженні відповідно до встановленої потреби (на підставі портфелю замовлень і господарських договорів)	Координація підгрупами учасників	Постановка питань. Контраргументи і їх обґрунтування
	1.2 Визначення обсягу виробництва кожного виробу в натуральному вираженні з календарним розподілом на основі обсягу постачань (реалізації)	Координація підгрупами учасників	Постановка питань. Контраргументи і їх обґрунтування
15	2. Визначення загального обсягу виробництва і реалізації у вартісному вираженні на основі натуральних обсягів виробництва і реалізації продукції	Затвердження висновків	Аналіз факторів, обґрунтування розрахунків
20	3. Розрахунок виробничої потужності підприємства	Затвердження висновків	Аналіз факторів, обґрунтування рішення
10	4. Прийняття рішення	Затвердження висновків	
10	Завершальна частина	Підбивання підсумків	

Після впровадження у навчальний процес ділової гри нами було проведено опитування студентів щодо оцінки результативності обраного прийому. Анкетування проводилось в групі Б-М-741. Всього опитано 28 студентів. Аналіз анкетування показав, що 96% опитаних визначили гру необхідною та ефективною. 84% опитаних вважають, що навчилися розраховувати основні параметри технологічного процесу. Складати план виробництва і реалізації продукції навчилися 77% опитаних. Така ж кількість респондентів відповіли, що гра допомогла навчитися формувати виробничу потужність підприємства. 97% стверджують, що вміють складати виробничу програму підприємства відповідно до сформованого портфелю замовлень підприємства. На жаль, 3% опитаних зазначили, що відчули труднощі під час гри, хоча схвалюють мету її проведення.

Отже, проаналізувавши анкети студентів та використавши власні спостереження, можемо сказати, що запропонована ділова гра як елемент тренінгу, є актуальною та результативною, бо розвиває спеціальні компетенції студентів.

Бібліографічні посилання:

1. Козинець І. І. Шляхи підвищення педагогічної майстерності викладачів економічних дисциплін // *Духовність особистості: методологія, теорія, практика*. 2011. №5(46). С. 62–72.

Наріжний Юрій Олексійович,
доцент кафедри, кандидат філософських наук,
доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

КЛЕПТОКРАТІЯ ЯК ПОЛІТИКО-ПРАВОВА ІДЕЯ ТА ЯК РЕАЛЬНІСТЬ

Жодному з видатних представників політико-правової думки за більш ніж 25 століть її існування не спадало на думку, що влада в державі може належати виключно злодіям або грабіжникам. Однак реалії кінця ХХ століття докорінно змінили багато уявлень, які вважалися раніше непорушними. В останні два-три десятиліття безперечний прогрес у розвитку людської цивілізації химерно поєднувався з посиленням впливу підпільного світу, утілював дисфункцію соціуму.

Тіньова підвалина ноосфери породила новий тип суспільних криз, суть яких визначалася, з одного боку, руйнуванням панівних в соціумі норм, а з іншого – конструюванням нової системи принципів і інститутів суспільного буття. Зовнішня форма цього процесу була представлена переважно корисливою і організованою злочинністю, яка охопила багато регіонів світу і різні системи політичних відносин.

В наш час тенденції до кримінального переродження суспільства почали загрожувати не тільки окремим державам, але окремим регіонам і людству в цілому. Тому засилля «продажних чиновників», наступ «авторитетів злочинного світу», всевладдя грошей стають останнім часом об'єктом пильної уваги вчених. У науковій літературі в останні роки формується певний пласт досліджень, в яких аналізуються такі феномени, як «корупція», «хабарництво», «тіньова економіка» і «економічна злочинність».

Незважаючи на значні успіхи у вивченні раніше невідомих форм політичного життя, суттєвою прогалиною в цій галузі залишається аналіз системи ключових понять теорії підпільного світу, а також політичної ролі громадських агентів корупції і кримінальної економіки. Аналіз системи владних відносин, в основі яких лежать фундаментальні соціопатогенні феномени, може бути здійснений, завдяки використанню категорій «клептократія», «негативна економіка», «лутократія», «плутократія» та інші, які не мають до цих пір однозначних визначень.

Пропонуємо наступні дефініції. **Корупція** – це деструктивна по відношенню до діючих на даній території суспільних норм і пануючої моралі система соціальних зв'язків, які характеризуються використанням посадових повноважень для одержання матеріальної і (або) нематеріальної вигоди.

Клептократія – є форма організації влади, а також адекватна їй соціально-політична група, що базується на корупції, члени якої, допускаючи серйозні порушення соціальних норм, використовують свої владні (зазвичай державно-політичні) повноваження для швидкого самозбагачення і зміцнення ключових позицій в суспільстві.

Негативна економіка (НЕК) – це складна система господарських відносин, яка функціонує всупереч суспільним нормам і з метою швидкого збагачення домінуючих в ній соціальних суб'єктів. Вона об'єктивно спрямована проти суспільного прогресу, людської цивілізації, в кінцевому рахунку, і самої людини як біосоціальної істоти. В якомусь сенсі негативну економіку можна розглядати як «антиекономіку», або «економіку іншого виміру», в якій панують інші норми моралі, а Добро і Зло помінялися місцями.

Лутократія – це група лідерів кримінального соціуму, яка спирається в своєму функціонуванні і розвитку на негативну економіку і потенційно орієнтована на створення відповідної форми організації влади.

У деяких країнах клептократія і лутократія діють у взаємозв'язку і еволюціонують у бік **плутократії**. «Ідеальна плутократія», виступаючи в якості референтної групи, як для клептократів, так і для лутократів, втілює соціальний результат індивідуального або вузькокорпоративних збагачення, а також інституалізований синтез політичної влади і багатства.

Необхідно підкреслити, що базисні поняття систем корупції і тіньового господарства з одного боку мають міжстадіальний характер і застосовні для опису низки конкретно-історичних процесів в різнотипних перехідних суспільствах. З іншого боку, ступінь просторово-часової «універсальності» зазначених категорій значно підвищується в міру розширення міжнародних кримінальних зв'язків, становлення світового злочинного соціуму і глобалізації розглянутої

проблеми. В результаті виникає ситуація панування рівнозначних або близьких за своїм соціальним змістом деструктивних явищ в різних частинах планети – в Росії, Україні, державах афро-азіатського світу і навіть в анклавх більшості постіндустріальних країн. Парадокс клептократії полягає також в тому, що відсталі в своєму економічному розвитку країни (наприклад, держави Тропічної Африки) можуть створювати найбільш витончені і складні в техніко-організаційному відношенні види корупції і тіньової господарської діяльності. Тому вивчення феноменів клептократії та лутократії недоцільно обмежувати аналізом їх теоретично чистих моделей або розробкою регіональних (субрегіональних) схем-описів тіньових соціальних структур.

Парадокси боротьби з корупцією. У випадку, якщо клептократія є де-факто державним ладом, боротьба з корупцією виступає по суті як дія, що спрямована проти державного ладу. У таких умовах борці з корупцією отримують статус державних злочинців, а державні органи, які створюються для викоринення корупції, лише старанно імітують боротьбу, або навіть заважають сміливцям-антикорупціонерам виконувати свою справу.

Сучасні дослідження клептократії. У 2014 році професор Карен Давіша (США) презентувала у Вашингтонському центрі Вудро Вільсона (Woodrow Wilson Center) свою книгу «**Клептоманія Путіна – Хто володіє Росією?» (Caren Dawisha «Putin's Kleptocracy – Who Owns Russia?»)**. «З усіх можливих варіантів визначення суті режиму я вибрала для назви своєї книги саме цей – клептократія, тому що злодійство, яке не має історичних і географічних паралелей – природа влади В.Путіна», – сказала авторка, представляючи свою книгу вашингтонській аудиторії.

Головна теза її дослідження така: показати, що путінський режим збудовано порівняно численним класом людей, яких пов'язують давні особисті і ділові відносини, взаємна порука, а також велика матеріальна вигода, яку видобувають із загальних ділових інтересів. Ці люди пам'ятали, як їх колеги з держбезпеки і партапарату в країнах соціалістичного блоку відразу з втратою влади втратили і всі свої колосальні пільги та активи. Тому вони подбали про те, щоб завчасно вкласти їх в іноземні банки подалі від поглядів заздрісних і невдячних співвітчизників.

Ще наприкінці XVIII століття російський письменник та історик М.Карамзін, подорожуючи по Європі, на питання «Що чути на батьківщині?» обмежився коротким і влучним «Крадуть». Але ніколи раніше в історії Росії не було такого, щоб 110 осіб володіли 35% всіх національних багатств країни. Такого не було ні при царях, ні при комуністах, в контексті світової історії це явище безпрецедентне. Згідно матеріалів доповіді, представлені аналітиками Credit Suisse, які вивчали феномен майнової нерівності, сума майна, яким володіє середньостатистичний громадянин Індії, становить трохи більше \$ 1000 доларів. У Росії ця цифра ледь перевищує \$ 900. У жодній більш-менш економічно розвиненій країні немає такої прірви між бідними і багатими, як в Росії (Карибські острови, на кожному з яких є по мільярдерові, не беруться до уваги). Жоден авторитарний режим – чи то італійський при Муссоліні, чи то гітлерівський, чи то португальський під час А.Салазара або іспанський при Франко – не знали такої корупції, як путінська. Не кажучи вже про розгул організованої злочинності. А сутність режиму Піночета в Чилі, якому В.Путін спочатку ніби намагався наслідувати, влада не зрозуміла зовсім. Якщо Росія під її керівництвом почала рухатися від демократії до авторитаризму, послідовно знищуючи одне за іншим демократичні завоювання, то Піночет рухав країну стратегічно в протилежному напрямку, від авторитаризму до свободи, поступово створюючи передумови для реставрації демократії, він піклувався про розвиток і зберігав зачатки громадянського суспільства. В.Путіну такий розвиток не потрібен, не потрібно і Сколково, як потенційне джерело дисидентства. Владі потрібна сировинна економіка, з якої вона може викачувати долари і відправляти їх за кордон. Їй не потрібне громадянське суспільство, бо воно є носієм вірусу народної революції. В.Путін не здатний почати справжню боротьбу з корупцією. Росія при ньому повернулася до давньої російської системи «годування», при якій державні чиновники отримували символічну платню або не отримували її взагалі, а «годували» себе і свої родини тим, що їм вдавалося вичавити з жителів підвідомчої території. Зараз, як і 200 років тому, «царські люди» живуть незрівнянно краще, ніж дозволяють їх офіційні оклади, і не соромляться афішувати своє багатство. Але саме цей клас, який страждає на клептоманію, являє собою (як і при царях) соціальний фундамент влади. Не випадково він складається з державних чиновників «партії влади», «Єдиної Росії», до якої щільно приклеївся ярлик «партії шахраїв і злодіїв». Якби Кремль дійсно вжив би заходів, для того, щоб покінчити з хабарниками, він би знищив ту суспільну базу, яка служить йому головною опорою.

В останні часи в Росії розгорнулася не війна з корупцією, а війна за вплив і гроші між корумпованими кланами. Атакуюча сторона – це силовики, консервативно налаштовані представники

спецслужб, що воюють з лібералами. Боротьба «кремлівських бульдогів» вийшла на загальний огляд, і це показує, що вплив і могутність В.Путіна слабшає. Майже 20 років з того часу, як він прийшов до влади, йому вдавалося залишатися «над сутичкою»: він утримував рівновагу між придворними конкурентами, грав роль судді, який, завдяки своєму незаперечному авторитету, дозволяв суперечки, мирив тих, хто посварилися і карав занадто буйних. Зараз В.Путін відкрито перейшов на бік «яструбів». Режим не просто контролює ЗМІ, але через них енергійно насаджує в свідомості громадян дух обожнювання верховної влади, витравляє критичне ставлення до корупції.

Сучасний етап дослідження проблеми передбачає, з одного боку, аналіз абстрактної, а з іншого – національних моделей клептократії та лутократії, тим більше, що в сучасному світі важко знайти країну, населення якої мало б імунітет до корупції та економічної злочинності.

Стояцька Ганна Михайлівна,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії та політології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

НЕОЛІБЕРАЛІЗМ: СТРАТЕГІЯ СУЧАСНОСТІ ТА ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Неолібералізм як стратегія сучасності сформувався під впливом класичних ідей лібералізму та в контексті протистояння з традицією утилітаризму. Обидві традиції беруть початок на межі XVIII та XIX століть під впливом революційних перетворень тогочасної Європи. Після Другої світової війни обидві класичні течії зазнали досить відчутної кризи та їх постулати світовою соціально-філософською було визнано такими, що втратили своє значення. На сьогодні на зміну класичним доктринам прийшов неологізм «неолібералізму», і на сьогодні це явище постає як цілий універсум, що охоплює сфери від мистецтва, релігії, освіти до політики та економіки.

Вважається, що основою «неолібералізму» як доктрини є ідея «laissez-faire» (невтручання) щодо всього, що стосується економічної, політичної, соціальної, культурної та інших програм розвитку соціуму. Після суттєвих політичних та економічних потрясінь кінця 80-х років XX століття та краху двополярної системи влаштування світової політичної системи, «неолібералізм» визнається основою глобальної світової економіки, імперативи якої наразі домінують у світі.

Саме поняття «неолібералізм» не має єдиного походження або генеалогії. Класичний лібералізм свого часу мав потужне реальне втілення у політичних процесах з вимогами максимізації економічної та особистої свободи: ідеалами були вільний ринок, економіка вільних країн, максимізація умов для розвитку слабких держав та розширення особистих свобод, думки і совісті. У середині XIX століття лібералізм був практично революційним терміном, знаменом, за допомогою якого можна битися за поширення свободи на все більші сфери меркантилістського і монархічного суспільного устрою.

Першими, хто додав термін «новий» до «лібералу», були повстанці в рамках Британської ліберальної партії, які намагалися розірвати прихильність до свободи від ліберального проекту laissez faire. Почавшись у важкі часи 1880-х років, вони почали доводити, що максимальна свобода від державних повноважень не максимізує реальну політичну, економічну, соціальну свободу.

Інтелектуальна архітектура держав добробуту середини XX століття у Британії та Сполучених Штатах повинна була бути в основному роботою цих нових, соціально свідомих лібералів. Таким, зокрема, визнавався ідеал «суспільства рівних можливостей», втіленням якого вважається політика Франкліна Рузвельта. У 1940-х роках термін «новий лібералізм» поступово зникає з політичного обр'єму Британії і потрапляє в лейбл «Новий курс лібералізму» в США. Класична доктрина саме в цей період зазнає суттєвої ревізії як така, що постулювала занадто абстрактні цінності, обстоювання яких різними верствами та різними країнами призвели, врешті, світове суспільство до напружень і нестабільності міжвоєнного періоду та формування шокуєчих політичних режимів, альянсів та протистояння яких призвели світ на край прірви.

Оскільки класична доктрина була визнана надто вразливою до соціальних викликів, то і в континентальній Європі наприкінці 1940-х років група економістів і політичних філософів на чолі

з Фрідріхом фон Хайеком [1] взяла на себе зобов'язання торувати компромісний шлях між соціалізмом і класичним економічним лібералізмом, який збереже перевагу до особистих свобод, але виявиться менш вразливим до викликів, що майже розчавили світову спільноту двома світовими війнами. Нобелівський лауреат Мілтон Фрідман [2], американець, який вважається мало не батьком-ідеологом політики Маргарет Тетчер та Рональда Рейгана, ще в 1951 році описував своє мислення як «неоліберальне». У Сполучених Штатах «неолібералізм» все ще залишається основою академічної та інтелектуальної ідеології. «Але проблема з неолібералізмом не полягає в тому, що вона не має сенсу і не має обмежень. Саме цей термін застосовується до чотирьох явно різних явищ. «Неолібералізм» по-перше, стоїть для пізньої капіталістичної економіки нашого часу; по-друге, за низку ідей; по-третє, для глобальної циркуляції політичних заходів; і по-четверте, за гегемонічну силу культури, що оточує і захоплює нас. Ці чотири неолібералізми, звичай, заплутано пов'язані» [3-5].

Наразі, в Україні постреволюційного періоду спостерігається формування стандартів «неоліберального» соціуму за зразком Великої Британії або США 80-х років XX століття. Звільнення від державних або економічних монополій у економіці, непорушність фундаментальних прав з одночасним формуванням високої соціальної мобільності та захистом найменш захищених, безумовність прав на самовираження та категоричним соціальним запитом на реформу правоохоронної та судової систем – все це ознаки «неолібералізму» як стратегії розвитку. Наскільки українське суспільство здатне впоратись з обраною стратегією розвитку – покаже найближчий час.

Бібліографічні посилання:

1. F. A. Hayek, *The Constitution of Liberty : the Definitive Edition*. Chicago: University of Chicago Press, 2011.
2. M. Friedman, *Monetary Trends in the United States and the United Kingdom : Their Relations to Income, Prices, and Interest Rates* (National Bureau of Economic Research monograph.). Chicago: University of Chicago Press, 1982.
3. D. T. Rodgers, *Contested truths : keywords in American politics since independence*. New York: Basic Books, 1987, pp. x, 270 p.
4. D. T. Rodgers, *Age of fracture*. Cambridge, Mass.: Belknap Press of Harvard University Press, 2011, p. 352 p.
5. D. Rodgers. (2018). *The Uses and Abuses of “Neoliberalism”* [Online]. Available: <https://www.dissentmagazine.org/article/uses-and-abuses-neoliberalism-debate>.

Головіна Ольга Володимирівна,

кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
юридичного факультету Дніпропетровського
державного університету внутрішніх справ

ВИВЧЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ ПРОБЛЕМАТИКИ ЯК ФАКТОР ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

В сучасних умовах розвитку демократичної України особливого значення набувають питання забезпечення гендерної рівності та недискримінації, протидії домашньому насильству.

Навчальні курси з проблематики гендерної рівності та недискримінації, зокрема для органів публічної влади та Національної поліції України, ініційовані авторським колективом науково-педагогічних працівників, Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, присвячений проблемам теоретико-правового та практичного забезпечення принципів демократії та гендерної рівності в діяльності органів державної влади, місцевого самоврядування для всебічного забезпечення захисту прав людини і громадянина, сприяння становленню громадянського суспільства та розвитку України як відкритої європейської держави. Створення таких курсів зумовлено необхідністю наукового супроводу процесу демократизації та гуманізації діяльності Національної поліції, забезпечення гендерної рівності, а також підтриманий прагненням регіональних органів влади скоригувати свою діяльність відповідно до визнаних цивілізованим світом норм та ідеалів.

Зазначена проблематика потребує постійної уваги з боку науковців, фахівців у галузі правових та соціально-гуманітарних знань. Наявні на сьогоднішній день дослідження у цій галузі не приділяють суттєвої уваги питанням теорії і практики гендерної рівності та недискримінації в умовах євроінтеграції, конституційної та адміністративної реформи. Доцільним є пошук нового вектора у правовому і науковому розумінні значення принципів гендерної рівності, зокрема в діяльності органів публічної влади та Національної поліції України.

Мета введення курсів із даної проблематики у навальний процес – розглянути соціальне життя обох статей, їх спільне та відмінне. Проаналізувати причини введення у наукову та практичну діяльність терміну гендер. Подати у цілісній, систематизованій та зрозумілій формі основні поняття, структуру та засоби прояву гендеру як соціально-культурного фактору суспільства. Вивчити роль гендерних досліджень у процесі соціальних трансформацій суспільства, зокрема, трансформацій статусу обох статей та створення суспільства гендерної рівності та справедливості щодо відносин між жінкою та чоловіком. Усвідомити гендер є соціально-культурним конструктом, основними елементами якого є фемінінні та маскулінінні характеристики.

Наявність численних стереотипів у українському суспільстві ставить перед авторами курсів такі додаткові завдання – проаналізувати соціальні структури суспільства з точки зору наявності культурних норм, ставлень, моралі, типів поведінки та традицій щодо суспільних уявлень про соціальні статуси та ролі чоловіка та жінки. Визначити сутність, роль та складові гендерних стереотипів. Дослідити витоки гендерних стереотипів, уточнити роль соціально-культурних та біологічних чинників у формуванні ціннісних уявлень, які передаються від покоління до покоління. Усвідомити, що гендерні стереотипи проявляють себе через реалізацію жінки та чоловіка як носіїв певних психологічних та поведінкових характеристик та через прийняття певної соціальної ролі у виконанні певних видів соціальної діяльності.

Так, у відповідності до потреб та вимог часу, авторським колективом університету планується введення додаткового навчального курсу, зокрема для дистанційного навчання. Навчальний курс для дистанційного навчання «Забезпечення гендерної рівності» створений з метою підвищення рівня загальної обізнаності про гендерні питання, здатності усвідомлювати рівні можливості та гендерні проблеми (ЗК 12 відповідно до державного Стандарту вищої освіти за спеціальністю 081 "Право").

Мета курсу: розглянути зміст та специфіку соціально-етичних, нормативно-правових, управлінських аспектів формування і реалізації гендерної політики в Україні та у світі.

Дистанційний курс, підготовлений провідними фахівцями ДДУВС, містить ґрунтовний теоретичний матеріал, засвоєння якого дозволить досягти означеної мети. Опрацювання тем 5, 6, 7 надасть можливість працівникам Національної поліції отримати та поглибити знання у протидії гендерно обумовленому насильству. Структура та зміст навчально-методичних матеріалів курсу дозволяють використовувати їх також для здобувачів вищої освіти ДДУВС в умовах реалізації змішаного навчання.

Курс створений для впровадження матеріалів з гендерної рівності в систему післядипломної освіти закладів вищої освіти МВС – підвищення кваліфікації із застосуванням системи дистанційного навчання.

Запропоновані навчальні курси дозволять сформувати цінності гендерної рівності, що є пріоритетом на сучасному етапі розвитку України як правової держави.

Бібліографічні посилання:

1. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (1981 р.) – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207

Левін Олег Леонідович,

кандидат історичних наук, доцент
кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
юридичного факультету Дніпропетровського
державного університету внутрішніх справ

ПОЛІТИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ РАНЬОГО ХРИСТІЯНСТВА

Християнство — світова релігія, якій належить важливе місце в історії людства, у тому числі в історії політико-правової думки. Християнство виникло в середині I ст. н.е. За п'ять століть (I-V ст.) воно зі вчення невеликої іудейської секти виросло у космополітичну релігію Середземномор'я. На протязі цього періоду в християнстві проходили суттєві зміни з ряду питань, включаючи і то стосувалися держави та права. Головним рубежем цих змін є перетворення християнства з опозиційної і гнаної релігії в релігію офіційну і панівну.

Основні твори раннього християнства з'явилися в другій половині I ст. — в середині II ст. З них 27 було канонізовано, тобто офіційно визнано церквою, і вони склали "Новий завіт Господа нашого Ісуса Христа". Це — чотири євангелія (від Матвея, від Марка, від Луки і від Іоанна), Діяння святих апостолів, 21 послання апостолів та Об'явлення Іоанна Богослова ("Апокаліпсис"). Є також ряд неканонізованих пам'яток.

Важливими є також твори пізніших християнських авторів. Так, в другій половині II — в III ст. з'являються твори Тертуліана, Кепріана, в IV ст. — Євсевія та Іоанна Златоуста, у першій треті V ст. — Августина Блаженного.

Головні правові ідеї раннього християнства. На протигагу нерівності, як основи рабовласницької політико-правової системи, християнство проголосило принцип рівності людей, незалежно від їхніх національності, статі, майнового та політичного становища. "Нема юдея, ні грека, нема раба, ані вільного, нема чоловічої статі, ані жіночої — бо всі ви один у Христі Ісусі". Таким чином, ідея рівності возводиться до трансцендентної сутності, тобто бога, і означає, перш за все, рівність людей перед богом.

Конкретизуючи поняття свободи і рівності, в християнстві присутній ще один надзвичайно важливий для юридичної сфери принцип еквіваленту ("рівним за рівне"). "Тож усе, чого тільки бажаєте, щоб чинили вам люди, те саме чиніть їм і ви".

Кардинальний переворот, який зробило християнство, полягає у тому, що праця почала розглядатися, як неодмінна якість нової людини, що впливає з божественної правди і закону свободи. Це була своєрідна революція в розумінні людини взагалі; те, що греко-римська цивілізація вважала недостойним вільної людини, піднімалося на божественну висоту. Трудитися повинні всі, ніхто не повинен жити чужою працею: "Як хто працювати не хоче, нехай той не їсть".

Послідовним продовженням попереднього принципу стає засудження багатства, розподілу людей на багатих і бідних. "Блаженні убогі — Царство Боже бо ваше".

Правові норми регламентують соціальні відносини між людьми на принципі формальної рівності, майнові відносини будуються на принципі спільності майна і засудження багатства і приватної власності, виробничі відносини — на принципі загальності та обов'язковості праці, а розподіл — на основі еквівалента «Кожен отримає свою нагороду за працю». Звичайно, поділ є досить умовним, оскільки мораль і право грали допоміжну роль при безсумнівному приматі релігійних норм.

Мірошніченко Любов Василівна,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін,
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УМОВ РОЗВИТКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ МОЛОДІ В СУСПІЛЬСТВІ

У сучасному світі однією з найважливіших категорій розвитку цивілізованого суспільства є інтелект нації. Це один із цінних ресурсів будь-якого народу. Упродовж другої половини ХХ ст. – початку ХХІ ст. більшість розвинених країн світу опікується проблемою створення спеціальної системи освіти, заохочує талановиту молодь, створюючи різні грантові програми для сучасного покоління.

В Україні це питання є також актуальним. На державному рівні розробляються програми розвитку обдарованої молоді, проводяться всеукраїнські конкурси знавців з різних навчальних предметів, організовуються олімпіади та ін. Відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України «Про внесення змін до Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності» у багатьох навчальних закладах було розроблено програми для реалізації проекту «Інтелект України». Українська держава дбає про забезпечення навчання й виховання інтелектуальної еліти нашої нації. В епоху розбудови інформаційного суспільства, у якому основним капіталом і головним ресурсом є знання, освіта має бути не тільки провідною умовою самореалізації особистості, а й збагаченням її творчого потенціалу і важливим фактором соціально-правового й духовного зростання держави.

Сьогодні правова система в Україні розвивається, змінюється й удосконалюється. Сучасний правознавець має можливість набути високого рівня знань в юридичній системі, опанувати і впровадити в життя нові закони. На жаль, багато української талановитої молоді від'їжджає за кордон з метою реалізації своїх життєвих потреб. Кандидат наук з державного управління, докторант кафедри економічної політики та врядування Національної академії державного управління при Президентові України З.В.Гбур зауважила: «Сьогодні національна та економічна безпека України вимагає захищеності життєво важливих інтересів усіх верств населення, зокрема молоді, за рахунок чого забезпечується сталий розвиток країни та суспільства. Забезпечення конституційних прав і свободи людей, у тому числі їхні права на працю, є об'єктами національної та економічної безпеки» [1]. Варто зауважити, що дослідженням питань міграційних процесів інтелектуальної молоді України займалися такі науковці, як Л.Б.Баранник [1], М.В.Торжевський [4], О.В.Чуб [5] та ін.

Отже, зважаючи на нагальну проблему, яка поширилась в Україні, потрібно виділити пріоритетні напрями розвитку гуманітарної сфери в нашій державі, які б дали змогу забезпечити стабільність розвитку інтелектуальної молоді в сучасному суспільстві. «Провідним напрямом гуманітарного розвитку України є цілеспрямоване формування нової якості життя громадян. Ця нова якість полягає у створенні умов для належної реалізації можливостей та здібностей кожного члена суспільства шляхом забезпечення продуктивної зайнятості та отримання доходу, який відповідає значущості цієї праці для суспільства, і спроможний гарантувати йому гідний рівень життя та задоволення фізичних і духовних потреб» [3]. Освіта, здоров'я, професійний досвід, удосконалення правової системи та високого творчого потенціалу особистості, соціальна захищеність – все це має бути головною складовою національного багатства та основним ресурсом соціально-економічного становлення. Українській державі необхідно розробити проект для цілісного гуманітарного розвитку життя країни, а першочергове завдання – це створення та забезпечення умов розвитку інтелектуально-культурної української нації.

Бібліографічні посилання:

1. Баранник Л. Б. Рівень безробіття як індикатор національної безпеки / Л. Б. Баранник, Р. С. Шаранов // Екон. вісн. нац. гірничого ун-ту. – 2016. – № 4 (56). – С. 55–63.
2. Гбур З.В. Теоретичні основи економічної безпеки та її становлення в Україні / З. В. Гбур // Менеджер. – 2018. – № 1. – С. 28–37. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzhm_2018_1_6
3. Розпутенко І.В., Москаленко С.О. Пріоритетні напрями розвитку гуманітарної сфери в Україні в контексті політичного процесу [Електронний ресурс] / І.В., Розпутенко, С.О. Москаленко – Режим доступу: <http://academy.gov.ua/ej/ej16/txts/12RIVKPP.pdf>

4. Торжевський М. В. Проблеми безробіття молоді та напрями їх вирішення / М. В. Торжевський // Економіка України. – 2014. – № 1 (626). – С. 87–96. 13.
5. Чуб О. В. Гідна праця для молоді як чинник економічного розвитку [Електронний ресурс] / О. В. Чуб. – Режим доступу: <http://wiki.kneu.edu.ua/bitstream/2010/21272/1/83-85.pdf>. REFERENCES

Мороз Тетяна Андріївна,

студентка 2 курсу магістратури ігр.М-ПД-721
юридичного факультету Дніпропетровського
державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Левін Олег Леонідович,

кандидат історичних наук, доцент
кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
юридичного факультету Дніпропетровського
державного університету внутрішніх справ

ЗАРОДЖЕННЯ ПОЛІТИКО-ПРАВОВОЇ ДУМКИ У КИЇВСЬКІЙ РУСІ ТА УКРАЇНСЬКОМУ СЕРЕДНЬОВІЧЧІ

Істотне місце в українській історії належить княжій добі, що охоплює майже п'ять століть.

Характерною ознакою тогочасного суспільно-політичного життя було становлення й зміцнення феодальних відносин відповідних соціальних структур. Тут чітко виділялися такі стани: феодал-землевласники, духовенство, дружинники, воїни, "люди" — селянство та міське населення. Як ці стани повинні діяти одне проти одного, які стосунки між людьми повинні бути, всі ці питання стояли того часу в суспільстві.

Важливим рубежем у духовно-культурному й політичному житті Київської Русі було введення християнства київським князем Володимиром Великим.

Князь Володимир Святославович як визначний політичний діяч розумів, що розбудувати державу можна лише за умови міцної релігії і централізації. Давньоруське язичництво з його багатобожжям не могло сприяти цьому, хоча київські князі й робили такі спроби. Саме тому Володимир, відкинувши серйозні сумніви та вагання, звертається до монотеїстичної релігії, обравши християнство між іншими світовими релігіями.

Чому християнство і його православна гілка?

Тому що намісником бога на землі в католицизмі є Папа Римський, і всі люди (також і королі та князі), повинні йому підкорятися. А в православ'ї — намісник Бога на землі є Великий князь. Тому Володимир і вибрав православ'я.

Релігійна реформа Володимира остаточно утвердила християнство як державну релігію Київської Русі. Це мало важливе значення для розширення міжнародних зв'язків руської держави.

Для аналізу суспільно-політичних ідей у Київській державі важливе значення має те, що до наших днів дійшло чимало тогочасних писемних джерел: літописи, політико-релігійні трактати окремих осіб, релігійних діячів, збірки та зводи законів тощо. А це сталося можливим тільки після введення християнства. Серед них можна назвати "Повість временних літ", "Слово про закон і благодать" Іларіона, "Руську правду", "Остромирове Євангеліє", "Ізборник Святослава", "Слово о полку Ігоревім", "Посланіє" Климентія Смолятича, "Повчання" Володимира Мономаха та ін.

Всі вони є методологічною базою для документів, пов'язаних з розробкою правових основ Давньоруської держави.

Особливі заслуги у сфері духовного життя мав київський князь Ярослав Мудрий (983-1054), який піклувався про розвиток освіти, науки, філософії, письменства, містобудування, архітектури, образотворчого мистецтва. За Ярослава при Софійському соборі в Києві склався вчений гурток книжників, багато було зроблено в книжковій справі, зокрема засновано першу державну книгозбірню.

Київський митрополит Іларіон (XI ст.) у праці-проповіді «Про закон і благодать» виступив проти рабства, за мир, злагоду між народами, вважаючи їх рівними між собою, за політичну самостійність Київської Русі.

Праця Володимира Мономаха "Повчання дітям" (1096) - це, насамперед, настанови державному діячеві, князеві, який повинен бути відповідальним, справедливим, мудрим, здатним до протистояння ворогам, утримання в покорі бояр і удільних князів. Володимир Мономах прагнув прищепити дітям християнську мораль, людяність, благочестивість, схильність до науки, стриманість. Суд і покарання повинні бути справедливими: "Ні правого, ні винуватого не вбивайте і не веліть убивати його. Якщо навіть заслуговуватиме смерті, і то не погубляйте жодного християнина". Мономах всіляко підкреслював, що володар має бути взірцем досконалості. Він закликав князів до примирення, подолання міжусобиць заради єдності Русі. На жаль до його закликів ніхто не звернув уваги, що потім привело до татаро-монгольської навали на Русь.

Важливе місце у розвитку державно-політичної думки у Київській Русі мало "Слово о полку Ігоревім" (XII ст.), у якому розвинена ідея необхідності політичного об'єднання руських земель і припинення міжусобної боротьби, про виникнення держави на ґрунті суспільного договору між князем і народом.

Під час перебування більшої частини українського народу під зверхністю Литви і Польщі (XIV-XVII ст.) «шляхетська демократія» орієнтувалася на «Руську правду» — свод юридичних законів Київської Русі, приписи якої діяли до середини XV ст. Князівські та королівські привілеї, які поширювалися на спольщену еліту, були закріплені в конституціях польського сейму, що діяв з 1446 р., у Судебнику Великого князя Казимира 1488 р., у Литовських статутах 1529 р., 1566 р., 1588 р., які разом із Саксонським зерцалом і деякими іншими джерелами німецького права були нормативною основою політико-правової системи і Великого князівства Литовського (до Люблінської унії 1569 р.), і Речі Посполитої, а у XVIII — на початку XIX ст. зумовили кодифікацію українського права.

Всі ці праці стали початком зародження юридичної науки вже на теренах незалежної України від Гетьманщини Богдана Хмельницького до 24 серпня 1991 року — сьогодення Незалежної Соборної України.

Тому вивчення цих документів має велике значення для розкриття моєї теми.

Поплавський Олег Олександрович,

кандидат історичних наук, доцент
Дніпровського державного
аграрно-економічного університету

Левін Олег Леонідович,

кандидат історичних наук, доцент
кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
юридичного факультету
Дніпропетровського державного
Університету внутрішніх справ

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ВИКЛАДАННЯ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН В УМОВАХ ОСВІТНЬОЇ РЕФОРМИ

Однією з головних та актуальних проблем вищої освіти сьогодні виступає спроможність будь-якого закладу вищої освіти одночасно з високоякісною фаховою підготовкою надати студенту гуманітарну компоненту, яка формується гуманітарними, суспільствознавчими дисциплінами.

Як відомо, одним з ключових принципів освітньої реформи була проголошена автономія університетів. Автономія не означала перетворення вишів на закриті майданчики, самоізоляцію або отаманщину з боку їх адміністрації. Закон України «Про вищу освіту» встановлював партнерські відносини між суб'єктами освітнього процесу. Міністерство освіти і науки України встановлювало державні стандарти – бачення державою того, якого спеціаліста повинен випускати університет, скільки триває процес навчання, яким вимогам до компетентності у тієї чи іншої сфері він потрібен відповідати та ін. В свою чергу, університет сам визначав яким чином організувати освітній процес щоб досягти відповідальності рівня випускників державним стандартам, підвищити власну репутацію, стати затребуваним на ринку освітніх послуг в очах абітурієнтів та ін.

Теоретично ця схема повинна була задовольнити інтереси всіх учасників освітнього процесу. Але в умовах скорочення фінансування науки, відтоку талановитої молоді за кордон, зменшення кількості навантаження на викладачів і студентів, в умовах коли українські університети були змушені думати передусім про щорічне виживання, а не про розвиток, часто-густо автономія університету, на жаль, стала використовуватися різними структурами закладів вищої освіти для поширення утилітаристських, технократичних й інструменталістських поглядів на процес навчання, для яких властиве ігнорування важливості непрофільних, зокрема гуманітарних дисциплін. Саме на ці дисципліни було спрямовано зменшення кількості аудиторних часів. Саме гуманітарні дисципліни стали втрачати у вазі і престижі. Саме гуманітарні дослідження стали фінансуватися по залишковому принципу. Саме гуманітарні науки мають сьогодні самий низький відсоток дослідників з докторською ступеню.

Перетворення освіти в товар, яке домінує сьогодні в українських університетах призводить до того, що студенти обирають більш перспективні спеціальності ніж професії істориків, філологів, політологів, соціологів та ін. Якщо ця картина характерна для класичних університетів, то що казати про стан викладання гуманітарних дисциплін і відношення до них в профільних закладах вищої освіти. Користуючись ситуацією деякі викладачі технічних, природничо-математичних, спеціальних дисциплін стали наголошувати на тому, що час гуманітаристики пройшов, що потрібно нарощувати свої години за рахунок скорочення філософів і мовників, що кафедри гуманітарного профілю повинні читати студентам лише ті курси, які замовляють у них профільні випускаючі інститути, факультети і кафедри. Все частіше серед академічної спільноти можна почути думки про те, що студенти вже вивчали ті чи інші предмети гуманітарного блоку коли навчалися у середній школі, що немає сенсу, наприклад, повторювати в університеті курс історії України, а замінювати його, «заточувати» під профіль основних негуманітарних програм.

Але все це – хвороби росту. В цих непростих умовах для кожного університету з'являється простір для творчості, здатності відстоювати певні принципи у конструюванні свого бачення подальшого розвитку гуманітарної компоненти. Деякі вищі вирішують централізовано визначити вимоги до обов'язкового обсягу гуманітарних дисциплін по кожній спеціальності. Хтось йде шляхом визначення гуманітарного ядра, спільного для всіх своїх програм. А в деяких університетах буде запропонований міждисциплінарний підхід, який передбачає тенденцію створення блоків з гуманітарних і природничо-наукових дисциплін. У будь-якому випадку, доля цих дисциплін у кожному вищій буде вирішена у той спосіб, який обере академічна спільнота.

З огляду на зазначене розглянемо деякі шляхи вдосконалення гуманітарної підготовки студентів українських закладів вищої освіти. Нова гуманітарна парадигма освіти повинна формуватися на основі вітчизняного та зарубіжного досвіду. Україна інтегрується у світове, у тому числі наукове, освітнє і технологічне співтовариство, тому декілька слів про зарубіжний досвід. По-перше, у західних університетах, на відміну від сучасних українських реалій, де ми маємо справу з «гуманітарними дисциплінами», «дисциплінами гуманітарно-українознавчого блоку», «націєцентричними предметами» та ін., існує чіткий розподіл на гуманітарні і суспільні науки. Перші вивчають людину у сфері її духовної, розумової, етичної, культурної і суспільної діяльності, другі відповідно суспільство та суспільні процеси у всіх, їх проявах. На Заході до кола суспільних наук відносять політологію, соціологію, інколи історію та деякі інші. Саме ці дисципліни можуть виступати складовою частиною блокування з природничо-науковими дисциплінами. Але, саме застосування термінології подібного розподілу, на нашу думку, є прерогативою виключно МОН України.

По-друге, дійсно, більша частина того, що наразі нашим студентам пропонують як гуманітарну складову у вищій школі, в багатьох західних країнах вчать у школі старшій. Тому університетські курси гуманітарних дисциплін на Заході – це не повторення шкільної програми. На жаль, зараз у багатьох українських університетах викладання цих курсів зводиться до дублювання школи, заучування загальнотеоретичних положень, до того ж, не завжди чітко сформульованих.

По-третє, західні університети вже довгий час застосовують принцип міждисциплінарної інтеграції гуманітарних і негуманітарних дисциплін в єдиний навчальний курс. Сьогодні істотно зростає необхідність посилення співпраці між викладачами гуманітарних і природничо-наукових дисциплін, яка полягає у проведенні спільних науково-методичних конференцій, проведенні спільних засідань кафедр, обговорення навчальних програм, лекцій, навчальних посібників, які дадуть змогу прискорити й полегшити зближення та взаємопроникнення галузей наук.

Одним з напрямків модернізації гуманітарної складової вищої освіти виступає зміна методики викладання дисциплін цього блоку. Сьогодні на перший план виступає повний світоглядний суверенітет і плюралізм думок в студентських аудиторіях, критичне ставлення до навчального матеріалу, здатність до самостійних висновків, вміння застосовувати теоретичні положення до реального життя.

Треба переглянути практично універсальний підхід в українських вишах, коли дисципліни гуманітарного блоку викладаються у першому семестрі на першому курсі навчання студента. Наприклад, студенти ближче до третього курсу часто відчують брак знань з історії, української та іноземної мови за професійним спрямуванням, філософії та ін. Такі питання повинні бути в центрі уваги академічної спільноти, вчених рад та науково-методичних рад закладів вищої освіти.

Серед можливих гуманітарно-просвітницьких заходів спрямованих на набуття нової якості гуманітарної освіти можна запропонувати систематичне проведення обміну студентів та викладачів серед закладів вищої освіти України, проведення на базі провідних українських університетів тематичних студентських фестивалів, створення необхідних умов для перекладу та публікацій наукових і педагогічних робіт авторитетних зарубіжних фахівців гуманітарного профілю, видання друкованої продукції гуманітарного змісту.

Отже, сьогодні гуманітарна підготовка в закладах вищої освіти потребує змін і реформування. Окреслена проблема є перспективною та потребує подальшого дослідження.

Бібліографічні посилання:

1. Про організацію вивчення гуманітарних дисциплін за вільним вибором студента. Наказ МОН України від 09.07.2009 р. №642. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://ru.osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/4283/.
2. Закон України Про вищу освіту від 01.07.2015 №1556–VII. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
3. Про визнання таким що втратив чинність, наказу Міністерства освіти і науки України від 09.07.2009 №642. Наказ МОН України від 25.11.2014 №1392. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://old.mon.gov.ua/ru/about-ministry/normative/3236>.
4. Про організацію вивчення гуманітарних дисциплін. Лист МОН України від 11.03.2015 №1/9-120. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/46343/.
5. Дівчата становлять 79% вступників на гуманітарні науки та мистецтво і лише 23% – на інженерні спеціальності, – Лілія Гриневич. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://vns.org.ua/novyny/vstup/-10784>.
6. Шевчук Т.С. Роль гуманітарної підготовки в технічному ВНЗ/ Т. С. Шевчук //Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки. – Миколаїв, 2016. – №1 (52). – С.70–76.
7. Михайличенко О.В. Класифікація наук та визначення поняття суспільно-політичних дисциплін/ О.В. Михайличенко //Теорія і методика навчання суспільних дисциплін: науково-педагогічний журнал. – Вип.1. – СумДПУ, 2011. – С. 4–14.

Суїма Ірина Павлівна,
кандидат філологічних наук,
Дніпровського національного
університету імені Олеся Гончара

ІННОВАЦІЇ В СФЕРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ З ТОЧКИ ЗОРУ ЗАКОНОДАВСТВА

Проблема виховання майбутніх фахівців із вищою освітою на сьогоднішній день набуває особливої актуальності. Метою суспільства в умовах модернізації освіти стає духовне вдосконалення особистості, на що акцентовано увагу в державних нормативних документах та актах. Зокрема, Закон України «Про вищу освіту» передбачає створення таких умов навчання та виховання, які б забезпечували «можливість інтелектуального, морального, духовного, естетичного і фізичного розвитку особи, що сприяє формуванню знаючої, вмілої та вихованої особистості» [5, с. 75].

В наш час з різними сферами нашого життя пов'язаний також процес впровадження інновацій. Різні інноваційні технології стали також і частиною системи вищої освіти. Саме тому,

ВНЗ мають пристосовуватися до цієї нової умови та розглядати нові можливості як спосіб досягнення конкурентної переваги. Але без регламентації введення інновацій неможлива нормальна діяльність ВНЗ. Педагогічні інновації перш за все мають бути результатом творчого пошуку нестандартних рішень різноманітних проблем, що постають перед навчальним закладом [2;3;4]. Це приведе до виникнення нових навчальних технологій, ідей, винайдення оригінальних форм та методів навчання і виховання, формування новітніх освітніх моделей і, як наслідок, нестандартних підходів до управління ВНЗ.

Здійснення інновацій в сфері вищої освіти чітко регламентовано законодавством України. Згідно з Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17.06.2009 № 680-р «Про схвалення Концепції розвитку національної інноваційної системи» [1], основними завданнями розвитку національної інноваційної системи вищої освіти є забезпечення інноваційної спрямованості системи освіти шляхом:

- підвищення рівня комп'ютеризації вищих навчальних закладів;
- активізації науково-технічної та інноваційної діяльності вищих навчальних закладів та збільшення обсягу її бюджетного фінансування;
- утворення інноваційних структур в системі освіти;
- реформування системи освіти з урахуванням вимог європейських стандартів і збереженням культурних та інтелектуальних національних традицій.

Підвищення результативності вітчизняного сектору наукових досліджень і розробок з метою посилення його ролі у забезпеченні інноваційного розвитку національної економіки повинно здійснюватися шляхом:

- інтеграції вітчизняного сектору наукових досліджень і розробок до світової інноваційної системи, сприяння розвитку міжнародного партнерства у сфері науково-технічної та інноваційної діяльності;
- збільшення частки наукових та науково-технічних досліджень, спрямованих на створення нових видів інноваційної продукції;
- орієнтації національних товаровиробників на створення високотехнологічної конкурентоспроможної та екологічно чистої продукції;
- врахування кон'юнктури світового ринку під час визначення пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки та інноваційної діяльності.
- Забезпечення розширеного відтворення знань на основі інтеграції діяльності вищих навчальних закладів, академічних та галузевих наукових установ шляхом:
- підвищення рівня фондоозброєності державного сектору наукових досліджень і розробок;
- концентрації ресурсів на пріоритетних напрямках розвитку науки і техніки та інноваційної діяльності, створенні умов для організації високотехнологічного виробництва в Україні;
- посилення взаємодії освіти та науки, створення університетів дослідницького типу на базі провідних вищих навчальних закладів;
- стимулювання процесу підвищення кваліфікації, розвиток системи дистанційного навчання.

Всі названі запропоновані складові трансформації вищої освіти в умовах здійснення інноваційної політики починають втілюватися в життя українськими вищими навчальними закладами. Але досить часто на цьому шляху ВНЗ стикаються з певними проблемами, в першу чергу, економічними, в тому числі, фінансового характеру. Крім цього, слід відзначити також недосконалість правових документів, що регулюють інноваційну діяльність вищих навчальних закладів.

Згідно з постановою, розв'язання проблеми розвитку національної інноваційної системи, спрямованої на підвищення конкурентоспроможності національної економіки, потребує забезпечення координації діяльності органів виконавчої влади, громадських та наукових інституцій, що є неможливим в рамках окремої програми розвитку галузей національної економіки або регіонів, а також засобами територіального чи галузевого управління. Можливі два варіанти розв'язання проблеми:

- Перший варіант передбачає розвиток національної інноваційної системи шляхом надання першочергової підтримки підсистемі генерації знань з метою збільшення кількості проведених наукових досліджень і розробок. Основним недоліком першого варіанта є значний ризик виникнення невідповідності результатів наукових досліджень і розробок вимогам і потребам національної економіки та переорієнтації вітчизняного науково-технічного потенціалу на задоволення

потреб інноваційного розвитку економік інших держав. Розв'язання проблеми за першим варіантом передбачає, що формування та реалізація державної інноваційної політики у відповідних галузях економіки здійснюватиметься відповідними органами виконавчої влади самостійно, що може спричинити дублювання їх функцій та ускладнити процес вирішення окремих стратегічних питань розвитку національної інноваційної системи.

– Другий, оптимальний варіант передбачає розвиток національної інноваційної системи шляхом здійснення комплексу заходів щодо збалансованого розвитку усіх підсистем національної інноваційної системи, підтримки інноваційної активності вітчизняних суб'єктів господарювання на всіх стадіях інноваційного процесу, стимулювання попиту на результати наукових досліджень і розробок, кваліфікований персонал, створення сприятливих умов для виробництва інноваційної продукції з високим рівнем доданої вартості. Розв'язання проблеми за другим варіантом потребує узгодження державної промислової, фінансової, податкової політики з державною політикою у сфері освіти, наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності [1].

Говориться у постанові і про результати, яких ми повинні досягти, втіливши в життя названі завдання. Реалізація напрямів та виконання завдань розвитку національної інноваційної системи, визначених цією Концепцією, дасть змогу до 2025 року:

- створити умови для провадження ефективної діяльності суб'єктами, які створюють (сприяють створенню) та поширюють нові знання та технології, а також застосовують їх у господарській діяльності;

- збільшити частку інноваційної продукції в прирості валового внутрішнього продукту, яка повинна досягти не менш як 30 відсотків загального обсягу приросту валового внутрішнього продукту;

- забезпечити інтеграцію вітчизняного сектору наукових досліджень і розробок до світового науково-технологічного простору;

- активізувати залучення об'єктів інтелектуальної власності, матеріальних, фінансових і кадрових ресурсів для забезпечення технологічного розвитку національної економіки;

- збільшити до 50 відсотків частку інноваційної продукції в обсязі виробництва промислової продукції;

- підвищити до 60 відсотків частку інноваційно активних підприємств у промисловості та до 30 відсотків частку сектора високотехнологічних виробництв у структурі обробної промисловості;

- збільшити у 5-7 разів обсяг експорту високотехнологічної продукції та технологій [1].

На сьогоднішній день основними показниками проведення інноваційної діяльності у вищих навчальних закладах є інноваційні проекти, тобто заходи, здійснювані з метою створення певних інновацій (модернізація освітніх технологій, методичного та технічного забезпечення, надання нових освітніх послуг, підготовка спеціалістів, які дійсно будуть потрібними на сучасному ринку праці та ін.).

Бібліографічні посилання:

1. Закон України «Про вищу освіту» // Освіта в Україні. Нормативна база. – К.: КНТ, 2006. – С. 40–93.
2. Корпоративне управління в Україні: стратегії, інновації, інвестиції / Борисик І.О., Чигасова Н.М., Григор'єв Г.С. та ін.; за ред. В. І. Щелкунова, Г. В. Жаворонкової. – К., 2008. – 415 с.
3. Кривицька Н. Ю. Механізм управління інноваційною діяльністю освітніх організацій: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд.техн. наук: спец. 08.00.01 «Економічна теорія та історія економічної думки» / Н. Ю. Кривицька. – К., 2006. – 20 с.
4. Слободчиков В.І. Проблеми становлення та розвитку інноваційної освіти / В. І. Слободчиков // Інновації в освіті. – 2003. – № 2. – С. 4–28.
5. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.06.2009 № 680-р «Про схвалення Концепції розвитку національної інноваційної системи» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ovu.com.ua/articles/1625-pro-shvalennya-kontseptsiyi-rozvitku-atsionalnoyi>.

Хрипко Людмила Володимирівна,

кандидат наук з фізичного виховання та спорту,
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

Грибан Віталій Григорович,

доктор біологічних наук, професор Дніпропетровського
державного університету внутрішніх справ

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ВНЗ З ЮРИДИЧНОЮ НАПРАВЛЕНІСТЮ

Вища освіта сьогодні переживає період модернізації, оновлення, приведення у відповідність до європейських стандартів. У наукових колах точаться дискусії з приводу необхідності такого швидкого реформування тоді, коли фінансування бюджетної сфери нестабільне, а суспільно-політична ситуація в державі вкрай складна. На фоні цих проблем не менш важливою залишається питання про необхідність покращення здоров'я нашої молоді, особливо в студентські роки. Організація навчальних занять з фізичного виховання в ВНЗ з юридичною направленістю має свої особливості, тим більше, що майбутні фахівці юридичної галузі знань ведуть осілий спосіб життя, не завжди знаходячи час для рухової активності.

Фізичне виховання відіграє важливу роль у формуванні молодого покоління, зміцненні і збереженні його здоров'я, підготовці до майбутньої професійної діяльності та захисту Батьківщини.

За даними багаточисельних досліджень продовжує залишатися гострою проблема правової організації фізичного виховання у вищій школі.

На сучасному етапі розвитку українського суспільства зберігається актуальність всебічної підтримки сфери фізичної культури і спорту з боку держави. Такий стан речей унормований чинним законодавством. Пріоритети державної політики висвітлювались у відповідних законодавчих та нормативно-правових актах: законах, указах Президента, постановах Верховної Ради України та Кабінету Міністрів, наказах та нормативно-методичних документах:

1. Про вищу освіту : Закон України від 01 липня 2014 року № 1556-VII;
2. Про фізичну культуру і спорт: Закон України від 24 грудня 1993 року № 3808-XII.
3. Про Національну стратегію з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація»: Указ Президента України від 09 лютого 2016 року № 42/2016.
4. Про пріоритети розвитку фізичної культури і спорту в Україні: Указ Президента України від 21 липня 2008 року № 640/2008.
5. Про Національну доктрину розвитку фізичної культури і спорту: Указ Президента України від 28 вересня 2004 року № 1148/2004.
6. Про затвердження Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 01 березня 2017 року № 115.
7. Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 09 грудня 2015 року № 1320-р.
8. Про затвердження Положення про організацію фізичного виховання і масового спорту у вищих навчальних закладах: Наказ Міністерства освіти і науки України від 11 січня 2006 року № 4.
9. Про Положення про Всеукраїнський огляд-конкурс на кращий стан фізичного виховання та спорту у вищих навчальних закладах України: Наказ Міністерства освіти і науки України від 20 грудня 2005 року № 742.
10. Про нормативні документи з фізичного виховання: Наказ Міністерства освіти України від 25 травня 1998 року № 188.

11. Про затвердження Змін до Порядку складання календарних планів фізкультурно-оздоровчих та спортивних заходів: Наказ Мінмолодьспорту України від 16 січня 2016 року № 129.

12. Про затвердження форми звітності № 2-ФК (річна) «Звіт з фізичної культури і спорту» та Інструкції щодо її заповнення: Наказ Мінмолодьспорту України від 14 грудня 2015 року № 4611.

Вони визначають цінність фізичної культури і спорту для здоров'я, фізичного і духовного розвитку населення, утвердження міжнародного авторитету України у світовому співтоваристві. Ці законодавчі акти визначають загальні правові, соціальні, економічні і організаційні основи

фізичної культури і спорту в Україні, участь державних органів, посадових осіб, а також підприємств, установ, організацій, незалежно від форм власності, у зміцненні здоров'я громадян, досягненні високого рівня працездатності та довголіття засобами фізичної культури і спорту. В законах наголошується, що держава створює умови для правового захисту інтересів громадян у сфері фізичної культури і спорту, розвиває фізкультурно-спортивну індустрію та інфраструктуру, заохочує громадян зміцнювати своє здоров'я, вести здоровий спосіб життя [2, с.6].

Актом вищої юридичної сили, який зараз виступає об'єктом посиленої уваги й активного обговорення є Закон України «Про вищу освіту» від 01 липня 2014 року. Норми ст. 16 вказаного нормативно-правового акту передбачають таку систему забезпечення якості вищої освіти, яка складається з:

1) системи забезпечення вищими навчальними закладами якості освітньої діяльності та якості вищої освіти (система внутрішнього забезпечення якості);

2) системи зовнішнього забезпечення якості освітньої діяльності вищих навчальних закладів та якості вищої освіти;

3) системи забезпечення якості діяльності Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти і незалежних установ оцінювання та забезпечення якості вищої освіти.

У руслі заявленої проблеми нас цікавить пункт 1, тому знаходимо його пояснення в п. 2 ст. 16 вказаного нормативно-правового акту. Система забезпечення вищими навчальними закладами якості освітньої діяльності та якості вищої освіти (система внутрішнього забезпечення якості) передбачає здійснення таких процедур і заходів:

1) визначення принципів та процедур забезпечення якості вищої освіти;

2) здійснення моніторингу та періодичного перегляду освітніх програм;

3) щорічне оцінювання здобувачів вищої освіти, науково-педагогічних і педагогічних працівників вищого навчального закладу та регулярне оприлюднення результатів таких оцінювань на офіційному веб-сайті вищого навчального закладу;

4) забезпечення підвищення кваліфікації педагогічних, наукових і науково-педагогічних працівників;

5) забезпечення наявності необхідних ресурсів для організації освітнього процесу, у тому числі самостійної роботи студентів, за кожною освітньою програмою;

6) забезпечення наявності інформаційних систем для ефективного управління освітнім процесом та ін.

Тобто навчальний заклад організовує самостійно контроль за якістю підготовки фахівців та розробляє власну систему внутрішнього моніторингу. Ці норми деталізує ст. 50 цього закону, де міститься невичерпний перелік форм організації освітнього процесу та видів навчальних занять. До перших належать: навчальні заняття; самостійна робота; практична підготовка; контрольні заходи. До других: лекція; лабораторне, практичне, семінарське, індивідуальне заняття; консультація. Законом передбачено, що вищий навчальний заклад має право встановлювати інші форми освітнього процесу та види навчальних занять.

Початок кожного навчального року в методичному плані розпочинається з аналізу державних стандартів, що розроблені та упроваджені з кожного напрямку підготовки та спеціальності й повинні оновлюватися кожні 5 років.

Але нам уявляється, однією з проблем, є дезінтеграція системи державного управління фізичною культурою і спортом. Багато в чому ця проблема визначається недосконалістю законодавства в галузі фізичної культури та спорту, що не дозволяє уникнути розбіжностей і протиріч між центром та регіонами, між державними і громадськими організаціями та об'єднаннями (федераціями з відповідних видів спорту) і найголовніше між конкретною людиною та державними органами

Зрозуміло, що законодавство й управлінські методи у сфері фізичної культури та спорту необхідно удосконалювати. В сучасних умовах вони повинні сприяти формуванню належних умов в першу чергу для організацій, що реалізують програми розвитку фізичної культури та спорту серед студентської молоді. Органи вдали повинні створити умови, що дають можливість спонсорам та інвесторам направляти кошти на будівництво нових об'єктів і закупку спортивного інвентарю [3, с.5].

Ми вважаємо пріоритетним вирішення таких проблем, пов'язаних із упровадженням нових норм у навчальний процес: недостатня робота відповідних органів державної влади, на які покладені відповідні повноваження, з уніфікації начальних програм, кількості годин у державних стандартах різних напрямів підготовки, спеціальностей, змістового наповнення навчальних

програм; відсутність контролю за чітким дотриманням норм законодавства, що регулює організацію навчальних занять з фізичного виховання, що є, на нашу думку, недопустимим у зв'язку з погіршенням здоров'я молоді, необхідністю активного її залучення до рекреаційної діяльності, здорового способу життя, рухової активності.

Бібліографічні посилання:

1. Батієвська Т. Проектування навчального процесу майбутніх фахівців як педагогічна проблема [Текст] // Педагогічні науки: зб. наук. праць. – Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава, 2012. – Вип. 54. – С. 64-69. – Режим доступу: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream>
2. Корж В.П. Нормативно-правове та організаційно-управлінське забезпечення розвитку фізичної культури і спорту в Україні В.П. Корж, Ю.О. Павленко, М.В.Дутчак, О.К. Артем'єв, В.П.Карленко, В.О. Дрюков // Актуальні проблеми фізичної культури і спорту. – 2006. – №10. – С. 4-12.
3. Нікітенко С. В., Ефективність державного управління фізичною культурою та спортом в Україні // Актуальні проблеми державного управління. Зб. наук. праць. – К.: Науковий світ, 2016. – №1 (49). – С.1-6.
4. Хрипко Л.В., Ластовкін ВА Правові засади фізичного виховання студентської молоді / Л.В. Хрипко, В.А Ластовкін // Правова держава: історія, сучасність та перспективи формування в Україні: матер. Всеукр. наук.-практ. конф.(м. Дніпро, 23 лютого 2018 р.). – Дніпро: ДДУВС, 2018. – С. 89-90.

Ядловська Ольга Степанівна,
кандидат історичних наук, Дніпропетровський
державний університет внутрішніх справ

**АСПЕКТИ ПОЛІТИЧНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІ
НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ**

Частиною українського суспільства виступає молодь, на яку покладаються надії якісної розбудови держави та наближення до світових стандартів реалізації прав та свобод людини. Молодь подібна до загалу населення у своїх поглядах, ставленні до подій, оцінках соціальної реальності та преференціях, а також у виборі форм суспільно-політичної активності. Однак особливості оціночних суджень, мотивації та ціннісних орієнтацій молодих людей, особлива спрямованість свідомості та поведінки молоді, її потреб, інтересів, установок заснована на орієнтації повсякденної поведінки, змісту та цілей життя на зразки майбутнього і молодіжної свідомості пояснюють можливість множинності варіантів участі в суспільному житті, актуальних методах впливу на прийняття політичних рішень. Проблеми соціалізації молоді пов'язані із глибокими та швидкоплинними соціальними змінами, зокрема із зміною ідеологічних орієнтирів у вихованні особистості, а також посиленням дії стихійних та політичних чинників, що впливають на становлення сучасної молоді людини як соціальної особистості.

Процес політичної соціалізації відбувається нерозривно зі становленням власне соціалізації молоді, що передбачає певні етапи розвитку особистості та її впливу в майбутньому на оточуюче середовище, групу, суспільство, державу.

Згідно класичної теорії загальної соціалізації в політичній соціалізації індивіда виділяють дві фази: політична адаптація (первинна політична соціалізація) та інтеріоризація (вторинна політична соціалізація). Відтак адаптація передбачає пристосування індивіда до соціально-політичних умов, до ролевих функцій, політичних норм, що складаються на різних рівнях життєдіяльності суспільства, до соціальних груп – суб'єктів політики, соціальних інститутів, тобто до політичного середовища, в якому вона живе. Стадія інтеріоризації передбачає засвоєння індивідом політичних цінностей, настанов, норм і взірців політичної поведінки, що властива тій чи іншій соціальній спільності. З одного боку, політична соціалізація передбачає цілеспрямований вплив самої політичної системи на індивіда і складає процес передачі йому інших політичних орієнтацій, цінностей, моделей поведінки. З іншого – містить і особисту активність індивіда, тобто трансформацію певних суспільних норм політичної культури в особисті цінності та переконання [2]. Отже, політична соціалізація передбачає взаємний вплив між впливом суспільства на формування

особистості та навпаки, причому політична дієвість молоді людини становитиме підвалини подальшого політичного розвитку соціальних інститутів та самої держави.

Соціалізація молоді у взаємодії з різними факторами і агентами відбувається за допомогою ряду «механізмів». Традиційний механізм соціалізації молоді являє собою засвоєння норм, еталонів поведінки, поглядів, стереотипів, які характерні для її сім'ї та найближчого оточення. Міжособистісний механізм соціалізації функціонує в процесі взаємодії молоді людини із суб'єктивно значущими для неї особами (батьки, викладач, друг-одноліток). Інституціональний механізм соціалізації функціонує в процесі взаємодії молоді з інститутами суспільства і різними організаціями. Засоби масової комунікації, як соціальний інститут, впливають на соціалізацію за допомогою трансляції конкретної інформації, а також через представлення зразків поведінки героїв книг, кінофільмів, телепередач. Стилізований механізм соціалізації молоді діє в рамках конкретної субкультури, пропонуючи комплекс морально-психологічних рис і поведінкових проявів, типових для людей конкретного віку чи конкретно професійного, культурного прошарку, який у цілому створює конкретний стиль поведінки та мислення тієї чи іншої вікової, професійної чи соціальної групи [3].

Проблематика політичної соціалізації української молоді особливо актуальна сьогодні, з огляду на умови політичного, економічного й соціокультурного транзиту, що переживає Україна в останні три десятиліття. У сучасному українському суспільстві передача цінностей від одного покоління до іншого утруднена, оскільки в країні відбувся міжпоколінний «розкол». Якщо молоде покоління одержує первинні представлення про соціальну й політичну реальність в умовах транзиту, то середнє й старше покоління переживають процес ресоціалізації, і змушені переглядати й адаптувати свої представлення про політику й владу, яка склалися ще в радянські часи, коли панувала одна ідеологія. З іншого боку, за інерцією культурного процесу в Україні як і раніше переважають риси гегемоністського типу політичної соціалізації. Нарешті, з позицій конфліктної моделі можна пояснити прояви нетерпимості й екстремізму з боку частини сучасної української молоді [1; 247]. Виклики, з якими стикнулася наша держава у політичній площині, фактично зацентрувала молодь на необхідності прийняття рішень, що призвело до сплеску політичної соціалізації і навіть більше – консолідації та вироблення потужної державницької ідеї.

Вимоги до громадян можуть бути жорстко формалізованими (зафіксованими у законах, кодексах, правилах поведінки) або слабо формалізованими (закріплюватися переважно у моральних нормах). Однак, у будь-якому разі вони існують у формі ідеального образу (або, сучасною мовою, профілю) особистості, який містить певні ціннісні установки та особливості прояву громадянської позиції, що вважаються нормальними та прийнятними для відповідного суспільства. Крім того, соціалізація молоді в перехідний період, який наразі триває у нашому суспільстві, має досить суперечливий характер. Тому важливим елементом становлення нового соціокультурного типу особистості є випереджаюче відображення і осмислення дійсності на «кілька кроків уперед» (без проб і помилок), тобто слід розвивати випереджаюче відображення дійсності задля уникнення загострення проблем при прогнозуванні соціальних ризиків та наслідків дій. Відтак все більш актуальною виявляється орієнтація особистості на варіативний тип життєдіяльності: вибір варіантів дій, оцінки їх наслідків і готовність нести відповідальність за наслідки обраного шляху вирішення проблеми [4]. Такий тип поведінки створює фундамент для формування витривалої особистості, котра зможе за швидкозмінних обставин конструктивно реагувати на суспільні виклики та спроможна буде приймати відповідальні рішення.

Сучасна молодь критично ставиться до традиційних інститутів соціалізації через їх неспроможність вчасно та належним чином реагувати на потреби та інтереси молодіжного середовища. Це вимагає пошуку більш дієвих та прогресивних засобів впливу на формування системи цінностей молодого покоління, побудови діалогу молоді з державою через органи державної влади. Важливим є зміцнення довіри молоді до державних інститутів, у тому числі, до органів публічної влади. Формування у молодих осіб громадянської позиції, наявність свідомої потреби участі у громадському житті складають важливу складову системи цінностей для правового громадянського суспільства та визначають напрями діяльності соціальних інститутів в Україні [5; 168].

Поза сумнівом, молодь повинна мати високий рівень правової культури, бути обізнаною в законодавстві, знати свої права і обов'язки, а також механізми їх забезпечення. Адже незабаром молодь поповнить ряди національної еліти, прямо чи опосередковано впливатиме на процес державотворення в Україні, від її вибору, значною мірою, залежатиме, чи буде Україні дійсно демократично, соціальною, правовою державою. Серед різноманітних причин неоднозначного характеру розвитку політичної системи сучасної України слід виокремити, з одного боку, недовіру

громадянського суспільства до дій політиків, які повинні були б забезпечити розвиток правової демократичної держави. З іншого боку, самі громадяни знаходяться в пошуку свого місця в сучасних реаліях політичної системи. З цієї точки зору, необхідно звернути увагу на недостатню політичну соціалізацію громадян, брак теоретичних знань з політико-правової культури. Це стосується і молоді, яка сприймає демократичні свободи як можливість висловити власне «я» (що теж необхідно), позаяк слід враховувати і обов'язки та необхідність суспільної відповідальності громадянина. Саме тому політична соціалізація молоді відіграє системоутворюючу світоглядну роль у формуванні особистості-громадянина, що в подальшому впливатиме на розвиток суспільства.

Бібліографічні посилання:

1. Коваль Г. Особливості політичної соціалізації молоді на сучасному етапі розвитку української державності. Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. К., 2008. Вип. 13. С. 244-253.
2. Оленич С. Місце та роль соціальних інститутів сучасного українського суспільства в процесі становлення молоді. URL: dspace.dpu.edu.ua/youngsc/AQGS/2012_1/5.pdf
3. Пірен М., Ясенова А. Соціалізація молоді в українському суспільстві: стан, особливості становлення. URL: <http://social-science.com.ua/article/658>
4. Савін Є. Формування профілю сучасної соціально успішної молоді людини в контексті реалізації державної молодіжної політики. Державне управління: удосконалення та розвиток. № 1, 2013. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=617>
5. Ціннісні орієнтації сучасної української молоді. Щорічна доповідь Президенту України, Верховній Раді України про становище молоді в Україні (за підсумками 2015 року). Держ. ін-т сімейної та молодіжної політики; [редкол.: Жданов І. О., гол. ред. коллег., Ярема О. Й., Беляєва І. І. та ін.]. К., 2016. 200 с.

Івченко Оксана Миколаївна,

старший викладач

кафедри фізичного виховання юридичного факультету

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

Місяць Юрій Володимирович,

викладач кафедри фізичного виховання

юридичного факультету Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

**ДОПІНГ У СПОРТІ, НОРМАТИВНА БАЗА
ТА НАСЛІДКИ ЇХ ВЖИВАННЯ**

Наявність забороненої речовини, її метаболітів (проміжних продуктів обміну речовин) або маркерів (ознак) у пробі, взятій у спортсмена вважається допінгом. Порушенням також є відмова спортсмена надати біологічну пробу.

Крім того, заборонені внутрішньовенне вливання «поліпшених» складів крові, фізичні і хімічні маніпуляції з кров'ю, зокрема, насичення її еритроцитної масою (кров'яний допінг), використання генетичних клітин для поліпшення спортивних результатів. Порушенням також визнається і спроба використовувати ці заборонені речовини і методи.

Чому ж такий небезпечний допінг для спортсменів? Допінг не тільки дозволяє поліпшувати спортивні результати спортсменів, створювати умови для нечесних перемог, суперечить «духу спорту», приносить публічну ганьбу і сором, стресові і трагічні зміни в житті, але і представляє реальний ризик для здоров'я молодих спортсменів, різних вікових груп [2].

Згадаймо переконливий образ маятника: чим більше амплітуда, тим сильніше удар. Стимулятори, наприклад, неминуче породжують безсоння, внутрішнє тремтіння, порушення координації рухів, занепокоєння і агресивність, серцеві напади. Так, гормони росту, крім того, що шкодять печінці, щитовидній залозі, серцю, суглобам і порушують зір, можуть навіть змінити обличчя людини, збільшити його лоб, надбрівні дуги, череп і щелепи. Улюблений же багатьма

спортсменами еритропоетин робить кров густою і липкою, може викликати не тільки високий тиск, сильне серцебиття, а й інсульт.

У США, наприклад, реєструється до 115 раптових смертей спортсменів на рік. Так, з 1994 по 2006 р в цій країні померло раптово на змаганнях або поза змаганнями 1 290 спортсменів.

За оцінкою відомого дослідника проблем допінгу Алессандро Донаті (Alessandro Donati), не менше 15,5 млн чол. в сучасному світі споживають допінг і анаболічні стероїди. З них спортсмени складають 35-37%, військові – 38-40%, поліцейські – 4-6%, представники шоу-бізнесу – 1-2%. Ще приблизно 12-20% припадає на осіб, які вживають допінг в лікувальних цілях [2].

Міжнародна асоціація легкоатлетичних федерацій (IAAF) прийняла правило, згідно з яким федерації розподіляються на три категорії в залежності від ризику вживання допінгу. Нажаль, Україна потрапила в групу А, в яку входять найбільш схильні до вживання допінгу країни. Загалом, в цій групі 4 країни, також туди потрапили федерації легкої атлетики Кенії, Білорусі та Ефіопії. Таким чином, спортсмени з цих країн зобов'язані проходити поза змаганнями перевірки на допінг щонайменше тричі за 10 місяців до чемпіонатів світу та Олімпійських Ігор. Щорічно WADA оновлює міжнародний стандарт, який містить список заборонених субстанцій і заборонених методів. Спортсмени міжнародного класу зобов'язані добре знати цей список, зокрема, які субстанції і методи не можна вживати ні за яких обставин, а які – тільки в змагальний період.

Відповідно до міжнародного стандарту WADA будь-які фармакологічні субстанції, не допущені державними органами як терапевтичний засіб, виявлені в біологічних пробах спортсменів, визнаються допінгом з усіма витікаючими наслідками. До цих субстанцій також відносяться і лікарські препарати, які знаходяться в стадії доклінічних або клінічних випробувань.

Центральний орган виконавчої влади сфери фізичної культури і спорту у співпраці з Національним олімпійським комітетом України, Національним комітетом спорту інвалідів України, Спортивним комітетом України, Всесвітнім антидопінговим агентством, НАДЦ, національними спортивними федераціями, всебічно сприяє у впровадженні положень Закону України «Про антидопінговий контроль у спорті» серед спортсменів, тренерів та інших осіб, які мають відношення до участі, або беруть участь у підготовці спортсменів до змагань [1].

Міжнародний олімпійський комітет (МОК) з 2004 року позбавив 10 українських спортсменів медалей, які вони завоювали на Олімпійських іграх 2004, 2008 і 2012 роках, через допінг. Про це повідомляє Міністерство молоді та спорту, пишуть "Українські новини". Так, золоті медалі позбувся Юрій Білоног, яку він отримав за штовхання ядра, а Олена Олефіренко – бронзової медалі, завойованої в академічному веслуванні (Олімпіада-2004 в Афінах в Греції). Ольга Коробка була позбавлена срібної медалі, отриманої під час змагань з важкої атлетики, Людмила Блонська – срібної медалі в змаганнях з легкої атлетики, Наталія Давидова – бронзової медалі з важкої атлетики, Денис Юрченко – бронзової медалі з легкої атлетики, Василь Федоришин – срібної медалі за вільної боротьби. Медалі були завойовані на літній Олімпіаді-2008 в Пекіні. Також МОК позбавив Юлію Калину бронзової медалі в змаганнях з важкої атлетики та Олександра П'ятницю срібної медалі в змаганнях з метання списа, які вони отримали на Олімпіаді-2012 року в Лондоні. Варто також відзначити, що в 2017 році МОК позбавив бронзової олімпійської медалі з п'ятиборства на іграх 2008 року в Пекіні українську спортсменку Вікторію Терещук. Повторна перевірка аналізів 35-річної спортсменки виявила заборонений анаболічний стероїд "Туринабол".

Головним залишається питання, чи варто ризикувати своїм здоров'ям, репутацією, як своєю, так і країни, яку ти представляєш таким ганебним способом, переступаючи не лише через свою гідність, але і через Закон?

Бібліографічні посилання:

1. Закон України / Про внесення змін до Закону України «Про антидопінговий контроль у спорті» // Відомості Верховної Ради України, 2001, № 23, ст.112.
2. Всемирный антидопинговый кодекс 2009 // Всемирное антидопинговое агентство / пер. с англ. М.: РУСАДА, 2014.

Ірчишина Марина Віталіївна,
магістр англійської філології Дніпропетровського
державного університету внутрішніх справ

ОПТИМІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ ЯК ЧАСТИНА КОНЦЕПЦІЇ ГУМАНІТАРНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

На своєму шляху до статусу незалежної європейської держави із високими стандартами рівня життя, сильною економікою, розвинутою системою медичного забезпечення, культури та освіти наша держава неминує стикається із труднощами та активно запроваджує реформи на основі досвіду сусідів. Гуманітарний розвиток є одним із найважливіших факторів, що забезпечують сталий позитивний результат у показниках функціонування сучасної успішної та сильної правової держави. Як зазначено у проекті «Концепції гуманітарного розвитку України до 2020 року», підготовленому в установах Секції суспільних і гуманітарних наук НАН України під загальним керівництвом віце-президента НАН України академіка НАН України В. М. Гейця: «Україні потрібно забезпечити цілісну політику гуманітарного розвитку, адекватну модернізації суспільства в межах загальноєвропейських тенденцій» [1].

Одним із найнагальніших питань цієї модернізації є вдосконалення системи навчання у вітчизняних ВНЗ, адже багаторазові спроби реформувати вищу освіту в Україні не мали цілісного, системного характеру [2, 8]. На глобальному рівні в економіці тривалий час домінував низький попит на якісну освіту, який дозволив існування нічим не виправдані кількості вищих навчальних закладів, сформував диспропорції між кількістю і якістю підготовлених спеціалістів. У результаті на ринку праці бракує фахівців належної кваліфікації, водночас за даними Державної служби зайнятості у 2007 році лише 32 % випускників ВНЗ отримали роботу [1].

Окрім недостатньої кількості кваліфікованих кадрів існують й проблеми недостатньо оптимізованого навчального процесу, які заважають підняти якість освіти українських студентів до європейського рівня. Розглядаючи це питання на прикладі занять з іноземної мови, можна виділити такі причини: по-перше, недостатня кількість НПП, результатом чого є переповнені аудиторії, що унеможливує відпрацювання матеріалу на слух на достатньо високому рівні якості та не дає змоги приділити уваги кожному окремому студенту з метою контролю засвоєння знань через брак часу. По-друге, скорочення або недостатня кількість академічних годин зі спеціальності «Іноземна мова» позбавляє студентів можливості набути рівня, який би відповідав європейським нормам. Періодичність занять має становити 2-3 рази на тиждень для отримання необхідних навичок з таких видів мовленнєвої діяльності як читання, говоріння, письмо та аудіювання. По-третє, в Україні відзначається недостатня кількість використання новітніх технологій у порівнянні з іншими країнами через брак фінансування з метою модернізації навчальних аудиторій та створення спеціально обладнаних лабораторій.

Отже, для України, яка чітко визначила орієнтир на входження в освітній простір Європи, здійснює модернізацію освітньої діяльності в контексті європейських вимог, проблема якості освіти є однією з основних. Очевидно, що без системного реформування національної системи освіти є неможливими динамічні зміни в українському суспільстві [3].

Бібліографічні посилання:

1. Концепція гуманітарного розвитку України / Жулинський М.Г., Рубан Ю.Г. 27.01.2019 [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://semadm.cg.gov.ua/web_docs/36/2012/07/docs.pdf/
2. Концепція гуманітарного розвитку України до 2020 року (проект), Київ, 2011, 27.01.2019 [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://sumdu.edu.ua/docs/concept.pdf/>
3. Сподін Л.А. Проблеми і шляхи забезпечення якості вищої освіти в Україні 27.01.2019 [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://journals.nubip.edu.ua/index.php/Gumanitarni/article/viewFile/4882/4810/>

Козаченко В.В.,

старший викладач кафедри соціально-гуманітарних
дисциплін

Дніпропетровського університету внутрішніх справ

БУЛІНГ – НОВЕ ПОНЯТТЯ ХУЛІГАНСТВА СЕРЕД НЕПОВНОЛІТНІХ В УКРАЇНІ

Захист життя та здоров'я прав та свобод людини та громадянина є пріоритетним завданням нашої держави. Це підтверджується статтями Конституції України, зокрема Конституція України від 28.06.1996 р. проголошує життя і здоров'я людини, її честь і гідність, недоторканність і безпеку як найвищу соціальну цінність (ст. 3), наголошуючи, що «ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню» (ст. 28). Заборона катування людей відповідає вимогам міжнародно-правових актів, на підставі яких кожна держава, в тому числі і Україна, розглядає акти катування як злочини. Це, зокрема, такі основні міжнародно-правові акти як Загальна декларація прав людини (ст. 5) Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (ст. 7), Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (ст. 3) тощо.

Для запобігання вчиненню неповнолітніми хуліганських діянь, є необхідним розробити заходи щодо протидії даним злочинам. Одним із проявів хуліганства є булінг, який тільки почав знаходити своє відображення у законодавстві України.

Досить часто в реальному житті булінг знаходить свій вияв у вкрай жорстокій формі, з виявом імпульсивності та агресії, наприклад, у масових побиттях, катуваннях, які до того ж знімаються на відео і навіть знаходяться у вільному доступі мережі Інтернет. Головними героями таких відеороликів є діти – булі у вікових межах 11-18 років [1, ст.3].

Однією з найпоширеніших проблем у дитячому середовищі сьогодні є булінг, який прийнято розглядати як небажану агресивну поведінку дітей шкільного віку, що призводить до цькування дитини іншою дитиною або групою дітей з метою приниження, залякування та демонстрації сили.

Булінг (від англ хуліган. – хуліган, забіяка, насильник) – це психологічний терор, побиття, цькування однієї людини іншою. Булі (або агресор) – це не завжди дитина з неблагополучної сім'ї. За статистикою, часто, булі стають діти з задатками лідера, з хороших сімей, але з "неблагополуччям" в моральній сфері, в розвитку емоційного інтелекту, з підвищеною фізичною активністю і великими претензіями до світу. Світа булі – найближче оточення агресор, яка схвалює його дію. Спостерігачі – діти, які не беруть участі безпосередньо в агресії і цькування, але також нічого не роблять для зміни ситуації. Вони теж отримують серйозну психологічну травму. Найчастіше саме представник цієї групи, переборовши страхи, наважується розповісти про існуючу проблему дорослим. Жертва – дитина, який чимось відрізняється від більшості. Причому єдиний критерій відмінності – "він інший" [2]. Термін «булінг» походить від англійського дієслова to bully – задиратися, знущатися, змушувати погрозами, а також англійського іменника a bully – хуліган, забіяка. Осередком, у якому найбільш яскраво представлений булінг, є школа – місце, де більшість часу проводить середньостатистичний підліток.

Булінг у середовищі неповнолітніх виявляється через різні акти фізичного або психологічного насильства та утисків, пережитих дітьми, з боку інших дітей. Це можуть бути: систематичні глузування, що відображають якісь особливості зовнішнього вигляду або особистості потерпілих; псування їх особистих речей, заштовхування під парту, вимагання грошей; відверті знущання, що принижують почуття людської гідності.

Булінг може сьогодні проявлятися в різних формах. Образи, погрози, неприємні коментарі про зовнішність, національність, фізичні особливості і інші залякування за допомогою слів – це вербальний булінг. Фізичний – часті удари, стусани, підніжки, поштовхи, небажані дотики. Залякування через ізоляцію, наприклад, діти не пускає одного з учнів за обіднім стіл, не дозволяє приєднатися до гри або спільний проект – булінг соціальний. А письмові образи, поширення чуток і неправдивої інформації за допомогою електронної пошти, текстових повідомлень і постів в соціальних мережах інакше називаються Кібербулінгу.

За даними різних досліджень, майже кожен третій учень в Україні так чи інакше зазнавав булінгу в школі, потерпав від принижень і глузувань: 10 % – регулярно (раз на тиждень і частіше);

55 % – частково піддаються знуцанню з боку однокласників; 26 % – батьків вважають своїх дітей жертвами булінгу. У 2017 році в Україні 24% дітей стали жертвами цькування в школах. Про це йдеться в звіті фонду ЮНІСЕФ "Щоденний урок: Зупинити насильство в школах". Згідно з даними звіту, 40% постраждалих дітей нікому не розповідали про цькування в школі. Примітно, що в Україні дівчата частіше відчують психологічний тиск, а хлопчики частіше піддаються фізичному насильству і погрозам. Загалом у світі більше третини школярів у віці від 13 до 15 років стали жертвами булінгу. "Кожен другий учень або учениця у віці від 13 до 15 років – приблизно 150 млн дітей у світі – повідомляють, що піддавалися насильству з боку однолітків в школах або поблизу школи", – відзначили у фонді. Раніше в Міносвіти озвучили страшну цифру – в 2017 році майже 110 тисяч осіб звернулися до психологів через цькування в школах [3].

Необхідно зазначити, що основними причинами поширення булінгу в школах є поведінка дорослих (образи, скандали, конфлікти, осуд, плітки, приниження) яке постійно бачу і переймає діти, а також те, що ситуація цькування часто не сприймається серйозно. Навіть дитина, яка піддається знуцанням, вважає, що це явище тимчасове і можна просто потерпіти. А коли все заходить занадто далеко, у нього може не вистачити сил попросити дорослих про допомогу. Якщо кожен випадок агресивної поведінки в сім'ї і в школі буде сприйматися, як трагедія і реагувати на неї будуть швидко і адекватно, швидше за все, кількість подібних випадків зменшиться в рази. Якщо ж на це явище продовжувати закривати очі, "вірус" буде поширюватися в геометричній прогресії [4].

Зараз центри БПД тільки починають надавати інформацію щодо протидії булінгу та його виявлення. Але цькування дітей над дітьми дуже розповсюджене явище у нашій країні. Для цього тільки 02.10.2018р. Верховна Рада України підтримала Законопроект про "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу" №8584 в першому читання. Метою цього закону є визначення на законодавчому рівні явища булінгу, шляхів його протидії, захисту прав дітей, а також інших осіб, які працюють у закладі освіти [2]. Також МОН створило робочу групу, яка має до 1 грудня розробити план протидії булінгу в школі. До 1 грудня робоча група має подати до директорату інклюзивної та позашкільної освіти план заходів, спрямованих на запобігання та протидію цькуванню, порядку реагування на такі випадки, а також програму протидії булінгу та дискримінації для шкіл.

Ми знаходимося на початковому етапі внесення змін до законодавчих актів, які регулюють питання хуліганства серед дітей, а саме: введення понять Освітній омбудсмен, «булінг», про відповідальність за його вчинення. Надання правової безоплатної допомоги по питанню протидію булінгу почалося на початку жовтня 2018р. Сподіваємося, з часом це буде більш регламентовано не тільки на офіційних сайтах міністерств, а й у законодавчому розумінні.

Бібліографічні посилання:

1. Жеброва А.О. Булінг як різновид катувань серед неповнолітніх. URL : <http://www.nusta.edu.ua/wp-content/uploads/2016/11>.
2. Просто о сложном: Как защитить ребенка от буллинга. URL : <http://osvitanova.com.ua/posts/1620-prosto-o-slozhnom-kak-zashchytit-rebenka-ot-bullynha>
3. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу: Офіційний сайт Верховної Ради України. URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=64402
4. Офіційний сайт Довбиської ЗОШ I-III ступенів. URL : <http://www.dovbysh-school.org.ua>

Сірко Л. П.,
аспірант Класичного приватного університету

ГЕНДЕРНО-ПРАВОВА ЕКСПЕРТИЗА В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ

Останнім часом питанню проведення гендерно-правової експертизи проектів нормативно-правових актів та чинного національного законодавства стало приділятися більше уваги, ніж декілька років тому в Україні. Однак мало прийняти нормативну базу щодо правового врегулювання здійснення гендерно-правової експертизи, слід забезпечити її виконання та дотримання. Україна, перебуваючи у процесі інтеграції до Європейського Союзу, наразі одним з першочергових завдань має приведення національного законодавства у відповідність до норм європейського та міжнародного права, у тому числі й щодо забезпечення гендерної рівності.

У контексті забезпечення правового врегулювання здійснення гендерно-правової експертизи у літературі набуває особливої актуальності прозорість та якість проведення останньої.

Вагомий внесок у дослідження цього питання в різних його аспектах внесли такі вітчизняні та зарубіжні науковці, як: Н. Абубікірова, Н. Болоїтна, О. Вороніна, О. Варданян, Н. Грицяк, І. Грицай, О. Дашковська, Л. Завадська, Л. Кобелянська, О. Кочкіна, С. Кабишев, І. Лаврінчук, К. Левченко, Т. Мельник, Л. Наливайко, Н. Оніщенко, С. Рябошапка, О. Руднева, О. Уварова, Г. Христова та ін.

Нині актуалізується системний аналіз правових засад проведення гендерно-правової експертизи, а також внесення власних пропозицій щодо удосконалення правового забезпечення останньої.

Звернення до гендерної експертизи українського законодавства – нагальна потреба часу, можливість пришвидшення його соціальної ходи, забезпечення свободи, рівності та розвитку особистості, новотворення нових форм життєдіяльності, упорядкованості соціальних відносин та функціонуванні організаційних структур у суспільстві [1, с.17-18]. З таким твердженням неможливо не погодитися, оскільки забезпечення рівних прав чоловіків та жінок можливе лише, якщо на законодавчому рівні немає дискримінаційних положень, які, у разі наявності, мають бути встановлені під час здійснення гендерно-правової експертизи актів чинного законодавства або проектів нормативно-правових актів.

С. Рябошапка звертає увагу, що метою проведення гендерно-правової експертизи проектів нормативно-правових актів є запобігти ухваленню нормативно-правових актів, які б містили заборонені дискримінаційні норми за ознаками статі, тобто сприяти утвердженню та захисту прав і свобод людини. Потрібно додати, що ці завдання мають виконувати і на національному, і на обласному рівні, де теж ухвалюють відповідні рішення [2, с.16.]

Законодавчим підґрунтям проведення гендерно-правової експертизи є Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», відповідно до якого гендерно-правова експертиза – це аналіз чинного законодавства, проектів нормативно-правових актів, результатом якого є надання висновку щодо їх відповідності принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків. Порядок проведення гендерно-правової експертизи визначає Кабінет Міністрів України [3]. Слід відмітити, що з моменту прийняття та до моменту внесення змін до порядку проведення гендерно-правової експертизи пройшло 13 років. Законодавцю знадобилось 13 років, щоб усвідомити, що потрібно більш детально врегулювати правове забезпечення проведення останньої.

З 2006 року по 2018 рік питання проведення гендерно-правової експертизи було врегульовано Постановою Кабінету Міністрів України від 12 квітня 2006 року «Про проведення гендерно-правової експертизи», якою визначалося, що гендерно-правову експертизу чинного законодавства та проектів нормативно-правових актів у всіх сферах законодавства, що стосуються прав і свобод людини, проводить Міністерство юстиції України та, що гендерно-правова експертиза проектів нормативно-правових актів проводиться як складова частина правової експертизи.

Міністерством юстиції України, на підставі визначених повноважень, було розроблено та затверджено Інструкцію з проведення гендерно-правової експертизи. Інструкція визначає механізм проведення гендерно-правової експертизи чинного законодавства та проектів нормативно-правових актів з метою встановлення їх відповідності принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків [4].

Постановою Кабінету Міністрів України від 28 листопада 2018 року № 997-р «Питання проведення гендерно-правової експертизи» вперше було затверджено порядок проведення гендерно-

правової експертизи. Вказаний порядок кардинально змінює підхід до проведення гендерно-правової експертизи, оскільки до прийняття вищевказаної постанови Кабінету Міністрів на законодавчому рівні повноваження проведення останньої були делеговані тільки Міністерству юстиції України. Зараз цей обов'язок покладено ще й на розробників проектів нормативно-правових актів. Крім того, визначено та затверджено окремо форму висновку за результатами проведення гендерно-правової експертизи безпосередньо Міністерством юстиції України та окремо висновок за результатами гендерно-правової експертизи, проведеної розробником нормативно-правового акта.

На підставі прийнятої вищевказаної постанови Міністерством юстиції України було прийнято наказ від 27 листопада 2018 року № 3719/5 «Про затвердження Методичних рекомендацій з проведення гендерно-правової експертизи актів законодавства та проектів нормативно-правових актів, визнання таким, що втратив чинність, наказу Міністерства юстиції України від 12 травня 2006 року № 42/5». Це зовсім новий підхід до проведення останньої, оскільки, якщо фахівці Міністерства юстиції України мають досвід у проведенні гендерно-правової експертизи, то розробники проектів нормативно-правових актів не мають такого досвіду, а такі Методичні рекомендації допоможуть здійснити її якісно та результативно.

Однак вважаємо, що хоча такі Методичні рекомендації значно полегшать її проведення, розробникам проектів нормативно-правових актів, доцільно провести певні навчання, курси або тренінги для розробників проектів нормативно-правових актів з метою уникнення неправильного тлумачення та підготовки неякісного висновку.

Більш того, наголошуємо, що повноваження щодо проведення гендерно-правової експертизи проектів нормативно-правових актів було б доцільно покласти на органи, які проводять державну реєстрацію нормативно-правових актів та включити таку експертизу до складу правової експертизи, в даному випадку це Міністерство юстиції України та його територіальні органи. Такі зміни необхідні задля уникнення суб'єктивного підходу до проведення гендерно-правової експертизи, оскільки органи, на які покладено функцій державної реєстрації нормативно-правових актів будуть об'єктивні у цьому питанні, а в деяких випадках, можливо більш прискіпливі, що має призвести до суттєвого зменшення (аж до відсутності) дискримінаційних норм у нормативно-правових актах, які пройшли процедуру державної реєстрації.

На сьогодні, завдання щодо проведення гендерно-правової експертизи проекту нормативно-правового акта покладаються на юридичні служби міністерств, інших центральних органів виконавчої влади та їх територіальних органів, місцевих держадміністрацій [5]. Проте, практика показує, що, не зважаючи на вимогу пункту 2 Постанови Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2008 року № 1040 «Про затвердження Загального положення про юридичну службу міністерства, іншого органу виконавчої влади, державного підприємства, установи та організації», непоодинокими є випадки, коли такі юридичні служби не створені. Особливо гостро це питання стоїть на районному рівні органів виконавчої влади. Така ситуація вимагає чіткого розуміння, що якість проведення гендерно-правової експертизи, за відсутності кваліфікованих кадрів є сумнівною.

Бібліографічні посилання:

1. Мельник Т. Гендерна експертиза українського законодавства: важливість і необхідність проведення / Рівність чоловіків і жінок в Україні: правові аспекти: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. Київ, 20-21 листопада 2000 року. Київ 2001. С. 231.
2. Пищуліна О., Рябошапка С., Левченко К., Марценюк Г. Організаційні та правові елементи інституційного механізму забезпечення гендерної рівності в Україні». Запоріжжя: Друкарський світ, 2011. С. 140.
3. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 08 вересня 2005 р. (зі змінами і допов.). Відомості Верховної Ради України. 2005. № 52. Ст. 561
4. Деякі питання проведення гендерно-правової експертизи: Наказ Міністерства юстиції України від 12 травня 2006 р. №42/5. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v42_5323-06
5. Про затвердження Загального положення про юридичну службу міністерства, іншого органу виконавчої влади, державного підприємства, установи та організації: Постанова Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2008 року № 1040. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1040-2008-%D0%BF>

Хаджи Анна Юрївна,
викладач Дніпропетровського
державного університету внутрішніх справ

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

У сучасному світі, у період вибухового розвитку інформаційних та комунікаційних технологій, людство одержує могутній інструмент для отримання нових знань. Наше століття характеризується постійним рухом інформації у мережі Інтернет завдяки відсутності часових обмежень, фінансової економії, а також можливості управляти та контролювати інформацію. Ось чому останнім часом у навчальній сфері все більше звертають увагу на можливості соціальних мереж. Таке навчання розвивається наразі дуже активно, що сприяє підвищенню рівня розвитку ІКТ та попиту на освітні послуги.

E-learning – один із найпоширеніших інструментів розвитку інформаційного суспільства. За українським законодавством, «Електронна освіта (е-освіта) – форма отримання освіти, що здобувається з використанням виключно інформаційно-комунікаційних технологій» [4]. Таке навчання активізує та урізноманітнює навчальний процес, підвищує доступність здобуття знань та професійну інтеграцію педагогів, а також обумовлене сучасними умовами розвитку суспільства в цілому, і освіти зокрема. У цьому і полягає **актуальність** даної теми.

Мета нашої роботи – виявлення особливостей використання соціальних мереж на заняттях англійської мови зі студентами ВНЗ.

Основним завданням сучасної освіти є розвиток особистості, зміни та перетворення її якостей, створення умов для того, щоб студент став повноцінним громадянином світової інформаційної спільноти. Активне використання Інтернет-технологій навчальними закладами, телекомунікації в навчальному процесі говорить про впровадження інноваційних процесів, через які відбуваються зміни в різних планах: змінюються цілі і зміст навчальних планів, форм і методів навчання.

Однією з форм віртуального мережного простору, заснованого на сучасних інформаційно-комунікаційних технологіях, є соціальні мережі. Соціальна мережа – це інтерактивний багатокористувацький сайт, контент якого заповнюється його відвідувачами, з можливістю уточнення будь-якої інформації про особу, за допомогою якої, інші учасники мережі можуть знайти обліковий запис користувача (акаунт) [1].

Багато досліджень показали позитивний вплив використання соціальних мереж на вивчення англійської мови, зокрема формування письмових навичок. Згідно досліджень Ванга, Ліна, Ю і Ву, соціальні мережі є важливим інструментом для підвищення успішності, більш високого рівня залученості та збільшення рівня задоволеності серед учнів [5].

Серед переваг використання соціальних мереж ми виділяємо наступні:

- більшість ресурсів абсолютно безкоштовні;
- зручне та знайоме середовище – інтерфейс, методи спілкування, організація та зміст контенту зрозумілі для студента, що пояснюється його багаторічним досвідом використання;
- ідентифікація користувачів – соціальна мережа дозволяє викладачу краще зрозуміти інтереси студентів, розробити для нього індивідуальні завдання, які б зацікавили його, а це означає, що вони забезпечать кращий навчальний матеріал;
- широкий спектр можливостей і форм взаємодії, різноманітність форм спілкування – форуми, опитування, коментарі, відправлення особистих повідомлень;
- створюються умови для студента, який не знаходиться в аудиторії, спостерігати за навчальною діяльністю і навіть брати участь у ньому безпосередньо в режимі онлайн;
- мультимедійні можливості – аудіо-, відео-, інтерактивні соціальні сервіси, які урізноманітнюють подачу навчального матеріалу;

Найбільш популярними соціальними мережами наразі є Instagram, Facebook та Twitter. Ці мережі мають багато груп і сторінок, які об'єднують студентів з іншими людьми, котрі вивчають англійську мову. Досить часто вони пропонують безкоштовні практичні заняття, які допоможуть у всіх аспектах вивчення англійської мови. Ці сторінки, за допомогою членджив, марафонів та інформативних постів допомагають поповнювати словниковий запас, тренувати комунікаційні навички, вимову, а також розуміння англійської на слух, такі як «Нескучный английский с

Vocabulary Booster», «Begin English», «English Language Today», «English Idioms», «Daily English Learning» і т.д.

Окрім цього, студенти мають можливість практикувати англійську мову, описуючи події, які відбуваються з ними, через стрічку новин; ставити питання. Соціальні мережі пропонують різні інструменти та інтерактивні програми, які дозволяють користувачам обмінюватися миттєвими повідомленнями та також можуть бути використані вчителем іноземної мови для розвитку мовних навичок. Викладач може проводити «онлайн» тести в соціальних мережах, що призводить до взаємної мотивації та обміну результатами навчання між окремими студентами.

Так, Уїчаді вивчав вплив інтеграції соціальних мереж Facebook у процес вивчення навичок письма при вивченні англійської мови. Експеримент, проведений вченим, показав, що письмові показники студентів зросли після введення соціальної мережі Facebook у навчальний процес як платформи для роздумів. Серед навичок, у формуванні яких спостерігалися поліпшення, були – орфографія, використання граматичних часів, пунктуація, форми слів, артиклі та прийменники. Учасники експерименту відзначили, що для них використання Facebook в процесі навчання було цікавим досвідом і вони хотіли б використовувати соціальну мережу в майбутньому при вивченні іноземної мови. Також вони зазначили, що використання соціальної мережі у позаурочний час підвищило взаємодію серед студентів. [2]

Таким чином, вплив соціальних мереж на вивчення і викладання англійської мови має загалом позитивні фактори. Їх використання дозволяє оптимізувати час, використаний під час заняття, направляючи тим самим більше часу на досягнення конкретних цілей. Викладачі мають адаптуватися під вимоги сучасних студентів, що призведе до більш ефективного вивчення англійської мови, мотивує студентів, а також підвищить якість освіти в Україні.

Бібліографічні посилання:

1. Ильчинская Е.П. Особенности использования социальных сетей на занятиях по английскому языку в ВУЗЕ // Историческая и социально-образовательная мысль. Том 7 №6 часть 2, 2015, с. 261-263.
2. Крузе Б.А. Методическое проектирование лингвоинформационного образовательного пространства подготовки будущего учителя иностранного языка // Современные проблемы науки и образования. 2014. № 5. С. 9.
3. Пушкарьова Т.О., Мельник О.М. Електронна освіта і її розвиток в Україні // Комп'ютер у школі та сім'ї №3, 2013 с. 16-17.
4. Стратегія розвитку інформаційного суспільства в Україні, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15.05.2013 р. № 386-р
5. Wang J., Lin C., Yu W., Wu E. Meaningful engagement in Facebook learning environments: Merging social and academic lives // Turkish Online Journal of Distance Education, 2012. 14(1). P. 302–322.

Чоботько Маргарита Анатоліївна,
старший викладач кафедри фізичного виховання
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

САМОЗАХИСТ ОБМЕЖЕНИЙ ЗАКОНОМ ТА НАСЛІДКИ ПЕРЕВИЩЕННЯ МЕЖ

В умовах сьогодення при відновленні порушених прав значно зростає актуальність самозахисту, тоді як обставини досить часто вимагають негайного реагування. У зв'язку з цим, важливе значення має питання визначення та дослідження самозахисту як однієї із форм захисту особистих немайнових прав фізичної особи, та меж його перевищення.

Право на життя було об'єктом дослідження багатьох вчених, серед них варто відзначити таких науковців як П. Рабинович, О. Попов, С. Алексєєв, О. Домбровська, О. Мірошніченко, Дмитрієв, О. Малишев та багато інших.

Право на життя є необхідною умовою інших прав і свобод. У цьому аспекті право на життя має абсолютний характер. Саме тому положення про право на життя закріплено в усіх найважливіших міжнародно-правових актах із прав людини.

У ст.27 Конституції України написано, що кожний громадянин країни має право захищати своє життя і своє здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань.

Актуальним стає питання, як потрібно себе захистити щоб потім доказати, що самозахист був своєчасний та адекватний, що не було перевищення необхідних меж. Захищатися можна всім, що знаходиться під рукою, навіть каменем, головою, аби це було зроблено з розумом.

Чинне кримінальне законодавство України передбачає кримінальну відповідальність за перевищення меж необхідної оборони в ст. 118 – вбивство при перевищенні меж необхідної оборони і в ст. 124 – заподіяння тяжких тілесних ушкоджень у разі перевищення меж необхідної оборони.

Згідно з ч1. ст. 36 Кримінального Кодексу України необхідною обороною визнаються дії, вчинені з метою захисту охоронюваних законом прав та інтересів особи, яка захищається, а також суспільних інтересів та інтересів держави від суспільно небезпечного посягання шляхом заподіяння тому, хто посягає...

Перевищення меж необхідного самозахисту відповідно до ч.3 ст.36 КК України визначається умисне заподіяння тому, хто посягає, тяжкої шкоди, яка явно не відповідає небезпечності посягання або обставинці захисту.

Перевищенням меж необхідної оборони визнається умисне заподіяння тому, хто посягає, тяжкої шкоди, яка явно не відповідає небезпечності посягання або обставинці захисту. Перевищення меж необхідної оборони тягне кримінальну відповідальність лише у випадках, спеціально передбачених у статтях 118 та 124 КК. Особа не підлягає кримінальній відповідальності, якщо через сильне душевне хвилювання, викликане суспільно небезпечним посяганням, вона не могла оцінити відповідність заподіяної нею шкоди небезпечності посягання або обставинці захисту. Не є перевищенням меж необхідної оборони і не має наслідком кримінальну відповідальність застосування зброї або будь-яких інших засобів чи предметів для захисту від нападу озброєної особи або нападу групи осіб, а також для відвернення протиправного насильницького вторгнення у житло чи інше приміщення, незалежно від тяжкості шкоди, заподіяної тому, хто посягає.

Суміжним інститутом необхідної оборони є крайня необхідність (ст. 39 Кримінального кодексу України), при котрій також можливе застосування заходів самозахисту.

Крайня необхідність – випадки, коли особа для того, аби попередити шкоду своїм особистим інтересам, інтересам інших осіб, суспільства і держави, вимушено заподіює шкоди іншим охоронюваним інтересам. При крайній необхідності застосовується доктрина «меншого зла»: спричинена шкода повинна бути меншою попередженою. По суті, крайня необхідність являє собою ситуацію, коли має місце конфлікт між двома право охоронюваними інтересами, причому захистити один з цих інтересів можна, лише порушивши інший. У випадку застосування засобів самозахисту при крайній необхідності, слід враховувати ступінь шкоди, котрий може бути спричинений для попередження небезпеки. Звертаємо особливу увагу на дані положення цивільного і кримінального законодавства, котрі слід враховувати при застосуванні засобів самозахисту, для уникнення негативних наслідків.

Отже, при застосуванні права на необхідну оборону треба враховувати засоби і обмеження, аби не допустити перевищення її меж.

Це все кількісні визначення, які обмежують можливість самозахисту та роблять його майже неможливим. Такого не повинно бути.

Закон в першу чергу повинен визначати не кількість, а якість. Тобто він не повинен ставити громадянина перед вибором – на скільки, тому що в кожного різні виміри меж. Закон повинен лише чи давати можливість, чи її обмежувати.

Аналізуючи вищевикладене варто відзначити, що самозахисту особистих немайнових прав фізичної особи, що забезпечують її соціальне буття, притаманні такі особливості: здійснюється самостійно фізичною особою, немайнові права якої порушені; здійснюється під час порушення немайнових прав фізичної особи, що забезпечує її соціальне буття або загрози такого порушення; способи та засоби самозахисту повинні відповідати характеру і змісту правопорушення немайнових прав фізичної особи, що забезпечує її соціальне буття; самозахист здійснюється в межах, визначених чинним законодавством; засоби та способи протидії, які застосовуються фізичною особою-носієм немайнових прав, що забезпечують її соціальне буття, повинні відповідати моральним засадам суспільства.

Відтак, визначивши основні особливості самозахисту як однієї із форм цивільно-правового захисту особистих немайнових прав фізичної особи, наразі доцільно відмітити, що залежно від

того, яке особисте немайнове право порушується, застосовуються різні способи самозахисту та засоби протидії, конкретного переліку яких у Цивільному кодексі України немає, що, на нашу думку, є значним недоліком чинного законодавства.

На жаль, сьогодні, як ніколи раніше, тема законності використання засобів самозахисту є актуальною і, так або інакше, стосується кожного мешканця України. З причини відсутності необхідних знань часто засоби самозахисту застосовуються з порушеннями норм законодавства, в тому числі мають місце випадки перевищення заходів необхідної оборони.

Частина 3 ст. 27 а також, ч. 5 ст. 55 Конституції України надає особі право самозахисту, тому законодавчий орган повинен створити такий механізм реалізації цього права, який би дав правові основи законслухняному громадянину мати реальну можливість дати відсіч особам, які наважуються на порушення прав, свобод та законних інтересів людини чи громадянина або своїми протиправними діями вже їх порушили. Саме отримання зброї у законне володіння має на меті стати реальною гарантією для людини в реалізації права на самозахист життя та здоров'я від протиправних посягань.

Ст.3 Конституції України, яка визнає саме людину найвищою соціальною цінністю, а забезпечення її прав – головним обов'язком держави.

Безпосередньою формою охорони права людини на життя згідно ст. 27, ч. 5 ст. 55 Конституції України є самозахист Статтею 27 Конституції України кожному гарантовано право захищати своє життя і здоров'я, а також життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань.

Згідно зі статтею 30 Конституції кожному гарантується недоторканність житла. Не допускається проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду чи обшуку інакше як за вмотивованим рішенням суду.

Залишаються дискусійними питання, які стосуються правової природи права на самозахист, суб'єктів, об'єктів, заходів самозахисту, умов, підстав відшкодування шкоди, завданої особою у разі здійснення самозахисту. Аналіз літератури свідчить про відсутність єдиного підходу до багатьох аспектів самозахисту.

Бібліографічні посилання:

1. Ямпольський В. Самозахист, обмежений законом: необхідна оборона та наслідки перевищення її меж [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.unian.ua/rights/373781-samozahist-obmejeniy-zakonom-neobhidna-oborona-ta-naslidki-perevishchennya-jiji-mej.html>
2. Конституція України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/documents/constitution>
3. Гориславський К.О. Спеціальний правовий статус як гарантія самозахисту життя та здоров'я особами, які беруть участь у боротьбі зі злочинністю // Науковий вісник Юридичної академії МВС України. – 2003. – № 1. – С. 205-209.
4. Гришко О., керівник департаменту права України міжнародної юридичної компанії Strategic Business Solutions Boutique. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://kazatin.com/ato/zakonna-samooborona-zasobi-kotri-mozhna-zastosovuvati-dlya-samozahistu-10676756.html>

Шубенок Тамара Іванівна,
викладач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ

ЛЮДСЬКА ГІДНІСТЬ ТА СТАН ПРАВ ЛЮДИНИ У СВІТІ ТА В УКРАЇНІ

Засади та стандарти охорони прав та основних свобод людини проголошені в міжнародних документах та в конституціях держав у всьому світі. Перш за все це Загальна декларація прав людини, прийнята Генеральною Асамблеєю ООН в 1948 році, Міжнародний пакт про громадянські та політичні права 1966 року. У Європі – це Конвенція про захист прав людини та основних свобод 1950 року.

До числа прав людини відноситься і її гідність. Загальна декларація прав людини проголошує, що всі люди народжуються вільними і рівними у своїй гідності та правах (ст. 1), всі

люди рівні перед законом незважаючи на їх походження (ст. 2). Міжнародний пакт про громадянські та політичні права говорить про природну гідність всіх членів людського суспільства та вважає людську гідність джерелом прав людини («права людини беруть свій початок в природній гідності людської сутності»). В основі Європейського Союзу лежить система цінностей, яка включає людську гідність, свободу, демократію, рівність, верховенство права та повагу прав людини (ст. 2).

В Конституції України 1996 року про гідність говориться в низці статей. Так, ст. 3 проголошує: «Людина, її життя, здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Вільні громадяни є найпершою цінністю демократії. Важливим завданням влади у демократичній державі – це захист прав людини. Без вільних громадян, наділених почуттям власної гідності, таких, що вміють захищати власні права й поважати права інших, не може бути справжньої демократії. Становлення стабільного й справедливого ладу, ефективного врядування неодмінно обумовлюється наявністю свідомих, освічених і організованих громадян, які шанують закони спільного існування, спільні рішення, здатні відповідально діяти для їх реалізації».

Найчастіше ми говоримо про гідність лише тоді, коли вминаємо про те, що її щось принижує або ображає, ніж те, що її збагачує та укріплює. Без сумніву, тому, що це поняття було закріплено в особливих умовах – після пережитих людством страхіть II світової війни. Проте однакова гідність всіх людей припускає не тільки реалізацію прав. Це також призив до дій, пильності і прийняття своєчасних заходів. визнаючи свої почуття гідності, ми зобов'язуємося додержуватись її у відношенні інших, гідність не може існувати без солідарності і справжнього братерства.

Яка ж ситуація щодо додержання основ Декларації – поваги гідності і цілісності людської особистості, на яких засновуються всі права людини, через шістьдесят років після прийняття документа? Правозахисники погоджуються з тим, що і через 60 років після прийняття Загальної декларації прав людини вона все ще залишається більше мрією, ніж реальністю. Порушення відбувається повсюди у світі. Наприклад, відповідно до звіту «International Amnesty» за 2009 рік та іншим джерелам, людей:

- піддають тортурам або жорстокому ставленні по меншій мірі у 81 країні;
- піддають несправедливим судовим переслідуванням по меншій мірі у 54 країнах;
- обмежують їх свободу самовираження по меншій мірі у 77 країнах.

Зокрема, різним утискам піддаються жінки та діти. У багатьох країнах преса не вільна, а іншемісяччя примушують замовчати, у багатьох випадках – назавжди. Проте протягом шести останніх десятиліть вдалось досягти деяких результатів, але порушення прав людини все ще надзвичайно розповсюджені у сучасному світі.

У 2007 році біля 6500 чоловік було вбито у збройному конфлікті в Афганістані, і майже половина з них – мирні жителі, вбиті повстанцями.

Згідно з офіційним звітом, у Бразилії у 2007 році поліція вбила по меншій мірі 1260 людей – це самий високий показник на сьогоднішній день. Ці випадки офіційно були названі «актами супротиву» і по ним не проводилось практично жодного розслідування.

В Уганді 1500 чоловік вмирають кожного тижня у таборах біженців. Згідно з даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, в цих таборах в загальній кількості вмерло 500 000 чоловік.

Влада В'єтнаму насильно помістила по меншій мірі 75 000 наркоманів і повій у 71 переповнений «реабілітаційний» табір та заявила, що вони піддані ризику захворювання СНІДом, але в той же час не надає їм ніякого лікування.

Фіона Фрейзер, голова Моніторингової місії ООН в Україні, під час презентації доповіді в Українському кризовому медіа-центрі розповіла, що протягом останніх 3 місяців Моніторингова місія ООН з прав людини в Україні зафіксувала 85 випадків порушень прав людини. Відповідальність за 53 з них покладають на українську владу, за 10 – на так звані «ЛНР» / «ДНР», за 22 – на російську окупаційну владу у Криму. Загалом Місія задокументувала більш ніж 160 порушень, внаслідок яких постраждали 282 особи, зокрема 63 випадки порушення прав людини, пов'язаних зі свавільним затриманням, незаконним утриманням під вартою, катуванням, сексуальним насильством, фізичними розправами по обидва боки лінії розмежування. На підконтрольних уряду територіях місія намагається отримати доступ до місць позбавлення волі. На противагу, на територіях, контрольованих озброєними угрупованнями, місії відмовляють у доступі до затриманих. Такі відмови викликають занепокоєння щодо умов утримання під вартою та методів,

які застосовуються до затриманих. Ці та інші дані представлені у доповіді Моніторингової місії ООН з прав людини за період з 16 травня по 15 серпня 2018 року.

На сході України тривають військові дії, і кожного дня сотні тисяч людей страждають від обстрілів, обмеження свободи пересування та доступу до економічних та соціальних прав, затримані страждають у слідчих ізоляторах місяцями, утискаються права національних меншин та переслідується свобода думки.

Моніторингова місія ООН зафіксувала 105 жертв серед цивільного населення у зоні бойових дій на сході – 12 загиблих та 93 поранених. Це на 30% більше, порівняно з попереднім звітним періодом, та на 37% менше у порівнянні з аналогічним періодом у 2017 році. Серед причин жертв серед цивільного населення – ручні гранати, розтяжки та міни, а також снаряди, що не розірвалися. Найбільш вразливою категорією є діти. Від початку бойових дій на Донбасі загинуло щонайменше 144 дитини, близько 263 отримали поранення. У липні та серпні завдяки дотримання режиму тиші помітно знизилась кількість жертв серед цивільного населення. Навіть декілька днів чи тижнів припинення вогню допомагають врятувати життя та запобігти пораненням. Проте «великодні», «врожайні» та «шкільні» припинення вогню є лише тимчасовим рішенням. Тому, на думку Фіони Фрейзер, виконання Мінських угод є єдиним можливим способом розв'язання даного конфлікту.

У доповіді також зазначається, що на непідконтрольних територіях Луганської та Донецької області здійснюються злочини проти прав людини нелегально створеними структурами. Основним звинуваченням є зв'язки з українськими військовими.

Труднощі з перетином лінії розмежування у зоні конфлікту є одним з непрямих порушень прав осіб, які знаходяться по обидва її боки. Це досі потребує багато часу, грошей та фізичних зусиль. За даними Місії, лінію розмежування протягом періоду моніторингу щодня перетинали близько 5000 цивільних осіб, за місяць – близько 1 мільйонів 200 тисяч громадян.

Моніторингова місія ООН в Україні зазначила, що у період з квітня по червень 2018 року майже 100 тисяч внутрішньо переміщених осіб втратили доступ до пенсій через політику уряду України. Комісія вважає неправомірним рішення Пенсійного фонду виплачувати пенсії на основі верифікації та домашніх перевірок та сподівається, що буде прийнято державну політику виплати пенсій усім українським громадянам незалежно від того, де вони знаходяться.

Слід відзначити, що позитивним є прийняття закону про зниклих безвісти від 12 липня 2018 року, який покликаний підтримати сім'ї зниклих осіб та забезпечити розслідування таких справ відповідно до норм міжнародного права. У доповіді закликають забезпечити право на справедливий судовий розгляд справ, які стосуються подій у зоні бойових дій. За досліджуваний період 60% судових рішень у таких справах були прийняті на підставі угоди про визнання винуватості. Проте за 5 років не було впроваджено комплексної політики відшкодування та компенсації для цивільних постраждалих у зоні конфлікту. Моніторингова місія ООН задекларувала прогрес у розслідуваннях справ часів Майдану та подій в Одесі 2 травня 2014 року.

Доповідь містить випадки брутальних нападів на журналістів та активістів. Зафіксовано 45 випадків порушень основоположних прав та свобод людини, серед яких право на недискримінацію та рівний правовий захист. Деякі злочини, як відзначається у доповіді, були скоєні самою поліцією. Відомо про щонайменше 8 безкарних нападів крайніх правих груп на представників медіа, адвокатів та представників національних меншин. За період з квітня 2018 року відбулося 5 насильницьких нападів на поселення ромів на західній Україні та в Києві.

Ключова річ, на якій наголошується у доповіді – це те, що якщо мають місце порушення прав людини, відповідальність за них має нести уряд країни, де вони відбуваються.

Як відомо, голова Моніторингової місії ООН з прав людини в Україні презентувала звіт про стан із забезпеченням прав людини в окупованому Росією Криму.

Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість держави. Державна повинна відповідати перед людьми за свою діяльність. В Україні існує багато порушень. Порушується свобода слова людини, держава намагається закрити телеканал 112 та News One. Таким чином влада намагається розчистити інформативний простір для своєї перемоги на виборах. Але люди мають право на одержання незалежної інформації. Ми можемо спорити, але маємо право висловити свою точку зору. Закриття каналів – це технологія витіснення людей з іншою точкою зору. Без преси політики можуть робити все що завгодно. Платники податків важко працюють, щоб преса вільно працювала. Багато мільйонів людей виїхали за кордон на заробітки, тому що вони не можуть знайти місце роботи з достойним заробітком. Закриття каналів, цензура, як це

допоможе українцям повернутися? Необхідно тут, у своїй країні, створювати такі ж умови життя як і за кордоном. Свобода слова – це основополагаюча цінність українського суспільства.

Україна є парламентсько-президентською республікою. Є коаліція, яка б мала б не тільки приймати закони, а й контролювати виконання цих законів. Чи виросла довіра людей до парламенту, до роботи уряду? За даними ООН 70% громадян України знаходяться за межею бідності. Більше половини населення є одержувачами субсидій. Чому в Україні така ситуація? Звідки беруться субсидії? Вони беруться з податків громадян. Якщо податками перевантажують людей, вони виїжджають з країни. Необхідно виводити населення з меж енергетичної бідності.

Права людини існують, як це зазначено у Загальній декларації прав людини і цілому ряді міжнародних законів з прав людини. Вони визнані – по меншій мірі, формально – більшістю держав і лягли в основу конституцій багатьох країн. Але реальність сьогоденного світу далека від ідеалів, відображених у Загальній декларації.

Для деяких людей повна реалізація прав людини є далекою і недосяжною метою. Забезпечити додержання навіть міжнародних законів з прав людини нелегко, а на розгляд скарги можуть піти роки і величезна сума грошей. Ці міжнародні закони виконують обмежувальну функцію, але тільки їх недостатньо для забезпечення адекватного захисту прав людини, про що свідчить жорстока реальність порушень, які щоденно здійснюються.

У всьому світі дискримінація досягла дуже великих масштабів. Тисячі людей опинились у тюрмах за висловлення своїх поглядів. Катування і позбавлення свободи з політичних мотивів, нерідко без судового розгляду, розповсюджені повсюди, це відбувається з мовчазної згоди навіть у деяких демократичних країнах. Але ми можемо змінити таке становище. Тому охорона та захист особи, її гідності, прав і свобод є першочерговим завданням правової держави – держави реальних прав людини.

Бібліографічні посилання:

1. <http://www.kontinent.org/article.php?aid=491e235151cd0>
2. https://law.bsu.by/pub/26/Pletenev_9.pdf
3. <http://zakon3.rada.gov.ua>
4. <http://ru.humanrights.com/what-are-human-rights/violations-of-human-rights/democracy.html>

Антоненко Дар'я Олексіївна,
студентка 2 курсу юридичного
факультету Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Маргулов Артур Худувич,
Професор кафедри, доктор історичних наук,
доцент Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

МОЛОТ РЕПРЕСІЙ НА ДНІПРОПЕТРОВЩИНІ 1920-1930-Х РР.

Географія репресій вражає, вони простяглися на всю територію Радянського союзу. Україна не була виключенням. Маючи на своїх тернинах строкату соціально-класову структуру Україна була втягнута у повному обсязі у систему репресивних заходів. Потужний економічний потенціал призвів до того, що наша країна стала об'єктом радянських тоталітарних експериментів. Мета цих заходів була неодмінно одна – підкорення економічного, людського та природного потенціалу потреб влади. В усіх українських областях відбувався аналогічний «сценарій» репресій. Він відбувався синхронно по всій території країни. Різниця полягала лише у кількісних показниках, засуджених за тими чи іншими статтями. В аграрній республіці дію «куркульського» наказу було використано у повному обсязі. У такий спосіб радянська влада вже остаточно закривала для себе питання українського «куркульства» а в широкому плані національної ідентичності. Репресії не мали конкретно-особистісного характеру, в оперативну розробку бралось найближче оточення особи. Так член бюро обкому В. Яблонський був у вересні 1937 р. був засуджений як активний

учасник контрреволюційної троцькисько-терористичної організації до розстрілу. Разом із ним була репресована його дружина Яблонська Євгенія, яка отримала вісім років таборів. Їх спільні діти були переведені до державних виховних закладів (Яблонська Н. 12 років та Яблонський Б. 1 рік). [1] Доля членів родини Яблонського В. була визначена оперативним наказом наркома внутрішніх справ від 15 серпня 1937 р. За цим наказом повинно було розпочатись «переслідування дружин зрадників батьківщини, членів правотроцькістських шпигунсько-диверсійних організацій». У схожих обставинах опинилась Павлікова О. П., Лазарева Є. П. [2, 3, 220-221]. В Дніпропетровській області була представлена широка палітра репресивних заходів. Тут були репресії спрямовані на промисловців, «куркулів», по «національних лініях», антагоністичних елементів владі, інтелігенції та партійних кадрів, служителів культу та правоохоронців. Досліджуючи справи пересічних громадян, нам вдалось відтворити атмосферу того часу. Трагізм, життя сповнене страхів та побоювань. Відсутність правових важелів захисту власності та життя, загальна істерія, пошук винних – все це були ознаки того часу. Усі кримінальні справи містили химерні звинувачення, нічого спільного з реальними вони не мали. Безпідставність доказів було доведено підчас повторних слідчих дій у часи реабілітації.

Бібліографічні посилання:

1. Державний архів Дніпропетровської області. Ф. 6478. Картотека репресованих. Оп. 2. Спр. 1391. Справа по звинуваченню Яблонської Є. П. 1937 р. – 29 арк.
2. Державний архів Дніпропетровської області. Ф. 6478. Картотека репресованих. Оп. 2. Спр. 1658. Справа по звинуваченню Павлікова О. П. 1937 р. – 38 арк.
3. Іваненко, Л. Прокопенко, Р. Терещенко «Великий терор» на Дніпропетровщині: соціальні та етичні аспекти: матеріали Всеукраїнської наукової конференції, м. Київ, 15 березня 2012. Київ. 2013. С. 210-222.

Байдуж Юлія Ігорівна,

студентка групи М-ЮД-721

юридичного факультету Дніпропетровського
державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Скиба Елеонора Костянтинівна,

професор кафедри,

доктор філософських наук, доцент

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

СТРУКТУРА ТА ФУНКЦІЇ ФІЛОСОФІЇ ПРАВА

Сучасні зміни в житті українського суспільства пов'язані з кардинальними реформами суспільних відносин і утвердженням нормативно-правового стандарту прав людини і громадянина, який в якості універсального ціннісного орієнтиру являється здобутком усіх сучасних цивілізованих держав. За своїм статусом філософія права становить комплексну, суміжну дисципліну, що перебуває на межі філософії та юриспруденції. Ця обставина вимагає чіткого визначення її місця і ролі в системі філософії та правознавства. Через що окремої уваги потребує дослідження саме функцій філософії права, адже саме через них вчені досліджують напрямки науково-пізнавальної та навчальної діяльності, що забезпечує вивчення правової дійсності та характеризує сутність, зміст, призначення філософії права як суспільно-правової та загальнотеоретичної.

Проблема становлення і розвитку філософії права як наукової дисципліни репрезентована в працях вітчизняних учених-правознавців О.В. Бабкіної, О.О. Бандури, О.А. Баумайстера, В.А. Бачиніна, В.С. Бігуна, Н.Б. Болотіної, С.А. Бублика, Т.В. Воецької, І.С. Гриценка, О.Г. Данильяна, В.Н. Денисова, К.К. Жоля, В.С. Журавського, В.П. Колісника, В.А. Короткого, М.В. Костицького, О.М. Мироненка, М.І. Панова, О.В. Петришина та інших.

За своєю структурою філософія права близька до структури загальної філософії. У ній можна виділити такі основні розділи:

1) онтологія права, у якій досліджуються проблеми природи права і його основ, буття права і форм його існування, зв'язку права із соціальним буттям та його місцем у суспільстві;

2) антропологія права, у якій розглядаються антропологічні основи права, поняття "правова людина", права людини як вираження особистісної цінності права, а також проблеми статусу інституту прав людини в сучасному суспільстві, права людини в конкретному соціумі, співвідношення особистості і права тощо;

3) гносеологія права, у якій досліджуються особливості процесу пізнання у сфері права, основні етапи, рівні та методи пізнання у праві, проблема істини у праві, а також правова практика як критерій правової істини;

4) аксіологія права, у якій досліджується цінність як визначальна характеристика людського буття, спосіб буття цінностей, аналізуються основні правові цінності (справедливість, воля, рівність, права людини тощо), їх "ієрархія" і способи реалізації в умовах сучасної правової реальності. До сфери інтересів правової аксіології іноді відносять питання співвідношення права з іншими формами ціннісної свідомості: мораллю, політикою, релігією, а також питання про правовий ідеал і правовий світогляд;

5) у структурі філософії права можна виділити і прикладний розділ, у якому розглядаються філософські проблеми конституційного права (правова державність, поділ влади, конституційна юрисдикція), цивільного права (договір і зрівняння збитків і прибутку, власність), процесуального і кримінального права та ін [1, с.3].

Напрямки науково-пізнавальної та навчальної діяльності, що забезпечує вивчення правової дійсності та характеризує сутність, зміст, призначення філософії права як суспільно-правової та загальнотеоретичної визначають функції філософії права [2, с.83].

Науковці зауважують, що ознаки філософії права: 1) Це напрямки наукової діяльності, що націлені на приріст знань про право; 2) Це напрямки навчальної діяльності, що забезпечують формування професійних знань; 3) Це напрямки фундаментальної діяльності, змістом якої є визначення природи, сутності, цінності права; 4) Це категорія, що характеризує філософію права як самостійну науку; 5) Це засіб визначення місця філософії права в системі наукової діяльності взагалі і юридичної зокрема [3, с.6].

С.І. Присухін зазначає, що в філософії права, як і соціальній філософії загалом, притаманна низка функцій, сукупність яких визначає її теоретичні можливості.

До основних функцій філософії права належать: світоглядна, методологічна, гносеологічна, аксіологічна та виховна.

Світоглядна функція дозволяє філософії права сформуванню найбільш узагальнені уявлення (знання) про правову реальність, місце людини у взаємодії системного світу (світу права) та повсякденної реальності (світу людини) і забезпечити адекватне пізнання суспільного буття.

Методологічна функція полягає в тому, що філософія права виступає методологією (узагальнюючим алгоритмом) дослідження правової реальності, надає систему наукових методів пізнання і перетворення правової реальності як конкретним юридичним наукам, так і окремо взятій особі.

Гносеологічна функція полягає в можливостях філософії права пізнавати правову реальність і забезпечувати науковий характер цього процесу.

Аксіологічна функція віддзеркалює систему оціночних суджень щодо сутності і необхідності, правомірного і неправомірного, законного і незаконного, які віддзеркалюють уявлення про цінності права (справедливість, рівність, воля). В даному контексті філософія права виступає і як світогляд, і як методологія, і як технологія.

Виховна функція реалізується в процесі виховання та інтеграції вищезазначених функцій. Комплексність виховного процесу, спрямованого на формування правосвідомості і правового мислення, акцентує на значенні конструктивної критики правової реальності, виявленні суперечностей між необхідним і бажаним, між свободою і необхідністю, істинною і хибною справедливістю, що потребують якнайшвидшого вирішення [4, с.101].

Деякі вчені, окрім вищезазначених функцій філософії права, виділяють й інші функції.

Так, інформаційна функція забезпечує реальне відображення права як специфічного об'єкта, виявлення його істотних елементів, структурних зв'язків, закономірностей. Це відображення синтезується в картині правової реальності.

Прогностична функція, яка розкриває загальні тенденції (передбачення) розвитку людини і світу;

Критична функція з її принципом «піддавай усе сумніву», виконує антидогматичну роль у розвитку знань;

Соціальна функція, завдяки якій соціальне буття не лише одержує необхідну інтерпретацію, а й може зазнати змін [5, с.28].

Існуючи в певному суспільному середовищі, філософія прямо чи опосередковано впливає на умонастрої цього суспільства.

Я вважаю, що дуже важливим є той факт, щоб освітню функцію не розглядати спрощено та вузько. Йдеться не про формування однотипних поглядів і переконань, єдиного світобачення, спрямованого на уніфікацію особи, своєрідну «підгонку» всіх під єдиний стандарт. Мета вивчення філософії в системі вищої освіти полягає не лише в засвоєнні певного обсягу філософських знань і формуванні вміння їх застосовувати (що є дуже важливим і бажаним), а й у тому, щоб актуалізувати інтелектуально-творчу діяльність людини, адже справжня філософія — це завжди теоретизування, завжди праця думки. Опанування змістом філософії є важливою передумовою нашого духовного збагачення, інтелектуального розвитку, світоглядно-методологічної культури, здатності як до адекватного розуміння найскладніших і найрізноманітніших проблем сучасного людського буття, так і участі в їх розв'язанні.

Отже, як стверджував Гегель, філософія не «галерея людських помилок», а пантеон, сповнений величних ідей — ідей про всесвіт, по-різному оформлених й по-різному зіставлених, в яких людина дістає, коли здобуде ключ до цього пантеону, зразки і матеріали своєї світоглядної творчості [6, с.112].

Отже, на мою думку, філософія права є складовою соціальної філософії. Теоретичним обґрунтуванням єдності соціальної філософії і філософії права слугує один і той же об'єкт дослідження - соціальний світ людини. До основних компонентів філософії права як наукової дисципліни належать: онтологія права, гносеологія права, антропологія права, аксіологія права, історія філософії права, тощо. Основними функціями філософії права є світоглядна, методологічна, гносеологічна, аксіологічна та виховна. В реалізації своїх функцій філософія права взаємодіє з іншими суспільними, гуманітарними та спеціальними науками. Вона тісно пов'язана з практикою формування правової свідомості, вихованням освіченої, теоретично підготовленої і методологічно озброєної особи як суб'єкта правової культури XXI ст.

Бібліографічні посилання:

1. Структура філософії права [Електронний ресурс]: – [Режим доступу]: <https://studfiles.net/preview/5704130/page:8/>
2. Данильяна О.Г. Філософія права: підручник [Електронний ресурс]: – [Режим доступу]: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/4%20KURS/4/2/001start.htm
3. Функції філософії права [Електронний ресурс]: – [Режим доступу]: http://studopedia.com.ua/1_62065_funksii-filosofii-prava.html
4. Присухін С.І. Філософія права: об'єкт, предмет і функції [Електронний ресурс]: – [Режим доступу]: file:///C:/Documents%20and%20Settings/eas/%D0%9C%D0%BE%D0%B8%20%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%8B/Downloads/jnn_2013_7_13.pdf
5. Функції філософії права [Електронний ресурс]: – [Режим доступу]: <http://textbooks.net.ua/content/view/5131/45/>
6. Філософія права: Навч. посіб. / О.О. Бандура, С.А. Бублик, М.Л. Зайнчковський та ін.; за заг. ред. М.В. Костицького, Б.Ф. Чміля. — К. : ЮрінкомІнтер, 2000. — 336 с.

Кіріпчов Володимир Віталійович,

курсант I курсу факультету
економіко-правової безпеки

Науковий керівник:

Стояцька Ганна Михайлівна,

кандидат філософських наук,
доцент Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ІСТОРИЧНЕ ФОРМУВАННЯ ЕТНІЧНИХ ОСНОВ ПРАВОСВІДОМОСТІ

Проблема визначення історичного формування етнічних основ правосвідомості була актуальною в усі часи. Протягом історичного розвитку людства народ завжди відігравав значну роль у соціальних змінах або в якості рушійної сили, або як керована харизматичним лідером маса [1]. Питання проблеми історичного формування етнічних основ правосвідомості піднімаються в працях багатьох вчених та науковців, зокрема: В. Вовк, В. Грищука, О. Данильяна, В. Жмира, С. Максимова, В. Моїсєєва, О. Манохи, О. Мироненка, М. Панова, П. Рабіновича, О. Ратінова та інших.

Правосвідомість відображає правову дійсність, що склалася за конкретно-історичних умов у тій чи іншій країні, але водночас впливає на функціонування й розвиток правової системи. Вона є активним елементом системи правового регулювання суспільних відносин — право не може здійснювати свій регулятивний вплив інакше як через людей, безпосередньо впливаючи на їхню свідомість. За посередництвом правових ідей та теорій, почуттів та емоцій норми права, інші правові явища оцінюються з точки зору життєвих потреб та інтересів людей і суспільства, справедливості, формуються установки на правову поведінку, уявлення що-до критеріїв ефективності правового регулювання, шляхів реформування та удосконалення законодавства, судово-правової системи, юридичної практики. У демократичній державі стрижнем правосвідомості є визнання принципу верховенства права, життя і здоров'я, честі та гідності, недоторканності і безпеки людини як найвищої соціальної цінності, беззастережна повага до прав людини і громадянина як невід'ємних від особи можливостей, що становлять юридичний фундамент життєдіяльності людини [2, с. 74].

Осмилення правосвідомості міститься у концепції справедливості Аристотеля, якій визначав закон як гармонійний фактор співвідношення суспільства та влади у правовому вимірі. Проблема масової правосвідомості перебувала в полі досліджень Цицерона.

Правосвідомість являє собою конкретно-історичне явище, яке виникає лише на певному етапі розвитку людства, коли варварство змінює епоха «суспільного розвитку, в яку розподіл праці, обмін між окремими особами, що витікає з нього та товарне виробництво, що об'єднує обидва ці процеси, досягають повного розквіту і приводять до перевертання у всьому колишньому суспільстві» [3, с.173]. В ході розвитку суспільних відносин на зміну влади авторитету приходять авторитет влади, яка вже виконує регулюючу роль у суспільстві

Розглянемо основні погляди на історичне формування етнічних основ правосвідомості у філософії. У працях представників західноєвропейської філософії Нового часу Н. Макіавеллі, Т. Гоббса, Ж. Ж. Руссо, Дж. Локка, Ш. Монтеск'є права держава осмислювалася у контексті становлення громадянського суспільства, де поняття держави і права пов'язані з природними правами людини. Представники німецької класичної філософії підкреслювали зовнішню примусовість права, розглядаючи його як своєрідний регулятор людської свободи. У марксистській філософії розвинули погляди представників класичної німецької філософії, де право розглядалося як класовий регулятор суспільних відносин [4, с.496].

Розглядаючи правосвідомість у концептуальних рамках історичного матеріалізму, представники радянської філософської думки трактували її як специфічне суспільне явище, детерміноване умовами соціального буття, що виступає віддзеркаленням правової реальності, реалізоване потім у практичній людській діяльності в правовій сфері.

Особливе місце в радянській та пострадянській філософії займають роботи М. Мамардашвілі. Хоча він не створив самостійної школи в цьому напрямку, але вплинув на багатьох вітчизняних філософів не тільки свого часу, а й наступних поколінь. У 70-ті роки, він переходить від дослідження проблем логіки, методології та теорії пізнання до вивчення проблем свідомості і створює оригінальну філософсько-антропологічну концепцію, використовуючи при цьому ідеї не тільки К. Маркса, але і феноменології та екзистенціалізму. Правова категорія та поняття «правова свідомість» як теоретична

наукова категорія не має жодної правової цінності коли її не можна використати для реальних практичних правоперетворень та правозастосувань» [5, с.145].

На мою думку, правосвідомість народу формується протягом історичного розвитку певної етнонаціональної спільноти достатньо довгий проміжок часу. В свою чергу «правосвідомість натовпу» виникає швидко і хаотично, за своїми характеристиками вона скоріше є антиправосвідомістю. Особа, що належить до народу, зберігає певним чином свої індивідуальні характеристики правосвідомості, а правосвідомість людини натовпу розчиняється у колективних пристрастях, бажаннях та сподіваннях. Проблема правосвідомості різноманітних соціальних утворень є багатовимірною і потребує подальшого дослідження.

Отже, проаналізувавши розвиток історичного формування етнічних правовідносин, можна зробити висновок щодо того, що формування правосвідомості в науковій літературі представлена досить широким спектром, але, на мою думку при її дослідженні найдоцільніше застосувати етнічний принцип. Ще Б. Кістяківський вказував на те, що «немає єдиних, одних і тих же ідей свободи особистості, правового устрою, конституційної держави, однакових для всіх народів і часів, як немає капіталізму чи іншої господарської або суспільної організації, однакової для всіх країн. Усі правові ідеї в свідомості кожного окремого народу одержують своєрідне забарвлення і свій власний відтінок» [6, с. 113]. Вітчизняні юристи рубежу століть більше досліджували емоційну, психологічну частину правосвідомості, вважають її більш суттєвою, первиною, за відношення до правової ідеології. Подальші дослідження у зазначеному напрямку суттєво допоможуть виявити інші істотні властивості української правової свідомості – як типово національної, як оптимальної форми українського перехідного державотворення та актуального правозастосування.

Бібліографічні посилання:

1. Калиновський Ю. Ю. Правосвідомість народ ута "правосвідомість натовпу": порівняльна характеристика / Ю. Ю. Калиновський // Гуманітарний часопис. – 2006. – № 4. – С. 79-85.
2. Загальна теорія держави і права // За редакцією проф. М. В. Цвіка, доц. В. Д. Ткаченка, проф. О. В. Петришина // Харків «Право» 2002, 76.-79 с.
3. Дмитренко Ю.М. Підходи до дослідження української правосвідомості в перехідний період розвитку суспільства / Ю.М. Дмитренко. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/11_EISN_2008/Pravo/29290.doc.htm
4. Маркс К., Энгельс Ф. Юридический социализм // К. Маркс, Ф. Энгельс. Сочинения. – Т. 21. – Издание второе – М.: Государственное издательство политической литературы, 1961. – 745с.
5. Клімова Г.П. Правосвідомість: до теорії питання [Текст] / Г. П. Клімова // Актуальні питання інноваційного розвитку : Науково-практичний журнал. – 2012. – №2. – С. 35-41. – Бібліогр. : С. 40-41. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.nulau.edu.ua/handle/123456789/2116>
6. Лисак-Руданський І. Україна між Сходом і Заходом / І. Лисак-Руданський // Історія філософії України. Хрестоматія: навчальний посібник [М.Ф. Тарасенко, М.Ю. Русин, А.К. Бичко та ін.]. – К.: Либідь, 1993. – 560 с.

Недойнов Кирило Володимирович,

курсант I курсу факультету економіко-правової безпеки

Науковий керівник

Стояцька Ганна Михайлівна,

кандидат філософських наук,

доцент Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

ГРОМАДЯНСЬКА ІДЕНТИЧНІСТЬ ЯК УМОВА РОЗВИТКУ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

Громадянська ідентичність – складне питання, яке на сьогодні хвилює велику кількість людей по всьому світу і безпосередньо самих українців.

Протягом усього існування української нації, з моменту формування Київської Русі , Україна прагнула до незалежності. Це було виражено у війнах з монголами (1240 р.), війна з

Литвою (1362 р.), у часи правління І. Мазепи (1709 р.), за періоду визвольних змагань на початку ХХ століття чи проголошення незалежності у 1991 році. Всі ці події яскраво свідчать про те, що на українські землі йшли постійні зазіхання з боку сусідів, тривали їх захоплення, підкорення та поневолення українського народу.

Серед новітніх подій найбільш значущою стала дві останні громадянські революції (Помаранчева революція у 2004 році та Євромайдан у 2013-2014), у якій взяли участь сотні тисяч українців, які проживають на теренах України. Дана подія стала поштовхом до становлення України та багато людей з різних країн світу стали на сторону та підтримку людей, які очолили революцію та тих, які приймали в ній активну участь.

В Україні проживає велика кількість національностей – українці, росіяни, поляки, євреї. Останнім часом з'явилася велика кількість населення зі східних країн. Саме велика кількість націй, залежність України від інших держав, різних політичних організацій, проживання в ній письменників і вчених з різними поглядами на культуру, не дозволяє однозначно визначити ідентичність України, її напрямок, структуру, особливості.

Україна – молода країна. І саме зараз ми бачимо, як поступово відбувається формування її ідентичності. І це виражено в тривалому процесі, який зараз спостерігається в нашій державі і супроводжується важкою боротьбою і тиском з боку інших країн. Всі політичні сили намагаються вплинути на формування стабільного процвітання країни і пропонують різні стратегії, плани, програми розвитку.

Перед нашим урядом стояв і стоїть вибір шляху, який належить торувати Україні. Зараз у нас досі існують дві ідентичності – умовні «західноєвропейська» і «східнослов'янська», які сформувалися ще в 20-х роках. У 2013 відбулася Революція гідності, яка послужила у виборі шляху становлення, і ми спостерігаємо значні зміни в політиці України. Микола Рябчук наголошує, що «дослідники сьогодні відзначають насамперед зміцнення української національної ідентичності, що проявляється у значно вищому, ніж раніше, окресленні себе «українцями» (як у політичному, так і, що цікаво, в етнічному сенсі), «патріотами» (з відповідно задекларованою готовістю захищати свою країну) та прихильниками незалежності (з усіма її символами), а також – у переважанні (вперше за всі попередні роки) загальнонаціональної самоідентифікації над регіональною» [1].

Затверджено ряд законів, на підставі яких в країні здійснюється переважання української мови. У школах та закладах вищої освіти всіх рівнів переважає українська мова. Методичні посібники, лекції, заняття в школах проходять національною мовою. Курс на незалежність від Росії з кожним роком набирає обертів і спрямований на створення своєї ідентичності. Це яскраво виражено в комунікаціях, виступах, зміни в законодавстві, але в зв'язку з великою кількістю російськомовного населення процесу формування єдиної мови відбувається дуже повільно.

Особливою проблемою формування ідентичності України залишається сформування законодавчих і нормативних документів, які дозволять у найкоротший час сформувати єдину програму розвитку нашої країни. У країні відсутнє конкурентно сформоване лідерське коло, яке зможе подолати всі проблемні питання і підводні камені для нашої молоді країни, що розвивається. Це призводить до постійних розбіжностей, скандалів, озлобленості, як серед населення, так і в представницьких органах влади. В країні немає певної мети і обраного напрямку для розвитку і становлення молоді держави. Всі рішення, які приймаються на нарадах, зустрічах керівництва країни, не можуть бути в повній мірі однаково сприйняті населенням країни. Це пов'язане з різним розумінням всіх прийнятих законів і чіткої поставленої мети виходу з кризи, що склалася. Жоден з політиків не може надати програму виходу з кризи і чітко сформовані етапи розвитку країни.

Так само необхідно врахувати факт відсутності впливу держави на політичні рухи, які вирують в нашій країні. Багато підприємств приватизовані і вплив на цінову політику з боку держави, як регулятора, відсутня. В країні досі розвинена корупційна діяльність. Навіть під час виборчих кампаній переважна більшість населення не має чіткого уявлення про виборчі програми кандидатів, в них переважають популістські гасла, а не чуткі програмні кроки. На жаль, ці обіцянки як правило не призводять до реалізації. Тому в країні з кожним роком все частіше ми спостерігаємо за конфліктами, рейдерськими захопленнями, зміною керівників. В державі відсутнє достатнє фінансування та інвестування для розвитку бізнесу.

Це лише незначні аргументи, які не сприяють становлення та посиленню національної та соціальної ідентичності України, країни, яка має всі шанси стати потужною і заможною. «Творчо використовуючи здобутки української і зарубіжної соціогуманітарної думки, власних попередніх

напрацювань, широко залучаючи наявну базу емпіричних даних, насамперед результати соціологічних досліджень, науковці критично осмислюють процеси формування української загальнонаціональної та громадянської ідентичності, її регіональні, мовні, конфесійні, історичні аспекти, вплив міграційних процесів на перебіг соціокультурних трансформацій у сучасній Україні» [2, с.8].

На мою думку, у нас є все необхідне, а саме – милозвучна мова, традиційна культура, старовинні звичаї і традиції, як доказ нашої ідентичності. У країні є розумні, талановиті і працьовиті люди, які можуть довести, що Україна – це сильна і могутня держава з розвинутою промисловістю, сільським господарством, культурою, спортом. Академік Мирослав Попович як особливу рису української нації виділяв також толерантність, коли для нації «поблажливість та повага до інших – є національною рисою українців» [3]. Тому за історичною логікою, формування та збереження національної ідентичності має стати на сьогоднішньому етапі найважливішим завданням держави, яка торує шлях до справжньої незалежності.

Бібліографічні посилання:

1. Рябчук М. «Цінності та ідентичності» / [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zbruc.eu/node/83879>
2. Етнополітичний контекст соціокультурних трансформацій у сучасній Україні / ред. кол. О. Рафальський (голова), В. Войналович, Л. Нагорна. К.: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2017. 512 с. [Електронний ресурс]. Режим доступу: lib.rada.gov.ua/LibRada/static/about/text/ethnopolitical_context_216.pdf
3. Попович М. Толерантність – наша національна риса. Наскільки терпимим є сучасне українське суспільство? [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:3a70sxM22RMJ:www.nas.gov.ua/text/pdfNews/pens149_30-31_ukr_.pdf+&cd=1&hl=uk&ct=clnk&gl=ua

Серховець Дмитро Іванович,

курсант гр. Ф2-102

Харківського національного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Іванов Станіслав Юрійович,

доцент кафедри українознавства факультету № 2,

Харківського національного університету внутрішніх справ

**СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УНР.
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

Україна, як держава, пройшла довгий шлях від появи першої людини на її теренах і утвердження первісно-общинного до проголошення незалежної держави і має неабиякий історико-правовий досвід із попередніх етапів. Досліджуючи таке поняття як державотворчий процес слід розібратись у тій структурі яка приймає участь у цьому процесі становлення і утвердження держави. Одним із елементів цього механізму є система правоохоронних органів, які по суті є державним органом, метою якого є на підставі чинного законодавства здійснювати свою правоохоронну діяльність в межах визначених законом. Розвиток і становлення саме цієї системи є важливим фактором в процесі створення держави тому, що саме вони гарантують встановлення і захист державного суверенітету, що є фундаментом існування будь-якої держави. Виходячи з цього наш науковий та практичний інтерес представляє питання становлення і розвитку правоохоронних органів доби Української народної республіки 1917-1920рр.

Безумовно, передумовою створення власних правоохоронних органів стали події 7 листопада 1917р., після жовтневого перевороту УНР стала автономною республікою у складі Російської республіки та 22 січня 1918р. у результаті українсько-радянської війни УНР проголошує себе незалежною республікою. Внаслідок цієї війни в країні відбувається занепад правопорядку, розпадається здеморалізована армія, збільшуються випадки дезертирства, організуються нові грабіжницькі загони і групи. Саме тому у складі Генерального секретарства внутрішніх справ, яке із січня 1918р. перетворюється на Міністерство внутрішніх справ створюються загони «Вільного

козацтва» та «Вільного реєстрового козацтва» і активовано старі підрозділи міліції [1]. Головним завданням новостворених органів була охорона порядку. Зокрема у Декларації Генерального секретаріату від 29 вересня 1917р. йдеться: «боротися зі всіма проявами безладдя й контрреволюційними махами» [2]. Діяльність місцевих органів самоврядування не давала позитивних результатів у вирішенні вище згаданих проблем з якими стикнулось українське суспільство на початку ХХ ст. Лише озброєні загони вільного козацтва змінили вектор поширення злочинів від збільшення до зменшення. Важливим було також визнання правоохоронної діяльності даних організацій у вигляді нормативно-правового акту. Прикладом такого законодавчого закріплення є затверджений Генеральним секретаріатом Статут «Вільного козацтва на Україні» [2] від 13 листопада 1917р. Цей Статут визначав порядок формування даних товариств, закріплював контроль за їх діяльністю з боку вищих органів державної влади, забезпечував виборність усіх посадових осіб вільного козацтва. За Статутом визначено, що ніякої платні за охорону громадського порядку козаки не одержували. Тому фактично створення підрозділів «Вільного козацтва» та їхнє існування і діяльність визначалось на громадських засадах. Якщо проводити аналогії із сьогоденням то козаки виконували теперішні обов'язки патрульних та поліції превенції. Більш ширший спектр послуг вони не могли надати, адже не мали навіть елементарних навичок у веденні слідчих дій чи оперативно розшукової діяльності і т.д.

Тому одразу гостро постало питання створення власних органів міліції які кваліфіковано будуть обслуговувати населення. Взагалі цей процес був тісно пов'язаний з армією. Центральна Рада після війни прагнула перетворити українську армію в народну міліцію, ця ідея активно обговорювалась на військових з'їздах, а своєрідним каталізатором втілення даної ідеї в життя став прихід до влади в Росії більшовицької партії, яка також досить серйозно віднеслась до питання створення органів правопорядку. З правовою основою організації діяльності міліції ми можемо ознайомитись із таких нормативно-правових актів, як постанова «Про заснування міліції» [2] від 14 березня 1917р. й циркуляр МВС щодо комплектування органів міліції «Про прийняття колишніх чинів до складу міліції» [2] від 22 березня 1917р. В цих документах закріплювався статус і принципи організації міліції. Визначалися пріоритети і напрямки діяльності, прописувалися демократичні засади, ліквідовувались будь-які класові перепони і чітко прописувалися закономірні обмеження при прийомі на службу: недієздатність, перебування під слідством та ін. Окрім статутів керувались також відповідними постановами Секретаріату внутрішніх справ.

Що стосується «Вільного реєстрового козацтва», то на відміну від «Вільного козацтва» вони мали більш офіційний характер. Реєстровці вважались державними службовцями. Вони укладали договори за умовами яких, несли службу і отримували платню за виконання своїх обов'язків. Сьогоднішнім їхнім прототипом можна вважати військовослужбовців, які проходять службу за контрактом. Проте, наприкінці березня 1918р. уряд УНР припинив роботу «Вільного реєстрового козацтва» тому, що борючись зі злочинністю загони козацтва самі стали на шлях грабежів та розбоїв.

Отже, керуючись історичним досвідом УНР і звернувши увагу на нині існуючу систему МВС, а саме її складову – Національну поліцію України можна визначити спільні позитивні рішення та проблеми, що заважають реформі: по перше, надзвичайно важливим в обох випадках є той факт, що діяльність органів міліції часів УНР і Національної поліції України закріплені на законодавчому рівні. Представлені вони у вигляді Статутів і положень виданих Центральною Радою, а також Генеральним секретаріатом та відносно новим Законом України «Про Національну поліцію» від 04.07.2015р.; по друге, нажалі і на початку ХХ ст. і в наш час суспільно-політична ситуація в державі була нестабільною, тому ефективність реформ суттєво знижена. Як і сто років тому, так і сьогодні цьому процесу завадили воєнні дії. У часи УНР це боротьба за існування власної держави, а сьогодні це відстоювання своєї територіальної цілісності і недоторканості.

Бібліографічні посилання:

1. Декларація Генерального секретаріату від 29 вересня 1917р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://constituanta.blogspot.com/2012/09/1917_24.html
2. Статут «Вільного козацтва на Україні» від 13 листопада 1917р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://pidruchniki.com/1328102245507/pravo/pravoohoronni_organ

Скиба Елеонора Костянтинівна,

професор кафедри, кандидат філософських наук, доцент
кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
юридичного факультету Дніпропетровського
державного університету внутрішніх справ

Зеленіна Марина Володимирівна,

слухач магістратури
юридичного факультету
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

ФЕНОМЕНОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ПРАВОРОЗУМІННЯ

Глобалізаційні процеси, які останнім часом торкаються усіх сфер суспільного життя у нашій державі виступили каталізатором для розвитку плюралізму ідей у теорії та практиці права. Оскільки для сучасного праворозуміння в Україні характерним є розвиток ідей плюралізму, в тому числі і правових методологій, серед яких вітчизняні та зарубіжні науковці значну увагу приділяють феноменології, актуалізується потреба у глибокому дослідженні окремих позитивних та негативних аспектів такого підходу до праворозуміння.

Окремі дослідження щодо концепцій та підходів до розуміння права здійснювали у своїй науковій діяльності такі вітчизняні та зарубіжні науковці, як І.Ю. Богданівська, Т.В. Гурова, Л.С. Зівс, В.К. Забігайло, М.І. Козюбра, М.М. Марченко, В.В. Оксамитний, М.М. Онищенко, Н.М. Пархоменко, О.Ф. Скакун, Т.І. Тарахонич, Ю.В. Тихомиров, Ю.С. Шемшученко. Проте, зважаючи на швидкий розвиток суспільства, і як наслідок, правових ідей у ньому, необхідно продовжувати дослідження із зазначеної тематики задля продуктивного розвитку правової системи України.

Слід зазначити, що правова феноменологія визначає сутність права, застосувавши надбання філософії права й на практиці, через побудову інтерсуб'єктивних відносин соціального спілкування індивідів, основними формами яких є конфлікт і співробітництво [4, с. 41]. Феноменологічний підхід до права в найширшому сенсі може бути реалізований через концепт правової реальності як суттєвого елементу життєвого світу людини. У межах такого підходу «правова реальність» інтерпретується як особливий автономний світ права зі своїми законами і логікою функціонування та розвитку, зі своїми «опорними конструкціями» і способом їх поєднання в одне ціле.

Так, у межах феноменологічного підходу його засновники намагалися відійти від суб'єктивізму (психологізму) при визначенні всіх соціальних феноменів (у тому числі й права) й наблизитися до об'єктивізму, який має трансцендентальний характер та не залежить від емпіричної дійсності. Специфіка полягає в тому, що зазначений підхід є теоретико-методологічним фундаментом рішення їх власних теоретичних завдань. Перевага феноменології права пояснюється тим, що вона має конкретної методологічної програмою, сформованої ще в рамках філософської феноменології Е. Гуссерля. Крім того, остання збагатила теорію права такими поняттями, як інтенціональність, інтерсуб'єктивність, і вченням про життєвий світ, застосування яких в правових дослідженнях дозволяє повернути юриспруденцію до вихідних підстав і виявити право як постійно відсуває «горизонт» актуального освоєння світу [3, с. 152].

Говорячи про специфіку впливу феноменології на праворозуміння, науковці наголошують, що цей підхід, що виходить із «внутрішнього досвіду» людини, вимагає ставитись до права як до особливого світу, що здійснюється у певних смислових полях та виражається у певному етосі [1, с. 136]. Феноменологія, будучи методологічною засадою інтегративного праворозуміння, розширює границі сприйняття права, встановлювані традиційними типами праворозуміння, що дає можливість виходу у царину багатомірного опису права, в якому воно виявляється як дійсний світ права або правове життя.

Оскільки прихильники феноменологічного підходу щодо розуміння права, особливо його екзистенційного напрямку (напрямок М. Хайдеггера), вважають основою права конкретну життєву ситуацію чи правовідносини, право знаходить свою реалізацію з прийняттям рішення у конкретній юридично значущій ситуації [2, с. 12]. При прийнятті такого рішення відбувається становлення постійно мінливого права. При цьому право регулює поведінку в процесі правової взаємодії, а типові ролі визначає індивідуалізована норма поведінки, яка виводиться з розуміння суб'єктів взаємодії. Головна проблема при актуалізації цих ідей полягає у поєднанні буття окремо

взятого індивіда, апріорного буття взагалі й буття права, опосередкованого нормами, об'єктивного права як сукупності правових норм, які встановлюють правові повноваження, заборони й обов'язки, і суб'єктивного права як сукупності правових повноважень, заборон та обов'язків, що належать конкретному індивіду.

Отже, на основі вищевикладеного, можна зазначити, що феноменологічний підхід є одним із нетрадиційних підходів до розуміння права, і сьогодні в національній правовій науці отримав значного розвитку, проте не лижна визначити його універсальним, оскільки він має ряд недоліків. Так, зважаючи на абстрактний характер зазначеного підходу не дає можливості повною мірою пояснити право з юридичної точки зору та відстежити співвідношення права із його складовими: правовими нормами та відносинами. До того ж, феноменологічний підхід, зважаючи на його сутність, зводить право лише до комунікації, що є невірним, оскільки не кожна комунікація представляє собою право. Також, прихильники феноменологічного підходу апелюють терміном «комунікація» та «успішна комунікація» як основними, а іноді і єдиними критеріями права. Тож, можна простежити позитивні та негативні тенденції у феноменологічному підході як одному із підходів до розуміння права, що зумовлює необхідність у подальшому дослідженні зазначеного питання.

Бібліографічні посилання:

1. Коваленко І.І. Інтегративне праворозуміння в контексті феноменологічного осягнення права / І.І. Коваленко // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». – 2015. – № 2. – с. 129-140;
2. Овчиннікова А. П. Феноменологія правової культури: філософсько-правове дослідження : автореф. дис. канд. юрид. наук ; 12.00.12. – Одеса, 2016. – 20 с;
3. Патикіна М.В. Феноменологія права та інтегративне праворозуміння / М.В. Патикіна // Громадські науки і сучасність. – 2014. – № 3. – с. 151-158;
4. Сайфуліна Ю.В. Феноменологічний підхід щодо розуміння права / Ю.В. Сайфуліна // Право і суспільство. – 2012. – № 1. – с. 40-44.

Смирницька Єлізавета Віталіївна,

студентка 2 курсу

юридичного факультету

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Маргулов Артур Худович,

доктор історичних наук, доцент,

професор кафедри соціально-гуманітарних дисциплін

САТИРИЧНО-ГУМОРИСТИЧНІ ЖУРНАЛИ ТА ДЕРЖАВНА ІДЕОЛОГІЯ (НА ПРИКЛАДІ ЖУРНАЛІВ «КРОКОДИЛ» ТА «ПЕРЕЦЬ»)

Сьогодні ставлення до подій 1920–1930-х рр., що відбувалися на території Радянської України суперечливо. Проте вони, безперечно, вплинули на розвиток українського суспільства, сформували людину нового типу. Провідним джерелом знань і рушійною силою багатьох наукових відкриттів були свіжі відомості про навколишній світ, у той час вони базувались на розвитку засобів масової інформації. Важливим джерелом для вивчення історії, теорії та практики радянської журналістики є періодична преса. Вона є великим джерелом історичних досліджень, за допомогою її вивчення можна розв'язати та знайти відповіді до багатьох суспільних проблем того часу та сьогодення. Періодична преса – це потужне та вагоме джерело різноманітної інформації.

Основна частина нашої роботи сфокусована на період 1920–1930 років. Цей період є досить визначним, саме у ньому брала початок свого формування свідомість населення радянського союзу. Преса та журналістика відігравали найбільшу і найважливішу роль, так як саме газети та журнали були найпоширенішим та найдоступнішим джерелом інформації та новин. Отже, можна зазначити, що саме періодика 1920-1930 рр. призвела до значної асиметрії у формуванні соціальної свідомості радянського суспільства.

Становлення та розвиток періодичних видань в Україні у 20-х – на початку 30-х років ХХ століття відбувалося у тісному зв'язку з розвитком подій, які відбувалися на той час. Також у зазначений період на останньому місці не залишалася і преса сатиричного характеру. Через гумор можна було висвітлити суспільні проблеми таким чином, що суспільство переставало сприймати якусь подію як проблему.

Стосовно виховання, то звичайно через жарти та гумор набагато простіше вплинути на свідомість будь-якої людини. Цим і користувалася влада в СРСР. Інформація презентувалась таким чином, що об'єкт на якого вона була спрямована не міг її сприймати по іншому. На той час у радянському союзі влада через сатиричну пересу відкривала та ставила перед соціумом не тільки політичні проблеми, а й моральні, соціальні, проблеми виховання, проблеми стосунків у сім'ї, ведення способу життя та багато іншого. Дослідження журналістики УРСР актуальне з багатьох причин та гострої потреби розв'язання важливих потреб сучасних ЗМІ.

Журнал "Крокодил" був заснований в 1922 і виходив три рази на місяць. Згодом він став найбільшим сатиричним виданням в СРСР. Його тираж досягав 6,5 млн прим. Про історію цього чудового видання з 1922 по 1963 р розказано в книзі С. Стигалін і І. Кремінський "Радянська сатирична друк 1917-1963". Звертаємо вашу увагу, що рік видання книги (1963-й) обумовлює використання радянського офіційного пропагандистського лексикону. Найстаріший радянський сатиричний журнал. Виходить в Москві з 1922 р у видавництві «Робітничая газета», з 1932 р. – у видавництві «Правда». Виникнення пов'язане з «Робітничая газета», що почали видаватися в Москві в 1922 р під редакцією К. С. Єремєєва.

Наприкінці 1920-х — на початку 1930-х років життя сатириків дедалі набуває політичних ознак на вимоги партії, підпорядковується соціально-політичним кампаніям і, зрозуміло, обмежується проблематика, і гострота критичних публікацій. Крім політичної сатири (завжди з радянських офіційних позицій), «Червоний Перець» (український аналог Крокодилу) присвячував увагу боротьбі зі спекуляцією, висміюванням опонентів існуючого державного устрою, бюрократизмом тощо. У виданні була спеціальна рубрика для скарг читачів. Як, наприклад, скарга на завідувача куп'янським «Книжкультургом», який у навантаження до карбованцевого блокнота продавав грифельну дошку по 6 карбованців за штуку. Автори, що друкувалися в «Перці» критикували «окремі недоліки» радянської дійсності досить гостро.

Надто часто на сторінках «Перця» траплялися нищівно критичні матеріали на дріб'язкові теми — на такій-то вулиці райцентру не світить ліхтар, а ще десь у якійсь установі мовчить телефон. Невеличкі розділи «Нотатки про їхні порядки» та «Ілюстрації до їхньої демократії» вщерть переповнені витягами з іноземної преси та інших документальних джерел, попри певну пізнавальну вартість навряд чи здатні виконувати функцію політичної сатири. До того ж сьогодні, на віддалі часу, незброєним оком навіть не втасмиченому у «секретах» і «механізмах» сміхотворення читачеві видно заангажованість цих матеріалів ідеологемами радянської доби.

Радянська влада, озброївшись гумором та сатирою переробила їх на офіційну політику. Саме тому гумор розглядали як явище «серйозне», яке описували за допомогою таких слів, як «зброя», «отруйні стріли», тощо. З іншого боку, сатира та гумор мали не тільки «бити», а й розважати. Саме на цьому наполягав, нібито, сам Йосип Сталін (за словами кінорежисера Г. Олександрова).

Журнали мали досить сильний та талановитий колектив співробітників, вони постійно створювали нові та нові історії задля нових і нових читачів. Працівники журналу мали досить професійні навички, вдало поєднували в статтях журналу та різноманітних жартах гармонічність слів та чудове поєднання фразеологізмів, порівнянь, метафор та різноманітних метаморфоз.

Досить таки мало спеціалістів даної сфери, які справді знають суть своєї справи.

Радянські журнали завжди мали на меті виховувати громадян, розповсюджувати різноманітні політичні теми у повсякденному житті, критикувати окремих чиновників. І саме гумор в журналах був так би мовити «зброєю», яка полонить усіх. Гумористичні журнали «Крокодил» та «Перець» постійні суперники, однак саме вони дарували сміх людям в складні часи. Так як завжди були популярні журнали, то 17 % населення в 1920-х роках читали ці журнали, та знаходили цікаві карикатури та гумор присутній в них.

Бібліографічні посилання:

1. Массовая коммуникация: Западные теории и концепции: учеб. пособие для студентов вузов Г. П. Бакулев. [та ін.]. М.: Аспект Пресс, 2005. 176 с.
2. Кревецький І. Перша газета на Україні Бібліологічні вісті. 1926. № 4. С. 5—15.
3. О. Гніван. Історична довідка. URL: <http://ognivan.blogspot.com/2016/12/v-behaviorurldefaultvmlo.html>

Фоміна Дар'я Олександрівна,
студентка 1 курс, група М-ЮД-821,
Дніпропетровський державний університет внутрішніх
справ
Науковий керівник:
Скиба Елеонора Костянтинівна
професор кафедри соціально-гуманітарних дисциплін,
Дніпропетровський державний університет внутрішніх
справ

ГЕРМЕНЕВТИКА ЯК НАПРЯМ СУЧАСНОЇ ФІЛОСОФІЇ ПРАВА

Все ефективніше в ідеологічну діяльність культурних об'єднань світу втручається герменевтика, слугує методом об'єднання й упорядкування розгалужених і суперечливих течій сучасної західної філософії. Різні філософські напрямки роблять спробу доповнити свої філософські конструкції положеннями герменевтики. Проблема розуміння, усвідомлення стає основною темою філософської рефлексії.

Актуальність теми. Проблема розуміння відноситься до числа світових проблем, що активно обговорюється в сучасній науці. Вона носить міждисциплінарний характер, оскільки досліджується в різних наукових напрямках – філософському, герменевтичному. Різноманіття наукових підходів до вивчення складного й багатогранного феномена «розуміння» потребує розкриття його сутності, природи, ролі й значення в життєдіяльності людини.

Мета – розглянути герменевтику як напрямок сучасної філософії чи просто філософії.

Герменевтика – одна з репродуктивних течій сучасної філософії та гуманітарних наук. Саме поняття “герменевтика” є неоднозначним. Під нею розуміють і осягнення сенсів та значень знаків, і теорію та епістемологію інтерпретацій. Отже, герменевтика – це практика розуміння текстів щодо філософії права. До цього слід додати, що розрізняються герменевтика літературна, філософська, теологічна, а в наш час у певній мірі і лінгвістична, що взаємодіє з семантикою [2, с. 43].

Питання герменевтики досліджувалося такими науковцями: Г.Г. Гадамеру, М. Гайдеггеру, В. Дільтею, Ф. Шлейєрмахеру, П. Рікєру, К. Ясперсу, Ю. Габермасу, Г. Альбертові, В. Г. Кузнєцов, Є. К. Бистрицький, С. Б. Кримський, А. А. Михайлов, Г. Л. Тульчинський, К. Ясперс, П. Рікєр, В. Лейбін, Ю. Коткавірта, Ж. Грондін, В.С. Малахов, О. А. Потебні, Л. А. Маркової, П. Рікєра, Г. Альберта, В. М. Мейзерського, І. А. Василенко, Г. Зайферта та іншими.

Згідно з герменевтичним підходом, літературна основа філософії має велику множинність смислів, з-поміж яких один смисл — прямий, буквальний, а інший – вторинний, що може осмислюватися лише через усвідомлення та аналітику першого. Мова є певним засобом аналізу тексту, а літературний текст розуміється як знаково-символічна система в її культурному й мистецькому контекстах. В умовах герменевтичного аналізу той, хто читає текст, потрапляє в інший контекст – життєвий, що породжений власним досвідом. Читач перебуває у проміжному контексті – між художньою реальністю і реальністю власного життя. Інтерпретація художнього тексту здійснюється через постійне звернення до свого життєвого досвіду. Поступово виробляється власна позиція, що полягає у згоді чи незгоді з автором та іншими читачами, які в процесі герменевтичної інтерпретації тексту стають учасниками діалогу. Саме реалізація ідеї діалогічного сприйняття світу становить суть герменевтичного методу, дозволяє кожному читачеві відкрити особистісний смисл тексту, зрозуміти себе завдяки філософії. У цьому і полягає особлива цінність діалогу, представленого герменевтичним ученням. Використання герменевтики дозволяє глибше зрозуміти ідеї великих письменників, учених, висловити своє ставлення до фактів і подій, поведінки персонажів тексту, до особистості автора. Крім того, роздуми про реальність художнього тексту дають змогу більш усвідомлено орієнтуватися в реальності повсякденного життя. У ході герменевтичного аналізу читач отримує можливість через порівняння досвіду, описаного в художньому тексті, з особистим досвідом, через схвалення чи спростування тих чи інших думок, норм, суджень виробити власні думку і висловити свою точку зору. У зв'язку з цим можна погодитися з тим, що герменевтика багато в чому є мистецтвом, а не строгою наукою. Адже під час інтерпретації ми не просто прагнемо відтворити у своїй свідомості певний образ твору (тексту) в його істотних внутрішніх зв'язках, а ніби творимо новий твір у межах наших особистих сенсів. При цьому важливо зрозуміти, що ми не просто відтворюємо новий текст, не просто змушуємо його грати новими фарбами, а створюємо нові смисли, безумовно

пов'язані з глибинними «витоками», зі смисловим корінням самого тексту, але в той же час відмінні від раніше виявлених сенсів, пов'язаних із цим текстом. Інтерпретуючи, ми можемо створити практично новий текст, нову філософію, у зв'язку з чим герменевтику можна вважати не лише методом чи вченням, але й виявом творчості, мистецтва [3, с. 2-3].

Юридична герменевтика – це науковий напрям про мислення у юридичній сфері, розуміння, тлумачення, інтерпретацію норм упорядкування суспільних відносин та створення правових норм і текстів нормативних документів. У юридичній герменевтиці широко використовуються методи лінгвістики, подвійної рефлексії (коли інтерпретується не тільки текст, а й соціальні погляди, прагнення тощо його автора, а також конкретно історична ситуація), здійснюється дослідження контексту і ін. методи. Застосування цих методів продуктивне не тільки для тлумачення законодавства (у юридичній техніці), а й у виробленні поглядів щодо змін у правосвідомості. Герменевтика правового мислення характеризується науковим пошуком повного розуміння сенсу і значення конкретної соціально-політичної ситуації та здатністю правового її відображення у писаному тексті нормативно-правового розпорядження. Розгляд мислення в співвідношенні з проблемами правового розуміння додає особливу актуальність у висуненні герменевтики права як нової правосвідомості [1, с. 21].

Таким чином, способом роботи філософії є герменевтика, тлумачення, розуміння текстів є центром герменевтики. Текст виступає центром дослідження герменевтики, витлумачення, інтерпретація тексту це є проблемою герменевтики. Отже, герменевтика досліджує розуміння через сутність буття, влаштоване буття. Очевидність краси, буття, самовиявлення, універсальна умова істини, тобто розуміння всього, що оточує людину як очевидне, дійсність, конкретність, очевидність, відкритість досвіду.

Бібліографічні посилання:

1. Брижко В. М. Філософія права: герменевтика в сфері інформаційного права// Правова інформатика. – №1(41). – 2014. – с. 21.
2. Войцешук Л. А. Філологічна герменевтика Ф. Шляєрмахера та В. Дільтея як основа сучасної художньої комунікації// Наукові записки. Серія «Філологічна». – Вип. 16. – 2010. – с. 43.
3. Саприкіна О. Сучасна літературна герменевтика як мистецтво розуміння й інтерпретації художнього тексту// nbuv.gov.ua. – 2014 – с. 2-3.

Хоменко Вікторія Михайлівна
студентка юридичного факультету
Савченко Валерія Олександрівна
студентка юридичного факультету
Науковий керівник:

Скиба Елеонора Костянтинівна
професор кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
Дніпропетровський державний університет внутрішніх
справ

ПІЗНАННЯ ПРАВОВОЇ ДІЙСНОСТІ ТА ПРАВОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Актуальність: філософія права як наукова дисципліна та система знань є відображенням правової дійсності та водночас належить до методологічних інструментів її пізнання та її удосконаленню. Вище зазначені можливості мають важливе значення для існування суспільства. Вони дозволяють відповісти на питання: «чи можливо вірно та точно до найменших дрібниць пізнати правову реальність та правові події?». Ще одним питанням є те, що необхідно робити за для покращення правового аспекту реалізації правової системи, яка забезпечується.

На нашу думку, саме юридична сфера покликана встановлювати істину та забезпечувати законність, саме через це стає зрозумілим наступне – без основних світоглядних та методологічних основ, які розробляються філософією права.

Існує думка стосовно підвищення рівня правосвідомості, коли людина прагне вдосконалити себе не за для розваг, а з метою покращення свого життєвого статусу.

Вважаємо за доцільне привести приклад з історії, стосовно того, як давньогрецький філософ Демокріт під знаннями розумів сукупність «вихідних» від предметів ейдосів, які викликають відчуття завдяки якому і відбувається пізнання. Під терміном – «Ейдос» у перекладі з грецької мови слід розуміти конкретну наявність абстрактного, або як ще кажуть спосіб організації буття. Ф. Бекон вважав найяскравішим зразком достовірності джерел пізнання – досвід.

Зазначимо, що пізнання залежить від суб'єкта цього процесу, до того ж не тільки від його зацікавленості, але й від психічного стану, фізичного, фізіологічного та нервової діяльності.

Не є винятком й виключення пізнання правової дійсності. Можливості її пізнання беруть свої витoki з соціально-культурних умов, рівня цивілізованості, розвитку самопізнання в особистості.

Межі процесів пізнання окреслені потребами та зацікавленістю людини.

У правовій діяльності знаходить своє відображення декілька структур з різних підстав. Для філософсько-правового осмислення найбільш яскравими є наступні: 1. Процесуальна структура;

2. Видова структура;

3. Часова структура;

Якщо розглянути детальніше структури філософсько-правового осмислення, то, що стосується процесуальної – описує правову діяльність як процес впливу суб'єкта на об'єкт за для досягнення поставленої мети. Вона складається з декількох елементів: суб'єкта, об'єкта, мети, результату та наслідку. Під суб'єктом правової діяльності слід розуміти нації, релігійні конфесії, держави, колективи та осіб. Об'єктом будь-якої діяльності є завжди той світ, на який вона спрямована. Метою завжди є бажаний кінцевий результат. Як правило мета завжди закріплена у державних правових документах, таких як: конституція, концепція.

Видова структура правової діяльності знаходить своє відображення у працях чи розмові.

У часовій структурі правової діяльності відрізняють наступні дві форми: актуальну та акумулятивну. Акумулятивна правова діяльність – це та яка відбувається в даний момент. Акумулятивна правова діяльність являє собою результат актуальної діяльності.

Правова діяльність має два форми – теоретична та практична. Функції теоретичної правової діяльності полягають у пошуку та отриманні об'єктивної правової істини і дослідженні правової дійсності за для офіційних органів тлумачення права.

У практичній правовій діяльності існує дві субформи: державно-правова процесуальна та щоденно людська, обмежена юридичними законами. Робота слідчого пов'язана з аналітичною діяльністю (теоретичною за своєю суттю), а з затриманням злочинця (практична).

Основними формами реалізації права на даний час вважається: використання, виконання, та дотримання правових норм як особлива форма реалізації права.

Не менш важливим структурним елементом правової дійсності є правоохоронна діяльність, яка запобігає правопорушенням чи настанню санкцій у разі виявлення вчиненого злочину або правопорушення.

Теоретичне пізнання у сучасній філософії називають епістемологією, предметом якого є процес наукового пізнання правової дійсності. Одне з головних місць у правовій епістемології займає вчення про істину.

Підсумовуючи усе вище зазначене, вважаємо за потрібне наголосити на тому, що теоретичний рівень пізнання правової дійсності пов'язаний зі становленням системного світу, процесом інституалізації повсякденної дійсності як життєдіяльності людини та суспільства за допомогою різних соціальних інститутів, у першу чергу державних. До того ж для ступені інституалізації суспільства важлива не кількість інститутів, а їх розвиток та додержання свобод людини.

Бібліографічні посилання:

1. Сафронов В. В. Правосознание гражданина: монография.- 2008 – С. 7-8.
2. Варга Ч. Філософія права, теорія права і майбутнє теоретико-правової думки/ Ч. Варга// Філософія права і загальна теорія права-2012.- № 1 – ст 116-130
3. Лук'янова Г.Ю – Правове пізнання як основа праворозуміння.- Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція-2015-№ 18 том 1
4. Герменевтична інтерпретація у пізнанні історико-правової дійсності.- С. Б. Карвацька-2011 – Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Чернівці.

Цикало Максим Віталієвич,
студент групи ЮД-745,
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ
Науковий керівник:

Грибан Віталій Григорович,
доктор біологічних наук, професор,
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ

ГІГІЄНА ТА БЕЗПЕКА ПРАЦІ В ЄВРОСОЮЗІ

Значна увага приділяється питанням охорони праці та здоров'я на виробництві у Європейському Союзі і країнах, що входять до нього. Створення Європейського Союзу було затверджено Трактатом 7 лютого 1992 року в Маастрих (Нідерланди).

Європейський Союз – це об'єднання демократичних європейських країн, які об'єдналися заради миру та розвитку. Країни, що входять до його складу, заснували спільні інституції, яким було делеговано частину їхніх суверенних повноважень, завдяки чому стало можливо демократично приймати рішення з конкретних питань, які становлять спільний інтерес, на європейському рівні. Європейський Союз створив спільну валюту, спільний ринок, в якому люди, послуги, товари і капітал пересуваються вільно. Він намагається зробити так, щоб внаслідок соціального прогресу та справедливої конкуренції якомога більше людей могли скористатися перевагою спільного ринку

Правовими актами ЄС є *регламенти, директиви, рішення, рекомендації та висновки*. За своєю природою вони є різними, одні з них обов'язкові до виконання, інші – ні, вони встановлюють бажані схеми поведінки.

Основні напрямки стратегії ЄС в області охорони праці:

- збереження і розвиток працездатності;
- профілактика виробничого травматизму і професійних захворювань;
- профілактика захворювань опорно-рухливого апарату;
- сприяння психологічному благополуччю на робочому місці;
- збереження трудової активності і управління трудовим процесом.

Стратегія і політика Європейського Союзу у сфері гігієни та безпеки праці розвивалася протягом кількох десятиріч. З 1980-х років одним із пріоритетів ЄС стає забезпечення здорових і безпечних умов праці. Сьогодні це один з найбільш концентрованих і, як зазначено у ст. 153 Договору про функціонування Європейського Союзу (ДФЄС), найважливіших напрямів соціальної політики Євросоюзу. Право кожного працівника на працю в умовах, що забезпечують його здоров'я, безпеку і гідність, закріплено у ст. 31 Хартії ЄС про основні права. Правові основи охорони праці знайшли розвиток у фундаментальній законодавчій базі ЄС і підкріплені значною кількістю інструментів не законодавчого характеру. Загалом законодавство ЄС у сфері гігієни та безпеки праці ґрунтується на чотирьох основних принципах:

- 1) досконаліші стандарти охорони праці покликані сприяти підвищенню конкуренції;
- 2) законодавство про охорону праці може дати очікувані результати тільки за умови його належного дотримання;
- 3) виникнення нових ризиків потребує розроблення нових правових норм;
- 4) соціальний діалог залишається основним засобом під час розроблення стратегії і політики у сфері охорони праці, успіх якої залежатиме від спільних зусиль соціальних партнерів.

Стратегія і політика ЄС у сфері гігієни та безпеки праці спрямована на виконання двох основних завдань:

у соціальній сфері – захист працівників за допомогою забезпечення відповідного рівня охорони праці (ст. 153 Договору про функціонування Європейського Союзу);

в економічній сфері – забезпечення відповідності товарів, які виробляють, стандартам з безпеки та гігієни праці (ст. 169 ДФЄС, директива 2001/95/ЄС).

Головною метою стратегії і політики у сфері гігієни та безпеки праці ЄС є зведення до мінімуму виробничого травматизму і професійних захворювань. За минулі роки ця мета набула нового значення, охопивши поняття «добробут на роботі». Йдеться про сприятливі моральні та психологічні умови праці з виключенням чинників стресу на робочих місцях, а не лише

про зниження кількісних показників нещасних випадків і профзахворювань. Крім головної, відокремлюють **допоміжні цілі** стратегії і політики у сфері гігієни та безпеки праці Європейського Союзу:

- профілактика соціальних ризиків (стресів, домагань на робочому місці, депресій, роздратування, ризиків, пов'язаних з алкогольною, наркотичною, медикаментозною залежністю);

- аналіз нових ризиків, а також ризиків, пов'язаних з роботою з хімічними, фізичними та біологічними агентами, і ризиків, пов'язаних з виробничим середовищем (ергономічні, психологічні, соціальні ризики);

- урахування змін у формах зайнятості, організації праці та робочого часу (до найуразливішої групи належать частково зайняті або тимчасові працівники);

- урахування розмірів підприємств (програми щодо запобігання ризикам мають бути спрямовані також на малі та середні підприємства, приватних підприємців, хатніх працівників тощо);

- інтенсивна профілактика професійних захворювань (особливу увагу приділяють вирішенню проблем опорнорухового апарата, а також захворюванням, пов'язаним з утратою слуху і роботою з токсичними матеріалами та речовинами);

- урахування демографічних змін; урахування гендерного чинника під час оцінки ризиків, проведення превентивних заходів і компенсаційних виплат.

Для досягнення поставлених цілей здійснюють гармонізацію стандартів у сфері охорони праці в державах – членах ЄС. Активно цей процес розпочався з кінця 1980-х років, що збіглося із завершальним етапом створення єдиного економічного і правового простору ЄС. У цей час були ухвалені директиви, що стосуються засобів індивідуального захисту працівників, знаків безпеки на робочому місці, максимальної маси вантажу, який дозволяється переносити вручну, і т. ін.

У 1989 року було ухвалено основний документ у сфері охорони праці – рамкову Директиву 89/391/ЄЕС «Про впровадження заходів щодо поліпшення безпеки та охорони здоров'я працівників під час роботи». Директива містить загальні принципи, що стосуються запобігання виробничим ризикам, поліпшення стану гігієни та безпеки праці, виключення чинників ризику і нещасних випадків, інформування, консультацій, пропорційної участі відповідно до національного законодавства або практики, навчання працівників тощо. Рамкова директива передбачає право працівників не виконувати роботи у разі серйозної небезпеки, можливості нещасного випадку або захворювання.

Таким чином в Євросоюзі безпеці праці та охороні здоров'я працівників приділяється належна увага, що є прикладом для нашої країни.

Чорна Ірина Романівна,

студентка гр. Б-МВ-841,

Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ

Науковий керівник:

Єремєєва І.А.,

доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін,
к.і.н., доцент,

Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ

ПРОБЛЕМИ ЕЛІТ У ДЕМОКРАТИЧНІЙ ДЕРЖАВІ (НА ПРИКЛАДІ ЗАКОНУ «ЗАЛІЗНОЇ ОЛІГАРХІЇ» Р. МІХЕЛЬСА)

Демократія у зовнішніх та внутрішніх відносинах є надбанням людства у процесі його розвитку, проте досі актуальними є проблеми поєднання народовладдя та лідерських амбіцій в суспільстві та причини формування цих самих амбіцій. Проблема формування лідерства та його впливу на сфери життєдіяльності держави посідає ключове місце в концепції німецько-італійського соціолога Р. Міхельса. Основні положення концепції Р. Міхельса викладені у праці «До соціології сутності партій у сучасній демократії», яка являє собою важливе теоретико-правове дослідження.

У своєму дослідженні Р. Міхельс, ілюструючи теорію історичними прикладами, обґрунтував, що прагнення до лідерства є в кожному суспільстві та сформував закон “залізної олігархії”, який, на думку вченого, обов’язково з’являється у демократичній державі [4, с.59].

Міхельс демонструє, що кожний клас, який висуває суспільству певні принципи його функціонування та прагне до їх реалізації обов’язково потребує певної організаційної структури, через посередництво якої воля особистостей перетворюється на волю мас. У модерному демократичному суспільстві від самого народження людина стає залежною від деяких організаційних структур, яка абсолютно завжди має власну ієрархію, правила функціонування і вимоги до учасників. А історичні приклади показують, що саме відсутність згуртованості і організованості та відмова виконувати настанови керуючої організації несли за собою провал більшості заколотів та революцій. Чинник суспільної організації є значущим у реалізації демократичної форми правління, саме він створює лідерів, формує і розвиває їх особистісні якості в залежності від бюрократичних і соціальних вимог.

Організація, яка спочатку формувалась на засадах рівності всіх її членів, а головуєчий виступав лише як посередник, що доводив до загалу постанови керівних органів і репрезентував інтереси організації, пізніше потребує виокремлення більш професійних і більш кваліфікованих членів, результатом чого є визнання їх лідерами. Це – первинний етап виділення олігархії [2].

На думку Міхельса, кожна організація має схильність до олігархії, адже метод організації з прагненням до усталеної структури призводить до диференціації її членів, наслідком чого стає поділ на більшість підлеглих і меншість керуючих. Атрибутом лідерства, на думку Р. Міхельса є влада, яка з часом віддаляється від мас і повністю зосереджується в руках лідера. Саме виділення елітарних груп у сучасному демократичному суспільстві Р. Міхельс назвав «залізним законом олігархії» [1].

Для демократичної форми правління поява лідера знаменує початок завершення та дійсної неможливості існування цієї системи. Адже, як зазначав Ж.-Ж. Руссо, народ, який дає повноваження кому-небудь представляти свої інтереси, вже не є вільним і не повинен ототожнюватись з суб’єктом влади. З часом демократія прогресує і покращується і все більш безглуздим стає прагнення врахування абсолютно всіх інтересів і поглядів неоднорідного суспільства [4, с. 60]. Таким чином, Міхельс логічно доводив існування проблеми замкнутого кола демократії: суспільство має потребу в організації, через що обов’язково з’являється певна лідерська меншість, яка виконує керівні функції, що так чи інакше призводить до олігархії. Чим більше організація розвинена, тим більше вона розділена на класи, чим більше в ній членів, там менший контроль керівництва з боку інших її членів.

В сучасних українських реаліях питання ефективної організації суспільства та якісного лідерства є надзвичайно актуальним. Адже усвідомлення того, що лідер є обов’язковим елементом структури суспільства задля його найкращого функціонування, а організаційні структури і утворення невід’ємною вимогою нормальної демократії, змушуватиме народ обирати свого представника таким чином, щоб він був здатним забезпечувати стабільність і прогрес політичного організму. Бо саме якісне лідерство є підвалиною для успіху будь-якої суспільно-політичної та правової структури.

Бібліографічні посилання:

1. Біщук В. Еволюція трактування поняття еліта в історико-філософському контексті та можливість застосування класичних підходів елітаризму в сучасних українських умовах / В. Біщук // Науковий вісник «Демократичне врядування». 2012. №9. URL: http://lvivacademy.com/vidavnistvo_1/visnik9/fail/Bishchuk.pdf (дата звернення – 12.02.2019 р.).
2. Міхельс Р. Демократия и железный закон олигархии (глава из книги Р. Міхельса "Социология политической партии в условиях демократии"). URL: <https://studfiles.net/preview/6320264/> (дата звернення – 12.02.2019 р.).
3. Павко А.І. Біля витоків формування політичних концепцій елітаризму: В. Парето, Г. Моска, Р. Міхельс/ А.І. Павко. Український історичний журнал. 2008.№2.С.91-100.
4. Ткач Т. Адміністративні причини лідерства у вченні Роберта Міхельса/Т. Ткач//Вісник Академії управління МВС. 2010. № 2 (14). С.56-65.

Наукове видання

ПРАВОВА ДЕРЖАВА:
ІСТОРІЯ, СУЧАСНІСТЬ
ТА ПЕРСПЕКТИВИ ФОРМУВАННЯ

Матеріали
Всеукраїнської науково-практичної конференції
(м. Дніпро, 22 лютого 2019 р.)

У двох частинах

Частина 1. Гуманітарні виміри правової держави.
Кримінальна відповідальність та розслідування злочинів

Упорядник –
кандидат юридичних наук Л. В. Межєвська

Видання друкується в авторській редакції

Відповідальний редактор Біла К. О.

Підп. до друку 21.02.19. Формат 60x84 ¹/₈.
Ум. друк. арк. 14,53. Тираж 50 пр. Зам. № 0219-03/2.

Видавець та виготовлювач СПД Біла К. О.

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи ДК № 3618 від 06.11.09

Надруковано на поліграфічній базі видавця Білої К. О.
Україна, 49000, м. Дніпро, пр. Д. Яворницького, 111, оф. 2
+38 (099) 7805049; +38 (067) 2100256
www.impact.dp.ua e-mail: impact.dnepr@gmail.com

